FRÅN

FRÅN KARL XIV JOHANS DAGAR

HISTORISKA ANTECKNINGAR

AF
PRESIDENTEN

GEORG ULFSPARRE

UTGIFNA AF
S. J. BOETHIUS

STOCKHOLM
P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG

STOCKHOLM
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER 1907

Förord till den elektroniska utgåvan

Boken, som tillhör Harvard University Library, har hämtats från Google Books, vilkat digitaliserat boken i mars 2009. Den anpassades för Projekt Runeberg i november 2012 av Bert H.

I mars 2013 hittade Ralph E samma bok på Internet Archive, digitaliserad i färg i september 2010 av Universitetet i Toronto.

 Detta verk kan läsas såsom en uppslagen bok i färg på Internet Archive.

FÖRORD.

Författaren af dessa anteckningar, Georg Ulfsparre, föddes den 5 november 1790 på Grimstorps gård i Sandhems socken af Skaraborgs län. Föräldrarne voro kaptenen Johan Karl Ulfsparre och hans maka Elisabet .Kristina Tham. Efter faderns död 1802 synes familjen hafva bosatt sig i Jönköping, ty modern dog där 1845 och Georg Ulfsparre uppger, att han som barn mycket var tillsammans med M. J. Crusenstolpe, hvars föräldrar bodde i Jönköping. Enligt Anreps ättartaflor skall Ulfsparre vid 7 års ålder blifvit sergeant vid Östgöta lifgrenadjärrege-mente men 1806 lämnat krigstjänsten. Själf omtalar han dock ej i sina anteckningar denna anställning. Ar 1808 aflade han kansliexamen vid Uppsala universitet och in-skrefs samma år i inrikes-civilexpeditionen af Kungl. Maj:ts kansli, hvilken då omfattade hela den inre civila förvaltningen. När expeditionen efter 1809 års statshvälfning delades i kammarexpeditionen, handels- och finansexpeditionen samt ecklesiastikexpeditionen, ingick Ulfsparre i den förstnämnda, som närmast motsvarade det nuvarande civildepartementet, och han

avancerade däri 1812 till protokolls-sekreterare och 1818 till förste expeditionssekreterare, hvar-efter han 1831 fick kansliråds namn, heder och värdighet. I spetsen för expeditionerna stodo då statssekreterare, hvilka beredde de till deras respektive expeditioner hörande ärendena, föredrogo dem i statsrådet och därvid — men också blott därvid — räknades såsom medlemmar af detta med kontrasignationsskyldighet och statsråds ansvarighet. De motsvarade sålunda i viss mån våra departementschefermen saknade i olikhet med dessa all befattning med de rege-ringsärenden, som ej tillhörde deras expeditioner, och all myndighet med afseende på de /under deras föredragning åvägabragta och af dem kontrasignerade regeringsbeslutens verkställighet. Var en statssekreterare hindrad att tjänstgöra, kunde ämbetet skötas genom en expeditionssekreterare såsom tillförordnad statssekreterare. Till följd af statssekreteraren för kammarärendena M. G. Danckwardts sjuklighet inträdde ofta behofvet af sådant förordnande med afseende på hans statssekretariat, och från och med 1824 till 1838 var Ulfsparre hvarje år utom 1828 längre eller kortare tider hans ställföreträdare. Då Danckwardt den 10 okt. 1838 fick af sked, ville Karl Johan utnämna Ulfsparre till hans efterträdare, men denne afböjde i anseende till det h vilande grundlagsförslaget om statssekreterare tjänsternas afskaffande och skötte i stället statssekreterareämbetet för kammarärendena såsom ständigt tillförordnad, till dess genom grundlagsförändringen af 1840 expeditionerna ersattes med departement och statssekreterarne med departementschefer. Han återgick då till sin expeditionssekreterareplats, men utnämndes 1851 till president i statskontoret, från hvilken tjänst han, angripen af en svår sjukdom, 1858 afgick. Han afled den 24 maj 1866.

Den beröring, hvari Ulfsparre genom sin tjänstgöring såsom statssekreterare under 16 år kom till konung Karl XIV Johan och till tidens högre ämbetsmannakretsar, var det, som gaf honom material till de härmed offentliggjorda anteckningarna. Om dessas tillkomst har han själf i ett förord, dateradt den 3 maj 1861, lämnat följande upplysningar.

»Många gånger har jag ångrat, att jag icke under min långa tjänstemannabana gjort anteckningar öfver hvad som passerat och för eftervärlden kunde blifva af intresse. De tjänstebefattningar, jag innehaft, och i synnerhet den långa tid, jag i egenskap af tillförordnad statssekreterare så ofta hade tillträde till konnng Karl XIV Johan och beröring med en mängd högre och lägre ämbets-[-och-]{+och+} tjänstemän äfvensom med personer af andra klasser, sknlle naturligtvis gifva tillfällen till många tilldragelser och anekdoter af mer eller mindre intresse. En gång beslöt jag att om aftnarna anteckna dagens händelser, däruti jag deltagit, men aftonen kom, och, trött af dagens mödor och besvär nnder trägna göromål, blef mig hvilan nödvändig, och jag valde sängen framför skrifbordet Vid 67 års ålder åkom mig den olyckliga sjukdom, hvaraf jag ännu lider; jag blef på en gång lam och kunde icke röra armar eller ben. Genom Försynens nåd blef jag efter ett år så vida bättre, att jag återfick bruket af mina armar och mina fingrar, så att jag kunde skrifva samt flyttas från sängen till en stol och på den tillbringa dagen, men denna blef mig lång utan annan sysselsättning än läsning, hvilket, ehuru boken alltid varit för mig ett kärt föremål, i längden blef för enformigt och tröttande. Då, sedan jag fyllt 70 år, föll det mig in, att jag skulle skrifva anteckningar öfver hvad som passerat, allt efter som händelserna återkommo i mitt minne. Sådant är upphofvet till efterföljande anteckningar. Tidsföljden är däruti icke alltid iakttagen, emedan jag någon gång icke kunnat påminna mig tiden, då det jag berättat inträffat, utan jag har, som nämndt är, standom utån afseende på den kronologiska ordningen, nedskrifvit berättelsen, allt efter som jag påmint mig densamma. För eftervärlden tror jag icke att dessa anteckningar blifva af något synnerligt stort intresse, men för mig hafva de utgjort en nöjsam sysselsättning, och det vågar jag försäkra, att alla de tilldragelser, däruti jag själf deltagit och uti anteckningarna framställt, äro fullkomligt öfverensstämmande med sanningen, utan att jag tillagt något, hvilket eljest hos memoarförfattare ofta är händelsen för att göra berättelsen pikantare. Hade jag nedskrifvit tilldragelserna i den mån de inträffat, så sknlle+} dessa anteckningar säkerligen blifvit både fullständigare och af mera intresse, ty jag har, vid min nu långt framskridna ålder, säkerligen glömt mycket, som då hade fått sin plats där.»

Såsom ses af det anförda, har författaren själf be-tviflat, att hans anteckningar skulle blifva af något synnerligt stort intresse för eftervärlden, men att han dock tänkt sig, att de skulle erhålla en läsekrets, framgår däraf,+} att han slutar förordet med att bedja »läsaren» ursäkta möjligen förekommande språkfel. För att få arbetet färdigt

säger han sig nämligen ej hafva gifvit sig tid att genomläsa och korrigera, hvad han »skyndsamt»och medan han ännu hade saken i minnet nedskrifvit. Genom anteckningarnas befordrande till trycket kunna de nu blifva mera allmänt lästa, än om de allt framgent blott skulle hvilat i ett bibliotek. I hvad mån kännedomen om Karl Johans tid däraf kan befrämjas, därom må läsaren själf döma. Jag anser mig emellertid böra angifva de skäl, som bestämt mig för att ombesörja ut-gifvandet.

För ett objektivt historiskt bedömande fordras obestridligt ett visst tidsafstånd, kanske åtminstone ett sekel, men med afseende på det närmast föregående århundradets händelser och personförhållanden bör det dock i alla fall icke få blifva så att säga ett tomrum i de lefvandes uppfattning. Det är ej utan att så i viss mån skett hos oss. Äfven för många historiskt intresserade äro Karl Johans och Oskar I:s tidehvarf i sina detaljer nästan en terra incognita. I rent praktiskt hänseende medför detta en svaghet. Det är sant, att nutidens politiska lif har sina rötter i vår äldre historia; men det har (dock sina närmaste förutsättningar i det gångna århundradets* Våra offentliga förhållanden skulle säkerligen hafva vunnit på, att dessa förutsättningar mera beaktats. Om också ett verkligt historiskt perspektiv ej kan erhållas om en så relativt nära liggande tid, så är dock en detaljerad kunskap därom möjlig. Den rika historiska litteratur, som i andra länder uppstått om det 19:e århundradet, bevisar detta till fullo. Ett medel till sådan kunskap erbjuda anteckningar af de i händelserna deltagande personerna. Visserligen äga de ej offentliga aktstyckens autenticitet, särskildt när de, såsom Ulfsparres, nedskrifvits långt efteråt och därtill under de ogynnsamma förhållanden, som förorsakades af hans sjukdom, men till en tids historia hör ock det sätt, hvarpå dess personer och händelser återspeglats i samtidas uppfattning, och såsom en sådan spegelbild hafva den gamle f. d. statssekreterarens minnen synts mig förtjäna att blifva kända.Naturligtvis skulle anteckningarnas värde hafva varit större, om de tillkommit samtidigt med de skildrade händelserna. Ulfsparres uppgift, att detta ej skett, torde dock ej så böra förstås, att han vid nedskrifvandet alldeles uteslutande stödt sig på sina hågkomster. Man synes berättigad antaga, att återgifvandet af hans samtal med Karl Johan grundat sig på omedelbara uppteckningar, och Karl Johans af honom meddelade diktamen till statsrådsprotokollet den 6 december 1838 samt bilagorna till anteckningarna äro ovedersägliga bevis på, att han vid dessas författande haft tillgång till förut gjorda samlingar. Onekligen har han dock i mycket varit hänvisad blott till sitt minne, och detta har medfört faktiska misstag. I de upplysande anmärkningar, som jag låtit åtfölja hans arbete, har jag infört rättelser, som synts behöfliga.

Frånser man nu minnesfelen, så återstår frågan, hvilket värde Ulfsparres omdömen om personer och händelser kunna äga. Ingen anledning finnes att betvifla hans försäkran, att han endast sökt sanningen. Af allt att döma var han en plikttrogen och rättsint man. Prof. O. Alin, som gjort djupgående studier om Karl XIV Johans tid, kallar honom i sitt arbete: Karl XIV Johan och rikets ständer 1840—1841 (s. 124 n.), »en af de redbaraste ined-lemmame af Karl Johans regeringspersonal». Ej ens den samtida hätska oppositionen synes hafva haft något egentligt att anmärka mot honom. I anteckningarna visar han ett öppet öga för människors svagheter men på samma gång sträfvan att göra rättvisa. Äfven angående personer, för hvilka han kände motvilja, anför han gärna sådant, som kunde räknas dem till förtjänst. Hvad särskildt hans skildringar af Karl Johan angår, så röja de lojalitet, till-gifvenhet och en beundran, som dock ej är kritiklös. Om han också ej lämnat några epokgörande bidrag till tidens personhistoria, så har han dock riktat den med åtskilliga intima drag af intresse.Onekligen ägde Ulfsparre en ej obetydlig litterär talang. Hans framställningssätt smakar i någon mån af tidens kurialstil, men detta ger blott en viss originell prägel åt den lätta och ganska behagliga samtalston, som annars i anteckningarna är förhärskande. Af hans uppgift, att han ej haft tillfälle att korrigera sitt verk, synes framgå, att det är skrifvet utan koncept. Med skäl kan i sådant fall på hans författareskap tillämpas orden: currente calamo. Pikturen är jämn, mycket fin och nitid, och ytterst få ändringar och öfverstrykningar förekomma. Att vid så hög ålder och med delvis förlamad kropp hafva varit i stånd till ett sådant skriftställen kan rent af kallas beundransvärdt.

Ej blott genom hvad de gifva utan äfven genom hvad de icke innehålla synas mig emellertid dessa anteckningar hafva ett historiskt värde. Man skulle vänta, att en person, som tagit så verksam del i regeringen under en politiskt så upprörd tid som 1824—1840, skulle, när han nedskref sina minnen därifrån, i främsta rummet berättat om de då på dagordningen stående stora frågornas behandling och därmed sammanhängande

partimotsatser, men det är endast liksom i förbigående han kommer in på sådant. Hvad som egentligen intresserat honom är personliga smådrag och af allmänna saker den yttre formen för regeringsärendenas handläggning — med afseende hvarpå hans framställning är synnerligt instruktiv — samt interiörer ur förvaltningen och befordringsväsendet. Det kan ju sägas, att hans afsikt ej var att skildra den högre politiken, men just detta, att en man med så litet intresse för denna kunde så länge vara regeringsmedlem, torde få anses såsom ett svaghetssymtom i regeringssystemet under Karl XIV Johans senare år. Karl Johan själf ägde utan tvifvel betydande statsmannaegenskaper, och om han rätt förstått de svenska förhållandena, skulle antagligen mycket blifvit annorlunda, men nu var han till följd af sin obekantskap med svenska språket alltför mycket stängd inom en byråkratisk krets, hvilket med-[-förde-]{+förde+} följder för regeringssättets anda, och häruti torde en förklaring ligga till, att en man, som intog Ulfsparres ställning, kunde vara blott ämbetsman, blott expeditions-karl — ej alls statsman. Men en annan förklaring härtill kan också sökas: självfva det sätt, hvarpå regeringen då enligt grundlagen var organiserad. I en antagligen 1828 till konungen ingifven skrifvelse (tryckt i Hist. Tidskr. 1905) underkastade excellensen Gustaf Löwenhjelm (Sveriges sändebud i Paris) detta en mördande kritik.* Han påpekade, att statsråden, som saknade all befogenhet med afseende på regeringsärendenas både beredning och verkställighet, ej kunde äga någon verklig kompetens att bedöma deras nytta; de kunde endast pröfva deras laglighet. Statssekreterarne åter beredde, föredrogo och expedierade ärendena, men icke heller de ägde någon myndighet med afseende på deras verkställighet. Följden häraf blef ej blott bristen på nödig kontroll inom förvaltningen utan och »hinder för den förkofran, det framskridande med sin tid, hvarförutan ingen nation blir stark eller lycklig». »Det lärer icke bestridas», fortsätter han, »att de högre ämbetsmännen fullgjort blott hälften af sin plikt, när de behörigen handlagt kuranta ärendena. Vid nyssnämnda äfventyr för den stat, de tjäna, måste de oupphörligt syfta till ett bättre, till förkofrande af hvad de under+} händer hafva... Men hvem kan väl fordra planer därtill af ämbetsmän, så totalt skilda vid all makt öfver sina planers verkställighet? Hvem vet ej, huru litet ett förslags intrinseka förtjänst båtar, hvem vet ej, huru skadligt resultat det bästa förslag kan få, om oskicklighet, oredlighet, illvilja, ja blott liknöjdhet och orklöshet kunna få råda vid verkställigheten? Hvem vill således framstå med ett förslag, som han riskerar att se sålunda förfuskadt ? Hvem vill på sådana villkor åtaga sig ansvarighet inför

* En dylik i samma anda hade förut framställts i ett (1823 särskildt tryckt) yttrande af J. A. Hartmansdorff såsom ledamot af den 1819 tillsatta kommittéen för ny reglering af rikets styrelseverk.[-opinionen...-]{+[-opinionen...-]{+opinionen. •.+}+} ? När statssekreteraren är ansvarig blott för de olagligheter han begår, men platt icke för det nyttiga, han underlåter, och allra minst för allmänna tillståndet inom sitt departement, blir det icke för honom en uppenbart riktig beräkning, att i den mån, han handlägger ett mindre antal mål, i den mån lefver han tryggare för ansvar» ... ? Slutligen påpekade Löwenhjelm, att missförhållandet blef ändå större därigenom, att expeditionssekre-terarae, som ännu mindre hade något ansvar för en planmässig skötsel af den respektive förvaltningsgrenen, fingo tidtals såsom tillförordnade öfvertaga statssekreterarnes ansvar.* Till denna framställning synes mig det Ulf-sparreska memoarverket utgöra en intressant illustration.

De Ulfsparreska anteckningarna tillhöra det under den Skytteanska professurens vård ställda Gyllenhjelmska biblioteket, för hvars räkning de genom köp förvärfvades af framlidne professor O. Alin. Han hade för afsikt att befordra dem till trycket, men döden mellankom. Såsom hans efterträdare i målsmanskapet för den Skytteanska institutionen har jag ansett mig böra bringa planen till utförande. De grundsatser, jag därvid följt, hafva varit följande.

Då bibehållandet af författarens stafning, interpunktion och stundom föråldrade ordböjningar skulle gjort arbetet mindre lättläst utan att tillföra språkvetenskapen motsvarande gagn, hafva de moderniserats och normaliserats. Däremot hafva hans ordval och ordföljd, såsom väsentliga för hans stil, noggrant bevarats. Äfven stundom förekommande anakolutier hafva af denna orsak bibehållits oförändrade. Författarens talrika samtal med Karl Johan äro i manuskriptet vanligen meddelade på franska. Äfven om mitt antagande är riktigt, att till grund därför legat

[-*-]

{+[-*-]

{+♦+}+} Den 1840 vidtagna grundlagsändringen, hvarigenom statssekreterarne ersattes af statsråd Båsom departementschefer, gaf sedan åt dessa den af Löwenhjelm påyrkade rätten att expediera föreskrifter och erinringar till vederbörande om verkställighet af utfärdade beslut (B. F. § 38) och borttog möjligheten för personer utom statsrådet att med Btatsrådsansvarighet såsom tillförordnade sköta föredragningarna (&. F. § 5).genast efteråt gjorda anteckningar, så kan dock icke själfva ordalydelsen i dessa samtal tillerkännas fullkomlig autencitet. Om en omedelbart efteråt gjord uppteckning af ett samtal bör kunna antagas att den återger samtalets innehåll fullt korrekt, men med samma säkerhet kan ej antagas att den återgifver hvarje ord. Det har därför synts tillåtligt att ej betunga texten med dessa samtal i fransk form utan att anföra dem i öfversättning, såvida icke den franska formen fordrats af själfva sammanhanget. Så har äfven skett med ett yttrande af kejsar Nikolaus.

Några af berättelserna äro så intresselösa såväl med afseende på person- som sakförhållanden, att de ej synts förtjäna att offentliggöras. Därvid har dock deras innehåll angifvits. Af bilagorna hafva uteslutits dels sådana, som ej meddela något utöfver textens innehåll eller utöfver förut kända förhållanden, dels sådana, som beröra oväsentliga saker, men deras tillvaro har i noter påpekats utom i två fall, då bilagorna endast utgjorts af utdrag ur franska böcker rörande rent franska förhållanden. Till följd af dessa uteslutningar är bilagornas numrering här en annan än i manuskriptet.

Författaren har ej indelat sin berättelse i kapitel men försett den med mycket detaljerade marginalrubriker. Jag har ej ansett alla dessa böra upptagas men har indelat texten i kapitel och öfver dessa satt mera sammanfattande innehållsförteckningar. För att underlätta arbetets läsning har jag icke gifvit mina anmärkningar därtill form af fotnoter utan låtit dem få plats efter texten.

Det till arbetet fogade personregistret med hänvisningar till texten är utarbetadt af fil. kand. B. Boëthius, som äfven biträdt vid korrekturläsningen.

S. J. Boëthius.

*

INNEHÅLL.

Anteckningar

rörande tilldragelser af större och mindre intresse, som timat under min långa ämbetsmannabana, i synnerhet under de 16 år jag på längre eller kortare tid förvaltade statssekreterareambetet för kammarärenden under konung Karl Johans regering.

KAP. I.

Författarens inträde i statens tjänst. — 1809 års revolution. — Anekdoter om Karl XIII. — Tronföljarvalet I Örebro 1810.

År 1808 i december månad inträdde jag i statens tjänst som e. o. kanslist uti inrikes civilexpeditionen af konungens kansli. Min chef var då statssekreteraren friherre Rosenblad. Tre veckors tjänstledighet under julhelgen, som jag tillbringade i Nyköping hos min farbror, som var landshöf-ding i Södermanland, hade till följd, att min egentliga tjänstgöring icke började förrän i medlet af januari månad 1809 och bestod, som vanligt, i början endast uti renskrif-ning. Som bekant är, regerade då ännu till Sveriges olycka Gustaf IV Adolf. Jag hade fått höra, att Södermanlands kompani af Lifregementets grenadiärkorps skulle den 12 mars om aftonen komma till staden för att genast färdas vidare till Grisslehamn i ändamål att, tillika med andra trupper, möta den ryska armékorpsen, som under anförande af general Knorring låg på Åland, färdig att öfver det tillfrusna Ålandshaf begifva sig till Grisslehamn och så vidare till hufvudstaden, och hvilkens förtrupper, bestående af kosacker, redan hade visat sig vid Grisslehamn.

Min äldste bror, Sigge Ulfsparre, var fänrik vid samma kompani; jag ville naturligtvis försöka att träffa honomunder det korta vistandet här i staden, och begaf mig således ut att få reda på honom. Emellan klockan 8 och 9 på aftonen mötte jag på Drottninggatan en skrinda med två personer uti, företrädd af en ridande med en fackla; den ene af de tvenne personerna var Gustaf Adolf, som kom från Haga, där den kungl. familjen då vistades, och for till slottet för att morgonen därpå företaga en beslutad resa till södra delen af riket och i spetsen för Skånska arméen under fältmarskalken Toll, som skulle marschera honom till mötes, hejda och till sin plikt söka återföra den under öfverstelöjtnant Georg Adlersparres befäl mot hufvudstaden antågande västra arméen, som uppsagt Gustaf Adolf tro och lydnad. Det var sista gången jag såg denne konung.

Förgäfves patrullerade jag större delen af natten for att få reda på min bror. Slutligen fick jag veta, att kompaniet hade kommit och blifvit inkvarteradt på söder. Jag begaf mig då hem, men efter några timmars hvila åter ut på morgonen den 13 :e, och framkommen till slottsbacken, fick jag se truppen där uppställd. Under det jag och min

bror därstädes språkade tillsammans, kom chefen för kompaniet kaptenen Rangel, sedermera adlad under namn af Rangel von Post, fram till min bror, och hviskade vid honom, som åter hviskade till mig: »konungen är arresterad». En af följderna däraf var, att truppen icke fick afgå till Grisslehamn, utan i stället beordrades till Gripsholm för att där bevaka f. d. konungen, sedan han blifvit ditförd.

Så snart jag på ofvannämnda sätt förnummit hvad som skett, skyndade jag mig upp på mitt ämbetsrum i den förmodan, som också riktigt slog in, att mitt tjänstebiträde där skulle erfordras. Jag påminner mig ännu, huru under färden dit, så snart händelsen hunnit blifva bekant, glädjen lyste i alla fosterländskt sinnade personers ögon. Snart kom statssekreteraren friherre Rosenblad upp på expeditionen, mycket blek och syntes bra uttröttad. Detär bekant, att han midt i natten förut blifvit uppkallad till konungen och att han då tagit ett ömt afsked af sin hustru, med de orden: »Kanske får jag aldrig återse dig mera, mitt hufvud står nu på spel, och Gud endast vet, huru det skall slutas». Det är äfven bekant, att han fick konungens befallning att skrifva till rikets ständers fullmäktige i banken och befalla dem att till konungen utlämna alla i banken befintliga penningar, som konungen ville taga med sig på sin tillämnade resa, men hvilket herrar fullmäktige pliktskyldigast vägrade att efterkomma. En stund efter sedan Rosenblad uppkommit på expeditionen, utlämnade han till mig och de öfriga där närvarande proklamationen och cirkulären för att i behöfligt antal exemplar afskrifvas, och hvilka sedan expedierades.

Inrikes civilexpeditionen, uti hvilken jag var engagerad, blef sedermera, efter det den nya grundlagen var antagen, fördelad i tre expeditioner: kammar-, handels- och finans- samt ecklesiastikexpeditionerna; och det lämnades hvar och en af ämbets- och tjänstemännen uti inrikes civilexpeditionen fritt att välja, om han ville stanna kvar där eller förflyttas till de nya expeditionerna. Lockade af den reputation och det anseende, som cheferna för de nya expeditionerna hade, nämligen Hans Järta för handels-och finans- och Nils von Rosenstein för ecklesiastikexpeditionen, öfvergingo de flesta dit, så att uti kammarexpeditionen egentligen icke kvarstod annat än äldre tjänstemän, hvilkas snara afgång man lätt kunde förutse, hvilket åter gaf mig anledning att kvarstanna där i hopp om hastigare befordran, än om jag hade anslutit mig till någon af de andra. Utgången visade äfven, att jag icke hade missräknat mig därutinnan, ty} inom kort blef jag utnämnd till kopist, därefter till kanslist, och så till protokollsekreterare, till hvilken senare beställning jag blef utnämnd efter endast fyra års tjänstgöring inalles.

Gustaf Adolfs farbror, hertigen af Södermanland, blef konung under namn af Karl XIII. Några anekdoter omhonom vill jag här berätta. Under hans regering började alltid konseljerna klockan 10 förmiddagen. Konungen var själf mycket precis, så att statsråden aldrig behöfde vänta på honom; tvärtom hände det någon gång, att han infunnit sig i konseljrummet, innan någon af statsråden ännu kommit dit. När klockan led emot tolf, syntes konungen blifva litet orolig och fästade ofta sina blickar på en i rummet befintlig bordstudsare. När sedan densamma slog tolf, knackades på dörren till konselj rummet, och i och med detsamma blef konungens utseende betydligt lifligare. Protokollssekreteraren gick då och öppnade dörren samt emottog ur den knackandes hand (en kammarhusar) en tallrik, på hvilken stod ett glas med likör, omgifvet af tre små smörgåsar och tre sockerbröd. Protokollssekreteraren frambar tallriken till konungen, som med lifliga blickar följde hvarje hans steg. Konungen tömde likörglaset och tog en af de små smörgåsarna, stundom endast hälften däraf, som han afskar med en på tallriken äfven befintlig bordsknif; allt det öfriga lämnade han, och protokollssekreteraren, som skulle återlämna tallriken till kammarhusaren, lät sig emellan de dubbla dörrarna väl smaka det konungen lämnat, så att kammarhusaren fick blott tomma tallriken och glaset; men en gång hände det, att en af mina kamrater, som för första gången skulle föra protokollet och icke förut var underrättad om, att konungen brukade taga sin likör i konseljen, väl öppnade dörren vid knackningen och mottog tallriken af kammarhusaren, men troende i sin enfald, att det icke gick an att framlämna den till konungen, förrän han begärde den, satte den på ett vid dörren stående bord. Konungen, som gladt sig åt sin likör, blef mäkta vred och yttrade med bister ton och blick på protokollssekreteraren: »Hvad nu karl? kan ni icke begripa, att det är jag, som skall ha det där? Kom genast hit med tallriken!» Emellertid hade protokollssekreterarens chef, den närvarande statssekreteraren, stigit upp, tagit tallriken och' framlämnat den till konungen, som då[-återfick-]{+[-återfick-]{+ANEKDOTER OM KARL XIII.

återfick+}+} sin glada min, men hviskade till statssekreteraren: »Tag aldrig mera det nötet med Er i konseljen »

Under Karl XIII:s tid fanns det i Stockholm en fru Hagström, som jämt låg i gräl och processer med alla, som hon fick att göra med. Hon förde själf sin talan inför domstolarna, tappade alltid och blef jämt pliktfälld till böter för opassande uppförande inför domstolen. Förargad häröfver, beslöt hon att begära audiens hos konungen för att klaga öfver den orättvisa, som, enligt hennes öfver-tygelse, tillfogades henne af alla. Audiensen beviljades. Karl XIII var den tiden knäsvag. Han stod på golfvet för att emottaga frun. Dörrarna öppnades, hon rusar in, springer fram och kastar sig på knä för konungen samt omfamnar i detsamma hans knän, under det hon ropar: »Nåd!+} Nåd! Eders Maj:t». Konungen, alldeles oförberedd på denna knäomfamning, föll framstupa öfver frun under rop på hjälp, kammarherren störtar in och finner den kuriösa gruppen af konungen och frun, som tumla om hvarandra på golfvet, ropande, den förre: »Hjälp, haf ut käringen», och den senare: »Nåd! Nåd! Eders Maj:t.» Det lyckades kammarherren att få konungen upp i en fåtölj, under 'det tvenne hof lakej er, som hört o väsendet och kommit in, fingo tag i frun och, Oaktadt allt hennes protesterande och kraftiga motstånd med händer och fötter, förde ut henne.

En 70-årig borgmästare uti en småstad föll på den idéen, att han borde blifva häradshöfding uti någon domsaga. När således en sådan beställning blef ledig, sökte borgmästaren densamma. Hans många meriter på papperet förskaffade honom första rummet på förslaget. När detta föredrogs uti statsrådet, ville konungen nämna honom, emedan han trodde, att rättvisan fordrade det, då han hade första rummet på förslaget. Det lyckades likväl justitiestatsministern grefve Gyllenborg att få en af de andra sökandena utnämnd. Åter blef en domsaga ledig, och vår borgmästare ingaf äfven då sin ansökan till densamma. Lik-[-som-]{+6

som+} förra gången erhöll han äfven nu första rummet på förslaget. Konungen ville jämväl nu nämna honom, men på kraftiga föreställningar af grefve Gyllenborg och de öfriga konseljledamöterna gaf konungen med sig äfven denna gången. En liten tid därefter yppades åter en ledighet bland häradshöfdingebeställningarna. Borgmästaren, oförtruten, sökte äfven då, och som han alltid hade rum |på förslaget, bifogade han en särskild skrift till konungen, däruti han åberopade en, under den så kallade frihetstiden, utgifven författning, som stadgade, att den, som tre gånger varit uppförd på förslag till en tjänst, vore berättigad att framför andra därtill utnämnas; han hoppades således nu, att konungen, på grund häraf skulle nämna honom till den lediga beställningen. Denna gången var det svårare för grefve Gyllenborg och statsråden att förmå konungen att afstå från sin afsikt att bifalla borgmästarens anhållan, men då grefve Gyllenborg försäkrat Karl XIII, att den åberopade författningen vore upphäfd genom 1772 års revolution och att borgmästaren i anseende till sin höga ålder vore alldeles oduglig till att kunna sköta tjänsten, blef äfven denna gången en af de andra sökandena därtill utnämnd; dock befallde konungen, att till protokollet skulle sättas, att han nästa gång borgmästaren sökte en sådan tjänst ville hafva honom i nådig åtanka. Det dröjde icke länge, innan åter en domsaga blef ledig, och borgmästaren försummade icke att anmäla sig, under åberopande af det förra gången gifna nådiga löftet, att konungen ville hafva honom i nådig åtanka. Att likväl nu nämna honom hade varit riktigt löjligt, då han naturligtvis under tiden blifvit allt äldre och äldre och i följd däraf allt mer och mer oduglig. Karl XIII fann väl detta, men huru komma från det gifna löftet? Då steg statsrådet grefve Fleming upp och yttrade: »Eders Maj:t har förra gången lofvat att hafva mannen i nådig åtanka. Om Eders Maj :t nu skulle lofva att hafva honom i fortsatt nådig åtanka, så kan han ju icke mer begära.» KarlXIII, glad att på hvad sätt som helst komma från sitt löfte, tyckte, att grefve Flemings råd var ypperligt, och biföll det. Icke långt därefter dog borgmästaren, och någon vidare fortsättning af den nådiga åtankan behöfde lyckligtvis icke ifrågakomma.

En sak, som gjorde konung Karl XIII lycklig under hela den tid, han hade kronprinsen Karl Johan vid sin sida, var den ovanliga uppmärksamhet, som den senare alltid vid hvarje tillfälle visade konungen. Häruti var Karl Johan outtröttlig. De, som sågo honom tillsammans med Karl XIII, visste att berätta, huru den förre aldrig försummade något tillfälle att visa sin attention och sin vördnad för konungen, och det var naturligt, att denne skulle sätta så mycket mer värde därpå, som han alldeles icke hade väntat sig detta, innan han fick lära känna

Karl Johan. Han hade föreställt sig Karl Johan såsom en stolt krigare, obildad för sällskapslifvet, och därför arbetat emot Bernadottes val till tronföljare, och nu fick han i stället se en i högsta grad angenäm sällskapskarl, snillrik med högst ovanliga umgängesgåfvor.

Den oförgätlige kronprinsen Karl August var ej mer. Under en resa till rikets södra provinser hade han på Kvidinge hed i Skåne fått en slagattack, hvarpå döden hastigt följde. Hvarje svensk sörjde djupt. Kort var hans tid här ibland oss, men redan hade han förstått att göra sig i hög grad högaktad och älskad af alla dem, som framför flärd föredrogo redbarhet och duglighet. En ny tronföljare skulle väljas. För sådant ändamål voro rikets ständer samlade uti Örebro. Under det hemliga utskottets ledamöter disputerade om hvilken de skulle hos ständerna föreslå, föll det en liten löjtnant vid Upplands regemente, friherre Otto Mömer, in, att en af kejsar Napoleons marskalkar, Bernadotte, prins af Ponte Corvo, borde bli Sveriges konung. En kurir skulle afgå till Paris. Friherre Mömer bad sin svåger, hofkanslern friherre af [Wetterstedt, att få blifva denne kurir. Detta bifölls. [-Kommen-]{+Kommen+} till Paris, gick han genast till prinsen af Ponte Corvo och erbjöd honom att blifva konung i Sverige efter Karl XIII:s frånfälle. Uti historien skall man knappast kunna framleta exempel på ett sådant etourderie hos en person, och ännu sällsyntare var det, att denne person, utan något parti, utan någon enda anhängare (friherre Mörner var alldeles ensam om sin plan) och själf utan förmögenhet och öfvervägande egenskaper, skulle kunna lyckas i sådant företag. Återkommen från Paris, berättade friherre Mörner för sin svåger hofkansleren, hvad han gjort. Denne, högeligen förskräckt, nämnde det genast för utrikesstatsministern v. Engeström och statsrådet m. m. v. Essen. Mörner efterskickades och fick ånyo upprepa, hvad han gjort, hvarefter grefve v. Essen utbröt: »Pojke! ni borde sättas, där hvarken sol eller måne kan skina på er.»

Jag var den tiden för ung och en på tjänstemanna^ banan ännu för litet avancerad person för att kunna deltaga uti eller ens känna till de intriger, som i Örebro förehades för vinnande af ändamålet: Bernadottes utväljande. Nog af, den 21 augusti 1810 var den oförgätliga dagen, då han af rikets ständer enhälligt valdes till tronföljare, hvilket val äfven af Karl XIII, ehuru motvilligt, gillades. Så snart prinsen fått veta detta, for han upp till kejsar Napoleon och begärde hans tillåtelse att få emottaga kallelsen. Napoleon tyckte icke om detta svenska+} nationens val. Han hade aldrig kunnat med Bernadotte, allt sedan denne senare vid det tillfälle, då Bo-naparte hade beslutit att störta direktorium och i sådant ändamål hade till déjeuner hos sig samma dag inbjudit alla i Paris vistande generaler, kommit dit, klädd i ci? vila kläder, och så snart han fått veta, hvarom fråga var, vägrat sitt biträde samt genast aflägsnat sig. Napoleon hade alltid en slags fruktan för Bernadotte. Tvenne storheter komma sällan öfverens. Napoleon skulle således gärna hafva velat vägra den begärda tillåtelsen, men detta fann[-han-]{+han+} icke skulle kunnat gå an; han svarade således, att han gaf sitt bifall till prinsens begäran men med villkor, att han skulle förbinda sig att vid alla tillfällen, där Frankrikes intressen och fördel komme i fråga, befrämja dem, utan afseende på om sådant öfverensstämde med Sveriges väl. Prinsen vägrade detta bestämdt. Slutligen gaf Napoleon sitt bifall utan villkor och yttrade då de sedermera så märkliga orden: »Nå väl, res! Må våra öden uppfyllas!»+}

KAP. II.

Karl XIV Johans frikostighet. — Karl Johan och Helgeandsholmen. — Statssekreteraren Börtzell. — Karl Johans trontllltr&de. — Karl Johan och K. H. Anckarsvärd. — Anekdot om drottning Hedvig Charlotta och L. von Engeström. — Karl Johans studier I svenska spr&ket. — Karl Johans förmAga att vinna människor. — Hans ovanliga minne. — Hans skådespelar-talang. — Hans h&ftlghet.

Det är icke min mening att här göra en fullständig framställning om den store konungens egenskaper, karaktär och hjärta m. m. Därtill saknar jag förmåga vid min höga ålder, och icke behöfs det heller, ty eftervärlden skall, jag är öfvertygad därom, veta att göra honom rättvisa och framställa hans stora värde både såsom konung och människa; hans hjärta, så varmt för Sverige och sven-skarne, hans ovanliga skarpsinnighet och förmåga att uttrycka sig, fast olyckligtvis icke på svenska språket. En af våra snillrika poeter har vid ett tillfälle om honom yttrat: »Tungan ej men hjärtat talade svenska.» Huru sant var icke detta! Min mening här är nu endast att uti dessa mina anteckningar framställa spridda drag af konungen, som ådagalägga hans egenskaper i mer än ett afseende, äfvensom stundom hans fel och svagheter, ty hvar finnes den människa, som icke har sådana ?Så snart

Bernadotte blifvit vald till tronföljare, spriddes öfverallt i riket det ryktet, att han skulle vara ofantligt rik, ägare till inånga millioner, hvilka skulle komma Sverige och svenskarne till godo. Detta rykte var visserligen öfverdrifvet, men att han förde med sig hit till Sverige en ej obetydlig förmögenhet, är säkert. Allmänheten har aldrig fått reda på, huru stor den ungefär kunde vara, men den ovanliga frikostighet, han ådagalade, och de stora depenser, han gjorde under första tiden af sitt vistande här, bevisa, att han hade stora enskilda tillgångar. Han köpte egendomar af personer, som förstått att ställa sig väl med honom, men hvilkas affärer voro derangerade, endast för att hjälpa dem; betalte dessa egendomar utöfver värdet, och hade merendels ingen eller högst ringa inkomst af desamma. Huru många gånger skänkte han icke jämväl kontanta summor till personer, som antingen gjort honom personliga tjänster eller hvilkas utmärkta skicklighet och duglighet han icke ville skulle gå förlorade för fäderneslandet, hvilket skulle hafva skett i anseende till deras derangerade affärer, såframt icke Karl Johan kommit dem till hjälp, och den vinst han däraf skördade var, med några få undantag, förlusten af sina penningar och otacksamhet af dem, han försökt hjälpa, men hvilkas lättsinne snart åter försatte dem i samma belägenhet som före hjälpen.

Ett af undantagen vill jag här omnämna. Dåvarande hofkansleren friherre af .Wetterstedt hade en bror Niklas af .Wetterstedt, som var förste sekreterare i kabinettet för utrikes brefväxlingen. Han var förlofvad med en fröken vod Heland. En dag säger brodern till honom: »Kom med mig, vi skola gå upp till kronprinsen, så skall jag presentera dig för honom.» Det skedde. Niklas af [Wetterstedt var liten till växten. Vid samma tillfälle befann sig hos kronprinsen friherre Stjerneld, då äfven engagerad i kabinettet och sedermera utrikesstatsminister, och som äfven var förlofvad med utrikesstatsministern grefve von Enge-[-ströms-]{+ströms+} dotter, fröken Dorothé v. Engeström. Friherre Stjern-eld var mycket lång. Kronprinsen gjorde först skämtande en jämförelse emellan de bägge fästmännens olika figur och rådde Wetterstedt till att se sig noga före, att icke rasen efter honom blefve alltför liten, och att han borde taga Stjemeld till föresyn, då han förmodade, att rasen skulle blifva förträfflig. Därefter gaf han Wetterstedt, utan att han på minsta sätt därtill gifvit anledning, en summa af 1,500 r:dr banko till hjälp vid bosättningen, som han täcktes yttra sig. Då hvarken .Wetterstedt eller hans fästmö hade någon förmögenhet, var detta för honom oändligen välkommet, och han glömde aldrig denna välgärning och visade sig alltid tacksam därför, så mycket i hans makt stod. 1,500 r:dr banko den tiden kan, vid jämförelse af varuvärdet då och nu, anses fullt svarande emot 4,500 r:dr riksmynt nu och var således en icke obetydlig gåfva. Sådana presenter skall, enligt då gängse rykten, Karl Johan hafva gjort många i början af sitt vistande i Sverige; men slutligen insåg han, att han i de flesta fall icke hade någon tack därför, och tillgångarna aftogo så småningom, hvilket föranledde honom att knyta igen pungen och med mera urskillning använda sin välgörenhet.

Det var under tiden af hans första härvaro, som han jämväl beslöt att förflytta de vanprydliga stallbyggnaderna från deras befintliga plats på Helgeandsholmen till något annat ställe för att få utsikten från Kungl. slottet friare och vackrare samt Helgeandsholmen på annat sätt ordnad och förskönad. För sådant ändamål inköpte han alla de på gamla Norrbro befintliga hus, som icke tillhörde kronan; dessa skulle nedrifvas och platsen blifva fri och förses med planteringar m. m. En summa penningar af sattes+} för stallbyggnadernas flyttning; men svårighet uppstod vid valet af annan plats för stallbyggnaderna; detta drog ut på tiden, ingenting i detta afseende blef decideradt, och emellertid behöfde Karl Johan den af lagda summan till annat, och följden blef, att de sneda, otymp-[-12-]{+[-12+}

[-liga-]

{+liga-]{+liga+}+} stallbyggnaderna ännu i den stund jag skrifver detta kvarstå på samma plats. Många år därefter, då jag stod med konungen uti ett fönster i rummet bredvid stora galleriet med utsikt åt Norrbro, sade konungen: »Vet ni, jag hade en gång för af sikt att låta flytta stallet till någon annan plats för att få Helgeandsholmen fri från byggnader och förskönad medelst planteringar, hvilket skulle hafva gjort en god effekt från slottet, men jag blef därifrån afskräckt af hans excellens grefve De la Gardie, som sade mig, att, om platsen blef ve afröjd och öppen, så skulle blott några få personer våga sig upp till mig, emedan de flesta skulle, af

fruktan för förkylning genom blåsten och draget, när de passerade Norrbro, icke tordas begifva sig öfver densamma. Jag har sedermera många gånger ångrat, att jag då lyssnade till hans dumma yttrande; nu är det för sent, det skulle komma att kosta för mycket.»

Karl Johan hyste alltid aktning för personer, som visade sig äga karaktär och fasthet i principer och som icke likt vindflöjeln vände sig efter vinden, som blåste. Svaghet i karaktären kunde han icke fördraga. Se här ett exempel ibland många, som kunde anföras. År 1811 förde Karl Johan som kronprins regeringen under Karl XIII:s sjukdom. Västerås län var ledigt, och Karl Johan hade låtit förstå, att han ämnade till landshöfding därstädes utnämna grefve Liljencrantz, äldsta sonen till den under Gustaf III :s tid utmärkte finansministern, riksrådet grefve Liljencrantz. Grefve Liljencrantz var icke i tjänst och hade icke ådagalagt några meriter, som gjorde honom förtjänt att utnämnas till ett sådant ämbete. Statsrådets samtliga ledamöter och statssekreteraren för kammarärendena, Bört-zell, ansågo därför deras plikt fordra att göra föreställningar emot hans utnämning, så snart den skulle förekomma i konseljen. De hade äfven sinsemellan öfverenskommit om en annan kandidat, hvilkens förtjänster och skicklighet gjorde honom fullt berättigad att framför grefve Lil-

jencrantz erhålla tjänsten. Det var uppgjordt så, att, så snart kronprinsen skulle ge tillkänna sin afsikt att nämna Liljencrantz, skulle statssekreteraren, hvilkens skyldighet det var att först yttra sig, framställa sina anmärkningar däremot och föreslå den andra kandidaten, hvarefter statsrådets ledamöter skulle understödja honom i samma anda. Uti konseljen några dagar därefter tillkännagaf kronprinsen, att han utnämnde grefve Liljencrantz till landshöf-ding i Västerås län. Statssekreteraren Börtzell, i enlighet med hvad som öfverenskommet var, steg då upp och yttrade sina tankar om grefve Liljencrantz' ringa förtjänster, och att han, enligt Börtzells öfvertygelse, icke vore lämplig eller passande till landshöfding. Karl Johan blef i hög grad uppbragt och utfor mot Börtzell på ett ganska häftigt sätt, frågade, om han trodde sig bättre än kronprinsen kunna bedöma en persons skicklighet och duglighet, och huru han kunde tro, att hvad han, Börtzell, kunde säga till grefve Liljencrantz' nackdel skulle det allra minsta verka på kronprinsens beslut, som kände honom mycket bättre; och kronprinsen slutade med att förklara, det han hoppades, att Börtzell för framtiden skulle afhålla sig från pådana försök m. m. Efter denna filippik vågade icke en enda af statsrådets ledamöter yttra ett ord, och den stackars Börtzell, som fann sig lämnad ensam utan understöd, trodde sig alldeles förlorad och skyndade fram till kronprinsen, föll på knä och, under snyftningar och tårar, bad om förlåtelse och lofvade, att det aldrig skulle hända honom mera att yttra sig emot kronprinsen. I ögonblicket var det slut med Karl Johans vrede; föraktet och hånlöjet intogo vredens plats. Han såg på Börtzell en stund och sade sedan: »Ni är ett barn, stig upp!» Ifrån detta ögonblick kunde kronprinsen aldrig med Börtzell; han bemötte honom alltid sedermera som en nolla utan någon betydelse. Hade åter Börtzell vid ofvannämnda tillfälle visat karaktär och förklarat sig vidblifva sin tanke, dock likväl med skyldigt afseende på H. K. Höghets beslut, hvilket han[-14-]{+[-14+}

[-skulle-]

{+skulle-]{+skulle+}+} åtlyda och således expediera fullmakt för grefve Liljencrantz på landshöfdingämbetet i Västerås, så hade ganska säkert Karl Johan därefter hyst helt andra tankar om Börtzell och dennes öde blifvit helt annorlunda emot \ivad det nu blef.

Börtzell såg de andra statssekreterarne blifva utnämnda till kommendörer af kungl. nordstjärneorden men han icke samt äfven på annat sätt gynnade framför honom. Han förlorade därigenom håg och lust till arbete och fann det trefligare att sitta på societeten och spela både för-och eftermiddag. Det var naturligt, att en så trägen tjänst som statssekreterarebefattningen därigenom skulle försummas. Följden uteblef icke. En dag i februari månad 1817 satt Börtzell glad och munter i registratorsrummet uti kammarexpeditionen tillika med en del af oss tjänstemän i densamma och hörde på anekdoter, som den alltid muntre och glade registratorn, expeditionssekreteraren, sedermera kanslirådet, Wilhelmsson berättade, då expeditionsvakt-mästaren inkom och

lämnade en biljett till Börtzell. Han öppnade densamma, bleknade och skyndade ut ur rummet. Wilhelmsson skyndade efter och återkom efter en stund samt hviskade vid mig, att biljetten var från dåvarande hofkansleren af Wetterstedt och innehöll, att Kungl. Maj:t funnit för godt att bevilja statssekreteraren Börtzell tjänstledighet tills vidare, hvilket ville säga detsamma som af-sked, då han icke begärt någon tjänstledighet. Efter denna förödmjukelsen hade Börtzell ändå den svagheten att gå till Wetterstedt och fråga, om det vore konungens befallning, att han likafullt skulle föredraga den veckan, enär Hans Maj:t icke hade nämnt någon efterträdare, åt hvilken han kunde lämna handlingarna? Wetterstedt, förvånad öfver en sådan svaghet, svarade med en axelryckning: »Ja, gör det.»

Börtzell var son till en glasmästare i Stockholm, hade efter aflagd kansliexamen engagerat sig uti inrikes civilexpeditionen och där gått graderna igenom. Han var onekligen mycket skicklig och duglig och hade såsom sådan[-utmärkt-]{+[-utmärkt-]{+KARL JOHANS TRONTILLTRÄDE.

15

utmärkt+}+} sig, blef riddare af nordstjämeorden samt upphöjd i adligt stånd, kansliråd och sedan statssekreterare, men på den platsen erfordrades, hvad som icke ovillkorligen behöfdes eller kom i fråga på de underordnade platserna, en själfständig karaktär, och det hade han, som ofvan visad t+} är, alldeles icke.

Det dröjde sedermera icke länge, innan han fick sitt afsked, och assessorn i Svea hofrätt, kammarherren hos drottning Hedvig Charlotta, Casper .Wilhelm Ehrenborgh, blef hans efterträdare.

Börtzell, som icke ägde någon förmögenhet utan tvärtom hade skulder, blef sedermera, genom sin forne chefs, dåvarande statsrådet friherre Rosenblads inflytande förordnad till ledamot uti rikets allmänna ärenders beredning. Detta räckte likväl ej länge. Det upptäcktes nämligen en af honom begången förut okänd försummelse, under det han var statssekreterare. Han straffades därför med förlusten af sitt förordnande i beredningen, hvilket var orättvist, ty han hade redan för sina fel som statssekreterare blifvit straffad med förlusten af detta ämbete och hade icke bort ytterligare straffas för samma fel. Vederbörande funno troligen efteråt det äfven, ty han blef icke långt därefter adjungerad ledamot uti kammarkollegium och sedermera vice president därstädes. Där ådagalade han utmärkt skicklighet och var riktigt på sin plats. Så snart han hade uppnått pensionsåldern, tog han afsked med lönens fulla belopp såsom pension på allmänna indragnings-staten men fick endast åtnjuta hälften däraf, den andra hälften togo fordringsägame.

Konung Karl XIII dog, som bekant är, den 5 februari 1818, och uti samma ögonblick var Karl Johan i kraft af rikets ständers val och grundlagens föreskrift Sveriges, Norges. Götes och Vendes konung. Genast efter dödsfallet sammanträdde statsrådet för att taga eden af den nye konungen, och under tiden samlades en mängd personer, högre och lägre ämbets- och tjänstemän, äfvensom andra,uti galleriet på slottet för att göra konungen sin ed. Jag, som då endast var protokollssekreterare, var närvarande af den anledning, att jag förde med mig upp från kammarexpeditionen alla de cirkulär, som, sedan de blifvit af statssekreteraren Ehrenborg behörigen kontrasignerade och af konungen undertecknade, skulle afgå till alla landshöfdingar, konsistorier, regementschefer etc., etc. i hela riket med tillkännagifvande af dödsfallet och konungens uppstigande på tronen. Ibland dem, som voro närvarande, var äfven f. d. generaladjutanten, dåmera friherre men sedermera efter faderns död grefve Karl Henrik Anc-karsvärd. Detta väckte allmän förundran, när man betänkte hvad som passerat i början af 1813 års fälttåg i Tyskland emellan dåvarande kronprinsen och Anckarsvärd, och man var nyfiken att se, hvad accueil konungen skulle göra honom. Efter edens afläggande i statsrådet utkom konungen därifrån. Enligt gammalt bruk var etiketten sådan, att konungen skulle, sedan eden blifvit för de närvarande förestafvad, och de densamma aflagt, omfamna alla med rang af öfverste och därutöfver. Detta skedde, och när konungen kom till friherre Anckarsvärd, omfamnade !han honom alldeles på samma sätt, som han gjort med de öfriga, utan att det märktes den allra minsta skillnad; och det var naturligt, att det skulle så ske, ty Karl Johaii var alltför klok för att vid första tillfället, som han visade sig som konung, göra något, som skulle hafva väckt ett obehagligt uppseende; men nog är jag öfvertygad, att Karl Johan inom sig tänkte: Huru understår du dig att komma hit vid detta tillfälle, eller något dylikt; ty Karl Johan tålde honom icke då och ännu mindre sedan, ehuru han gärna

sedermera under loppet af sin regering skulle hafva sett, om han kunnat förmå Anckarsvärd att ingå i tjänst som statsråd, emedan konungen var öfvertygad om, att den senare skulle då visat sig värre despotiskt sinnad än någonsin konungen, och således då hafva förlorat all popularitet. Det påstods äfven, att konungen, genom[-grefve-]{+grefve+} Brahe, skall hafva sökt förmå Anckarsvärd att mottaga sådant ämbete, men att denne varit för klok att lyssna därtill. Om så skett, vet jag icke, men det säkra är, att man ofta såg grefve Anckarsvärd på grefve Brahes soaréer, där han alltid af den senare med utmärkt artighet bemöttes.

Under 1813 års kampanj och kronprinsens frånvaro i Tyskland passerade här hemma på Haga en händelse, som 'den tiden väckte mycket uppseende men är mindre allmänt känd. Drottning Hedvig Elisabeth Charlotta gaf en supé, dit, utom flera andra, utrikesstatsministern grefve v. Engeström tillika med grefvinna och döttrar voro befallda. Under det sällskapet satt till bords (den tiden åt man icke stående eller gående, utan alla hade" sittande plats vid bordet), föll talet på Gustaf III:s mord. Det är bekant, att en kungl. sekreterare v. Engeström, broder till utrikesstatsministern, ansågs hafva haft kännedom om planen till brottet, innan det verkställdes, men icke deltagit däruti. Någon yttrade nu, att det var ett brott af honom att icke hafva angifvit det. Häröfver blef h. exc. grefve v. Engeström högligen uppbragt, tog med mycken ifver sin broders försvar, och uti den häftiga sinnesstämning, hvaruti han därigenom befann sig, yttrade [han] bland annat, att det var samma händelse med h. exc. grefve Brahe, fader till den sist aflidne excellensen. Drottningen blef ond häröfver och befallde på fransyska v. Engeström tiga eller åtminstone tala fransyska, så att icke betjäningen kunde förstå hvad som sades. Engeström, allt mer och mer uppretad och alldeles utom sig* svarade, att hvad han hade att säga kunde hvar och en få höra, och han behöfde således icke tala fransyska utan fortsatte på svenska. Drottningen befallde honom ännu en gång med sträng ton att tala fransyska eller också tiga; men han svarade: »Nej, jag talar på svenska, för jag vill, att alla skola förstå mig.» Man kan lätt föreställa sig den uppståndelse, som detta svar och därigenom visade vanvörd-

[-Ulf sparre,-]

{+[-Ulf sparre,-]

{+Ulfsparre,+}+} Historiska anteckningar. 2nad mot drottningen (konungen var icke med vid bordet utan åt i sina rum) medförde hos alla de närvarande, v. Engeströms äldsta dotter, fröken Euphemia von Enge-ström, dånade, och grefvinnan, som icke förstod svenska och således icke visste, hvarom fråga var, men såg mannens uppretade sinnesstämning och dotterns svimning, ropade allt hvad hon förmådde: »Hvad står på? Säg!» och när ingen svarade henne, sprang upp till dottern, som emellertid kommit sig för igen och blifvit förd i rummet bredvid.

,Uppträdet slöts med att drottningen steg upp från bordet, hvilket naturligtvis alla de andra då äfven gjorde, och gick i;n till sig, åtföljd af sin tjänstgörande uppvaktning. Småningom återkom Engeström till besinning och insåg, huru högst opassande han hade uppfört sig emot drottningen. H. exc. grefve Fleming åtog sig då att söka blidka l drottningen, och som han stod mycket väl hos H. Maj :t och ton dessutom var af ett mildt och försonligt sinnelag, så lyckades han däruti, sedan v. Engeström erkänt sitt fel och bedt om förlåtelse; men saken var icke slut därmed, ty man insåg ganska väl, att kronprinsen, när han fick veta händelsen, skulle bli mycket ond på Engeström icke endast för den mot drottningen visade vanvördnaden utan äfven för hans yttrande om grefve Brahe, hvilken stod mycket väl hos Karl Johan. Frågan blef således: huru förekomma detta ? Då erbjöd sig den innerligt goda drottningen att egenhändigt skrifva till kronprinsen och bedja honom följa hennes exempel att förlåta v. Engeström och glömma hvad som passerat. Naturligtvis kunde kronprinsen icke vägra detta, dål drottningen själf begärde det, men ifrån den dagen voro excellenserna Brahe och v. Engeström samt deras familjer brouillerade och umgingos aldrig, hvilket fortfor, ända till dess grefve Engeström, efter år 1824 erhållet afsked, flyttade till sina egendomar i Polen.

När Karl Johan kom till Sverige, ämnade han lära sig svenska språket och antog kanslirådet allmark tillsin lärare. En timme om dagen skulle därtill användas, men som konungen (!) genast fick regeringsbestyret om hand och i följd däraf ständigt var öfverhopad med folk, som skulle tala vid honom, och han fann detta trefligare än att bråka med det tröga svenska språkets instuderande, så fick Wallmark, när han uppkom för att fullgöra sitt kall,

vanligtvis det svar, att kronprinsen icke hade tid utan var så sysselsatt med regeringsomsorger, att lektionen uppsköts till nästa dag, och när samma förhållande då vanligtvis inträffade, blef följden, att lektionerna alldeles upphörde. Olyckan var, att de flesta af de personer, som kronprinsen då nödgades hafva beröring med, kunde åtminstone hjälpligt reda sig med fransyska språkets talan* de, så att han icke ovillkorligen behöfde tala svenska; om detta icke hade varit förhållandet, så hade kronprinsen med sitt goda och skarpa minne nog snart lärt sig språket tillräckligt för att kunna reda sig. Jag nämnde, att de flesta, med hvilka han kom i beröring, kunde tala franska åtminstone hjälpligt. Detta var likväl icke förhållandet med alla. Det fanns stundom sådana, som, då de skulle tala franska, förblandade orden och därigenom kommo att begagna uttryck, som inneburo helt annat än hvad de ämnade säga. Detta föranledde vid sådana förhållanden rätt löjliga qui pro quo, såsom till exempel följande. Under början af Karl Johans regering var Klintberg statssekreterare för handels- och finansärendena. Han hade förut varit kommerseråd och ganska skicklig och duglig såsom sådan och ansågs därför också böra blifva en skicklig statssekreterare för handels och finansärendena. Det felades honom verkligen icke heller skicklighet på denna senare platsen, men uti fransyska språkets talande var han icke särdeles bevandrad. Han skulle föredraga i konseljen en ansökoing af en fattig änka efter en förtjänt ämbetsman om en pension. Hon hade fyra full växta, oförsörjda döttrar. Klintberg föredrog ansökningen på följande sätt: »Sire, c’est une veuve, elle est si pauvre, elle demande une pension,elle a quatre filles grosses.» Konungen sade genast: »Ah monsieur, qu’est-ce que vous dites? Pauvre femme, elle doit étre bien génée avec ces quatre filles grosses; oer-tainement elle aura une pension.» Man kan lätt föreställa sig den munterhet, som skulle uppstå hos statsrådets ledamöter, när statssekreteraren gjorde denna sin före* dragning och det med den allvarsammaste min, under det han tog sig en väldig pris snus; han var en stor älskare af snus.

Karl Johan hade en sällsynt förmåga att intaga personer till sin fördel, när han ville. Se här ett exempel. Jag hade en morbror, som var possessionat i Västergötland; han hade aldrig sett eller talat vid konungen. Han klandrade allt hvad som skedde, och hände några olyckor, så var det alltid konungens fel. En gång kom han till Stockholm för affärer. Jag frågade honom då, om han icke liksom andra possessionater, när de kommo till staden, ämnade göra sin uppvaktning hos konungen. »Nej, visst icke», svarade han, »hvad skulle jag göra hos honom?» Som min morbror var en person, som i sin landsort hade mycket anseende och inflytande och som dessutom talade franska mycket väl (han hade blifvit uppfostrad i Frankrike), önskade jag få honom från sin fördom mot Karl Johan, och jag ställde därför så till, att han fick befallning att infinna sig hos konungen, som önskade tala med honom. Han kom till mig mycket förvånad, visade mig kammarherrens biljett och sade: »Kan du säga mig hvad detta skall betyda? Hvad har jag med konungen att göra?» Jag svarade, att konungen förmodligen vill af morbror inhämta några upplysningar rörande länet, där morbror bor. Han gick. Klockan ett var utsatt till audiensen; genast när han kom upp, fick han komma in utan att behöfva vänta; detta var strax helt annat, än han hade förmodat. Klockan två återkom han till mig direkt från konungen, alldeles förtjust. Ifrån det ögonblicket var han alldeles omvänd och påstod, att maken till människa hade aldrig funnits, och denna tanke om Karl Johan bibehöll han se-[-dermera-] {+dermera+} så länge han lefde. Sådana exempel kunde anföras många.

Karl Johan hade ett utmärkt minne. En person, som han endast en gång sett, kunde han flera år därefter igenkänna, såvida icke personen hade en alltför vanlig hvar-dagsfysionomi utan all betydenhet, men äfven i detta fall tycktes det för icke underrättade personer, medelst begagnandet af en oskyldig list, som om minnet hade räckt till. Se här, huru det gick till! En person, som hette Rothlieb, som varit militär och 'fått majors af sked, hade en liten egendom i Kalmar län. Som inkomsterna däraf voro små, föll det honom in, att han borde söka bli postmästare någonstädes. För att vinna detta mål kom han upp till en riksdag med föresats att ifrigt votera för regeringens åsikter. Han blef ledamot af ett utskott, och som konungen brukade under en riksdag befalla utskottsledamöterna till middag, så blef Rothlieb bland andra en dag därtill befalld. Det var första gången konungen såg honom. Fem år därefter, under hvilken tid det icke lyckats honom att blifva postmästare, blef det åter riksdag, och .Rothlieb kom åter upp till densamma. Han blef liksom förra gången befalld till middag. Gästerna stodo som vanligt vid sådana tillfällen placerade i rad eller cirkel, så att konungen kunde gå från den ene till den andre hela raden utför och adressera sig till hvem han ville. När konungen kom midt framför

Rothlieb, sade han med sin glada och vänliga min: »Adieu, Rothlieb» och tilläde några insignifianta ord samt fortsatte sin gång vidare (konungen brukade alltid ordet: adieu, när han hälsade på någon, således tvärt emot hvad som brukas hos oss, där ordet begagnas vid det tillfälle, då man skiljes åt). Vid bordet kom jag att sitta bredvid Rothlieb. Han sade då till mig: »Det är märkvärdigt hvad den konungen har för ett godt minne; han har icke sett mig mer än en enda gång förut, och det var för fem år sedan, och nu kände han likafullt igen mig och sade 'adieu, Rothlieb'.»+} Jag höll med honom och försäkrade, attsådana exempel funnos många, i synnerhet när, såsom nu var fallet, personens fysionomi utvisade något utmärkt eller remarkabelt. Vid denna komplimang, som jag var nog elak att säga, rätade Rothlieb på sig men sade ingenting utan tog för afgjordt, att jag verkligen menat hvad jag sagt. Nu var likväl förhållandet, att jag, som stod helt nära, då konungen kom midt för Rothlieb, hörde, huru kammarherren, som gick tätt bakom konungen, i detsamma hviskande sade till honom: M :r Rothlieb. Detta hörde icke denne senare, utan han trodde, att konungen verkligen hade känt igen honom, hvilket han också säkerligen hade gjort, om Rothlieb haft något i sitt utseende, som på något sätt kunnat fästa uppmärksamheten, men det hade han icke, utan fysionomien liksom hela figuren var högst hvardaglig och ointressant.

Såsom ett bevis på Karl Johans utmärkta minne vill jag berätta följande. En dag, då jag var inne hos konungen och för öfrigt ingen annan än grefve Erik Lewenhaupt, chefen för konungens enskilda byrå m. m., kom konungen att tala om sina kampanjer och bland annat, huru han hade af général en chef Bonaparte blifvit skickad till Paris till direktorium med fanor och troféer, tagna ifrån fienden under Bonapartes minnesvärda italienska fälttåg. Karl Johan hade då vid ankomsten till Paris icke gifvit sig tid att kläda om sig utan for upp ,till direktorium och inställde sig in,för detsamma resklädd, som han var, och höll sitt tal, som han, sittande i vagnen, hade öfvertänkt; »jag minnes ännu detta tal, fastän det är 40 år sedan», sade han och vändande sig därpå till grefve Lewenhaupt, befallde han honom gå och hämta från enskilda byrån en foliant, som han sade numret på, uti hvilken talet fanns in-fördt. När Lewenhaupt återkom med folianten, befallde han mig följa med det skrifna, under att konungen reciterade talet utur minnet. Detta skedde, och det var med undantag af ett ställe, där konungen begagnade ett annat ord än det, som stod i det skrifna talet, ordagrant detsamma.Karl Johan hade en stor talang, likväl, med hänseende till hans samhällsställning, i en mycket underordnad genre. Han var nämligen en ypperlig aktör i tragedier. Det hände en sommar, under det H. K. H. prinsessan Sofia Albertina vistades på Tullgarn, att kronprinsen Karl Johan, åtföljd af arfprinsen Oskar, gjorde henne ett besök därstädes. Där befann sig då på samma gång friherrinnan Jennings, född Rosenhane, ett snillrikt och intresse-radt fruntimmer, som var af samma ålder som prinsessan och hade i barndomen varit hennes lekkamrat samt, alltsedan den tiden, med mycken vänskap af henne omfattad. En afton föll talet på de af Voltaire, Comeille, Racine med flera författade tragedier, och Karl Johan citerade några stycken därutur. Då föll det prinsessan in att bedja honom spela några scener ur tragedien Cinna; där fanns i salongen ingen mer än kronprinsen, prinsessan och friherrinnan Jennings; alla de öfriga hade gått i matsalen att supera. Kronprinsen förklarade sig villig att uppfylla prinsessans begäran, om han blott hade någon, som kunde gifva honom repliker; han kom då ihåg Le Moine, arf-prinsen Oskars lärare, och skickade bud efter honom. Le Moine hade gått upp till sig och klädt af sig för att lägga sig samt svarade, att han af sådan anledning icke kunde komma, men det hjälpte icke, utan nytt bud skickades, och han måste infinna sig. Då började kronprinsen spela några scener ur Cinnas roll, men olyckligtvis blef nöjet för de bägge åskådarinnorna kort, ty snart öppnades dörrarna, och hofvet jämte de öfriga utkommo från matsalen efter slutad måltid, och naturligtvis kunde icke kronprinsen då fortfara. Friherrinnan Jennings berättade sedermera för mig, att man kunde icke utan att se det göra sig idé om något så mästerligt utförande af rollen, som det kronprinsen då visade.

Sedermera, när denna tragedi i öfversättning uppfördes på kungl. teatern och vår utmärkte skådespelare Alm-löf hade Cinnas roll, infann sig Karl Johan i sin grilje-rade loge för att se densamma. Han förstod naturligtvis icke hvad som sades, men som han kunde snart sagdt hela pjäsen utantill, så kunde han i alla fall tämligen följa med Almlöfs spel, och det berättades, att han skall ha förklarat sig mycket nöjd därmed, utom vid ett par tillfällen, då han ansåg Almlöf icke hafva riktigt uppfattat rollen, hvarför han dagen därpå hade skickat efter honom och sagt

honom, huru han tyckte det böra vara. Gången därpå, då pjäsen uppfördes, for Karl Johan äfven dit och såg med mycken tillfredsställelse, att Almlöf hade iakttagit hans rättelser, hvilket hade till följd, att konungen alltid sedermera vid förefallande tillfällen berömde och gynnade honom.

Karl Johan var af ett häftigt temperament. Detta märktes i synnerhet, när han först hitkom som kronprins. Han var då mycket mera häftig och uppbrusande än sedermera.

Hans häftighet försvann visserligen aldrig helt och hållet, utan en god dosis däraf fanns alltid kvar så länge han lefde, men han lyckades allt mer och mer att lägga band på densamma. Den räckte aldrig länge, utan i ögonblicket var den öfver, och hade han då under densamma på något sätt förgått sig emot någon, så visste han alltid, när denne därnäst träffades, att godtgöra detsamma, icke medelst erkännande med ord, att han haft orätt, utan genom sitt bemötande emot den ifrågavarande personen. Jag skall längre fram berätta ett exempel härpå, som rörde mig själf. Men märkvärdigt var det, att Karl Johan, om jag undantager de första åren af hans regering, då han uti konseljerna liksom utom desamma lät lynnet uppbrusa, uti konseljerna hade makt öfver sin häftighet och visade mycket lugn utan att låta märka minsta otålighet vid de tillfällen, då han hos statssekreterare eller statsråd mötte motsägelser, stundom, af mindre vana uti franska språkets talande, med mindre höfliga eller artiga ord framsagda, ehuru han inom sig var däröfver i mer[-eller-]{+eller+} mindre mån sensible eller uppbragt. I detta afseende vill jag berätta följande. En afton förekom i konseljen ett mål, däruti nästan alla statsrådets ledamöter yttrade olika tankar mot konungen. Han blef likväl fast vid sin, som således blef beslut, och de, som yttrat sig däremot, läto uti protokollet införa sina yttranden såsom reservationer mot beslutet. Statsrådet grefve Lagerbjelke hade under hela debatten icke yttrat ett ord hvarken för eller emot konungens beslut. Dagen därpå var jag hos h. exc. af Wetterstedt, då grefve Lagerbjelke kom dit. Jag frågade honom då, af hvad tanke han hade varit aftonen förut il det ifrågavarande målet, på det jag måtte få låta anteckna det i protokollet. Han svarade: »Ja, det är så svårt; nog tyckte jag, att herrarne hade rätt, men att yttra sig ,emot konungen är så obehagligt, ty han blir alltid ond och tager det så häftigt.» »Åh!» sade grefve iWetterstedt,+} »det har du orätt uti; han tager det ju helt lugnt, så gjorde han ju i går afton också; han sade bara: 'Tag+} edra åsikter till protokollet, mina herrar, och visade ju icke det minsta humör.» »Ja, det tror jag», inföll Lagerbjelke, »uti konseljen är det väl så, men jag, som alltid skall följa honom in till sig efter konseljen, jag får höra helt annat; då brusar lynnet upp, och det vankas ord och inga visor, som man säger; och så var det äfven i går; i synnerhet var han uppbragt på Poppius, som, enligt hvad konungen sade, hade understått sig att i sitt yttrande vara ohöflig; jag sökte att urskulda Poppius därmed, att jag sade: 'Eders Maj:t vet, att han icke är mycket hemma i franska språkets talande, och därigenom kom han troligen att begagna ord, som icke voro passande eller uttryckte hvad han egentligen ville säga', hvarpå konungen svarade: Mag tror som ni, och därför ansåg jag mig ej böra illa upptaga hans oförskämdhet'». »Jaså», yttrade 'Wetterstedt, »är det på det viset ? Det visste jag icke.»

Att diskutera med Karl Johan, då man hade olika öfvertygelse mot hans, var ganska svårt i anseende till[-hans-]{+hans+} stora sinnesnärvaro och öfverlägsenhet i förmågan att uttrycka sig, hvartill kom svårigheten för de flesta att med nog ledighet tala franska språket. Så var förhållandet uti konseljerna; när statssekreterarna och statsråden voro af olika tanke med konungen, och då diskussion således skulle äga rum, var det sällan, som de förmådde göra sin åsikt gällande; de blefvo merendels öfverflyg-lade af konungen. Likväl funnos inom konseljen män, som med mycken lätthet kunde uttrycka sig på franska, såsom excellenserna grefvarne Skjöldebrand, Löwenhjelm, Wetterstedt, Lagerbjelke samt statsrådet friherre Åkerhjelm m. fl.

KAP. III.

Konseljerna under Karl Johans regering. — Karl Johans lef-nadsvanor. — Hans imponerande personlighet. — Hans misstänksamhet. — Polismästaren Nerman. — De uppvaktandes punschdrlckning.+} — Karl Johans rörlighet.

I början af Karl Johans regering höllos konseljerna uti ett rum, därtill särskildt inrättadt. I öfre änden af rummet var en upphöjning, dit trenne trappsteg ledde. Ofvanpå denna upphöjning stod konseljbordet, vid hvars öfre ände en fåtölj för konungen var placerad och på ömse sidor om bordet taburetter för statsrådets ledamöter samt vid

nedre} änden af bordet, midt emot konungen, en taburett för statssekreteraren. För gamla män, sådana som grefve [Rosenblad, grefve Skjöldebrand, statsrådet Pop-pius med flera, var det allt påkostande att sitta på taburetter och icke få stödja ryggen mot något, men det hade varit mot all etikett och gammalt bruk, om man hade infört bruket af ryggstolar för statsråden; det var Karl XV förbehållet att göra denna reform; första gången han så-[-som-] {+som+} regent under faderns sjukdom inträdde i konseljen och fick se taburetterna, befallde han, att de skulle utbytas mot ryggstolar, och sedan den tiden sitta herrar statsråd på sådana.

Under det ofvannämnda rum begagnades som konselj-rum, hände det, att statssekreteraren för krigsärendena, Grip, efter slutad föredragning, icke ihågkommande de tre trappstegen, som han hade bakom sig, när han skulle aflägsna sig, föll baklänges utför trappstegen. I samma ögonblick var konungen uppe från sin plats, hjälpte upp statssekreteraren och frågade, om han hade stött sig; detta hade han lyckligtvis icke gjort, och konungen återgick till sin plats. Allt detta hade skett så hastigt, att ingen af statsråden hade hunnit besinna sig, huruvida de icke bort göra hvad konungen hade gjort. Ifrån det ögonblicket hölls aldrig någon konselj i det rummet, utan ett annat rum utan upphöjning utsågs därtill.

[-Konseljerna-]

{+[-Konseljerna-]

{+'Konseljerna+}+} började vid mycket olika tider under Karl Johans regering. Först var det klockan 12 på dagen, men det räckte icke länge, emedan därtill fordrades, att konungen skulle stiga upp tidigare, än han önskade, för att blifva färdig i tid. Sedan utsattes tiden till klockan 2 och slutligen till kl. 6 eftermiddagen; men Karl Johan lät alltid vänta på sig, innan han blef färdig att gå in i konseljen, ibland hela timmen, till och med två timmar och därutöfver. En gång under det konseljen skulle börja kl. 2, hade konungen dröjt, så att den icke började förrän närmare kl. 4; och som ibland de där förekommande målen var ett, som föranledde en lång diskussion, så blef klockan närmare 6, när ändtligen beslut skulle fattas. Konungen frågade hvar och en, hvad dess tanke var. När ordningen kom till statsrådet grefve Löwen-hjelm att säga sin tanke, yttrade han på konungens fråga därom: »På min ära, Sire, jag är så hungrig, att jag alls icke har någon tanke för ögonblicket.» Följden däraf blef, att därefter fanns alltid frukost uppdukad före kon-seljen, bestående af en rätt kall mat samt en varm och porter. Uti denna frukost fick likväl ingen annan än statsministrarne, statsråden, hofkansleren och statssekrete-terarne samt de två justitieråden och justitiekansleren, när det var justitiekonselj, deltaga. De stackars revisionssekre-terarne, expeditionssekreterarne, när någon sådan var närvarande, samt protokollssekreterarne, om de voro aldrig så hungriga, fingo stanna utanför och endast känna matlukten genom dörrarna. Det dröjde likväl icke länge, innan konselj timmarna förändrades till klockan 6, då i och med detsamma frukostarna naturligtvis indrogos, till stor af-saknad för några statsrådets ledamöter och däribland främst h. exc. grefve Rosenblad, som vid sin höga ålder hade en strykande aptit vid det frukostbordet.

En gång hände det sig uti en sammansatt svensk och norsk konselj, att konungen talade länge rörande en sak, som förevar. Därunder märkte han, att statsrådet grefve Adelsvärd och norske statsministern Löwenskjöld hviskade till hvarandra. På en gång tystnade konungen och såg på dem med en bister blick; de upphörde naturligtvis genast med hviskandet. Sedan konungen fortfarit en stund med sin tystnad, alltid under blicken fästad på dem, yttrade han: »Han ni slutat, mina herrar? Då kan jag fortsätta.» Därpå fortsatte han sitt tal, och säkert är, att det därefter aldrig hviskades mera i någon konselj, under det Karl Johan talade.

Jag påminner mig ett annat tillfälle uti en konselj, där flera mål hade blifvit af gjorda, huru konungen talade länge rörande ett af dem. Ibland annat kom han då att yttra: »Ty sen ni, mina herrar, det finns ingen, som förstår krigsärenden och diplomatiska frågor så bra som jag.» I samma ögonblick påminde han sig, att detta yttrande innefattade en ohöflighet emot utrikesstatsministern, som satt bredvid honom och i kraft af sitt ämbete borde bättre än andra förstå diplomatien, hvarför han vände sig till honom med de orden »Förlåt, Stjerneld!» samt fortsatte[-sitt-]{+sitt+} tal, sedan friherre Stjerneld försäkrat, att han fullkomligt delade H. *Maj:ts tanke i det fallet.

Ett bevis på Karl Johans présence d’esprit och vilja att icke låta något oriktigt passera utan att anmärka det vill

jag här anföra, utom det jag redan anfört rörande hviskningen. Emellan statssekreteraren för krigsärendena Grip och mig hade tvist uppstått, huruvida föredragningen af ett mål, som var af den beskaffenheten, att ingendera af oss ville kontrasignera det beslut i målet, som vi förutsågo, att konungen skulle fatta, borde ske genom krigs-eller genom kammarexpeditionen. Som vi icke kunde komma öfverens därom, så måste frågan af gör as i konseljen. Vi uppträdde således därstädes och anförde hvar för sig de skäl, hvarpå vi grundade våra åsikter. Sedan detta skett, yttrade konungen: »Jag tycker, att Ulfsparre har rätt och att ärendet är af den natur, att det bör föredragas genom krigsexpeditionen. Hvad sägen ni, mina herrar ? Ni, Hartmansdorff, skall först yttra er. Hvad är er mening?» Hartmansdorff var då tillförordnad hofkansler och skulle i sådan egenskap, såsom den yngste i konseljen, först yttra sig. Han hade varit tjänstgörande hos hofkansleren friherre af .Wetterstedt under kampanjen i Tyskland och Frankrike åren 1813 och 1814, där han haft tillfälle att öfva sig uti franska språkets talande; han var däruti ganska kunnig, men nu råkade han att använda ett mindre lämpligt ord, han sade nämligen: »Sire! je trouve étrange

que votre Majesté puisse croire----», längre hann han icke,

förrän konungen afbröt honom och med en skarp röst sade: »Min herre! Jag har frågat efter er mening och ej efter edra anmärkningar, förstår ni?»

[-i-]

{+[-i-]

{+}+}+} Under en tid af Karl Johans regering väckte det allmän förvåning och förtrytelse, att ingenting af vikt beslutades i konseljerna, utan att det genast blef bekant och kändt ibland allmänheten. Naturligtvis fingo herrar protokollssekreterare uppbära skulden därför, ehuru de voro oskyldiga. Det gick till och med så långt, att .en tidning,Granskaren kallad, innehöll i ett af sina nummer en skarp artikel med förebråelser för deras pratsjuka, Oaktadt de gått ed på att icke omtala hvad som i konseljen förehades. Redaktören af bemälda tidning var en, som hette Lindegren; han hade Varit expeditionssekreterare uti krigsexpeditionen, hade godt hufvud och mycken skicklighet, men genom lättsinne 'och därifrån härledda dåliga affärer hade han kommit på obestånd och nödgats taga afsked samt då företagit sig att utgifva förenämnda tidning, som hade en rojalistisk syftning och därför af regeringen understöddes med några hundra riksdaler. Protokollssekreterame funno sig naturligtvis mycket förnärmade af den här ofvan omnämnda tidningsartikeln och stämde redaktören till domstol för brott mot tryckfrihetslagen, med påstående, att han skulle bevisa hvad han skrifvit eller också straffas för lögnaktiga uppgifter och utspridandet af osanningar, som å heder och ära gå. Lindegren blef högeligen förskräckt; han kunde naturligtvis ingenting bevisa. I sin stora nöd vände han sig till hofkansleren friherre von Schulzenheim med begäran, att han måtte förmå protokollssekreterame att återkalla stämningen. Schulzenheim bad först oss statssekreterare söka öfvertala hvar och en af sina protokollssekreterare att låta saken falla. Jag för min del förklarade, att jag icke ämnade göra det, ty det var högst oanständigt och dåligt af Lindegren att skrifva en sådan artikel. Schulzenheim sammankallade då protokollssekreterame och sökte själf ver-ka £å dem. De förklarade bestämdt, att det enda sätt för Lindegren att få stämningen återkallad var, att han i sin tidning återkallade sin artikel med förklarande, att den tillkommit af förhastande och mot båttre vetande; med ett ord, att han gjorde offentlig af bön i sin tidning. Lindegren krusade länge och försökte på allt sätt att få nyttja lindrigare termer i sitt återkallande, men det hjälpte icke, han måste underkasta sig att begagna de förödmjukande termer, som protokollssekreterame föreskrefvo (se bilagan n:r 1), och så slutade den affären. Emeller-[-tid-]{+tid+} stod det alltid fast, att konseljbesluten utspriddes, och man kunde jicke få reda på upphofsmannen därtill, förrän det en gång hände, att ett beslut fattades i konseljen, som konungen förklarade, att han önskade måtte blifva en hemlighet, tills protokollet blifvit justeradt, hvilket skulle ske uti konseljen veckan därpå. Den veckan kom, och i den dagens konselj fattades åter ett beslut, hvilket konungen äfven förklarade böra hållas hemligt så länge. Då uppsteg statsrådet grefve Fleming och yttrade: »Uti förra veckans konselj fattade Eders Maj:t ett beslut med befallning, att det icke finge omtalas. Jag var samma dag bjuden till middag på ett ställe, och den första person, som jag träffade vid ankomsten dit, berättade mig nämnda uti konseljen samma dag fattade beslut. Jag

suspenderar mitt omdöme, huru sådant kunnat ske; jag vill blott nämna, att den personen var kaptenlöjtnanten grefve Axel Mör-ner.» Under detta grefve Flemings yttrande satt Karl Johan tyst, med blicken fästad på papperen framför honom. Han hade nämligen genast efter den konseljens slut, uti hvilken beslutet fattades, träffat grefve Mörner och berättat detsamma för honom. Han påminde sig nu troligen detta och ansåg bäst att låtsa om ingenting utan tiga. Emellertid gjorde detta grefve Flemings uppträdande ganska godt, ty man fick därigenom veta hvem utspridaren var, pch+} äfven han tog sig sedermera till vara och höll besluten hemligare. [-•-] {+[-•-] {+< ,+}+}

Karl Johan gick mycket sent till sängs om aftnarna och somnade vanligen icke förrän klockan 1 eller 2. Vanligen satt grefve Brahe vid sängen och läste något högt, till dess konungen somnade. Han sof sedan till klockan emellan 11 och 12 på förmiddagen, och sedan han vaknat, låg han kvar i sängen en å två timmar. Under tiden tog han emot personer, som han antingen själf befallt komma dit eller som hade begärt företräde, det vill säga endast dem han närmare kände; främmande personer gaf han företräde, först sedan han blifvit klädd. Genast efter uppstigandet ur[-Bängen-]{+sängen+} satte han sig vid sitt toalettbord, där han sedan blef sittande många timmar, det vill icke säga, att han då sysselsatte sig endast med sin toalett; tvärtom, den upptog i sig själf icke mycken tid men gjordes icke på en gång utan en sak då och en stund därefter en annan och så vidare. Tiden användes i stället dels att diktera bidrag till sina memoarer eller annat, som kunde förefalla, dels att tala med personer, som begärt och fått företräde eller som blifvit kallade, dels att arbeta med statssekreterarne, hvilkas enskilda föredragningar merendels då ägde rum, dels ock att underteckna expeditionerna. Detta senare var för konungen ett högst besvärligt och motbjudande göromål under de senare åren af hans lefnad. Expeditionernas antal steg till emellan 12- å 13,000 om året, det vill säga öfver hufvud taget omkring 35 om dagen, men då naturligtvis flera dagar intet undertecknande skedde, blef det så mycket flera de öfriga dagarna. Expeditionerna lades af vederbörande föredragande, som kontrasignerat dem, uti ett konvolut oförsegladt, utanpå hvilket var tecknadt antalet af expeditioner, som det innehöll, och från hvilken expedition samt dagen, då de uppskickades; konvolutet uppskickades på det sättet uti ett förseglad konvolut af karduspapper till konungen, där det togs ur konvolutet och lades på ett bord i den ordning konvoluten ankommo; men det hände icke alltid, att konungen tog fram dem i samma ordning de ankommit, när han ville underteckna, ty om ett tjockt konvolut låg öfverst och konungen tyckte, att det skulle fordra för mycken tid eller vara för besvärligt att då ^underteckna så många, så togs i stället ett tunnare konvolut fram, och den föredragande, som lade för många expeditioner i ett konvolut, riskerade således att få vänta längre på att återfå dem undertecknade, någon gång ända till 5 å 6 veckor, dock var det sällsynt, men 14 dagar å 3 veckor var den vanliga terminen för återfåendet. Karl Johan skref sitt namn mycket långsamt, hvarige-nom mera tid än eljest erfordrades för undertecknandet.Ofta, då undertecknandet skedde i min närvaro och jag merendels stod bredvid och sandade på namnet, allteftersom det skrefs, märkte jag, huru handen tröttnade; han tog sig om handlofven med den andra handen och gned den, under det han gjorde ett litet uppehåll för att hvila sig.

Man kunde icke nalkas Karl Johan utan att känna, att man hade en konung framför sig. Majestätet var hos honom medfödt, om jag så får uttrycka mig; det var naturligt, icke konstladt eller antaget för ögonblicket. Oaktadt jag under 16 års tid på längre eller kortare tid hvarje år så ofta hade företräde hos honom och Oaktadt han alltid visade mig så mycken vänlighet och välvilja, var det ändå alltid med en viss känsla af bäfvan, jag inträdde till honom. Däremot när jag inträdde och talade med konung Oskar, gjorde det på mig ingen annan impression, än som när jag talade med en enskild person.

Karl Johan var den senare hälften af sin regeringstid mycket misstänksam. Detta tilltog med åren. Han misstänkte nästan alla, att de i mer eller mindre mån arbetade emot honom och icke voro honom tillgifna, som de läto påskina. Orsaken till och uppkomsten af denna misstänksamhet var följande. En person vid namn Nerman hade lyckats att blifva polismästare i Stockholm. Han ville komma sig ännu högre upp på ämbetsmannabanan men icke genom lofliga och hedrande medel utan genom intriger. Han var en listig och slug man med utmärkt godt hufvud. I stället för att genom sin chef öfverståthållaren låta konungen veta hvad som passerade, skaffade han sig direkt tillträde till Karl Johan och berättade för honom allt möjligt skvaller, och då han icke hade något sådant

verkligt att berätta, uppdiktade han själf historier för att uppskrämma konungen och göra sig oumbärlig för honom, Detta lyckades förträffligt; han blef snart nödvändig för konungen, hos hvilken han infann sig klockan 11 om aftnarna men icke den vanliga vägen utan garderobs-vägen, då anmäld af kammartjänaren. Om vid den tiden

Ulfsparre, Historiska anteckningar. 3någon var inne hos konungen, skedde kammartjänarens anmälan i följande ordalag: »Sire, det är någon här.» Genast af skedades den som var inne, och Nerman inträdde. Karl Johan, som kände, huru Napoleon i Paris hade sin hemliga polis och spioneri, införde nu sådant här, och Nerman blef denna hemliga polisens chef. Karl Johan, hvars ädla hjärta ville alla så väl men nu trodde sig icke kunna lita på någon i följd af Nermans intriger och uppdiktade osanningar, fann sig själf olycklig genom detta misstroende till alla. Jag skall litet längre fram härå anföra ett rörande exempel. Huruvida hvad jag nu här ofvan berättat om Nermans intriger är med sanningen fullkomligt öfverens-stämmande, kan jag naturligtvis icke garantera, då jag aldrig var i tillfälle att vara närvarande vid Karl Johans och Nermans sammanvaro, men så berättades och troddes det allmänt den tiden, och när man kände Nermans karaktär, kan man icke gärna tvifla på sanningen däraf. Det jag kan garantera är, att han alltid gick garderobs-vägen till konungen och anmäldes på sätt jag nämnt, ty jag var en gång just inne hos konungen klockan 11 på aftonen, då kammartjänaren kom med sitt: »Sire, det är någon här!» och då jag dagen därpå händelsevis träffade kammartjänaren och frågade honom, hvem den där »någon» var, fick jag till svar, att 'det var Nerman, som alltid den tiden kom den vägen, och hvilkens namn han fått konungens befallning att icke nämna, om det vore någon inne hos konungen, då han anmäldes. När därtill kommer, att han aldrig gick som andra stora vägen utan smög sig in garderobsvägen till konungen, så är det icke så underligt, om man liksom jag tror på sanningen af ofvannämnda berättelse.

Nerman var likväl icke den ende, som infann sig så där sent om aftnarna hos Karl Johan, några andra amot-togos äfven af konungen den tiden på dygnet. Skillnaden fvar den, att de senare smögo sig icke in garderobsvägen utan gingo stora vägen genom de vakthafvandes rum ochi deras åsyn in till konungen; emellertid hade detta till följd, att deras sammanvaro med konungen medtog ett godt stycke af natten, till stor förtret för de vakthafvande, hvilka därigenom hindrades från att gå till hvila. För att trösta sig med något, under det de väntade, hade friherre Sixten Sparre, då sådana besök inträffade under hans vaktgöring som kabinettskammarherre, fallit på den idén att från konungens hofmästare rekvirera punsch, hvilken då förtärdes af de väntande herrame. Någon gång trakterades äfven de besökande därmed, då de passerade rummet. En gång, då visiten hos konungen hade räckt längre än vanligt, hade förmodligen den, som var inne hos konungen, för honom berättat detta, ty den ovanliga händelsen inträffade, att konungen följde med den besökande ut i vaktrummet och ditkommen yttrade: »Hvad nu, mina herrar, det luktar punsch här.» Nu var händelsen, att den aftonen hade de icke druckit någon punsch, men Sixten Sparre tyckte det var bäst att erkänna saken, efter de hade förtärt sådan de andra dagarna; han svarade således: »Ja, Sire, vi ha druckit punsch.» Konungen sade ingenting utan blott ryckte på axlarna och återvände till sina rum. När månaden var slut och hofmästaren framlämnade till konungen den vanliga månadsräkningen, såg konungen på densamma och vändande sig till hofmästaren yttrade han: »Huru? 8 buteljer punsch? Jag kan inte komma ihåg, att jag druckit någon punsch förra månaden.» Hofmästaren svarade, att, om H. Maj:t behagade fråga sin kammarherre därom, så kunde han upplysa förhållandet. Konungen befallde genast Sparre komma in. På tillfrågan, hvad det var för punsch, som stod upptagen på räkningen, svarade han, att han hade rekvirerat och förtärt den i sällskap med de öfriga vakthafvande. Karl Johan yttrade då: »Ja, då skall ni också betala den. Förstår ni?» Och det blef äfven resultatet; konungen likviderade allt det öfriga af hofmästarens räkning, men punschen fick Sparre betala. Sanningen af denna anekdot kan jag icke garantera, ty jag var icke med, men sådansom jag nu antecknat den, berättade friherre Sparre densamma för mig och andra på samma gång närvarande.

Karl Johan var ända till in i sena ålderdomen ovanligt vig. Jag har hört berättas, att han ännu vid 70 års ålder kunde, stående på en fot, upplyfta den andra och med händerna föra den till munnen och bita i tån. Som jag icke själf sett detta, hvarken kan eller vill jag garantera sanningen däraf; men det jag själf sett var, att han, några och sjuttio år gammal, vid återkomsten från en resa och inkommen i sin sängkammare kastade sig i en fåtölj och med händerna själf af drog sina stöflar, kastande den ena efter den andra framåt golfvet, och satte därefter på sig tofflor, som kammartjänaren, då först inkommen, framlämnade. Orsaken, hvarför jag kom att vara närvarande,

var den, att, så snart konungen återkom från en resa, skulle konselj hållas, på det att han skulle kunna upplösa den under hans frånvaro fungerande regeringen, men att konselj aldrig hölls då, var naturligt, ty hvartill skulle det tjäna? Det var tillräckligt, att jag hade kungörelsen om regeringens upplösning färdigskrifven och framlämnade den till Hans Maj:ts underskrift. Jag följde således alltid med honom vid återkomsten från resan upp till hans rum, där han då ibland genast men stundom först efter ett intressant samtal undertecknade den.

(Här följer i manuskriptet en berättelse om, huru Förf. fick deltaga i en middag pä hofvet, som i anseende till att konungen, ridande, åsåg illuminationen vid hans hemkomst från en resa (1837) serverades först kl. 11 e. m.)KAP IV.

Karl Johans tro, att han var en stor finansman. — Hans missnöje, om man ej kunde besvara hans frågor. — Karl Johan och kronprins Oskar. — Karl Johans obenågenhet mot Inte-rimsregering. — Karl Johans klädedräkt. — Statssekreteraren Ehrenborg. — Statssekreteraren Danckwardt.

Konung Karl Johan trodde sig vara en stor finansier. Detta blef honom ganska dyrt. Han ansåg sig kunna styra kursen, uppoffrade därpå förgäfves betydliga summor, ända till dess han slutligen fann, att det var ett fåfängt försök, som, om han fortsatt därmed, icke skulle medfört annat resultat än hans egen ruin. Uti hans enskilda byrå finnas ännu digra packor, innehållande af honom dikterade uppsatser i finansiella ämnen. Hans egen tro på ofelbarheten uti hans åsikt rörande finansvetenskapen fick en svår stöt vid ett tillfälle, som jag vill omtala här. En af Frankrikes största bankirer, Hagerman, född svensk men sedan många år tillbaka bosatt i Paris, företog en resa från Paris till Sverige för att hälsa på en broder i Skåne och andra släktingar. Under denna resa besökte han naturligtvis äfven Stockholm. Karl Johan, som alltid hyste mycken konsideration för rika personer, bjöd honom jämte flera andra till middag. Hagerman infann sig, och så snart konungen kom in i rummet, där gästerna voro, flögo hans blickar genast omkring, till dess de fingo reda på Hagerman, då konungen genast gick fram till honom och började tala med honom i finanserna. Som vanligt talade han själf, utan att den andre hade annat att göra än att höra på. Ändtligen slutade han med de orden: »Nå, hvad säger ni härom ?» Hagerman svarade mycket lugnt: »Sire, efter hvad jag nu hört, ser jag, att Ers Majestät icke alls förstår sig på finanserna.» Konungen, som troligen väntat sig ett helt annat svar, gick utan att vidare yttra ett ord till Hagerman till en af de andra gästerna och talade med den. Såsom icke närvarande kan jag icke garantera sannfärdigheten af denna anekdot,hvilken utspriddes af den person, som vid tillfället stod bredvid Hagerman och påstod sig hafva hört hvarje ord. Det vissa är, att, när Hagerman vid sin afresa härifrån anmälde sig till uppvaktning hos konungen för att taga afsked, blef han icke mottagen.

Karl Johan tyckte aldrig om, när man på hans frågor svarade: jag vet icke (»je ne sais pas»). Det var liksom hans aktning för den person, som gaf ett sådant svar, skulle ha minskats. Det var då mycket bättre att hugga i vädret, som man säger, och svara hvad som helst men icke det fatala ordet: »je ne sais pas». Konungen frågade mig en dag, huru mycket som återstod på årets anslag till fångars vård och underhåll. Att kunna genast på stående fot säga detta var naturligtvis för mig omöjligt, men jag visste, att anslaget var 750,000 rdr, och som åtta månader af året voro gångna, antog jag, att en tredjedel ungefär skulle vara kvar; jag svarade således: »omkring 250,000 rdr, Sire». Konungen yttrade därpå: »Det är bra». Följande dagen skaffade jag mig precis uppgift på summan; den utgjorde 225,000 rdr, således 25,000 rdr mindre än hvad jag uppgaf, men det var bättre, än om jag sagt: »Je ne sais pas», så snart det icke var fråga om att fatta ett beslut i anledning af uppgiften; då hade nämligen den bort vara säker och precis, men det var det icke nu, utan det var blott en idé af konungen att göra mig' den frågan.

Man berättade mycket en tid, att konungen skulle misstänka kronprinsen att i förening med de liberala vilja stämpla mot konungen, och att planen skulle vara att söka förmå honom till abdikation af regeringen till förmån för kronprinsen. Enligt najm öfvertygelse har aldrig Karl Johan hyst någon misstanke mot kronprinsen eller misstrott honom hvarken för ofvannämnda orimliga sak eller någon annan dålighet. När man såg dem tillsammans, hvilket jag ganska ofta hade den lyckan att göra, kunde man aldrig upptäcka annat än den mest faderliga kärlek å den ena sidan och den mest sonliga vördnad och tillgif venhetå den andra, men sant är, att Karl Johan icke tyckte om, att kronprinsens tänkesätt syntes nog mycket gynna de liberala idéerna, och i detta

afseende lär någon gång uppstått hos konungen någon ögonblicklig köld, som likväl snart förgått. i

Karl Johan ville icke gärna förordna’ regering, då han någon gång var illamående och sängliggande, utan då fick regeringen ligga nere. Orsaken härtill var alldeles icke fruktan att öfverlämna styrelsen till kronprinsen, hvilket enligt grundlagens föreskrift i sådan händelse skolat ske, utan den var helt och hållet politisk, ty skulle regent förordnas, så skulle äfven dagliga bulletiner öfver konungens hälsa utgifvas och allmänheten kunna tro, att han var sämre, än han verkligen var, samt det värsta af allt, de här vistande utländska ministrarne postdagligen rapportera till sina respektive monarker om konungens sjukdom, hvilket han för ingen del ville.

En gång sjuknade konungen allvarsammare, så att stadsrådet, sin plikt likmätigt, ansåg sig böra, så snart han tvenne veckor varit sängliggande, hos konungen hemställa, om han icke ville förordna kronprinsen till regent, men det var förgäfves; konungen ville icke höra talas därom. Då likväl äfven den tredje veckan förgick, utan att konungen syntes något betydligt förbättrad, lyckades det ändtligen grefve ,Wetterstedt, understödd af grefve Brahe, att få konungens samtycke, och han befallde grefve Wetterstedt underrätta statsrådets öfriga ledamöter och mig om, att han ville emottaga oss klockan ett dagen därpå för att hålla konselj i och för kronprinsens förordnande. Grefve Wetterstedt bad oss då samlas hos honom förmiddagen därpå för att sedan gemensamt begifva oss upp till konungen. Klockan omkring 12 voro vi samlade hos grefve Wetterstedt. Jag hade på förhand låtit uppsätta protokollet, stiliseradt på vanligt sätt, på det att H. Maj:t måtte kunna på samma gång påteckna det såsom justeradt; och för att gifva statsråden del af innehållet började jag läsaupp det. Innehållet var följande: »Kungl. Maj:t täcktes i nåder tillkännagifva, det H. Maj:t vore af opasslighet hindrad att med regeringsärendena sig befatta, och ville Kungl. Maj:t af sådan anledning, jämlikt...» Här blef jag vid uppläsningen af bruten af statsrådet Poppius, som sade: »Nej, icke går det an.» Grefve Rosenblad: »Nå, hur vill herr statsrådet då, att det skall vara?» Poppius: »Jo, där skall stå: Kungl. Maj:t täcktes tillkännagifva sig vara af sjukdom hindrad att med regeringsärendena sig befatta; då inkallades tvenne läkare, som intygade, att så var...» Här blef Poppius af bruten af en allmän munterhet hos de närvarande, och grefve Rosenblad yttrade. »Icke kan herr statsrådet vilja, att konungen skall liksom andra ämbetsmän förete läkarbevis?» Poppius: »Jo det är just min mening, ty det står i grundlagen, att det är endast då konungen är sjuk, som han får förordna kronprinsen till regent, och således skall det väl behörigen styrkas, att !han är sjuk.» Munterheten fortfor, hvilket hade till följd, att Poppius blef förbittrad och sade: »Herrarna må göra huru de vilja, men för min del skall det jag sagt införas i protokollet.» I detsamma kom grefve Wetterstedt hem från konungen, till hvilken han hade begifvit sig för att inhämta vidare order om konseljen, och yttrade: »Jag ber om förlåtelse, att jag gjort herrarne onödigt besvär, men jag rår icke därför. Det blir ingen regering af. H. Maj:t fann sig i dag så mycket bättre, att han i morgon vill regera själf och hålla konselj klockan 2.» Härmed var tvisten om protokollet slut, och vi åtskildes.

Det dröjde länge, innan Karl Johan kunde förlika sig med det den tiden allmänt rådande modet att bruka pantalonger öfver stöflarna, men slutligen följde han alla andras exempel och anlade sådan dräkt. Han brukade nästan alltid lilla hofuniformen utom vid högtidliga tillfällen, då han nyttjade franska marskalksuniformen, en lång rock med bredt guldbroderi ända uppifrån och ned till slutet af rocken.Jag har förut nämnt, att assessoren i k. Svea hofrätt, kammarherren hos hennes maj:t drottning Hedvig Elisabeth Charlotta, Kasper Vilhelm Ehrenborg, blef statssekreterare för kammarärendena efter Börtzell. Han innehade denna plats i fyra år och blef därunder upphöjd i friherrligt stånd. Han var ganska skicklig och förstod mycket väl, hvad som till statssekreterarebefattningen hörde, men han hann icke sköta den som sig borde, emedan han hade för många järn i elden, som man säger. Han var förälskad i fröken Ruth, som sedan blef hans hustru, och använde mycken tid med att göra henne sin kur, och dessutom fick han af Karl Johan åtskilliga enskilda bestyr att uträtta, hvilka han gärna åtog sig för att ställa sig in.

Under den tid, han var statssekreterare, skulle alltid registratorn i hans expedition, kanslirådet 'Wilhelmsson, hvarje morgon infinna sig hos honom för den händelse, att statssekreteraren hade något uppdrag i tjänsten att meddela. Äfven oss yngre tjänstemän såg han gärna den tiden på dagen hos sig, och tiden förflöt alltid då ganska angenämt, ty antingen berättade han själf då anekdoter och historier, som passerat, eller också hörde han gärna på sådana, berättade af oss, och om då, hvilket ofta inträffade, kammartjänaren kom in och anmälde, att landshöf-

dingen N. N. eller någon annan högre ämbetsman vore där och anhöll att få tala med herr statssekreteraren, var alltid svaret: »Bed honom sitta ned och vänta; jag har icke tid ännu», hvarpå anekdoterna fortsattes. Ofta hände det, att kammartjänaren efter en stund återkom med hälsning från den väntande, att han hade litet brådtom och bad därför herr statssekreteraren vara god och låta honom få säga blott några ord, det skulle icke blifva långt. Ehrenborg befallde då kammartjänaren svara, att, om herr N. N. icke hade tid att vänta ännu en stund, så kunde han gå och komma igen en annan gång; och Ehrenborg yttrade därpå till oss: »Jag skall lära de där herrarneatt vänta och att begripa, att jag icke alltid står till deras tjänst, när de finna för godt.» För mig var detta friherre Ehrenborgs förfarande motbjudande: att låta en ämbetsman, hvilkens tid kunde bättre användas, vänta, då ingen sysselsättning utan endast onödigt prat hindrade dess emot-tagande, och hågkomsten däraf gjorde, att jag, då jag sedermera blef mottagande, i detta fall handlade på motsatt sätt.

År 1821 blef den nya hofrätten för Skåne och Blekinge inrättad. Friherre Ehrenborg blef utnämnd till dess första president. Dessförinnan frågade konungen honom, hvem han ville föreslå till sin efterträdare uti statssekreterareämbetet. Ehrenborg nämnde Dankwardt, som då var expeditionssekreterare i kammarexpeditionen. Då sade konungen: »Danckwardt, honom känner jag, det är en man med karaktär.» Ehrenborg kunde icke begripa, huru konungen kunde känna Danckwardt, då han icke visste, att de haft någon beröring med hvarandra, och på hans förfrågan därom, berättade konungen, att år 1812, vid riksdagen i Örebro, då frågan om indragningsmaktens införande uti tryckfrihetslagen var under diskussion på riddarhuset, hade en Danckwardt talat emot densamma. Karl Johan, som då var kronprins, hade på tillfrågan fått höra, att Danckwardt skulle vara engagerad uti kammarexpeditionen, och dagen därpå, under en konselj för kammarärenden, sade Karl Johan till dåvarande statssekreteraren Börtzell: »Herr Börtzell, ni har i eder expedition en herr af Canca eller Danca eller hur tusan han heter.» Börtzell svarade »Danckwardt». »Ja, Danckwardt, så var det!» återtog kronprinsen. »Där är han», sade Börtzell och pekade på Danckwardt, hvilken var närvarande i egenskap af protokollssekreterare. Karl Johan vände sig då till honom och frågade, hur han kunde vara emot en så nyttig sak som indragningsmaktens införande. Danckwardt, som den tiden var ganska litet hemma uti att tala franska, bad H. K. <H. tillåta, att han finge dagen därpå uppvakta H. K. H. för att explicera sig.Detta bifölls, och när Danckwardt då infunnit sig, hade han först sagt, att det icke var han, som på riddarhuset talat emot saken; han innehade icke den åldern ännu, som erfordrades för att få deltaga i ridderskapets och adelns öfverläggningar, utan det var hans bror; »men», till-lade han, »hade jag fått deltaga däruti, så hade jag yttrat detsamma som min bror, ty jag anser frågan vara ganska betänklig och möjligtvis farlig». Denna uppriktighet behagade Karl Johan. Han sökte därpå öfvertyga Danckwardt, att han hade orätt och att saken vore både nyttig och nödvändig i anseende till den dåvarande tidens oro m. m. Danckwardt åter sökte försvara sin åsikt. Emellertid hade Karl Johan då fattat aktning för Danckwardts karaktär, och ehuru han icke alls sedermera på de nio följande åren haft någon beröring med Danckwardt, påminde han sig, då Ehrenborg nämnde Danckwardts namn, 1812 åra samtal, hvilket gaf anledning till yttrandet: »Det är en man med karaktär.» Danckwardt blef också Ehrenborgs efterträdare, men likväl först, på egen begäran, blott tillförordnad. Friherre Ehrenborg hade, på sätt jag förut nämnt, icke haft tid att med tillbörligt nit och drift sköta sitt ämbete, och följden var, att han vid sin af gång från ämbetet lämnade efter sig en mycket stor balans af mål, som han icke hade handlagt.

Det fordrades en man med Danckwardts ovanliga nit, arbetshåg och energi för att våga åtaga sig ett ämbete med en sådan balans. När alla målen blifvit transporterade hem till Danckwardt, såg man i hans arbetsrum flera rader uppstaplade i högar från golfvet till fönstret. Ibland dessa funnos äfven en hop så kallade besvärsmål eller sådana, som först skulle passera rikets allmänna ären-ders beredning (en institution, som då fanns, men som år 1840 indrogs), innan de forekommo till af görande i konseljen. På Danckwardts begäran blef jag förordnad att föredraga dessa mål; de öfriga tog han ihop med, och det dröjde icke länge, innan hela balansen var afgjord,emedan i valet mellan sällskapsnöjen eller att arbeta han aldrig tvekade; de förra uppoffrades för det senare. Att arbeta var för honom icke en börda utan en njutning; han fann icke något nöje uti att deltaga uti middagar och supéer, men att någon gång gå på spektaklet, då en god musikpjäs uppfördes, det roade honom. Han spelade äfven själf på harpa vid lediga stunder. Till bevis på hans outtröttliga nit och arbetslust vill jag

anföra, att det stundom hände, att jag fick biljetter från honom, däruti han bad mig skicka till honom några af mina mål, som han då kunde föredraga, emedan han själf icke hade några och icke kunde vara sysslolös, allt detta Oaktadt hans hälsa var dålig. Han hade nämligen något invärtes ondt, som i mer eller mindre grad plågade honom och högst sällan lämnade honom. v

Danckwardt hade en fast och orubblig karaktär. När han en gång fattat sin öfvertygelse i en sak, var det icke möjligt för någon att förmå honom ändra densamma; inga konsiderationer kunde verka på honom, och som han alltid ansåg sin åsikt i en sak, sedan han bestämdt den, vara den rätta och således böra segra, försvarade han densamma alltid med mycken värme samt skärpa i rösten; hvilket hade till påföljd, att han af sina motståndare ansågs för ett tjurhufvud, om jag så får uttrycka mig, och för en människa, med hvilken det var svårt att lefva och umgås; men den, som riktigt kände honom, visste att sätta värde på honom.

Danckwardt var, som jag redan nämnt, i början af sin statssekreterarebefattning icke särdeles hemma uti att tala franska, och då allting skulle föredragas på franska för konungen, ökade det i början betydligt hans arbete; Karl Johan var likväl ovanligt facile i detta afseende, ty han frågade aldrig efter, huru dåligt man talade, så snart han bara kunde utleta, hvad det var man villei säga. Snart behöfde likväl Danckwardt icke något und-seende i detta fall. Genom sin vanliga energi och fastavilja öfvervann han snart nog svårigheten, och det dröjde icke länge, innan han blef tillräckligt hemmastadd i franska språkets talande för att kunna fullkomligt reda sig vid sina föredragningar hos konungen. Emellertid innan han kom till denna punkt, inträffade stundom några löjliga händelser, i följd däraf att Danckwardt ibland kom att begagna franska ord, som betydde helt annat, än det han ville uttrycka. Så till exempel, då konungen en dag sade till Danckwardt, att han ville i friherrligt stånd upphöja hofmarskalken Kantzow, yttrade Danckwardt: »Mais Sire, il est indigne de celå.» Danckwardts mening var att säga, det Kantzow icke hadie gjort sig förtjänt däraf. Konungen, som icke insåg, att detta var Danckwardts mening tog ordet indigne efter hvad det verkligen betydde (ovärdig) och blef således mycket uppbragt, hvarpå en dispyt började, som slutligen ledde till upptäckt af hvad Danckwardt menade, då allt blef godt igen. Emellertid hade statsrådet grefve Mörner, som varit borta på permission och nu återkommit samt anmält sig till företräde hos konungen, fått vänta i rummet utanför, till dess dispyten var slut, då konungen sade till honom: »Förlåt, herr grefve! Jag har låtit er vänta, men det är därför, att jag har disputerat en hel timme med en duktig karl endast om ett ord.»

Att två personer med så olika lynnen och sätt att vara som Karl Johan och Danckwardt icke kunde öfver-ensstämma var naturligt, och Danckwardt kunde således aldrig blifva en angenäm person för konungen, men Karl Johan var både för skarpsynt för att icke inse Danckwardts stora förtjänst och duglighet på sin plats samt för rättvis att icke sätta värde därpå; också yttrade konungen nästan alltid vid de många tillfällen, då han talade med mig om Danckwardt: »Det är en duktig karl; jag högaktar honom», men jag hörde honom aldrig, när det var fråga om Danckwardt tillägga ett annat ord, som han vanligen brukade nyttja, då det var fråga om någon behaglig person, nämligen»Jag tycker om»; det hette då: »Jag tycker om och högaktar.» Karl Johan var icke missnöjd, om någon gång hinder mötte för Danckwardts föredragning, så att han åtminstone den veckan slapp disputera med honom, hvilket troligen skulle ha händt, om på listan funnits något mål, däruti de befunnits vara af olika tanka. Såsom bevis därpå kan jag anföra följande tilldragelse. Danckwardt hade anmält sig till enskild föredragning som vanligt. Det är bekant, att först föredrogos målen i statsrådsberedningen, där alla statsråden voro tillsammans, men icke konungen; därefter föredrog statssekreteraren målen enskildt för konungen och redogjorde då äfven för statsrådens tillstyrkande i hvarje mål, och slutligen anmäldes målen uti konseljen; af de mål, däruti konungen var af samma tanke som statssekreteraren och statsråden, behöfdes då icke vidare någon föredragning, utan statssekreteraren blott tillkännagaf detta, men rörande de mål, däruti tankarna voro delade, uppstod diskussion, som fortfor, till dess konungen fattade sitt beslut. Danckwardt hade, som jag nämnt, anmält sig till den enskilda föredragningen af de mål, som påföljande konselj skulle förekomma. Konungen hade bestämt tiden därför till klockan ett dagen därpå. Danckwardt mådde icke väl, och om morgonen den dagen var han så dålig, att hans läkare bestämdt förbjöd honom att fara ut. Danckwardt påstod, att han måste upp till konungen, men läkaren var bestämd och förklarade, att, om han den dagen icke höll sig stilla utan lämnade

rummet, skulle ofelbart en lång och farlig sjukdom uppkomma. Danckwardt skref då en biljett till vakthafvande kammarherren och bad honom meddela konungen, hvad läkaren sagt, och anhålla, att Danckwardt finge komma följande dagen i stället. Konungen befallde genast kammarherren svara Danckwardt, att Hans Maj:t icke hade tid följande dagen, utan kunde Danckwardt icke komma den utsatta tiden, så skulle Ulfsparre komma i stället och föredraga målen; på samma gång fick jag en biljett af samma innehåll. Klockan var då 11 på förmiddagen, och klockan 1 skulle, fore-dragningen ske. Jag hade aldrig sett målen, som skulle föredragas, och hade således ingen idé om dem. Jag gick då till Danckwardt för att säga honom, att jag ämnade mig till slottet och anmäla, att jag icke kunde komma och föredraga, då jag icke alls kände till målen, men Danckwardt bad mig låta bli det. »Vi skola icke sätta oss på tvären», sade han, »utan sätt dig ned här nu, så skola vi helt hastigt gå igenom de lättaste målen, och dem får du föredraga och bedja konungen tillåta, att de öfriga få uppskjutas till nästa gång.» Så skedde, och jag föredrog de lättaste målen. Hans Maj:t var vid ett charmant lynne och gillade allt hvad jag tillstyrkte, och de öfriga målen uppskötos. Konungen frågade, huru Danckwardt mådde, och befallde mig hälsa från honom, med tillsägelse att Danckwardt skulle hålla sig inne, till dess han blef frisk, och riktigt sköta om sig. »Säg till honom», tilläde konungen, »att han går och lägger sig, det finns ingen annan möjlighet ser ni, min vän; så snart man ej mår bra, bör man strax gå till sängs; det är nödvändigt». Det var naturligt, att det skulle mycket kosta på Danckwardt, att konungen icke ville bifalla hans begäran att få uppskof med föredragningen till dagen därpå, i synnerhet som Danckwardt var öfvertygad, att konungen den dagen ganska väl haft tid därtill, om han hade velat.

Danckwardt brydde sig aldrig om hvad folket i allmänhet tänkte om honom, öfvertygad, att eftervärlden skulle göra honom rättvisa. Följande händelse är därpå ett bevis. Danckwardt satt en förmiddag uti registratorsrummet i kammarexpeditionen i afvaktan på tiden, då han skulle upp i statsrådsberedningen för att föredraga. Under tiden kom posten. Ibland andra bref till Danckwardt var ett, som han bröt, började läsa, och strax därpå, under småleende, lämnade till mig, som tillika med 8 å 10 af de yngre tjänstemännen voro närvarande, och bad mig läsa upp det högt. Jag tog bref vet och började läsa, men då jag fann, att det helt och hållet innehöll o vett emot Danckwardt, höll jag uppoch sade: »Det där läser jag icke upp.» Danckwardt bad mig likväl fortfara, »ty det är nödvändigt», sade han, »att herrarna få lära känna, hvad det är för en chef de hafva.» Jag fortsatte då, efter han så önskade. Bref vet var på två hela postpappersark och utan något namn inunder; det innehöll från början till slut utgjutelser öfver Danck* wardts okunnighet och oduglighet till den ämbetsbefatt-ning, han innehade, och brefskrifvarens samt, enligt hans yttrande, alla andras förundran och förvåning öfver att regeringen kunde vilja bibehålla en så oskicklig ämbetsman på sin plats med mera sådant. Sedan jag slutat läsningen, stoppade Danckwardt brefvet i fickan och gick upp i statsrådsberedningen, där han meddelade detsamma åt statsråden, »på det», som han sade, »de i händelse de delade brefskrifvarens åsikter, måtte hos Kungl. Maj:t tillstyrka hans entledigande.»

År 1838, så snart Danckwardt hade fyllt 50 år och således då var berättigad att fem år därefter få uppbära utur civilstatens pensionskassa en pension af 800 rdr banko, ansåg han sig, i anseende till sin sjuklighet, böra taga afsked. Han ägde så godt som ingen förmögenhet, han var visserligen ägare till en landtegendom i Småland, men den var mycket graverad. Han fick därför under de 5 år, som han skulle vänta på pensionen från pensionskassan, utur den så kallade Filénska fonden ett årligt anslag af samma belopp eller 800 rdr banko. Vid 1840 års riksdag väckte professor Gei jer uti prästeståndet en motion därom, att Danckwardt måtte å allmänna indragningsstaten uppföras till åtnjutande af en pension af 2,000 rdr banko årligen under sin återstående lifstid. Geijer gjorde det med de vackra orden: »Jag var alltid Danckwardts motståndare, jag klandrade och häcklade hans åtgärder, så länge han var i tjänst; jag har sedermera funnit, att jag däruti, liksom i mycket annat, haft orätt och att han varit en i sin tjänst utmärkt skicklig och duglig ämbetsman, som gjort sig förtjänt af fäderneslandetstacksamhet.» Så snart Danckwardt af tidningarna fick kännedom af att Geijer väckt denna motion, blef han mycket missnöjd; han trodde, att statsrådet Poppius eller någon annan af hans vänner hade öfvertalat Geijer därtill, och öfvertygad som han var, att motionen skulle af-slås, skref han till Poppius och fordrade allvarligt, att han skulle ställa så till, att motionen återkallades, »ty», yttrade han, »allmänheten skall naturligtvis tro, att jag själf tillställt alltsammans,

och det vill jag för ingen del». Poppius brydde sig naturligtvis icke om att vidtaga någon åtgärd i det afseendet, utan saken fortgick, och resultatet blef det ovanliga, att icke en enda röst inom statsutskottet höjdes mot motionen, utan den tillstyrktes en-hälligt af utskottets ledamöter, och på samma sätt bifölls den af alla fyra stånden, utan att ett enda ord yttrades mot densamma. Också blef Danckwardt, när han fick höra detta resultat, djupt rörd och skref hit, att »nu har jag Gud ske lof icke allenast tillräckligt för mig själf utan äfven åt andra.» Och att detta icke var endast ett tomt ord, har han sedermera bevisat, ty han har hjälpt och understödt icke allenast behöfvande släktingar utan äfven andra, som varit i behof däraf.

En enda gång under den tid, Danckwardt förvaltade statssekreterareämbetet, sökte han ett annat ämbete men fick afslag, och en mindre skicklig och mindre meriterad person utnämndes i stället. Förhållandet var följande. Landshöfdingen i Kronobergs län, hans excellens grefve Karl Stellan Mörner, trött af år och mödor, begärde afsked. Dessförinnan hade han begärt och fått Karl Johans löfte, att hans son Karl Mörner, som då var lagman på Gott-land, skulle blifva utnämnd till hans efterträdare. Karl Mörner var, liksom alla af det namnet, en hederlig, rätt-tänkande man men ung och då ännu utan någon särdeles erfarenhet i ämbetsmannavärf. Han hade varit adjungerad ledamot uti kungl. Göta hofrätt men endast en ganska kort tid, utan att därunder hafva ådagalagt hvarken

skicklighet eller oduglighet, och blef därefter utnämnd till lagman i Gottlands lagsaga. Statssekreteraren Danckwardt hade sin egendom på gränsen af Kronobergs och Jönköpings län och önskade därför att blifva landshöfding i förstnämnda län. Så snart h. exc. grefve Mörner lagt in om afsked, anmälde sig Danckwardt således hos konungen till erhållande af platsen efter honom. Karl Johan gaf honom icke bestämdt afslag men också icke något löfte. Emellertid begärde Danckwardt och erhöll, som vanligt, några månaders för hans hälsa högst nödig tjänstledighet under sommaren, det var år 1827, och tillbringade den på sin egendom. Uti en konselj en liten tid därefter bifölls grefve Mörners afsked och konungen tillkännagaf, att han ville nämna sonen till hans efterträdare. Statsråden yttrade i underdånighet, att grefve Mörner icke hade ådagalagt någon skicklighet, som kunde göra honom berättigad till en sådan plats, och att de befarade, att han icke skulle äga tillräcklig duglighet därtill, dessutom vågade de fästa H. Maj:ts uppmärksamhet på att statssekreteraren Danckwardt, som i afseende på meriter och ådagalagd skicklighet vore grefve Mörner vida öfverlägsen, hade anhållit om platsen; och de tillstyrkte hans utnämnande därtill. Konungen svarade, att, då statsråden satt i fråga grefve Mörners duglighet att sköta tjänsten, så ville konungen för närvarande afstå från sin afsikt att definitivt utnämna honom utan i stället beslöt att förordna honom att på sex månader bestrida densamma. Under denna tid skulle det visa sig, om han dugde därtill. Hvad Danckwardt beträffade, så ansåg konungen honom så nyttig på den plats, han nu innehade, att han icke ville vara af med honom på densamma. Nu är det en gifven sak, att, såvida icke oväsen eller andra missgynnande omständigheter inträffa, skall alltid en landshöfding, han må vara beskaffad huru som helst, sköta sin tjänst en kort tid utan anmärkning, såframt landssekreteraren och landskamreraren i länet äro skickliga män och landshöfdingen är klok nog[-att-]{+att+} låta dem styra och att icke sätta sig på tvären mot dem. När nu därtill kommer, att invånarne uti Kronobergs län äro ett stilla och lugnt folk samt att grefve Mörner, fadern, hade under sin långa tjänstetid som landshöfding därstädes gjort sig allmänt vördad och älskad af länets invånare, hvilket hade ett gynnsamt inflytande på deras hållning emot sonen, hvilken äfven själf genom sitt humana sätt att vara och sina allmänt erkända hederliga tänkesätt gjort sig förtjänt af deras förtroende och högaktning, så kunde man tämligen säkert förutse, att ingen anmärkning skulle komma att göras mot hans skicklighet att sköta landshöfdingebefattningen under de sex månader, som han var förordnad därtill, och att han i följd däraf skulle efter+} den tidens förlopp till tjänsten utnämnas, hvilket äfven skedde. Detta insåg Danckwardt ganska väl och blef således, när han fick under sitt vistande på landet höra grefve Mömers förordnande, högeligen förtörnad öfver att hafva blifvit förbigången af en i afseende på meriter honom så underlägsen person. Han skref ett bref till justitiestatsministem grefve Gyllenborg, däruti han bland annat förklarade, att han icke ämnade återvända till Stockholm för att åter inträda i utöfningen af sin tjänst, ulan när tiden för tjänstledigheten nalkades sitt slut, skulle han inlämna sin afskedsansökning, ty att fortfara att vara ämbetsman, då man blefve så behandlad, vore orätt. Grefve Gyllenborg,

i sitt svar, sökte öfvertyga honom, att han hade orätt uti att taga saken så häftigt. Han borde besinna, att konungen hade rättighet att till lediga tjänster utnämna hvem han ville, och att, om Danckwardt hade hört allt det vackra och väl förtjänta, som konungen vid tillfället yttrade om honom och hans oumbärlighet som statssekreterare, så skulle han finna det orätta uti att för en sådan orsaks skull som den ifrågavarande vilja taga af sked. Grefve Gyllenborg tilläde, att han själf många gånger icke fått hvad han begärt, men att han fått annat i stället och fann sig nu därmed väl belåten. Detta grefve Gyl-[-lenborgs-]{+lenborgs+} svar verkade lugnande på Danckwardt, så att när hösten kom och landet började blifva mindre trefligt, längtade Danckwardt tillbaka till hufvudstaden och ett mera verksamt lif samt återkom således och inträdde åter i utöfningen af statssekreterareämbetet.

Konung Karl Johan glömde icke Danckwardt, sedan han tagit afsked och nedsatt sig på sin egendom. Ganska ofta, då jag var uppe hos konungen, frågade han mig med, som det tycktes åtminstone, verkligt intresse, huru han mådde. En gång hände det vid ett sådant tillfälle,, att konungen, sedan han gjort den vanliga frågan: »Hur står det till med Danckwardt? Har ni hört något från honom?» och jag därpå svarat, att sjukligheten fortfor på samma sätt, så att han var stundom bättre och stundom sämre, yttrade: »Det är Försynens skickelse, min vän». Jag kunde icke fatta, hvad konungens mening därmed var; han märkte detta och fortfor därföre: »Danckwardt är skulden till att den stackars friherre Fock icke har fått mer än en pension på 2,800 rdr banko, och det är Försynen, som straffar honom för det nu; han blir aldrig återställd från sin sjukdom, det skall ni få se, Ulfsparre.» Förhållandet härmed vax följande: Ar 1830 hade dåvarande landshöfdingen i Uppsala län friherre Fock vid fyllda 65 års ålder tagit afsked. Han var då berättigad till pension från allmänna indragningsstaten, men rörande beloppet af denna pension uppstodo olika meningar. En författning af år 1818 stadgade, att landshöfding, som vid den åldern toge afsked, skulle i pension åtnjuta lika belopp med statssekreterarelönen; den var då omkring 2,800 rdr b:ko, något mer eller mindre allt efter årets riksmarkegångspris; sedermera ökade ständerna statssekreterarelönen till 4,000 rdr b:ko utan att på samma gång eller sedermera nämna ett ord om förhöjning uti landshöfdingepensionen. Fock yrkade nu, att hans pension måtte bestämmas till 4,000 Rdr+} eller samma belopp som statssekreterarelönen, men Danckwardt påstod, att han icke kunde få mera än hvad dengamla statssekreterarelönen utgjorde, enär rikets ständers mening, när de ökade statssekreterarelönen, troligen icke var, att landshöfdingepensionen jämväl då skulle ökas, emedan de då säkerligen hade yttrat sådant. Konungen ville gärna gynna Fock och bevilja den högre pensionen, men då Danckwardt icke ville frångå sin mening, beslöts, att friherre Fock då skulle få det mindre beloppet 2,800 Rdr B:co, men att konungen skulle vid nästföljande riksdag framställa saken till rikets ständer och inhämta deras yttrande, huruvida icke deras mening vore, att landshöfdingepensionen skulle anses böra utgå till samma belopp som dåvarande statssekreterarelön, i hvilken händelse friherre Focks pension skulle retroaktivt och framgent äfven till samma belopp utgå. Ständerna svarade, att det icke var deras mening, och friherre Fock fick således åtnöja sig med det mindre beloppet. Att Karl Johan alltför väl inom sig insåg, att detta icke alls hade att göra med Danckwardts sjukdom och att Försynen icke hade det minsta att därmed skaffa, är säkert, men det roade honom ibland att drifva sådana satser och söka få folk att tro, det han verkligen menade hvad han sade. Så till exempel höll han en gång för mig ett långt tal, däruti han påstod, att han icke kunde fördraga Rosendal, att han aldrig kunnat trifvas där, och att det vore fult och otrefligt i hög grad. Att detta icke var hans uppriktiga mening, var icke svårt att inse, då man visste, hur ofta han vistades där; utan det roade honom då att drifva den satsen.[-Muncks-]{+[-Muncks-]{+KAP. Y.

Muncks+}+} berättelse om sitt förhållande till drottning Sofia Magdalena. — Författarens förordnande att förvalta statssekreterareämbetet för kammarärendena. — En vansinnig Intränger 1+} tillförordnad regering. — Kronprins Oskars första ordförandeskap 1 tillförordnad regering. — Bidrag till Oskars 1:» karaktärlstlk. — Ett uppträde mellan Karl Johan och författaren.

I juni månad år 1824 förordnades jag för första gången att förvalta statssekreterareämbetet för kammarärendena. Konungen skulle resa till Norge, och statssekreteraren Danckwardt hade begärt tjänstledighet. Uti den konselj, som konungen höll före sin afresa för att utnämna de ledamöter af statsrådet, som skulle föra regeringen under hans frånvaro, framtog han ett konvolut, och, vändande sig till Danckwardt, sade han: »Danckwardt, ni skall taga

en kopia af det här och sedan lämna både originalet och kopian till grefve Wetterstedt. Förstår ni?» Danckwardt skulle resa samma dag till sin egendom för att där tillbringa tjänstledigheten och hade varit nödsakad att uppskjuta resan, om han skulle hafva fullgjort hvad konungen befallde. Han frågade därför, om icke konungen tillät, att expeditionssekreteraren Ulfsparre kunde få göra det i hans ställe. Konungen såg då på mig med en, som det tycktes, tvekande min; h. ex. grefve Löwenhjelm frågade då: »Tycker Ers Majestät, att Ulfsparre är för ung för detta.» Konungen svarade: »Nej», och lämnade mig konvolutet med samma befallning som till Danckwardt. Man kan lätt föreställa sig min nyfikenhet på hvad konvolutet kunde innehålla, då man satte i fråga, huruvida jag icke var för ung att taga kännedom däraf; jag var likväl då 33 år fyllda. Också var jag icke väl hemkommen direkt från konseljen, förr än jag framtog konvolutet. Det hade varit försegladt med fem sigill, hvaraf det mellersta var riksdrotset grefve 'Wachtmeisters och de öfriga fyra riksråds, men deras namn kan jag icke nu påminna mig.Alla sigillen voro brutna; på adressen stod: Betta

dokument skall förvaras uti kungl. Svea hofrätts arkiv och får icke uppbrytas eller utlämnas utan högvederbör-ligt tillstånd. Denna påskrift var undertecknad af riks-drotset och de fyra riksråden. Kovolutet innehöll en berättelse på sex ark fin stil rörande Gustaf IV Adolfs födelse, författad af ‘den bekante favoriten hos Gustaf III, förste hofstallmästaren grefve Munck. Författaren gör !däruti i de allra minsta detaljer reda för denna händelse från början till slut. Han började med att berätta, hurusom Gustaf III under sejour med hofvet på Ekolsund en dag, då han gjorde en promenad till häst, och sedan han vinkat åt Munck att rida bredvid sig och befallt den öfriga sviten att hålla sig på litet afstånd, började tala med Munck om hertiginnan af Södermanlands grossess och att han önskade lifligt, att hon måtte nedkomma med en prins, på det att successionen till tronen måtte blifva stadgad. Munck hade då svarat, att det vore mycket bättre, om Hans Maj:t själf skaffade sig bröstarfvingar. Konungen: »Men, min käre Munck, huru vill ni, att det skall tillgå! Ni vet ju, att drottningen icke kan tåla mig.» Munck: »Jag ber om nåd, Eders Maj:t, däruti bedrager Eders Maj:t sig; jag är Öfvertygad, att Hennes Maj:t icke skulle begära bättre än att få det nu existerande kalla, främmande förhållandet mellan Eders Maj:t och henne för-ändradt, och det beror helt och hållet af Eders Maj:t själf att åstadkomma detta. Eders Maj:t behöfver blott bemöta henne med litet mera vänlighet och förtrolighet, och då är jag öfvertygad, att hon skall gärna gå Eders Maj:t till mötes på samma sätt.» Konungen: »Nej, käre Munck, det är omöjligt, hon är så kall och skulle visst aldrig tycka om något annat förhållande oss emellan än det, som nu existerar.» Munck fortfor sedermera uti berättelsen att omtala, huru han i samråd med drottningens kammarfru mamsell Ramström sökte hvar på sitt håll att åstadkomma ett närmande emellan deras majestäter och[-alla-]{+alla+} de intriger, som därvid af dem begagnades, samt huru det slutligen lyckades så, att konungen, i stället för att som vanligt och sedan han mycket ceremoniöst tagit god natt af drottningen, gå in till sig, en afton hviskade till henne, att han skulle komma in till henne; att detta också skedde, men att konungen befallde Munck följa med sig och stanna i garderoben bredvid drottningens sängkammare; att konungen likväl blott en liten stund varit inne hos drottningen och af blyghet nästan strax återvändt, att Munck likväl förmått konungen, ehuru i början med mycken svårighet, att flera aftnar förnya besöket, ända tills ändamålet vanns, men alltid åtföljd af Munck, som stannade i garderoben. Berättelsen innehöll vidare i de minsta detaljer, hvad som försiggick vid dessa besök. Munck säger därefter, att det alldeles icke var underligt, att det sedermera gängse ryktet om, att han skulle vara fader till Gustaf Adolf, skulle uppkomma och spridas, då Gustaf Illrs+} page De Besche alltid såg, att Munck alla aftnar, då konungen gjorde sina besök, gick in till drottningen. De Besche kunde icke veta, att Munck stannade i garderoben. Slutligen bedyrar Munck med de allra dyraste eder, att allt hvad berättelsen innehåller var sanning. Det må vara härmed huru som helst, men det vet jag, att berättelsen var oändligen intressant, ehuru mycket skabrös, i anseende till de däruti förekommande detaljer, och att jag tillbringade hela natten med att, såsom konungen befallt, afskrifva densamma samt att sedan vid regeringens första sammanträde lämna såväl originalet som afskriften till grefve Wetterstedt, hvilket jag till min säkerhet lät anteckna uti dagens protokoll. Att en sådan anteckning var nödvändig, visade sig sedermera, ty flera år efteråt frågade Danckwardt mig, hvart dessa handlingar hade tagit vägen. Konungen hade frågat honom därom under yttrande, att Wetterstedt sagt sig aldrig hafva fått dem af mig. Lyckligtvis påminde jag mig, att jag låtit uti protokollet intaga öfver lämnandet af handlingarna till Wetterstedt.Protokollet framtogs och företeddes för konungen, som ålade Wetterstedt att skaffa rätt på dem,

hvilket äfven slutligen efter mycket sökande lyckades honom.

Jag nämnde, att år 1824 var det första gången, som jag förordnades att förvalta statssekreterareämbetet för kammarärendena. Detta förnyades sedermera hvarje år med undantag af år 1828. Det var nödvändigt för Danckwardts hälsa, att han under sommarmånaderna fick vistas på landet. Han fick därför då tjänstledighet, och jag förordnades att sköta tjänsten. År 1834, då koleran gick i Stockholm, blef han angripen däraf, och som hans återställande erfordrade tvenne år, förvaltade jag ämbetet konsekutivt under dessa tvenne år. På hösten år 1836 återinträdde han i tjän-steutöfning, hvilket fortfor till våren 1837, då han åter fick tjänstledighet; återkom väl äfven då på hösten, men våren år 1838 lämnade han utöfningen af tjänsten för alltid; han- fick nämligen då först tjänstledighet och sedan i oktober samma år afsked. Ifrån våren 1838 intill dess statssekreterareämbetena indrogos, det vill säga till den 16 maj 1840, var jag således åter förordnad att förvalta ämbetet. Konungen ville väl, så snart Danckwardts afsked var beviljadt, utnämna mig till dess efterträdare, men jag undanbad mig detta af den orsak, att jag ansåg det icke vara rätt att medelst fullmakt tillsätta en tjänst, om hvars indragning fråga var väckt, som hvilade på rikets ständers bord till af görande vid nästpåföljande riksdag.

Under ett regeringens sammanträde år 1824, då justi-tiestatsministern grefve Gyllenborg och tre af statsrådets öfriga ledamöter sutto i regeringen, hände det, att, under det jag föredrog, fingo vi höra ett buller och oväsende i rummet utanför, och den gamle vaktmästaren, som alltid fanns där, för den händelse att regeringen hade behöft något, ropa: »Herre Jesus, jag kan icke hålla människan», hvar-på dörrarna slogos upp och in rusade ett medelålders, bättre klädt fruntimmer fram till öfre änden af bordet samt, sedan hon hälsat artigt, sade: »Jag är drottningKristina, Gustaf Adolfs dotter; jag är hitkommen för att underrätta herrame om, att jag nu vill regera själf och behöfver icke längre några förmyndare. Jag får således bedja herrame nu befalla rikshärolden att rida omkring på gator och torg och utropa mig som drottning.» Man kan föreställa sig vår förvåning vid denna händelse. Grefve Gyllenborg, som genast insåg, att den stackars människan hade förlorat förståndet, svarade henne: »Jaså, min fru, är det så, då får jag bedja frun vara god och gå ut i rummet här utanför och sitta ner där, under det vi taga i öfvervägande den begäran frun framställt.» »Ja se, det låter höra sig», sade fruntimret, »men jag väntade mig icke heller något annat svar af dig, min gubbe; du är ju Oxenstjerna, min faders gamle vän», hvarefter hon med mycket stolt hållning och gravitetiska steg gick ut och satte sig uti en fåtölj i rummet bredvid. Emellertid skickade regeringen befallning till öfverståthållaren att genast foga anstalt om hennes afförande till Danviken. Efter en stund kom en hyrvagn, och fruntimret underrättades, att allt vore färdigt till hennes utropande till drottning, som hon hade begärt. Hon gick utför trapporna glad och förnöjd, och nedkommen i slottshvalfvet, öppnades vagnsdörren, fotsteget nedfälldes och tvenne polisbetjänter lyfte den olyckliga helt hastigt in i vagnen, som afförde henne till Danviken. Vi fingo sedan veta, att hon var dotter till en borgare och mycket lugn och stilla i öfrigt, men att så snart hon fick någon ny klädespersedel, grep henne fåfängan, och hon trodde sig vara drottning Kristina. Jag hörde aldrig sedermera något om henne eller hennes öden.

Första gången som kronprinsen Oskar var förordnad att under konungens frånvaro vara ordförande uti regeringen, bodde han och kronprinsessan på Drottningholm. Två gånger i veckan skulle regeringen sammanträda och börja klockan 10 förmiddagen. Kronprinsen inkom likväl aldrig till staden förrän nära klockan 11, och då befanns merendelshans förmak fullt med personer, som, för att slippa fara ut till Drottningholm, ville passa på de dagarna han inkom till staden för att göra sin uppvaktning. Kronprinsen tyckte det var roligare att tala med dessa, än att sitta uti regeringen och afhöra föredragningar af tråkiga mål. Följden blef, att han icke inträdde uti regeringen förrän närmare klockan ett. Emellertid sutto de öfriga regeringens ledamöter sysslolösa och funno med bedröfvelse, att den ädla tiden fåfängt förgick. Jag påminner mig ännu, huru den ädle, allmänt vördade justitiestatsministern grefve Gyllenborg då och då utträdde genom dörren, som ledde från det rummet, där regeringen hade sina sessioner, till kronprinsens förmak för att efterse, huru många uppvaktande ännu vore kvar. När han då fann, att antalet var så stort, att det sannolikt ännu skulle erfordras en rund tid, innan de blefvo expedierade, sammantryckte han sin hatt, som på det sättet fick sitta emellan, och återgick in i regeringsrummet med missnöjd min. När ändtligen kronprinsen kom in i regeringen, fick föredragningen börja Jag minns ännu första dagen; det var en tisdag, klockan slog ett, just då kronprinsen inträdde; jag började föredragningen men

hade icke hunnit långt, förrän kronprinsen, när klockan slog half två, vände sig om, såg på bordstudsaren, som stod på cheminéen bakom honom och sade: »Vi få icke hålla på länge i dag, ty jag måste återvända till Drottningholm.» Då ingen svarade härpå, utan alla fyra ledamöterna sutto helt stilla med allvarsam min, fortfor kronprinsen med en förlägen uppsyn: »Jag har lofvat kronprinsessan att vara tillbaka klockan 2, och vi måste således sluta nu.» Då yttrade grefve Gyllenborg: »Eders Kungl. Höghet, här är mycket mål uti alla statsexpeditionerna oafgjorda, som väntat på Hans Majestäts af resa för att af regeringen af göras, på det att man skulle slippa därmed besvära konungen; men på detta sätt blir följden, att de icke kunna medhinnas innan Hans Maj:ts återkomst, och det vore ganska illa.» Kronprinsensvarade: »I morgon skall jag komma in till staden tidigare, och då skola vi börja genast, och så bra och lätt som Ulfsparre föredrager, skola vi snart hafva målen afgjorda.» Därpå sköt han stolen från bordet, steg upp, tog afsked af oss och återvände till Drottningholm. Dagen därpå var det ungefär på samma sätt; kronprinsen kom visserligen in till staden klockan half elfva, men lika många uppvaktande hade äfven då infunnit sig, så att han i alla fall icke förrän ganska sent inträdde i regeringen. På detta sätt fortgick det, till dess underrättelse kom från Norge, att konungen skulle af resa därifrån och åtta dagar därefter vara att förvänta tillbaka till Stockholm. Då blef det ett förfärligt fjäskande; regeringen sammanträdde hvarje dag både för- och eftermiddag för att få slut på de efterliggande målen, hvilket också på sådant sätt lyckades.

En anekdot om Hennes Kungl. Höghet prinsessan Eugenia vill jag här berätta. År 1837 hade under konungens frånvaro kronprinsen varit ordförande uti regeringen. När konungen återkommit och regeringen blifvit upplöst, gaf kronprinsen några dagar därefter middag för dem, som varit ledamöter uti regeringen samt alla föredragandena och protokollssekreterarna. Efter måltidens slut inkommo de kungl. barnen, hvilka aldrig sutto med till bords utan först efteråt fingo deltaga uti societeten. Lilla prinsessan, då 7 år gammal, kom framspringande till kronprinsessan och hviskade något vid henne; jag stod just då och talade med kronprisessan, som genast efter hviskningen skrattande sade till mig: »Vet ni hvad det var Eugenie hviskade till mig? Jo, hon sade: 'mamma, är det dessa herrame, som hjälpt pappa att regera?'» Förmodligen hade hon hört, att det skulle blifva middag för alla dem, som hade varit med under regeringen, och därför ville hon nu hafva reda på oss allesammans.

Då jag här ofvan kommit att nämna kronprins Oskar, vill jag nu här äfven med några rader omnämna konung Oskar.[-Att-]{+Att+} konung Oskar var en i högsta grad ädel och rättänkande man samt både såsom regent och människa begåfvad med utmärkta egenskaper, är så öfver allt af samtid och eftervärld bekant och erkändt, att jag icke

behöfver därom utbreda mig, men jag vill dock berätta

ett drag af honom, som visst icke i sig själf innefattar {något utomordentligt berömvärdt men dock ej alltid inträffar hos konungar eller andra maktägande. Hos direktionen för allmänna brandförsäkringsverket för byggnader å landet var intendentsplatsen ledig, en plats, som direktionen ägde att tillsätta. Ibland andra sökande var äfven professor Bråkenhjelm, lärare vid kungl. krigsakademien på Karlberg. Den lediga befattningen hade förut i många år innehafts af en lagman Lind, hvars son, magister Lind, innehade en af de lägre platserna i verket, till hvilken plats hörde, att dess innehafvare skulle vara intendenten till biträde. Sonen hade också vid åtskilliga tillfällen, då fadern varit sjuk eller eljest hindrad, varit förordnad att förestå intendentstjänsten och var det äfven nu under ledigheten. I anseende till åtskilliga omständigheter blef tillsättningen fördröjd, så att den icke skedde förrän öfver ett år efter det tjänsten blef ledig. En dag fick jag en biljett med befallning att infinna mig hos konungen. Inkommen till konungen, yttrade han, att professor Bråkenhjelm hade varit hos honom och sagt sig söka en tjänst uti allmänna brandförsäkringsverket för byggnader å landet, »och», fortfor konungen, »på min fråga, hvem tillsättningen berodde på, svarade han, att det vore på min vän; jag vill nu därför säga, att Bråkenhjelm+} är en ganska skicklig och förtjänt man och att

jag gärna skulle se, om han finge den tjänst han söker». Jag svarade, att först och främst berodde utnämningen alldeles icke på mig; »direktionen utgöres af 5ledamöter; jag är väl ordförande men har icke mer än en röst

liksom hvar och en af de öfriga. Jag vet ganska väl, att professor Bråkenhjelm är en mycketskicklig och instruerad man, men inom verket finnes en tjänsteman, som visst icke kan mäta sig med professor Brå-kenhjelm i meriter i allmänhet, men han har varit redan en längre tid där engagerad, och nu har han öfver ett år med mycken skicklighet förestått den lediga tjänsten, och jag ber Eders Maj:t om förlåtelse, men jag kan icke lämna min röst åt någon utom verket framför honom.» Konungen syntes väl litet misslynt, men med lika vänlighet yttrade han: »Min vän gör naturligtvis som han finner rätt; jag blott ville vitsorda, att Bråkenhjelm äger mycken skicklighet och är en förtjänt man.» Direktionens ledamöter, med undantag af en, delade min åsikt, och Lind blef nämnd till tjänsten.

En tid därefter blef presidentämbetet i statskontoret ledigt. Jag gick upp till konungen för att söka platsen, och ehuru jag väl visste, att konung Oskar var rättvis och icke fallen för en småaktig hämnd, var det likväl icke utan en liten fruktan, att jag icke skulle lyckas, som jag anmälde min underdåniga anhållan om presidentämbetet. Konungen mottog mig med sin vanliga godhet, och sedan jag framställt min önskan, svarade han: »Jag kan icke lofva Ulfsparre bestämdt, ty jag ger aldrig sådana löften, men jag känner min väns stora skicklighet och de många uppdrag, som min vän haft och alltid väl utfört, och skall således icke glömma saken.» Uti konseljen därpå blef jag utnämnd till president, utan att mitt afslag på konungens önskan rörande Bråkenhjelm låg mig i vägen.

Konung Oskar arbetade mycket och var jämt sysselsatt. Hans skrift om straff och straffanstalter, som han lät trycka och utgifva utan namn, gjorde mycket uppseende den tiden den utkom och berömdes mycket, hvilket den äfven förtjänade för sina liberala och filantropiska åsikter. Han arbetade äfven i andra ämnen, men hans tid borttogs mycket af för stor lust att befatta sig med detaljer, sådana som en konung aldrig borde bry sig om utan öfver-lämna åt andra. Jag vill nämna ett exempel. Ibland deflera lönlösa befattningar, jag innehade, var äfven den att vara ledamot af direktionen öfver konungens militär-hospitalsfond; ledamöterna i denna direktion voro tre, hvilka af konungen utnämndes. Fonden, som tillkommit genom Karl Johans föranstaltande, och hvarmed den så kallade medalj fonden sedan blifvit förenad, stod helt och hållet under konungens disposition. En gång om året skulle direktionen infinna sig hos konungen för att föreslå de pensioner och gratifikationer, som af föregående årets behållna inkomst skulle utdelas. Vid ett sådant tillfälle kom jag att fästa mina blickar på några kvartblad papper, som lågo på bordet framför oss. Konungen, som märkte det, yttrade då: »Ni ser på dessa papper, det är de prof, som några officerare aflade på sina kunskaper uti franska språket i förmiddags, då jag examinerade dem. Jag anställer sådana examina ibland med officerare, i synnerhet sådana, som äro engagerade vid generalstaben, ty det är angeläget, att de lära sig tala franska språket. Jag dikterar för dem på svenska; sedan skola de öfversätta det på franska; ibland dem, jag hade i förmiddags, voro tvenne ganska skickliga.» Jag tillstår, att jag blef bra förvånad öfver att Hans Maj:t ansåg sig hafva tid till sådan sysselsättning. Jag fick sedan veta, att konungen gärna såg, att unga officerare reste ut till Frankrike endast i ändamål att där vistas en tid för inhämtande af kunskap och öfning i språkets talande, och att han äfven understundom gaf dem penningeunderstöd därtill.

Jag återkommer nu till konung Karl Johan och de tilldragelser, som inträffat under mina föredragningar hos honom. Jag har på ett annat ställe omtalat hans häftighet men tillika, huru hastigt den gick öfver, och hans åtrå att, om han under densamma råkat att på något sätt förgå sig emot någon, godtgöra det, icke medelst erkännande med ord, att han haft orätt utan genom sitt bemötande. Se här ett exempel, som rörde mig själf. Konselj var utsatt att hållas klockan 6 e. m. en dag; det var på sommaren.[-Klockan-]{+Klockan+} 4 samma eftermiddag fick jag en biljett från kabi-nettskammarherren med befallning från konungen att med* hafva i konseljen handlingarna hörande till ett mål, som några år förut var afgjordt. Sådana handlingar förvarades aldrig hos statssekreteraren, utan så snart ett mål var afgjordt och expedieradt, lämnades handlingarna registra-torn, som förvarade dem några år, hvarefter de uppsändes till riksarkivet. Jag hade således icke de ifrågavarande handlingarna, utan jag skickade genast till registratorn för att få dem. Han var icke i staden utan bodde på landet ett stycke utom staden om somrarna och var endast förmiddagarna inne i staden. Jag gick då upp i registra-torns rum på expeditionen och skickade efter en smed, som dyrkade upp alla därvarande skåp, uti hvilka handlingar förvarades, men de ifrågavarande var jag icke i stånd att påträffa. Jag begaf mig då upp till konungen, lät anmäla mig, och inkommen

fann jag honom stående framför ett bord och sysselsatt att tvätta sina händer. Utom honom var ingen i rummet mer än grefve E. Le-wenhaupt, konungens enskilda biträde med skrifning och annat, som kunde förefalla; om honom och hans tjänstebefattning kommer jag framdeles att berätta mera. Jag började, så snart jag inkommit, att anmäla, att jag icke kunde efterkomma Hans Maj:ts befallning att medhafva i konseljen de ifrågavarande handlingarna äfvensom orsaken därtill. Konungen blef på ögonblicket i högsta grad uppbragt, han stampade i golfvet och utfor i de mest bittra termer; sade, att jag förmodligen icke ville taga fram handlingarna, förrän jag hunnit förfalska dem, att han skulle anbefalla justitiekanslern att aktionera både mig och registratorn, och slutade med att säga: »Jag säger er, att om ni icke har de där handlingarna med er, är det sista gången ni har föredragit. Förstår ni?» Man kan föreställa sig min förvåning, jag som ansåg saken vara+} så enkel och alldeles inte af natur att föranleda ett sådant uppträde. Jag svarade genast: »Då Sire, är[-det-]{+det+} sista gången som jag har föredragit, ty det är mig alldeles omöjligt att medföra handlingarna till konseljen», och därefter vände jag mig om för att gå ut. Grefve Lewenhaupt, i den goda afsikten att ställa allt tillrätta, yttrade då: »Men vill Ers Majestät icke låta Ulfsparre förklara sig ?» Jag svarade genast: »Jag har sagt orsaken, hvarför+} jag icke kan medföra handlingarna, och jag har ingenting att tillägga.» Därpå gick jag ut från konungen och direkt upp till kronprinsen och berättade honom hvad som passerat, under yttrande, att jag ansåg min plikt fordra, att jag anmälde detta, på det att H. K. Höghet måtte vara underrättad om orsaken, hvarför jag hädanefter komme att upphöra med bestridandet af statssekreterareämbetet. Kronprinsen svarade: »Det skall Ulfsparre icke göra; min vän känner, att H. Maj:t är mycket häftig, men han menar ingenting ondt därmed, och det går genast öfver. Lofva mig nu att min vän glömmer hela detta obehagliga uppträde och låtsa, som om det aldrig hade händt.» Jag sade, att »jag gärna vill gå E. Kungl. Höghets önskan i detta fall till mötes, men det beror helt och hållet på, huru konungens bemötande mot mig blir uti konseljen.» Konseljen började; det var först föredragning af justitieären-den, sedan af krigsärenden, och därefter kom min tur. Jag inträdde. Stassekreterarens plats var vid nedre ändan af bordet midt emot konungen, men nu, genast jag inkom, yttrade konungen med den mest välvilliga ton och den förbindliga minen, som han så väl visste att begagna, när han ville: »Ah, Ulfsparre, kom hit och sätt er här bredvid mig», och sedan vid hvarje mål jag föredrog och *efter+} det jag sagt hvad statsrådet tillstyrkt, sade han: »Är ni också af denna mening?» och då jag bejakat det: »Välan! Gilladt!» Under hela tiden var han mot mig det allra vänligaste man kan tänka sig, hviskade vid mig och brydde sig aldrig det minsta om de öfriga närvarande. Med ett ord, det syntes uppenbart, att han, som, sedan han sansat sig, funnit, att han förgått sig emot mig, nu ville på detta

Ulfsparre, Historiska anteckningar. 5[-sätt-]{+sätt+} godtgöra det. Aldrig ett ord nämndes hvarken då eller någonsin sedermera om de ofta nämnda handlingarna, hvilka alltså alltjämt legat i godt förvar uti riksarkivet, dit registratorn redan hade skickat dem, hvilket var orsaken, hvarför jag icke fick reda på dem vid min undersökning uti skåpen. Löjligt var det att se statsrådens förundran under hela tiden i konseljen. De hade icke den minsta idé om hela saken och kunde icke begripa anledningen till konungens så hastiga och utomordentliga välvilja mot mig. Sedermera vid ett annat tillfälle gaf jag dem nyckeln till gåtan.

KAP. VI.

Statsrådet G. F. Wirsén. — Friherre K. J. af Nordin.

Uti dessa mina anteckningar förekomma åtskilliga personer, med hvilka jag uti mer eller mindre mån varit i beröring i ämbetsmannaväg. Några af dem vill jag här särskildt hvar för sig omnämna, dock i största korthet.

[-Grefve-]

{+[-Grefve-]

{+GrefVe+}+} Wirsén.

Vid Sveaborgs fästning fanns en person engagerad i en af de lägre civila beställningarna vid namn Wirsén. Han hade tvenne söner, hvilka som helt unga hjälpte honom i utöfningen af hans tjänst men sedan kommo hit öfver till Stockholm. Den ene af dem blef engagerad vid flottan och slutade som amiral. Om honom är här icke fråga; jag hade aldrig någon beröring med honom. Den andre lyckades att blifva känd af dåvarande presidenten uti

statskontoret, den utmärkt skicklige och af sitt fädernesland högt förtjänte friherre Lagerheim, som snart insåg yng-lingens anlag, och att det var ett utmärkt ämbetsmanna-ämne, begagnade honom, lät honom engagera sig uti statskontoret, där han snart avancerade till statskommissarie. Han var då höflig och artig mot alla, men snart befordrades han till statssekreterare för krigsexpeditionen. Ifrån det ögonblicket blef han stel och hög samt nästan ohöflig mot folk. Det sades då, att han själf skall sagt till sina närmare bekanta, att han, som kommit sig upp från ingenting, ansåg nödvändigt att antaga en sådan ton och ett sådant sätt att vara för att förekomma, det man icke skulle sätta sig på näsan på honom, som man säger. Det är en möjlighet att så var; det vissa är, att, sedan han kommit sig ännu högre upp, var han alltid artig och höflig, i synnerhet mot personer, som han ansåg dugliga och skickliga. Det var under hans statssekreteraretid, som jag för första gången kom i beröring med honom, icke i tjänsteväg utan i en helt och hållet enskild affär. Förhållandet var följande: Vi bodde i samma hus; min farbror, landshöfding Ulfsparre, hade byggt huset, och jag bodde för intet i ett par rum, så länge han ägde huset, men snart sålde han det till Wirséns svärfar, fabrikör Bougt, och från den tiden ansågs Wirsén, som bodde i våningen en trappa upp, för ägare eller åtminstone disponent af huset, och jag fick naturligtvis betala hyra liksom alla de andra hyresgästerna. En morgon skickade han bud, att han ville tala vid mig; jag var då bara kopist i kungl. kammarexpeditionen. När jag kom in till honom, satt han framför sitt toalettbord, vände sig till mig endast ett ögonblick under yttrande: »God dag.» Jag bockade mig. Sedermera utan att be mig sitta ner eller ens se på mig sade han: »Hör på, den där människan ni har i er tjänst skall ni af skeda, ty hon ligger ständigt i gräl med mitt folk, eller också får ni flytta.» Jag blef förargad öfver hans ohöflighet och svarade helt kort, att »människan, som jag har i min tjänst, af-skedar jag icke, ty jag är belåten med henne, och jag lämnar därhän, huruvida hon är orsaken eller icke till grä-[-let.-]{+let.+} Jag kommer således att flytta i sinom tid.» Under tiden kom kammartjänaren in och anmälde en öfverste, som önskade tala vid herr statssekreteraren. »Låt honom komma in», sade Wirsén, och in trädde en gammal man, trött af att hafva gått uppför trappan, och blef stående vid dörren. Wirsén sade: »God dag, min öfverste» men bad honom icke sitta ned. Detta bemötande mot den gamle, trötte mannen gjorde mig ännu mera förargad, så att jag tog en stol och ställde fram samt bad öfversten sätta sig, hvarefter jag bockade mig och gick, under det Wirsén såg på mig, förvånad öfver min djärfhet.

Sedermera hade jag ingen beröring med Wirsén på flera år förrän en dag, då under Karl Johans frånvaro i Norge den af honom tillförordnade regeringen hade sammanträde. Jag hade i egenskap af expeditionssekreterare och tillförordnad föredragande af besvärsmål föredragit några sådana mål. Efter mig skulle statssekreteraren Wirsén hafva sin föredragning. Jag hade slutat, men Wirsén var ännu icke uppkommen; regeringen fick således sitta och vänta sysslolös. När jag då gick därifrån, mötte jag Wirsén i slottstrapporna, gående som vanligt lugnt och långsamt med en vaktmästare bakom sig, som bar portföljen. Jag underrättade honom då om att kungl. regeringen väntade på honom. Wirsén svarade: »Den får väl det», och fortsatte därpå sin gång lika långsamt som förut, utan att hvad jag sagt gjorde på honom det allra minsta intryck.

Wirsén hade äfven en liten tid varit tillförordnad statssekreterare för finansärendena, blef slutligen statsråd efter att förut hafva varit president i statskontoret. Jag hade förut många gånger varit förargad under min föredragning i statsrådsberedningen däröfver, att herrar statsråd visade så liten uppmärksamhet vid föredragningen. Med undantag af excellenserna grefve Gyllenborg, grefve Eosenblad+} och grefve Mörner sysselsatte de öfriga sig med att prata sins emellan, promenera eller skrifva brefm. m., men helt annat blef det, sedan Wirsén inträdt i statsrådet. Med spänd uppmärksamhet följde han föredragningen af hvarje mål från början till slut, och sedan jag sagt min tanke till beslut, yttrade Wirsén genast: »det är rätt», eller också »nej, det går icke an, i anseende till den eller den omständigheten, utan beslutet bör blifva så och så.» Det var aldrig exempel på att någon af de andra gjorde någon anmärkning däremot, utan Wirséns yttrande blef statsrådets tillstyrkande.

Wirsén hade aldrig studerat vid något af universiteten och aldrig tagit vid akademien någon af de vanliga examina för inträde i statens tjänst. Själf hade han genom sitt ovanligt goda hufvud, sin arbetsamhet och sitt outtröttliga nit i rikt mått förskaffat sig alla de kunskaper, som behöfdes för en ämbetsman, och samtiden erkände honom såsom den tidens ypperste, skickligaste och dugligaste ämbetsman i riket. Han var en riktig statsman, som omfattade allt och således skicklig och duglig icke endast i ett fack; också hade han tid efter annan många olika

uppdrag och befattningar. Hans anseende såväl hos konungen som hos sina kamrater i statsrådet, äfvensom hos allmänheten var också stort. En anekdot, som visar hans anseende ibland sina kamrater i statsrådet, vill jag här omtala. Statssekreteraren för krigsärendena, friherre af Nordin, föredrog ett mål uti statsrådsberedningen; sedan han slutat, yttrade .Wirsén: »Det är icke så, saken förhåller sig icke på det sättet.» Nordin blef röd i ansiktet af förargelse men sade blott: »Det är de upplysningar, jag fått af statskommissarien Söderholm» Wirsén: »Det är icke stats-kommissarien Söderholm man skall begära upplysningar af i sådana saker. Jag skall ha den äran säga, huru saken är; den förhåller sig på följande sätt», och därpå föredrog han saken i korthet och slutade med de orden: »Så förhåller saken sig, och beslutet skall bli så och så.» Ingen vågade säga ett ord däremot, utan det blef statsrådets tillstyrkande. När sedan statsrådsberedningen var slut och statsrådenåtskildes, sade Wirsén till vaktmästaren, som hjälpte på honom med öfverrocken: »Gå till statskommissarien Sö-derholm och säg honom, att han skall komma till mig klockan 5 i eftermiddag.» Baron Nordin, som hörde detta, yttrade då till dem, som stod bredvid honom: »Han, Söderholm, får min själ icke roligt.»

Jag anser mig äfven här böra omnämna en händelse, som tilldrog sig i konseljen, eftersom grefve Wirsén däruti deltog. Den passerade år 1826. Presidentämbetet uti kungl. Svea hofrätt var ledigt; tvenne sökande hade anmält sig därtill, nämligen justitieråden Poppius och Syl-vander. Konungen ville gärna nämna den senare, men den förre var äldre justitieråd och hade mycket anseende för sin utmärkta skicklighet och duglighet. Det lät sig vid sådant förhållande icke göra att gå förbi honom och nämna Sylvander. För att ändå få sin vilja fram vidtog konungen en oväntad utväg. Presidentämbetet uti kommerskollegium hade några månader stått obesatt, och konungen hade till statsrådsprotokollet förklarat, att det icke skulle tillsättas, emedan fråga var väckt om indragning af hela kollegium och ärendenas förflyttning till andra verk. Nu beslöt konungen att, detta Oaktadt, tillsätta detta ämbete och därtill utnämna Poppius och att på det sättet få fria händer att utnämna Sylvander uti hofrätten. Detta yppade han likväl icke för någon, utan en afton, då det var konselj, hade jag haft föredragning; den var slut, och just som konungen skulle, som vanligt efter slutad konselj, uppstiga och gå in till sig, sade han: »Det var sant, mina herrar! Jag utnämner herr Poppius till president i kommerskollegium och herr Sylvander till president i Svea hofrätt.» Man kan lätt föreställa sig, hvad det skulle bli för en uppståndelse och förvåning hos konselj -ledamöterna. Hvarken för mig som föredragande och den där skulle kontrasignera fullmakten eller för justitiestats-ministern grefve Gyllenborg, som väl hade bort veta af åtminstone utnämningen till hofrättspresident, eller för nå-[-gon-]{+gon+} af de öfriga ledamöterna hade konungen yttrat ett ord förut om att han ämnade göra dessa nominatio-ner. Grefve Gyllenborg tog först till ordet och yttrade, att han trodde icke, att Sylvander ville blifva president i hofrätten, åtminstone hade han samma morgon varit hos grefve Gyllenborg och sagt, att han kunde icke taga emot den platsen, om än konungen ville utnämna honom därtill, i anseende till den ringa lönen och sin egen obetydliga förmögenhet. Härpå svarade konungen, att Sylvander hade varit hos honom på eftermiddagen och förklarat sig gärna emottaga platsen. Därpå utbad jag mig att få fästa Hans Maj:ts uppmärksamhet på, att Hans Maj:t hade till protokollet förklarat, det presidentämbetet i kommerskollegium icke skulle tillsättas, och motivema för detta beslut existerade ännu oförändrade. Konungen: »Jag vet mycket väl, att jag fattat ett sådant beslut för någon tid sedan, men nu finner jag, att omständigheterna fordra, att presidentplatsen i kommerskollegium besättes lika väl som i de andra kollegierna.»

De flesta af statsråden, den ene efter den andre, sökte förmå konungen att ändra beslutet men förgäfves. Slutligen steg grefve Wirsén, som dittills suttit tyst, äfven upp och bad konungen uppskjuta med utnämningarna till nästa konselj; han hade, sade han, ganska viktiga skäl till denna sin begäran, men konungen svarade: »Det är mycket möjligt, att Ni har skäl, som Ni finner goda, att begära uppskof, men jag har viktiga grunder att ej uppskjuta dessa utnämningar, och», vändande sig till mig, »alltså skall Ni fråga Poppius och Sylvander, om de äro villiga att mottaga de ifrågavarande platserna, och i så fall skall Ni låta införa deras utnämning i Statstidningen i morgon afton.»

[-Wirsén-]

{+[-Wirsén-]

{+Wirsén+}+} blef blek i ansiktet och satte sig ned utan att svara, men då konungen straxt därefter afslöt konseljen och uppsteg samt gick in i sina rum, följde Wirsén efter samma väg. Vi öfriga gingo ut den stora vägen men[-stannade-]{+stannade+} i rummet utanför, där grefve Gyllenborg med mycken oro yttrade till grefve Rosenblad och mig: »Nu förgår han sig visst därinne.» En stund därefter kom Wirsén ut, till utseendet ganska lugn, och på Gyllenborgs fråga: »Hur gick det?» svarade han: »Åh, jag bara sade honom sanningen.»

(Härefter följer i manuskriptet berättelsen om författarens besök hos Poppius och Sylvander, hvilka mottogo platserna. Poppius sade sig ej hafva hört talas om att presidentplatsen i Kom. kol. sknlle tillsättas, och Sylvander sade, att han af konnngen öfvertalats att mottaga platsen i Sveahofrätt.)

[-.Wirsén-]

{+[-.Wirsén-]

{+Wirsén+}+} var Karl Johan följaktig i tyska fälttåget åren 1813 och 1814. samt hade då flerfaldiga uppdrag, bland andra det att emottaga de engelska subsidierna och ombesörja växelaffärerna därmed. Allmänt sades och troddes den tiden, att han skött dessa affärer så, att han

därpå förvärfvat en ganska stor förmögenhet. Detta rykte

vederlädes väl sedermera därigenom, att han vid sin död icke efterlämnade större förmögenhet, än som kunde anses svara emot den, han erhållit med sin hustru, men det Oaktadt+} var öfvertygelsen om den per nefas förvärfvade rikedomen så inrotad, att jag hörde flera personer påstå, att han varit nog klok att ställa till så, att det skulle synas, som om han icke efterlämnade mera, men att i framtiden skulle nog murklerna komma fram. När jag skrifver detta äro 33 år passerade sedan hans död,

och ännu hafva de icke synts till eller af hörts; jag tycker,+} att det vore tid på, att de visade sig, om de verkligen funnos.

Innan jag lämnar grefve Wirsén, vill jag berätta en liten anekdot. Under 1824 års riksdag fanns på riddarhuset en kammarherre von Quanten, hvilken i plena talade mycket och välment, men sällan fanns det någon kärna i det han sade. En dag hade han uppehållit ståndet länge genom ett långt ickejsägande tal i det ämne, som var föremål för diskussion. Sedan han ändtligen slutat, begärde grefve Wirsén ordet, och med sitt vanliga lugn och allvar yttrade han: »Det herr von Quanten nyss sagt var mer kvan-titet än kvalitet uti», och därefter fortsatte han att tala i ämnet. Infallet väckte mycken munterhet hos de närvarande.

Grefve Wirsén gynnade alltid förtjänsten framför an-cienniteten och skaffade den förra befordran utan afseende på den senare. Detta ådrog honom många ovänner, hvilkas antal ökades genom den afund, som odugligheten merendels hyser mot den öfverlägsna skickligheten och förtjänsten, men hans allt för tidiga död, han var då icke mer än omkring 50 år, förorsakade stor sorg och saknad hos alla fosterlandets vänner, som insågo den förlust fäderneslandet därigenom gjorde. Dagligen såg man rikets förnämsta män, såsom grefve Gyllenborg, grefve Rosenblad m. fl., så länge sjukdomen varade, besöka den sjuke och med tårar i ögonen aflägsna sig, då icke något hopp mera återstod.

Statsrådet friherre af Nordin.

Baron Nordin hade varit i tjänst som militär, men tog tidigt afsked därifrån. Han uppträdde därefter vid riksdagarna som en nitisk och verksam riksdagsman och utskottsledamot. Därigenom känd såsom en person med utmärkt godt hufvud och mycken duglighet, blef han använd i statens tjänst uti åtskilliga befattningar och snart utnämnd till statssekreterare för krigsexpeditionen. I denna egenskap förstod han med sitt fyndiga hufvud att ställa sig in hos Karl Johan och blef snart sagdt favorit hos honom. Han nämndes därpå till statsråd, men icke nöjd med att hafva andra rummet i Karl Johans gunst ville han störta grefve Brahe, som innehade det första, och började intrigera emot honom. Namnet Nordin var allt sedan Gustaf III:s tid icke väl kändt på den moraliska sidan. Bröderna Nordin, den ene biskop i Härnösand och den andre landshöfding i Stora Kopparbergs län, voro bägge af Gustaf III mycket använda, i synnerhet då fråga var om intriger. Statsrådet friherre af Nordin var son till

landshöfdingen och lika fallen för intriger som fadern ochfarbrodern. Det var riktigt löjligt att erfara, huru friherre Nordin flera gånger skulle mycket lättare hafva vunnit sitt ändamål, om han gått raka vägen i stället för att medelst krokvägar hinna målet, men han valde alltid det senare sättet. Hans intriger mot grefve Brahe misslyckades likväl helt och hållet. Grefve Brahe behöfde inga kontraminor för att tillintetgöra Nordins försök. Den förres bepröfvade vänskap för Karl Johan, hans ädla hjärta och ridderliga tänkesätt voro tillfyllest för att tillbakakasta alla den senares konster, och den enda frukten, som Nordin skördade däraf, var förlusten af det förtroende Karl Johan dittills hyst för honom. Karl Johan visade honom alltid sedermera till det yttre samma artighet och bevågenhet, men allt förtroende var borta. Vid ett tillfälle, då enligt hvad man trodde, Nordin hade låtit uti en honom devouerad tidning, Svenska Minerva, införa en artikel, riktad mot grefve Brahe, sade Karl Johan till mig: »Jag hade alltid hyst en viss obenägenhet för Nordinska namnet, alltsedan jag fick kännedom af de bägge brödernas med detta namn intriger med Gustaf III, men då den nu ifrågavarande Nordin uppträdde, rekommenderad af Wirsén för sin duglighet, blef jag intagen af hans sätt att vara, hans talanger och förmåga och tänkte, att det ju kunde vara en möjlighet, att sonen icke liknade fadern utan ägde mera ädelhet i karaktären, och det hade då varit dumt att blott för namnets skull stöta från sig en person, som kunde gagna konung och fädernesland, om han användes. Jag gjorde det således; visade honom förtroende, öfverhopade honom med utmärkelser. Och huru har han nu lönat mig därför? Försökt att hos mig väcka misstroende mot en ädel man, min verklige vän. Jag har således funnit, att min första aning var sann. Nordin är en farlig man.» Snart fann Nordin också, att det, Oaktadt konungens artighet emot honom, var förbi med det förra förtroendet. Hans ställning som statsråd blef därför mindre behaglig, och han beslöt attutbyta detta ämbete med något annat, som icke erfordrade så mycken beröring med konungen. Då således presidentämbetet i kungl. statskontoret blef ledigt, begärde Nordin hos konungen att därtill blifva utnämnd.

Konungen, som för ingen del ville hafva Nordin på den platsen men icke heller ville gifva honom rakt afslag, svarade, att han skulle tänka därpå; det brådskade icke med tillsättningen, och konungen kunde icke göra sig af med någon konselj ledamot, förrän han beslutat, hvem han skulle nämna i stället. Nordin hade bruks- och landtegendo-mar, som åtminstone någon tid på året erfordrade hans tillsyn. Han hade därför alltid hvarje år begärt och erhållit tjänstledighet på sommaren; så gjorde han äfven nu; den beviljades, och han reste. Under hans frånvaro utnämnde konungen i en konselj äldste ledamoten i statskontoret, statskommissarien Tunelius, till vice president och tillförordnad chef för statskontoret. Efter konseljens slut skickade jag efter Tunelius för att meddela honom denna befordran. Han infann sig och blef vid denna underrättelse helt förskräckt samt bad mig för all del göra den saken om intet; han påstod sig alldeles icke duga till hvarken vice president eller chef i anseende till den därmed förenade representationsskyldigheten och skulle finna sig mycket olycklig, om han icke slapp denna befordran. Jag vägrade att i detta fall göra honom till viljes. Han gick då till h. ex. grefve Rosenblad och bad honom utverka hos konungen, att utnämningen finge återgå. Grefve Rosenblad gaf honom samma svar som jag, berömde hans skicklighet och duglighet och ville visst icke omintetgöra en för fäderneslandet nyttig befordran. Tunelius vände sig då i sin nöd till h. ex. grefve Brahe, och där lyckades han bättre; grefve Brahe, som visste, att konungen icke skulle begära bättre, än att Tunelius ville vägra mottaga den ifrågavarande befordran, på det han skulle kunna få därtill i stället nämna Tunelii närmaste man, statskommissarien Westerstrand, en person som KarlJohan mycket tyckte om, tog genast Tunelius med sig till konungen, där Brahe, emedan Tunelius icke kunde tala franska, blef hans tolk, och för konungen framförde hans underdåniga anhållan att få afsäga sig den ifrågavarande befordran. Konungen, glad häröfver, sade, att han visserligen biföll denna hans begäran, men att i sådant fall blefve det Wsesterstrand, som komme att utnämnas till chef för statskontoret, och frågade Tunelius, hvad han skulle tycka om att få till chef en person, som nu vore under honom. Tunelius försäkrade, att han därmed skulle vara mycket belåten. Då sade konungen till honom, att han finge begära en grace i stället för den tilltänkta befordran. Tunelius bad då att blifva upphöjd i adligt stånd, hvilket konungen lofvade. Därmed var audiensen slut. Strax därefter skickade konungen efter mig och underrättade mig, att Tunelius afsagt sig den ifrågavarande befordran och att konungen i stället därtill utnämnde "Wes-terstrand, hvarom han befallde mig att underrätta statsråden, och tilläde, att han hade tillåtit Tunelius att begära en grace, »och vet ni», fortfor han med en moquant min, »hvad han bad om? Han har begärt att bli upphöjd i adligt stånd. Kan Ni begripa det? Han har

inga barn, han är icke gift och kommer sannolikt aldrig att bli det. Och i alla fall vill han bli adlad. Emellertid' har jag lofvat honom det, och ni skall expediera diplomet i önskad form».

Jag återkommer nu till Nordin. Westerstrands utnämning hade skett den 30 juli, och dagen därpå var Nordins tjänstledighet slut. Han kom också den 1 augusti till mig för att gifva tillkänna, att han var återkommen. Jag frågade honom, om han redan hört hvad som passerat i sista konseljen. Det hade han icke; jag hade då den fägnaden att berätta honom "Westerstrands utnämning till president och chef för statskontoret. Det var riktigt löjligt att se den min han fick; han blef i början uppbragt, men snart återtog han sitt vanliga utseende och sade,att det var honom så mycket mer oväntadt, som han hade före sin afresa från Stockholm hos konungen sökt president-platsen i statskontoret; och som konungen då hade svarat, att han skulle tänka därpå samt att det icke brådskade med tillsättningen, hade han (Nordin) allt skäl att hoppas, att konungen icke skulle under hans frånvaro vidtaga något steg i den vägen. Jag svarade, att jag icke hade afvetat, att han sökt presidentplatsen, men att nu, då jag fick veta det af honom själf, fann jag helt naturligt, att konungen, som beslutit att icke tillsätta densamma för närvarande utan endast tillförordna en chef för verket tillsvidare, gjorde detta under friherre Nordins frånvaro för att bespara både sig och friherren obehaget af ett afslag. En tid därefter blef presidentämbetet uti bergskollegium ledigt. Nordin sökte få detsamma och blef genast därtill utnämnd. På den platsen behöfde konungen icke hafva mycken beröring med honom och såg gärna, att han blef af med honom i konseljen.

Emellertid hade brouilleriet mellan grefve Brahe och friherre af Nordin alltjämt fortfarit ; de umgingos icke med hvarandra. Detta ledsamma förhållande tyckte deras gemensamma vänner icke längre borde äga rum; Nordin begärde också icke heller bättre, än att det måtte upphöra. Vännerna ställde därför så till, att en försoning skulle åstadkommas. Denna skulle så tillgå, att på en af de soaréerna, som grefve Brahe gaf en dag i veckan hela vintern, igenom, och dit friherre Nordin aldrig hade gått, skulle han infinna sig och grefve Brahe då i alla närvarandes åsyn på det artigaste och vänligaste emottaga honom. Så skedde; jag var närvarande, och det var riktigt roligt att se, huru grefve Brahe, så snart Nordin inträdde, skyndade sig emot honom, tog honom i famn och sade honom, huru oändligt välkommen han var. På Nordin stodo tårarna i ögonen, och det tycktes, som försoningen å hans sida var lika uppriktig, som den säkert var det å grefve Brahes, och likväl stod två dagar därefter en insi-diös artikel emot grefve Brahe uti en tidning, hvars redaktör var expeditionssekreteraren Askelöf, som var mycket lierad med friherre Nordin, och det troddes, att ingenting infördes i den tidningen, som icke gillades af den senare. Man ansåg således den ifrågavarande artikeln antingen vara skrifven eller åtminstone känd och gillad af honom. Följden blef, att försoningen var bruten och brouilleriet mellan de bägge herrarne större än förut.

Såsom president i bergskollegium begärde och erhöll Nordin fen sommar tjänstledighet och tillstånd att därunder fara till Karlsbad för sin hälsas skull. J a g föredrog ansökningen, men två dagar därefter fick jag befallning att infinna mig hos konungen. Inkommen, frågade han mig, om tjänstledigheten för Nordin var expedierad. Jag svarade, att den icke vore det, emedan protokollet icke ännu vore justeradt, hvilket borde föregå expedierandet. Konungen var glad däröfver och sade, att tjänstledigheten fick stå kvar såsom bifallen men icke tillåtelsen att därunder företaga en resa till Karlsbad, hvilken resa friherre Nordin icke finge företaga. Förundrad häröfver, frågade jag konungen om orsaken till detta hans förändrade beslut. Han sade: »Läs det här, så skall ni få se, hvilken intrigör han är, den där herrn.» Han lämnade mig därpå en depesch från svenska ministern i Wien, grefve Löwenhjelm, däruti denne bland annat yttrade, att han dagen förut, innan han skref depeschen, hade träffat furst Metternich, hvilken sagt honom, att kejsaren hade med största nöje bifallit presidentens i svenska bergskollegium friherre Nordins anhållan att under sin resa till Karlsbad få besöka österrikiska bergverken. Grefve Löwenhjelm hade därefter i sin depesch tillagt, att det förundrade honom att friherre Nordin icke hade vändt sig till honom, såsom varande svensk minister på stället, med sin anhållan i förevarande fall utan gått honom förbi och adresserat sig direkt till kejserliga ministären därom. Sedan jag läst denna depesch, yttrade jag till konungen, att jag voreöfvertygad om att något missförstånd i detta afseende ägde rum, ty baron Nordin hade för mycket godt hufvud och för mycken slughet för att kunna bära sig så dumt åt; jag bad därför Hans Maj:t tillåta, att jag fick

fråga Nordin, huru det hängde ihop med denna sak. Konungen biföll det men sade sig icke dela min åsikt, att det var något missförstånd. Jag frågade då Nordin, om det väl kunde vara möjligt, att han kunnat vända sig direkt till furst Mettemich med sådan anhållan. Nordin svarade: »Det är märkvärdigt, huru de allra enklaste saker kunna förvändas och få en ful färg. Förhållandet är följande: för en tid sedan gafs, som bekant är, ett spektakel uti hertig Karls palats, där jag kom att sitta bredvid österrikiske ministern grefve Wojna; han frågade mig, om det var sant, som han hade hört, att jag ämnade mig till Karlsbad i sommar. Jag bejakade det. 'Då kanske det skulle intressera herr baron att se de österrikiska bergverken under resan?' Jag svarade, att 'det skulle visserligen vara mig ett nöje, men jag har hört, att det icke är tillåtet utan särskildt kejserligt tillstånd, och det vill jag icke begära'. Detta är allt hvad som i den saken oss emellan passerat; förmodligen har sedermera grefve Wojna, mig ovetande, skrifvit till Mettemich och begärt ett sådant tillstånd för mig.» Jag berättade detta svar för konungen, men jag kunde icke öfvertyga honom om att saken verkligen förhöll sig så, utan han var och förblef fast i sin tro, att det var intriger af Nordin. Emellertid lyckades det mig att få konungens bifall äfven till Karlsbadsresan men med uti tillståndsresolutionen uttryckligen utsatt villkor, att resan dit och därifrån skulle af Nordin företagas direkt och utan några afvägar.

Denna händelse, äfvensom flera andra mer eller mindre obehagliga, hade slutligen den påföljd, att Nordin ledsnade vid tjänsten och tog afsked men icke i afsikt att sedermera njuta af lifvet i lugn på sina egendomar, utan tvärtom uppträdde han vid näst därefter inträffade riksdag såsom oppo-sitionsman. Han hoppades sannolikt, att den så kallade oppositionen skulle antaga honom som chef och rätta sig efter honom, men det skedde icke; allt förtroende till honom var förbi. Han sjuknade äfven i podager, innan riksdagen var särdeles långt framskriden, och måste afhålla sig ifrån riksdagen samt återvände då till sina egendomar. Några år därefter gjorde han cession, och därmed var hans politiska roll utspelad.

KAP. VII.

Statssekreteraren Grip. — Statssekreteraren Arnell. — Presidenten Hartmansdorff. — Biskop Heurlin. — Ytterligare om Ner-man.

Statssekreteraren för krigsärendena Grip hade gått graderna igenom inom samma expedition. Han var en skicklig expeditionskarl, men detta var också allt. Han hade likväl en egenskap, som Karl Johan satte mycket värde på; han var nämligen konungen mycket tillgifven och brydde sig aldrig om att söka popularitet hos tidningsredaktörer. Enligt hans åsikt var den bästa regeringsformen för en stat den, som existerade i Turkiet och i Ryssland. På en middag, där vi sammanträffade och där man talade om hvarjehanda både politik och annat, yttrade Grip, att det vore högst oriktigt, att statssekreterarne, såvida de icke voro adelsmän, icke kunde deltaga uti riksdagsförhandlingar och således få tillfälle försvara de regeringsåtgärder, som de kontrasignerat, ifall det skulle behöfvas; och att han därför hade beslutat att innan nästa riksdag vara adelsman; skulle konungen icke själf komma att tänka därpå, så skulle han nog påminna konungen om att han borde göra honom till adelsman. De närvarande blef vo förvånade öfver en sådan uppriktighet, som icke var vanlig.[-Grip-]{+Grip+} blef också upphöjd uti adligt stånd och värdighet och tog introduktion på riddarhuset till riksdagen därpå.

En gång var jag närvarande uti statsrådsberedningen under Grips föredragning. Han hade föredragit några mål och skulle börja ett nytt; han begynte, men på en gång tvärtystnade+} han och började bläddra fram och tillbaka uti akten. En god stund fortfor denna tystnad, till dess h. ex. grefve Rosenblad yttrade: »Nå herr statssekreterare, huru var det sedan?» Grip: »Ja, jag skall be att få skjuta upp detta målet till nästa gång, så får jag titta litet närmare på detsamma.» Rosenblad: »Ja gör det, min bäste herr statssekreterare, så kunna vi då få bättre reda på saken.» H. ex. grefve Löwenhjelm vinkade då åt mig och förde mig med sig till en fönstersmyg; ditkomna, sade han: »Det är lustigt med vår vän Grip; han har aldrig roligare, än när han föredrar här inför oss; det är då ined honom som med oss, när vi läsa tidningarna; det har nyhetens behag för honom; han har aldrig läst på målen förrän då.»

Grip var ofta utsatt för utslag på kroppen. Vid sådana tillfällen var det expeditionssekreteraren Riben, som föredrog hans mål. En gång, då detta skedde, frågade grefve Löwenhjelm: »Hur är det med Gripen?» Riben

svarade på sitt vanliga grofkorniga sätt: »Åh, han är mycket dålig, han har skabb öfverallt.» Löwenhjelm: »Han skall taga in mercure.» Rosenblad: »Kan det vara bra det?» Löwenhjelm: »Ja visst, det är mycket bra;

jag har i mina dagar tagit en hel skeppslast.» Rosenblad: »Åh, Gud bevars, eders exellens, det var mycket det.»

(Betydelselös anekdot om expeditionssekreteraren Riben.)

Ibland de flera, som under Karl Johans 26-åriga regering innehade krigsportföljen, var äfven statssekreteraren Amell. Han hade ett utmärkt godt hufvud och en ovanlig lätthet och förmåga att arbeta; detta i förening med hans talang att ställa sig in gjorde, att han var mycket omtyckt af Karl Johan, men olyckligtvis för-

[-Ulfsparre,-]

{+[-Ulfsparre,-]

{+Ulf sparr e,+}+} Historiska anteckningar. 6dunklades de goda egenskaperna af en långt drifven lättsinnighet. Ingen vecka gick förbi, utan att han en eller flera gånger i sällskap med vänner och bekanta besökte Djurgården, icke för att njuta af den friska luften och landets behag utan för att tillbringa dagen på något af värdshusen därstädes med spel och rummel, som räckte en god del af natten. Han hade befallt, att ingen fick vänta på honom hemma, utan försedd med portnyckel hjälpte han sig alltid själf, så att ingen i huset, där han bodde, stördes af hans sena hemkomst. Men en gång hade han glömt att taga portnyckeln med sig; bulta på porten ville han icke, utan konungens högtbetrodde man, herr statssekreteraren och kommendören, tillbringade resten af natten på en ångbåt i Riddarholmshamnen. En afton var det konselj; under det vi alla väntade på konungens inträde, stodo jag och Arnell uti ett fönster och sågo utåt Norrbro; efter en stund yttrade Arnell till mig: »Jag är allt litet ängslig, att polisen skall komma och fråga efter mig.» Jag: »Hvarför det?» Arnell: »Jo, jag slogs i går afton på Norrbro. Saken var den: Jag hade varit på supé i staden och skulle gå hem till mig. Klockan var nära 11; när jag kom i början af bron, fick jag höra ett förfärligt skrik, jag skyndade fram, därifrån skriket kom, och fick då se ett fruntimmer ligga på trottoaren och en karl stå bredvid, sysselsatt att duktigt slå henne. Jag hade min paraply i hand, och utan att göra mig först underrättad om orsaken till karlens vrede mot det stackars fruntimret rusade jag, lik en fordomdags preux chevalier, på karlen och tilldelade honom med paraplyen några duktiga rapp, så att paraplyen gick i många bitar. Karlen, alldeles icke belåten med väl-fägnaden, vände sig emot mig och sade: ’Hvad nu, får jag inte slå min hustru, den satans käringen, som icke gör annat än super sig full hvarenda afton och sedan för väsen på gatorna?’ Jag svarade: 'Jaså, det var en annan sak, gå då på, min bäste herre, och förlåt, att jag tog migden friheten att förstöra min paraply på herras rygg\ Därpå skyndade jag mig undan, men emellertid hade folk samlats, och om någon ibland dem känt igen mig, så är det allt troligt, att jag blir uppkallad till polisen, såsom vittne åtminstone.» Jag ville göra Amell några föreställningar öfver det opassande i hans uppförande, men dels kunde jag icke tillbakahålla mitt skratt öfver det löjliga i hans framställning af saken, och dels var han flera år äldre än jag, och jag hade således litet svårt att moralisera honom. Emellertid inträdde konungen, och konseljen började.

Arnells lättsinne och hans bekymmerslöshet i affärer hade slutligen den följden, att han blef bankrutt och måste, när kreditorema ansatte honom, en vacker dag inkognito begifva sig härifrån till Finland, där han bosatte sig i Åbo, inrättade en boklåda, öfversatte böcker från flera språk och bärgade sig mycket väl. Han kom äfven där i stort anseende hos stadens invånare och deltog uti alla kommunala inrättningar. Han slutade där sina dagar uti en högt framskriden ålder. Innan han tog det partiet att för alltid lämna Sverige, hade han för konungen upptäckt sina derangerade affärer, och Karl Johan lofvade, för att hjälpa honom, en ganska betydlig summa penningar, om han därigenom skulle kunna rangera sig, men hans kreditorer, som voro öfvertygade, att, om de icke gåfvo efter utan yrkade få fullt ut, så skulle konungen, som icke gärna ville mista honom, nog släppa till allt hvad som behöfdes, vägrade allt ackord. Då begaf sig Arnell af härifrån, och kreditorerna fingo helt obetydligt, ty den af konungen utlofvade summan föll icke ut, såsom lofvad endast med förbehåll att Arnell därigenom skulle blifva fullkomligt hjälpt och fri från vidare kr af från fordringsägames sida; så blir ofta klokheten af snålheten bedragen.

Någon mera nitisk och arbetsam ämbetsman än Hart-mansdorff var har säkerligen sällan funnits. När han1808 i

juni månad, på samma gång som jag, tog kansliexamen i Uppsala, var han endast 16 år och 3 månader gammal; jag var ett år äldre, och det förargade mig mycket den tiden, att någon vid yngre år än jag kunnat taga den examen. Hartmansdorff engagerade sig sedan först uti krigsexpeditionen men gick snart därifrån till kolonialärendenas expedition. Hans flit och outtröttliga arbetsamhet förskaffade konom snart flerehanda särskilda uppdrag. Han blef bland annat sekreterare hos riksståt-hållaren i Norge, grefve Sandels, men då han i många saker hyste olika åsikter med sin chef, måste han lämna denna befattning och återkom till Stockholm. Han blef sedermera många år därefter statssekreterare för ecklesiastikexpeditionen. I den egenskapen var han lika nitisk och verksam som i allt hvad han företog sig, men hans sätt att föredraga ärendena var torrt och för mycket omständligt, hvilket i förening med en stark dosis envishet gjorde honom på den platsen mindre behaglig för konungen. Karl Johan passade därför på tillfället, att, då hofkanslers-ämbetet blef ledigt, förordna Hartmansdorff att detsamma tillsvidare förvalta, och domprosten doktor Heurlin förordnades att under tiden bestrida statssekreterareämbetet. Men nu blef saken ännu värre; till hofkanslersämbetet hörde rättigheten att indraga tidningar, när hofkansleren fann det nödigt, eller att låta anställa aktion mot redaktören, om han ansåg det vara bättre. Nu hände mycket ofta, att konungen och Hartmansdorff voro af olika åsikter om hvilken af dessa bägge utvägar borde vidtagas, när en tidning innehöll någonting, som ansågs förgripligt; sålunda, när Hartmansdorff indrog en tidning, ville konungen, att han i stället bort aktionera redaktören, och tvärtom. Detta förorsakade naturligtvis ofta trakasserier och ledsamheter mellan konungen och Hartmansdorff, hvilket hade till följd, att denne senare tröttnade vid hofkanslersbefattningen. En dag kom han till mig och sade, att han hade beslutat att begära entledigande från hof-kanslersförordnandet, ty han stod icke längre ut därmed. Jag frågade, hvad han sedan ämnade taga sig till, ty det vore icke troligt, att konungen skulle tillåta honom återgå till utöfningen af sin verkliga tjänst, statssekreterareämbetet, sedan Heurlin förstått ställa sig så väl in hos konungen, att han visst icke ville blifva af med honom på den platsen. Hartmansdorff förklarade, att han i sådant fall icke skulle bli sysslolös ändå; han finge då tillfälle att sysselsätta sig med andra arbeten till fäderneslandets gagn och Uy tta. Jag frågade, om han icke skulle vilja blifva vice landshöfding i Kalmar län. Dåvarande landshöfdingen därstädes, Nordenankar, hade i och för sina derangerade affärers skull fått ett års tjänstledighet med befallning att efter det årets slut lägga in om afsked, och en vice landshöfding skulle således tillsättas. Hartmansdorff tvekade i början men förklarade slutligen, att om konungen ville lämna honom detta förordnande, så skulle han taga emot detsamma. Jag nämnde detta för konungen som med nöje biföll det. Hartmansdorff hade icke varit länge i Kalmar, förrän han gjort sig afhållen och omtyckt af alla. Under landshöfding Nordenankars tid hade en mängd oordningar fått insmyga sig i styrelsen. Hartmansdorff, som själf var en bland de ordentligaste personer som kunde finnas, införde ordning och skick i förvaltningen och skulle därigenom naturligtvis göra sig både aktad och älskad.

Detta var år 1839; mot slutet af samma år begärde Hartmansdorff tjänstledighet för att åter komma till Stockholm och öfvervara den märkvärdiga riksdagen, som skulle börja den 15 januari året därpå. Han lät på samma gång förstå, att han icke ämnade återvända till Kalmar, ty han ville icke blifva ordinarie landshöfding där. Den tiden existerade ännu ackord till landshöfdingsbeställningarna, och den landshöfding, som vid utnämnandet hade gifvit ackord åt sin företrädare, hade vanligen fått af konungen ett så kalladt >lettre de retenue», som försäkrade honom om attaf sin efterträdare få ersatt hela eller en del af ackordsumman allt efter omständigheterna. På detta sätt hade Nordenankar erhållit ett »lettre de retenue» på 17,000 r:dr banko,* hvilken summa således skulle af hans efterträdare utbetalas till hans sterbhus (han hade under tiden afsomnat). Invånarna i Kalmar stad trodde, att det var detta dryga ackord, som var orsaken därtill, att Hartmansdorff icke ville blifva landshöfding, och en dag kommer en af borgerskapet upp till honom och frågar, om det så var, ty då hade han blifvit anmodad af en del af borgerskapet att förklara, det de åtogo sig att betala summan, ifall Hartmansdorff ville blifva deras landshöfding. Hartmansdorff, djupt rörd öfver ett sådant bevis på att vara af hållen, tackade hjärtligen men sade, att det alldeles icke var ackordsummans utbetalande, som var orsaken därtill, att han icke kunde åtaga sig det ämbetet; det var helt annat, som hindrade honom därifrån; men tillika till-lade han, att om det hade varit ackordsummans storlek, som afskräckt honom, så hade han ändå aldrig kunnat profitera af deras vänskapsfulla offert, för hvilken han i alla fall var dem hjärtlig tack skyldig. Tjänstledigheten beviljades, och Hartmansdorff återkom till Stockholm.

Ju närmare det led till riksdagen, ju kinkigare blef regeringens eller snarare statsrådets ställning. Allt bebådade, att det skulle bli en stormig riksdag, där oppositionen skulle uppträda, om icke med öfvervikt, åtminstone ganska manstark. Allmänna opinionen, såvidt man kan bedöma den af det språk, tidningarna föra, var ganska illa stämd emot det dåvarande statsrådet och mot regeringens åtgärder i allmänhet. På ett annat ställe skall jag berätta ett beslut, som statsrådet ansåg sig böra vidtaga för att tillfredsställa opinionen; nu vill jag fortsätta, hvad som rörde Hartmansdorff. Det var ganska betänkligt för re-

* Detta lettre de retenue är meddeladt s&som bilaga, men synes ej yara tillräckligt märkvärdigt för att tryckas.geringen att mota rikets ständer, under det följande förhållande ägde rum. Hartmansdorff var ordinarie statssekreterare för ecklesiastikexpeditionen med full statssekreterarelön men bestridde icke tjänsten, under det att Heurlin var förordnad att förvalta ämbetet och därför uppbar såsom arf-vode full statssekreterarelön; således utbetaltes från statsverket två löner för en och samma tjänst. Häremot var ingenting att anmärka, så länge Hartmansdorff var tillförordnad hofkansler, ty hofkanslerslönen besparades då i stället; äfvenså gick det an under den tid, som Hartmansdorff förrättade landshöfdingetjänsten i Kalmar, men nu hade detta upphört, och Hartmansdorff befann sig här på stället, utan att något hinder förefanns för hans återinträde i sin ordinarie tjänst, då det särskilda arfvodet åt Heurlin icke vidare hade behöft utgå. Detta kunde likväl icke ske, ty konungen ville icke blifva af med Heurlin. För att nu af hjälpa detta, ville statsrådet, att Hartmansdorff skulle utnämnas till ordinarie landshöfding i Kalmar län. Han åter förklarade bestämdt, att han alldeles icke ville hafva den platsen. Ytterligare försök att öf vert ala honom gjordes af statsrådet friherre von Schulzenheim, hvilken, i förlitande på sin gamla vänskap med Hartmansdorff, hoppades att kunna lyckas däruti; men han återkom till det församlade statsrådet med samma svar. Då tog h. exc. friherre Stiern-eld humör och yttrade, att eftersom Hartmansdorff på det sättet krånglade, så skulle han (Stierneld) i aftonens konselj bedja konungen entlediga honom från statssekreterareämbetet. Jag fäste friherre Stiernelds uppmärksamhet på att det icke gärna gick an, eftersom grundlagen stadgade, att när konungen entledigade en ämbetsman med förtroendesyssla från ämbetet, utan att denne därom gjort ansökning, så skulle skälen därtill anföras och sättas i protokollet, och jag förmodade, att det här angifna skälet, att Hartmansdorff nämligen icke ville låta nämna sig till landshöfding, icke skulle taga sig rätt väl ut i protokollet. Därmed stannade saken in statu quo så länge. Emellertid fortgicktiden, och den 15 januari året därpå började riksdagen. Uti ett af ridderskapets och adelns första plena uppsteg grefve Karl Henrik Anckarsvärd och från sin bänk uppläste ett långt och skarpt anförande mot regeringen. Då steg Hartmansdorff upp och, på ett mästerligt sätt, tog regeringens parti samt vederläde Anckarsvärd. Ifrån det ögonblicket var det icke längre fråga om att entlediga Hartmansdorff eller bortskicka honom till någon annan plats, utan han blef för hela riksdagen chef för regeringens parti och hyllades och cajolerades af konung och statsråd på allt sätt.

Presidenten i kungl. kammarrätten af Billbergh hade år 1837 på egen begäran erhållit tjänstledighet, emedan han i egenskap af departementschef i tullstyrelsen var ställd under aktion i anledning af en balans, som en af styrelsens tjänstemän ådragit sig. Justitierådet grefve K. Sparre hade varit förordnad att förvalta presidentämbetet,-hvilket han också med utmärkt skicklighet hade gjort uti fyra år eller till 1841, då Billbergh tog afsked från ämbetet, och ingenting syntes således billigare och naturligare, än att han skulle blifva utnämnd till af Billbergs efterträdare, men när han hos konungen anhöll därom, svar rade Karl Johan: »Herr grefve, jag är mycket ledsen att ej kunna uppfylla er begäran, men jag står i så stor förbindelse till herr Hartmansdorff, som redan har bedt om denna plats, att jag har lofvat att utnämna honom i första konselj.» Han blef också genast utnämnd.

Hartmansdorff bevistade alla riksdagar, som höllos under hela hans tjänstetid, och var med ganska få undantag alltid närvarande i alla ridderskapets och adelns plena från början till slut, såframt icke sjukdomsförfall därifrån afhöll honom, och det Oaktadt försummade han aldrig sin tjänst. Nästan uti hvarje sak, som förekom till öfverlägg-ning inom ståndet, yttrade han sig och alltid med sakkännedom. Till bevis på hans förmåga och ihärdighet i detta fall vill jag nämna, att under 1828—30 årens riksdag upp-[-steg-]{+steg+} han och talade från sin bänk, enligt ridderskapets och adelns protokoll för den riksdagen, öfver 2,400 gånger. Den, som kom honom närmast i detta afseende, var presidenten friherre Jaques Cederström, men han hann icke längre än till 1,650

gånger. Det är visserligen sant, att den riksdagen räckte uti 16 månader, men i alla fall får man väl medgifva, att det vill mycket nit, ihärdighet och outtröttlighet till hos en person för att därunder yttra sig 2,400 gånger till protokollet.

Jag borde väl uti dessa mina anteckningar äfven yttra några ord om biskop Heurlin, enär han, liksom jag, var tillförordnad statssekreterare, men icke har jag mycket att aäga+} om honom, icke för det att han icke var en marquant personlighet, men jag hade så sällan beröring med honom. Han hade mycken lärdom och utmärkt godt hufvud men ansågs vara slug och listig samt fyndig, när det var fråga om att finna utvägar, och äga mycken förmåga som intrigör; det var således icke underligt, att han förstod ställa sig in hos Karl Johan. Han blef af denne utnämnd till statsråd, men som han i hög grad hade allmänna opinionen emot sig såsom sådant, blef han af konung Oskar entledigad från statsrådsämbetet. För öfrigt var han en tid biskop på Gottland, sedan kyrkoherde i Fellingsbro pastorat i Närke och slutligen biskop i Växjö, där han slutade sin mångfaldigt omväxlande tjänstemannabana.

Jag har redan på ett annat ställe omtalat Ncrman, hans karaktär och olyckliga inflytande på Karl Johan. Jag vill nu här ytterligare berätta om denne man och hans uppförande. Han var nästan allmänt hatad, i synnerhet för hans inflytande hos konungen och de skadliga följder, som detta medfört såväl för konungen som för det allmänna. Den 20 juni 1838 utbröt missnöjet. Folkskock-ningar ägde rum utanför Nermans bostad, och fönster-na utslogos. Detta var begynnelsen till de upplopp, som den sommaren skedde har i Stockholm. Några tilldragelser under desamma kommer jag längre fram attberätta. Upploppen stillades väl snart, men förbittringen mot Nerman minskades icke, utan tvärtom snarare tilltog under påföljande året 1839. Äfven mot konungens konselj eller statsrådet var sinnesstämningen, ständigt uppretad af Aftonbladets agitationer, ganska missgynnande. För att nu i någon mån söka göra sinnesstämningen bättre, beslöt statsrådet att söka få Nerman från Stockholm, hvarigenom hans inflytande hos konungen skulle minskas. Detta var likväl icke en lätt sak, ty Nerman, som alltför väl fann, att detta senare skulle blifva följden, ville icke aflägsna sig, och dessutom var det allt troligt, att konungen själf icke skulle vilja blifva af med honom. Kalmar län var ledigt, sedan statssekreteraren Hartmansdorff, som var tillförordnad landshöfding därstädes, hade återkommit därifrån och bestämdt förklarat sig icke vilja blifva utnämnd till ordinarie landshöfding. Statsrådets ledamöter Önskade, att jag skulle söka förmå Nerman att låta utnämna sig till landshöfding i det länet. Jag var icke mycket bekant med Nerman men lofvade att försöka. Vid min första propos svarade Nerman rakt nej, men jag föreställde honom, att han borde tänka på saken, och att jag vore öfvertygad om att han då skulle själf finna fördelarna för honom att på en tid aflägsna sig härifrån; han kände säkert själf alltför väl, hurudan sinnesstämningen här i hufvudstaden emot honom vore. Han kunde ju framdeles återkomma hit i någon högre befattning, sedan opinionen förändrat sig m. m. Efter en stunds besinning sade han, att han skulle emottaga landshöfdingebefattnin-gen i Kalmar län, om konungen ville därtill utnämna honom, men likväl endast med ett villkor, det nämligen, att han, så länge han innehade tjänsten, finge uppbära alla de till tjänsten då hörande löneförmåner.

Det torde vara nödvändigt, att jag förklarar, hvad detta vill säga, enär det tyckes följa [af sig självt, att den, som blef ve utnämnd till tjänsten, skulle få uppbära dit hörande löneförmåner. Förhållandet var nämligen, att år1837 hade Kungl. Maj:t uppå statssekreteraren Danckwardts framställning beslutat, att en jämnare fördelning af landshöfdingelönerna skulle i mån af innehafvarnas af-gång verkställas. Uti åtskilliga län voro landshöfdinge-inkomsterna större än hvad som ansågs behöfligt, då uti andra åter de voro otillräckliga. Nu skulle således de förra minskas och minskningen tillgodokomma de senare, och länen i afseende på löneinkomsterna indelas i tre klasser; första klassen skulle af lönas med 6,000, andra klassen med

5.000 och den tredje klassen med 4,500 r:dr banko. Kalmar län skulle höra till tredje klassen, således löneinkomsterna därstädes endast utgöra 4,500 r:dr banko; de uppgingo likväl till omkring 8,000 r:dr banko. Nerman fäste, som sagdt är, det villkoret vid förklarandet att vilja mottaga länet, att han skulle få behålla dessa 8,000 rdr banko, och den förändrade regleringen, såvidt den rörde nämnda län, således icke vidtagas förrän efter hans af-gång; han föreställde, att detta icke vore mer än billigt, då honom skulle åligga att betala ett så drygt ackord:

17.000 rdr banko. Ehuru det syntes betänkligt att genast vid första tillfälle, då 1837 års beslut skulle till-lämpas, därifrån göra en afvikelse, ansågo sig likväl statsråden för det goda ändamålets skull, att få bort Nerman härifrån, böra tillstyrka konungen att bifalla det af Nerman vid utnämningen fästade villkoret. För min del ansåg jag mig icke kunna tillstyrka, det Nerman skulle få behålla gamla lönen längre, än till dess ackordet, de

17.000 rdr jämte ränta, hunnit blifva återbetaldt genom skillnaden mellan den gamla lönen och den nya, och att han därefter borde åtnöja sig med den nya lönen; det var visserligen i alla fall en afvikelse från 1837 års beslut, men skälet därtill lät likväl litet bättre än det af statsråden förespeglade. Saken framställdes i detta skick af mig för konungen, som genast förklarade sig vilja utnämna Nerman till landshöfding med det af honom framställda villkoret i sin helhet. Det föreföll mig, som om Karl Johan[-var-]{+[-var-]{+vax+}+} mycket glad öfver att blifva utaf med Nerman, så snart det kunde ske på dennes egen begäran, såsom nu fallet var. Karl Johan fann sig troligen generad af Ner-mans härvaro men ville icke själf gifva anledning till hans aflägsnande. Nerman blef således i första konseljen därefter utnämnd till landshöfding i Kalmar med åtnjutande af alla de gamla inkomsterna. Fullmakten var icke väl utfärdad, förrän den person, som skulle uppbära de

17,000 R:dr b :co, kom till mig i högsta grad bekymrad och berättade, att Nerman icke ville betala ackordet. Jag hade trott, att jag hade en hederlig karl att göra med och därför varit oförsiktig nog att icke före utnämningen begära af Nerman hans skriftliga förbindelse på att betala ackordet, och däraf begagnade han sig nu och ansåg sig alldeles icke skyldig att göra det. Det hade aldrig kunnat falla mig in, att en man skulle så åsidosätta all heder och ära och neka uppfylla ett villkor för utnämningen, som han icke var okunnig om, då vi flera gånger t alt+} därom, och han muntligen lofvat mig att betala ackordet. Jag tillsade den person, som skulle ha penningarna, att han skulle lämna mig en underdånig ansökning, ställd till konungen, däruti han skulle anhålla om att Kungl. Maj:t måtte befalla Nerman att betala, så skulle jag föredraga densamma. Detta skedde. Karl Johan blef mycket uppbragt, då han fick höra, att Nerman vägrat att betala ackordsumman, och sade: »Säg honom från mig, att han skall betala eller genast inlämna sin afskedsan-sökan. Förstår ni ?» När jag efter slutad föredragning gick ner från konungen, gjorde händelsen, att jag mötte Nerman i slottstrapporna, då han just ämnade sig upp till konungen. Jag underrättade honom då, att konungen befallt mig förständiga honom att antingen betala ackordet eller också lägga in om afsked. Nerman svarade mig: »Nej, se ingendera delen skall ske», och därefter fortsatte han sin gång till konungen. Han hade rätt, han hvarken betalade eller tog afsked. Många försök gjordes seder*[-mera-]{+mera+} att få honom att betala men allt förgäfves, så mycket ledsammare, som konungen därigenom blef komprometterad. Karl Johans egenhändiga namn stod nämligen tecknadt på det lettre de retenue, som förre landshöfdingen Nordenankar hade fått, och som nu var i hans kreditorers ägo. Slutligen lyckades det att få Nerman så långt, att han skriftligen förband sig betala 8 procent årligen af kapitalet, till dess detsamma blef till hela beloppet likvideradt. Vid 1840 års riksdag beslöto rikets ständer, att alla då ännu återstående landshöfdingackorder skulle af riksgäldskon-toret inlösas och att de landshöfdingar, som utgifvit sådana, skulle återfå beloppet mot en förbindelse att årligen af deras löneinkomster tillåta af drag af 6 procent af ackordsumman, däraf fyra procent skulle utgöra ränta och två procent amortering af kapitalet, hvilket skulle fortfara, till dess riksgäldskontoret hade återfått hela den utgifna summan. Då kom Nerman in med anhållan, att, i stället för åtta procent, som han hade åtagit sig betala, han måtte förklaras berättigad att, i likhet med de öfriga lands-höfdingarna, därefter endast betala sex procent årligen, men till min och många andras stora tillfredsställelse afslogs+} denna ansökning, och han måste fortfarande betala sina åtta procent.

Besynnerligt nog blef Nerman som landshöfding en ibland de sämsta. Han, som i egenskap af polismästare och sedan justitiekansler visat ovanlig drift och nit, gjorde nu motsatsen. Han blef lat och brydde sig ganska litet om tjänsten, var sällan i staden utan vistades mesta tiden af året på sitt boställe. Han, som själf hade haft den plikten i egenskap af justitiekansler att tillse, det ämbetsmännen gjorde sin skyldighet, företog att, tvärtemot författningarna, utan begärdt eller erhållet tillstånd anlägga tegelbruk på ägorna till bostället och på entreprenadauktioner, som höllos |på 1 andskansliet,+} åtaga sig leveranser af tegel för kronans räkning, så mycket mera oriktigt, som ett sådant förfarande afskräckte andra spekulanter och ledde därhän,att kronan fick betala teglet dyrare än eljest. Han blef också därför tilltalad inför domstol men afled, innan denna sak blef

utagerad, och slapp på det sättet från ansvar.

Nerman saknade icke politiskt mod. Efter upploppet natten mellan den 20 och 21 juli 1838, då Nerman och jag klockan 3 på morgonen gingo från slottet och kommo på Norrbro, där vi gingo på trottoaren närmast Strömparterren, fingo vi se tre bättre klädda personer, som gingo på andra trottoaren och hvilka, då de voro i bredd med oss, läto höra en skarp hvissling. Det var klart, att meningen därmed skulle vara en demonstration mot Nerman. Han lät icke märka någonting. Efter en stund återvände de tre herrarne och hvisslade på samma sätt, när de kommo i bredd med oss. Då blef Nerman vred och sade men tyst, så att ingen mer än jag hörde det: »Vänta ni, edra slynglar, kommer ni än en gång tillbaka, så skall det bli annat af.» Ganska riktigt vände herrarne och för tredje gången läto höra hvisslingen. I ögonblicket var Nerman tvärt öfver bron och hann riktigt fatta den ene i kragen (de andra bägge sprungo sin väg) och sade: »Hvad är ni för en slyngel, som icke låter folk gå i fred på gatorna? Jaså, det är du, jag känner dig, du skall i morgon få höra af mig; för din hederliga faders skull skall jag släppa dig nu.» Den unge herrn grät, bad och tiggde, att herr justitiekanslern icke skulle göra någonting af saken och icke omtala den för fadern; han lofvade att aldrig mera bära sig så åt. Jag frågade Nerman, hvilka de voro. Han svarade, att det var några han-delsbokhållare, och som fadern till den han fick tag uti var en mycket bra och hederlig man, ämnade han låta saken icke vidare hafva några följder; i synnerhet, till-lade han leende, som ingenting skulle kunna göras emot de unga herrarne, ty det är icke förbjudet att hvissla på gatorna.

Slutligen vill jag rörande Nerman nämna, att då konungen vid återbesättandet af det lediga justitiekanslers-ämbetet ville därtill utnämna honom, mötte det allmänt och allvarligt motstånd af konseljens ledamöter, hvarför ock konungen åtnöjde sig då med att till en början endast förordna honom att bestrida ämbetet, men sedermera, då konungen efter en tid ville nämna honom definitivt, var opinionen hos statsråden helt förändrad; ingen opponerade sig däremot, och h. exc. grefve Rosenblad erkände, att Nerman under den tid han förestått tjänsten hade gjort det icke allenast oklanderligt utan äfven på ett utmärkt förtjänstfullt sätt.

KAP. VIII.

Assessor Crusenstolpe.

Sällan har någon blifvit född med vackrare anlag af naturen än J. M. (JM. J.) Crusenstolpe, son af vice presidenten i Göta hofrätt Crusenstolpe. Som barn voro vi mycket tillsammans och lierade, öfverallt i Jönköping, där föräldrarne bodde, talades om gossens gentilless och kvickhet men också om hans vildhet och ostyrighet; favorit hos både fader och moder, blef han bortskämd och fick göra hvad han ville. Följden blef, hvad den ovillkorligen skulle blifva, att de vackra anlagen fördunklades och buro icke den frukt man hade haft rätt att hoppas. Lättsinnigheten och passionerna blefvo honom öfvermäktiga, han öfverlämnade sig åt dem hejdlöst.

Efter att hafva vid Lunds universitet genomgått de akademiska studierna och hofrättsexamen, engagerade han sig i justitierevisionen som extra ordinarie. Som sådan hade han det étourderiet att begära audiens hos konung Karl Johan för att presentera för honom en broschyr, som han skrifvit rörande representationen eller något dy-likt; jag påminner mig icke riktigt hvad det var. Cru-senstolpe förenade med ett utmärkt hufvud en sällsynt talang att kunna uttrycka sina tankar såväl muntligt som skriftligt både på svenska och franska. Karl Johan beviljade den begärda audiensen. Crusenstolpes lätthet att uttrycka sig i förening med hans sydländska utseende behagade konungen mycket, och audiensen räckte länge. Snart förnyades den, och en gång vid bortgåendet befallde konungen honom till middag samma dag. Crusenstolpe, vid utgåendet, underrättade, på sättet bruket var, tjänstgörande kammarherren därom; denne yttrade, att det måtte vara ett misstag; det var nämligen mot den tidens etikett, att någon, som icke innehade tromans värdighet eller också vore possessionat från landet, blef befalld till konungens bord; att en extra ordinarie kanslist skulle blifva det, var utan exempel. Det var således icke underligt, att kammarherren trodde något misstag äga rum. Crusenstolpe försäkrade emellertid, att icke så var, och att konungen bestämdt befallt honom underrätta kammarherren om befallningen till middagen. För kammarherren var det af vikt att veta, när någon blef befalld, ty Karl Johan blef alltid ond, om bordet var dukadt för större eller mindre antal personer, än som skulle infinna sig. Crusenstolpe infann sig således till middagen, och där inträffade en sak, som i hög grad var orsaken till den olyckliga riktning hans lefnad och uppförande

sedermera tog och de dumheter han, hänförd af lättsinnet och passionerna, begick. Det hände sig nämligen, att konungen tog Crusenstolpe vid handen och presenterade honom för drottningen med dessa ord: »Madame! Se här en ung man, som kan aspirera på allt.» Man kan lätt föreställa sig hvad sådana ord, framsagda ur en konungs mun, skulle hafva för verkan på en sådan natur som Crusenstolpe; på eftermiddagen kom han till mig och, alldeles vild af glädje, berättade händelsen för mig.

Företrädena hos konungen blefvo täta, och Crusen-[-stolpe-]{+stolpe+} ställde 3ig allt mer och mer in hos Karl Johan; också dröjde det icke länge, förrän Crusenstolpe blef framför flera äldre och mera meriterade personer utnämnd till assessor uti Svea hofrätt; han hade en kort tid förut varit tillförordnad revisionssekreterare. En sak, som i hög grad bidrog till den ynnest, hvaruti Crusenstolpe stod hos konungen, var följande. Konungen hade vid 1823 års riksdag begärt hos ständerna ett anslag af 70,000 rdr banko såsom bidrag till ett af honom ansedt nödvändigt behof i oeh för försvarsverket. Ständerna syntes ej benägna att bifalla detta anslag. En liflig debatt därom uppstod på riddarhuset; sakens utgång berodde på det beslut rid-derskapet och adeln komme att taga. Bedan syntes saken förlorad; de flesta talarne hade yttrat sig emot anslagets beviljande, och det tycktes vara gifvet, att vid voteringen, som slutligen skulle afgöra frågan, afslag skulle blifva resultatet. Då uppträdde i sista stunden Crusenstolpe och uti ett mästerligt muntligt föredrag, framsagdt med hela värmen af känslan för fosterlandets väl, helt och hållet omvände de motsträfviga, och efter ett entusiastiskt bravo, hvarmed talaren vid nedstigandet från sin bänk belönades, blef på landtmarskalkens proposition anslaget med stor pluralitet+} bifallet. Samma dag såg man middagstiden Crusenstolpe, gående mellan kronprinsen på ena sidan och generaladjutanten för armén grefve Brahe på den andra, promenera fram och tillbaka på Norrbro.

[-Crusenstolpe-]

{+[-Crusenstolpe-]

{+Orusenstolpe+}+} saknade alldeles den ihärdighet, som är nödvändig, om man skall kunna sköta en trägen tjänst. När han blef assessor i hofrätten, skötte han denna tjänst med mycken ifver, men det räckte icke länge; snart svalnade nitet, och han fann tjänsten odräglig. Sedermera som tillförordnad revisionssekreterare föredrog han sina mål mästerligt, men det öfriga af tjänsten, nämligen att expediera de af gjorda målen, fann han för tråkigt och uppsköt därmed ständigt. I detta afseende vill jag berätta en Ulfsparre, Historiska anteckningar. 7anekdot. Crusenstolpe hade dröjt att expediera en sak, som var af gjord närmare ett år förut. H. exc. grefve Gyllenborg skickade då efter honom och, sade till honom: »Herrn vet, att jag flera gånger påmint om expedierandet af den och den saken; detta Oaktadt har det, enligt hvad jag fått höra, ännu icke skett. Jag står i ansvar såsom justitieminister för att göromålen inom justitieverket skola gå och skötas med drift; jag har länge haft undseende med herrn, i synnerhet för er faders skull, för hvilken jag hyser mycken högaktning och vänskap, men nu kan jag icke längre låta det gå på detta sätt, utan jag måste, ehuru ogärna, anmäla förhållandet för konungen; jag har likväl icke velat göra det utan att först hafva prevenerat er därom.» Crusenstolpe svarade: »Eders excellens har mycket rätt; jag har handlat oförsvarligt och har ingenting att säga till mitt urskuldande, utan allt kommer från den olycksaliga trögheten, jag icke kan öfvervinna, då det är fråga om det mekaniska i tjänsten; jag kan således icke finna det orätt, att eders excellens icke anser sig längre kunna uppskjuta att meddela H. Maj:t förhållandet.» Crusenstolpe gick, men icke hem utan direkte till konungen, anmälte sig och fick genast företräde. Han berättade då det stora fel i tjänsten, som han begått, samt att han ansett sig själf böra underrätta H. Maj:t därom, på det att H. Maj:t icke skulle genom tredje person få kännedom därom. (Han kände ganska väl, att Karl Johan tyckte mycket om, då man själf inför honom erkände sina fel och lofvade bättring.) Han lofvade nu också, att för framtiden skulle det icke hända, och anhöll, att H. Maj:t icke måtte undandraga honom sin ynnest m. m. Konungen svarade, att det var visserligen illa gjordt, men efter Crusenstolpe själf erkänt sitt fel och lofvat bättring för framtiden, så skulle det icke hända honom något. »Lugna er och var förståndig för framtiden, så skall intet hända er nu», tilläde konungen.

Han hade icke väl lämnat konungen, förrän h. exc. justitiestatsministern kom upp och lät anmäla sig till före-träde. Så snart han inkommit, började han berätta förhållandet men blef helt hastigt afbruten af konungen, som

sade. »Herr grefve, jag vet allt det där. Crusenstolpe har själf talat om det för mig och lofvat att bättra sig, och att det ej skall hända mera. Och ser ni, herr grefve, han är ung, man måste förlåta honom denna gång; jag har lofvat honom det.» Grefve Gyllenborg blef icke litet förvånad öfver att finna sig förekommen af Crusenstolpe, men han blef tillika glad däröfver, att saken icke behöfde medföra svårare följder, då han hyste mycken aktning och vänskap för Crusenstolpes fader och gärna såg, att denne nu icke behöfde blifva underrättad om saken.

Crusenstolpe var af ett glädtigt och skämtsamt lynne och hade svårt att afhålla sig från espieglerier äfven vid allvarsamma tillfällen. Så tilldrog sig en dag, då han föredrog uti högsta domstolen, att domstolens beslut i flera mål blefvo helt olika mot hans åsikter i sakerna, eller hvad han väntat, att de skulle blifva, hvarför han helt allvarsamt yttrade: »Det måtte jag säga, att i dag äro herrarne bra ensidiga i alla målen.» Några af justitie-råden funno sig stötta och förnärmade af detta yttrande samt förbehöllo sig att slippa höra sådana beskyllningar. Crusenstolpe svarade: »Jag vet icke, hvarför jag icke skulle få yttra en sak, som är fullkomligt sanningsenlig.» De vredgade justitieråjien, ännu mera uppbragta, fortforo att yrka, att herr Crusenstolpe skulle lära sig hålla tand för tunga och icke framkomma med ohöfliga tillmälen. Då sade Crusenstolpe med det största allvar i tonen: »Nå jag vill taga hela världen till vittne, att jag har rätt, ty hvar och en, som icke är blind, skall ovillkorligen se, att herrarne allesammans sitta på en sida om bordet, och att ingen enda finnes på andra sidan.» Händelsen hade nämligen fogat sig så, att alla de för dagen tjänstgörande justitieråden hade sina platser på en och samma sida om bordet. De af ledamöterna, som icke funnit sig förnärmade af Crusenstolpes yttrande, skrattade åt infallet, men[-de-]{+de+} andre puttrade och ansågo det högst opassande att skämta under domstolens sessioner.

[-Crusenstolpe-]

{+[-Crusenstolpe-]

{+Orusenstolpe+}+} hade en liten enskild förmögenhet. Vid 30 års ålder gifte han sig med sin kusin, en fröken Palm-struch, och fick med henne äfven något. Hon hade en bror, löjtnant Palmstruch, som dog helt ung, då äfven hans förmögenhet tillföll Crusenstolpe. Genom sin lättsinnighet förstörde han snart icke allenast allt detta, utan äfven allt hvad svärmodern ägde ooh blef för skuld insatt på gäldstugan. Hans hustru var ett högst aktningsvärdt fruntimmer. Hon var blott 16 år, då hon gifte sig och då en yr och glad flicka, men alltifrån det ögonblick, då det gick baklänges för mannen, blef hon för honom en tröstande ängel, honom innerligt tillgifven, ehuru han icke visade sig särdeles tacksam därför. Så länge han vistades på gäldstugan, besökte hon honom dagligen. En dag kom hon därifrån med ett bref från sin man till mig, uti hvilket fanns ett inneliggande, oförsegladt till h. ,exc. grefve Brahe med begäran, att jag skulle läsa det och sedan öfver-lämna det egenhändigt till honom. Detta skedde. Brefvet var mästerligt skrifvet, liksom allt hvad Crusenstolpe den tiden skref. Han nämnde först däruti, att ändamålet med brefvet alldeles icke var att begära någon hjälp, hvarken af grefve Brahe eller af konungen; han hade njutit så många välgärningar af dem, att han icke kunde vara nog tacksam därför, utan orsaken hvarför han nu tagit sig den friheten skrifva till h. exc. var den, att han hade beslutat taga afsked från sin ännu innehafvande assessorsbeställ-ning, emedan han ansåg det vara förnedrande för en öfver-domstol sådan som Svea hofrätt, att en dess ledamot skulle vara bysatt för skuld; därför ansåg han sig, huru påkostande det vore att dädanefter undvara lönen till denna tjänst, den enda resurs han ägde, böra taga afsked från densamma samt att på samma gång prevenera h. exc. och Hans Maj:t. Crusenstolpe hade under en följd af år icke bestridt sin assessorstjänst utan genom särskild nåd af konungenvarit därifrån befriad på det sätt, att presidenten i krigskollegium, generalen friherre af Tibell hade fått sig uppdraget att samla och ordna alla till krigsväsendet hörande författningar, och för att slippa tjänstgöra uti hofrätten blef Crusenstolpe förordnad honom till biträde i den befattningen, hvilket var helt och hållet en sinekur, ty hvarken behöfde Tibell eller ville han hafva något biträde; Crusenstolpe blef således aldrig af honom begagnad eller anlitad. Sedan grefve Brahe läst brefvet, sade han till mig: »Hvad kunna vi göra för honom?» Jag svarade: »Eders excellens vet likasåväl som jag, att det är rakt omöjligt för någon att göra något för Crusenstolpe, så att han blifver fullkomligt hulpen för framtiden; hans oförsvarliga lättsinnighet är däremot ett hinder, men för ögonblicket vore det alltid en välgärning för honom, om han kunde slippa ut från gäldstugan. Den summa, som han nu är insatt för, är blott 900 rdr, och fordringsägaren har lofvat att släppa ut honom, om han finge halfva summan.» Grefve Brahe sade: »Det är ju en bagatell.» Vi

åtskildes, och några dagar därefter var Crusenstolpe fri, hvilket tillgick på det sättet, att Karl Johan betalte de 450 rdr banko, som därtill erfordrades, men likväl icke på en gång, utan den första dagen i hvarje månad betaltes 50 rdr, hvar-med fortfors, till summan var likviderad. Det var en egenhet hos Karl Johan, att han aldrig ville betala en utgift på en gång utan i vissa terminer, såvida sådant kunde få ske. Emellertid då vid detta tillfälle Crusenstolpes fordringsägare icke ville åtnöja sig med detta sätt att få sina penningar utan yrkade att få summan på en gång, så gick dåvarande generaltulldirektören, sedermera justitiestatsmi-nistern grefve Arvid Posse, i förskott för summan och lyfte den bestämda afbetalningen hvarje månad hos konungen.

Crusenstolpe hade trott, att genom den stora ynnest, hvaruti han stod hos konungen, skulle han alltid ha sin fulla utkomst för sig och familj antingen genom någon indräktig tjänstebefattning eller på annat sätt, och atthan således icke behöfde hushålla med sina egna tillgångar. När han nu fann, att han häruti bedragit sig, beslöt han att alldeles kasta om; och han var således icke väl ut-sluppen från gäldstugan, förrän han uppträdde som oppositionsman emot regeringen i den öfvertygelsen, att det då existerande oppositionspartiet skulle med uppräckta händer och varma serveter, som man säger, emottaga honom i anseende till hans goda hufvud och kända talang att uttrycka sig, och att han på detta sätt skulle skära guld med täljknifvar. Detta var åter hos honom en stor missräkning. Oppositionspartiet, som ganska väl kände hans lättsinne och ostadighet, brydde sig icke [om] honom, och han stod nu på den punkten att hafva förlorat förtroendet hos alla partier. Det återstod då för honom icke annat parti än att blifva skriftställare: han författade och ut-gaf böcker och broschyrer, hvilka i början hade mycken afgång för det pikanta innehållet och förledande stilen. Dessa broschyrer utmärkte sig merendels för ohejdade utfall mot Karl Johan och grefve Brahe, hvilket icke lände honom till heder efter alla de välgärningar, han af den* åtnjutit, och nedsatte honom mycket i hederligt folks aktning. ;

Ibland de broschyrer, som sålunda utkommo, var en år 1838, i^om innehöll ett ställe, hvilket vederbörande för att kunnna åtminstone på en tid*, ansågo kunna rubriceras såsom ett brott mot tryckfrihetslagen, och justitie-kanslern Nerman lät på hofkanslerns anmodan aktionera Crusenstolpe därför. Målet utagerades och jurymännen valdes. Vid öfverläggningen hos juryn förklarade sex honom skyldig; han var således fälld, och målet öfver-lämnades till Svea hofrätt, som skulle bestämma straffet; lagen stadgade för brott af den beskaffenhet som det ifrågavarande fästning från ett till tre år. I allmänhet ansågs brottet vara af liten eller ringa vikt, och man väntade således icke, att hofrätten skulle tillämpa annat än det lindrigaste alternativet, men till de flestes förundran blef

* Omening i manuskriptet. TJtg.hofrättens dom den högsta straffbestämmelsen eller tre års fästning. Orsaken härtill förespeglades vara, att det var af vikt för vederbörande, att Crusenstolpe vore af-lägsnad från den stundande riksdagen, som skulle börjas 1840, och därtill erfordrades tre års frånvaro. Emellertid var opinionen den, att hela tillställningen var en förföljelse mot Crusenstolpe, och pöbeln hade därför den 19 juni 1838, då hofrätten skulle afsäga domen för öppna dörrar, samlat sig till icke obetydligt antal dels utanför hofrättens lokal och dels i trapporna och förmaket samt hotade att bortföra Crusenstolpe för att hindra hans arresterande. Detta blef lyckligtvis icke af, utan auktoriteterna lyckades skingra folkmassan, och Crusenstolpe fördes i hyrvagn till stadshushäktet. Men på aftonen samma dag var det, som pöbeln skockades tillsammans utanför justitie-kanslern Nermans bostad och sönderslogo fönsterna, hvilket var början till de oroligheter, som den sommaren föreföllo inom hufvudstaden.

Crusenstolpe hade en månads tid för besvärs anförande öfver hofrättens dom, ifall han ville sig däraf begagna, Den 20 juli var denna månaden slut, och som han icke hade brytt sig om att klaga, så blef han natten emellan den 20 och 21 juli af förd till Vaxholms fästning. Där mådde hån ganska väl, hade särskild kost och fick emottaga besök (se bilaga n:r 2) samt skrifva. Hans fru begärde och erhöll tillstånd att vara hos honom. Efter de tre årens slut återkom han till Stockholm fet och frodig. Sedermera har han sysselsatt sig här med skriftställen och som tidningsreferent. Det tycks emellertid, som hans förr så pikanta stil skulle afmattas allt mer och mer.

Innan jag lämnar Crusenstolpe, vill jag omnämna ett bevis på omöjligheten för honom att äfven i allvarsamma saker låta bli att skämta. Hans affärer blefvo Oaktadt allt hans bemödande att rangera dem så dåliga och hans skulder så tryckande, att han fann sig nödsakad att göra cession. Uti självfva cessionsansökningen, som han ingaf

till[-hof rätten,-]{+[-hof rätten,-]{+hofrätten,+}+} omtalar han sin stora satisfaktion öfver att icke vara skyldig någon kristen själ en skilling; alla han» kreditorer voro nämligen judar. Han är nu, när jag skrif-ver detta, 67 år gammal.

KAP. IX.

[-ÖfverstAthållaren frlhérre-]

{+[-ÖfverstAthållaren frlhérre-]

{+öfverståthållaren frlhérré+}+} Sprengtporten. — Kuylenstjernä och Mcllarhjelm+} tillförordnade öfvérståthållare. — Frihérré Sixten Sparre.

Friherre Sprengtporten började sin bana som kornett vid Lifgardet till häst. Han avancerade där till major, blef sedermera öfverhofjägmästare och en tid därefter på kronprins Oskars och sin svåger grefve Brahes rekommendation öfverståthållare. Många gånger sedermera ångrade Karl Johan denna utnämning; han sade mig, att han hade länge varit emot densamma men slutligen låtit öfvertala sig af kronprinsen. Konungen sade sig alltid haft en prevention emot Sprengtportska namnet, allt sedan han lärt känna bröderna Sprengtportens intriger och uppförande under Gustaf III:s tid och deras förhållande då.

öfverståthållaren sökte popularitet, och sådant kunde Karl Johan aldrig tåla; han föreställde sig alltid, att det skedde på hans bekostnad. Sprengtporten var med skäl missnöjd däröfvér, att konungen lät polismästaren Nerman med öfverståthållarens förbigående direkt kommunicera sig med honom uti polissaker, som rörde hufvudstadén. Härigenom uppkom ett allt mer och mer spändt förhållande mellan konungen och Sprengtporten. Slutligen utbröt konungens missnöje med den senare öppet om sommaren 1838, då oväsendet, som det året ägde rum, började. Öfver-ståthållaren hade till häst begifvit sig till stället, där folkskockningen och oväsendet hade börjat, nämligen utanför justitiekanslern Nermans bostad i Ålandsgränd, och där[-talat-]{+talat+} till folket samt bed t dem åtskiljas och följa honom. Han blef emottagen med hurra och lefve öfverståthållaren; han trodde sig således ha lyckats och begaf sig därifrån, åtföljd af en del af folksamlingen. Kommen till Norrbro mötte han en piket af gardet till häst, som på konungens egna order skulle afgå till stället, där oväsendet var. Sprengtporten, öfvertygad att allt var slut, befallde piketen återvända såsom öfverflödig; konungen stod i ett af fönstren på slottet utåt Norrbro och såg, hurusom den af honom själf af skickade piketen på öfverståthållarens befallning återvände. Konungen blef häröfver uppbragt, och då Sprengtporten, som begaf sig direkt upp till konungen för+} att rapportera, att allt var slut och att folksamlingen på hans framställning åtskiljts, kom upp, blef han emottagen af konungen på helt annat sätt, än han hade väntat sig. Just i detsamma kom rapport, att o väsendet långt ifrån att hafva upphört fortfor med ökad häftighet; detta gaf naturligtvis ytterligare anledning för konungen att fara ut emot Sprengtporten, för det att han hade återskickat piketen. Konungen befann sig tillika med grefve Brahe och Sprengtporten uti stora galleriet, hvars dörrar voro öppna till rummet utanför, där många personer voro samlade; grefve Brahe gick för att stänga till dörrarna, på det att icke de, som befunno sig i det rummet, skulle få höra alla de bittra saker, som konungen sade till Sprengtporten, men konungen, som märkte grefve Brahes afsikt, sade med hög röst till grefve Brahe: »Nej herr grefve, låt dörrarna vara öppna. Förstår ni ?» Sprengtporten fann då, att han icke längre kunde stanna kvar som öfverståt-hållare efter ett sådant uppträde; han kom därför till mig och sade sig ämna begära tjänstledighet från månadens slut till den första oktober och sedan omedelbart afsked. Emellertid blef oväsendet snart stilladt för den gången. Några dagar därefter höll konungen konselj; därunder anmäldes, att öfverståthållaren anhöll att få tala med konungen; han fick tillsägelse att genast komma in.Han nämnde då, att Crusenstolpe för honom förklarat sig icke ämna klaga öfver hofrättens dom, och som han således icke behöfde den i lagen stadgade tid af en månad för att göra det, ifall han velat, hemställde Sprengtporten, om icke H. Maj :t skulle finna lämpligt befalla, att> Crusenstolpe genast af fördes till Vaxholm. Konungen frågade Sprengtporten, om han hade skriftligt förklarande af Crusenstolpe, att han icke ämnade klaga. Detta hade han icke, utan Crusenstolpe hade endast sagt honom det muntligen, då han en stund förut hade varit inne i arresten hos honom. Konungen frågade då med tämligen lugn ton och röst, ehuru det syntes, att han inom sig var helt annat än lugn, huru det var möjligt, att Sprengtporten, hvilken [-]ika-] {+lika+} väl som konungen borde känna Crusenstolpes

ostadighet och opålitlighet, kunde sätta tro till hvad denne muntligen sade. Sprengtporten borde kunna inse, att Crusenstolpe icke önskade något högre, än att regeringen utan afvaktan af respitmånadens slut läte afföra honom till fästningen, på det han sedermera skulle ha rättighet att beskylla regeringen för lagstridigt handlingssätt, då den betagit honom den i lagen honom medgifna tid till besvärs anförande öfver domen. Konungen ålade därför Sprengtporten att skaffa sig ett skriftligt förklarande af Crusenstolpe, eller också finge han sitta kvar i arresten den stadgade tiden. Sedan Sprengtporten aflägsnat sig med detta besked, yttrade Karl Johan några skarpa ord Öfver hans bétise, som han kallade det, att låta narra sig af Crusenstolpe på det sättet, samt huru exponerad en regent vore, då han hade ämbetsmän, som handlade så utan all eftertanke. Något skriltligt förklarande af Crusenstolpe i förenämnda afseende afhördes icke sedermera, utan han satt kvar i arresten på stadshuset månaden ut.

Den 29 i samma juni månad höll konungen revy på Ladugårdsgärdet med garnisonen och öfriga där förlagda regementen i närvaro af ryske kejsaren. Klockan 11 samma afton, då jag var nyss hemkommen, kom[-en-]{+en+} biljett från tjänstgörande kabinettskammarherren med befallning från konungen, att jag skulle infinna mig hos honom kl. V2 9 morgonen därpå. Jag visste, att Karl Johan vanligen icke vaknade förrän kl. emellan 11 och 12 förmiddagen, och jag undrade, hvad det kunde vara för en så viktig sak, att konungen, emot alla vana, ville låta väcka sig så tidigt; naturligtvis kunde jag icke få upplysning härom, förrän jag kom upp till konungen. På bestämd tid infann jag mig och gick till kammarherren för att genom honom blifva anmäld; han låg ännu och bad mig sitta ner, ty troligtvis finge jag vänta länge, innan konungen vaknade; han hade icke väl sagt detta, förrän konungens kammartjänare inträdde och frågade, om jag icke vore där; konungen väntade på mig. Kammarherren rusade upp ur sängen, och jag gick in till konungen. Inkommen fann jag honom liggande i sängen men fullt vaken och vid mycket godt lynne, skrufvande sin nattmössa som vanligt fram och tillbaka. Han befallde mig taga en stol och sätta mig bredvid sängen; ingen fanns i rummet mer än han och jag; han frågade mig därpå, om jag icke hade fått baron Sprengt-portens afskedsansökning. På ett nekande svar af mig sade han: »Då får ni den nu på morgonen; han sade mig i går afton, att han skulle inlämna sin afskedsansökan i dag; och så snart ni har fått den, skall ni låta mig veta det. Jag skall genast sammankalla konseljen och med största nöje mottaga den där herrns afskedsansökan. Förstår ni?» Därefter frågade han, om jag hade varit och sett på revyn dagen förut. Jag svarade ja; konungen berättade mig då, huru väl allting hade gått, huru förundrad kejsaren hade blifvit, då konungen hade sagt honom, att lifregemen-tets dragoner voro bönder, som exercerade endast 14 dagar om året, och då artilleriet kom fram och kejsaren fick se dess manövrering och svängningar, skickade han sina i sviten varande adjutanter tillika med sin son, självfve storfursten, fram till artilleriet för att mäta distanserna ianspannen; han hade sagt till konungen, att han aldrig hade trott, attman kunnat med artilleri åstadkomma en sådan precision och hastighet i manövreringen; »också», tilläde konungen till mig, »är svenska artilleriet det bästa i Europa; Napoleöns artilleri bestod af större och vackrare folk, men hvad dugligheten beträffade, så gick det icke upp emot det svenska.» Sedan konungen på detta sätt talat vid mig omkring en timme och alltid intressanta saker samt med hela tiden ypperligt lynne, afskedade han mig. Klockan omkring 12 middagen kom Sprengtporten med sin afskedsansökning, men han bifogade vid densamma en annan, däruti han begärde, att, i händelse afskedet icke kunde bifallas och expedieras så snart, han då måtte få tjänstledighet emellertid. Jag underrättade konungen genast om att jag hade afskedsansökningen i mina händer. Konungen lät strax sammankalla konseljen till klockan 2. Så snart den var samlad och konungen inkommit, anmälde jag bägge ansökningarna; konungen sade med leende min: »Nej, men se på den gunstig herrn! Ännu en dumhet i sista ögonblicket! Han tror, att det är svårare att mottaga och expediera ett afsked än att expediera en tjänstledighet. Men vi skola nog visa honom, att han misstager sig. Jag mottar hans afskedsansökan och förordnar underståthållaren, herr Kuylenstjerna, att fullgöra öfverståthållarens äm-betsfunktioner under ledigheten; och (vändande sig till !mig) ni skall låta ta in allt det här i statstidningen för i kväll. Förstår ni?» Statsrådets ledamöter, som ansågo Kuylenstjerna icke vuxen ett sådant uppdrag under så orolig tid, som då var, yttrade denna sin tanke för konungen. Karl Johan svarade: »Ni misstar er; Kuylenstjerna har förvaltat öfverståthållarämbetet sex veckor for någon tid sedan, och Stockholm har aldrig varit så lugnt som då.» Han blef således tillförordnad.

Dagen därpå kom Sprengtporten till mig, högligen uppbragt däröfver, att afskedet blifvit beviljadt genast samma dag han inlämnat ansökningen därom; han påstod, att det var ett ytterligare bevis på vederbörandes förföljelse emot honom. Förhållandet var nämligen, att den dagen rå-[-kade-]{+kade+} att vara den sista uti juni månad, och Sprengtporten» rättighet att uppbära lön upphörde således med samma dag i stället för att, om afskedet hade dröjt en dag, han hade fått uppbära lön för hela juli månad. Det var för honom en förlust af omkring 800 rdr banko; jag erinrade honom om, att det var hans eget fel, ty han hade ju kunnat dröja en dag med ansökningens inlämnande.

Sprengtporten begaf sig därefter till sin präktiga landt-egendom Sparreholm i Södermanland och tillbragte sin tid där i lugn och ro samt i den öfvertygelsen, att han var saknad af Stockholms borgerskap. Så var likväl icke förhållandet, ehuru han hade fullt skäl att tro det efter de yttre bevis därpå, som borgerskapet gåfvo honom. Borgerskapet beslöt nämligen att låta prägla en medalj öfver honom samt att uppsätta hans byst på börsen och att genom en deputation till honom underrätta honom härom och uttrycka sin ledsnad och saknad öfver att icke vidare hafva honom till sin högste chef. Nu var det likväl bekant, att nyss förut hade borgerskapet i allmänhet varit mycket missnöjdt+} med Sprengtporten, emedan han hade hos regeringen utverkat, att en förhöjd afgift blef lagd på en del till Stoekholm ankommande varor i ändamål att på detta sätt åstadkomma medel till löneförhöjning åt magistratens ämbets-+} och tjänstemän. Denna afgift drabbade naturligtvis borgerskapet och kunde således icke vara behaglig för detsamma. Orsaken, hvarför borgerskapet det Oaktadt nu gåfvo Sprengtporten sådana bevis på saknad, var ingen annan än den att markera sin opinion mot konungen, ty sinnesstämningen emot honom hade en liten tid icke varit bra, och nu ville man visa detta, och därför skulle Sprengtporten firas, enär man visste, att konungen var missnöjd med honom.

Efter Karl Johans död blef Sprengtporten af konung Oskar, till allmänhetens smärtsamma förvåning, åter utnämnd till öfverståthållare. Man hade icke haft något att anmärka, om konungen hade utnämnt Sprengtporten till hvilket annat ämbete som helst, men att åter insätta honomi samma ämbete, därifrån fadern hade på grund af missnöje med honom entledigat honom, det tyckte man visade bra litet pietet hos sonen emot faderns minne. Emellertid mottog Sprengtporten utnämningen i den öfvertygelsen att vara af borgerskapet afhållen och önskad tillbaka, och att han således skulle kunna uträtta mycket godt, och att borgerskapet skulle med beredvillighet gå honom till mötes uti allt hvad han önskade. Det dröjde likväl icke länge, förrän han troligen fann, att han däruti hade missräknat sig; och följden blef, att han icke länge stannade kvar utan tog afsked och återgick till sitt lugn i privatlifvet. Konung Oskar utnämnde honom sedermera till serafimerriddare år 1853.

Kuylenstjerna, som, på sätt nämndt är, af konungen blef förordnad att förrätta öfverståthållarämbetet efter Sprengtportens entledigande, var en mycket hederlig och väl viljande man men saknade kanske den kraft och energi samt det anseende, som erfordrades för att förvalta nämnda ämbete i en tid, då en sådan jäsning rådde uti sinnena inom hufvudstaden. Ett rykte hade spridt sig, att vid upploppet den 20 juli, då pöbeln samlades utanför stadshuset för att storma det och uttaga Crusenstolpe, som om natten skulle föras därifrån till Vaxholms fästning, hade tillförordnade öfverståthållaren suttit till häst och gråtit samt med jämrande röst bedt folket vara så beskedligt att skiljas åt. Detta rykte hade äfven kommit till konungens kännedom. Jag är öfvertygad om att det icke var sant, men konungen trodde på ryktet och var den, som berättade det för mig. Jag försökte att få honom från den tanken men fåfängt. Han sade därför, att det var nödvändigt att förordna eller utnämna någon annan. Efter några dagars fundering föll valet på tillförordnade presidenten uti krigskollegium generalmajoren MÖllerhjélm, en mycket skicklig och duglig man, allmänt väl ansedd och afhållen af alla, som kände honom och med honom hade beröring. Han blef således utan att förut hafvablifvit därom underrättad eller tillfrågad, om han ville emottaga befattningen, tillförordnad öfverståthållare. Han innehade sedermera denna befattning i några år till allas, utom sin egen, belåtenhet, och många gånger förebrådde han mig att vara skulden till hans olycka, så kallade han det förordnandet, ty han saknade den väl arbetssamma men lugna befattningen att vara president i krigskollegium, som han måst utbyta mot den tråkiga och ansvarsfulla öf vers tåthåll ar tjänsten, som icke lämnade honom någon ro hvarken natt eller dag.

Kuylenstjerna återgick till sin underståthållarplats, den han skötte, till dess han tog afsked, och lefde sedan i ro och lugn

Friherre Sixten Sparre började sin bana som fänrik vid Lif regementets grenad järkår. Han hade en utmärkt vacker figur och gjorde uppseende för sitt ståtliga utseende; hans karaktär var öppen och ridderlig. Redan ett af de första åren som officer råkade han i tvist med en person, och följden blef en duell, däruti han så svårt sårade sin motståndare, att det var fråga om lifvet. Sparre stod mycket väl hos Karl XIII; han gick då upp till honom och frågade, om H. Maj:t skulle skänka honom nåd, ifall motståndaren skulle dö, och Sparren blifva enligt lagarna dömd till döden; Karl XIII svarade: »Nej! visst icke; blir du dömd, så fastställer jag domen, ty du har burit dig åt som en tjufpojke.» (Jag känner ej anledningen till duellen, men Sparren lärer haft orätt och burit sig kitsligt åt.) Sparren sade då, att han vid ett sådant förhållande icke ämnade afvakta utgången här i riket utan skulle strax begifva sig af till Danmark, och han tog afsked af Karl XIII, som yttrade, att det gjorde honom ondt om Sparren, men rättvisan måste hafva sin gång. Sparren reste därpå till Kalmar län för att där afvakta, huruvida motståndaren skulle dö i följd af blessyren eller blifva till hälsan återställd, i hvilken förra händelse Sparren genast hade begifvit sig öfver till Danmark. Uti Kal-mar län vistades han i en bondgård, förklädd till sjöman. Under det han var där, blef det ett bondbröllop i grannskapet, dit hans värdfolk och han med blefvo bjudna; där dansades efter musik af en stackare, som vid sådana tillfällen alltid begagnades, men som spelade erbarmligt illa. Sparren spelade mycket bra på viol, och efter det den stackars birfilaren hade hållit på en stund, sade Sparren till honom: »Se så, kamrat, tag nu hit din fiol, så skall jag spela och du kan få hvila dig eller dansa, hvilket du vill.» Detta skedde; Sparren spelade upp de allra vackraste polskor, han kunde, och sällskapet blef alldeles förtjust, så att, när Sparre, sedan han hållit på en god stund, ville sluta och återlämna fiolen, kommo de omkring honom och sade: »Nej tack, far lille, brännvin och annan traktering skall du få så mycket du vill, men spela skall du.» Sparren måste fortfara, till dess han blef alldeles uttröttad, då han ändtligen fick sluta. Emellertid efter en tid fiek han underrättelse från Stockholm, att den blesserade kom sig, och han kunde således utan risk återvända dit. Ett par år därefter blef Sparren förlofvad med en fröken Lewen-haupt, hvilkens föräldrar bodde i Kalmar län; en gång då Sparren var där hos fästmön och te skulle serveras, inkom frökens kammarjungfru för att hjälpa till vid serveringen. När hon kom fram till Sparren med brickan, å hvilken tebrödet fanns, och såg på honom, bleknade hon, släppte hela brickan och sprang ut; fröken Lewen-haupt skyndade efter och frågade, hvad som gick åt henne. Kammarjungfrun svarade: »Kan frökens fästman spela

fiol?» Fröken: »Ja, det kan han.» Jungfrun: »För Guds skull akta sig fröken, han är icke någon baron utan en förklädd sjöman; jag vet det, ty jag dansade med honom på Anna Lisas bröllop för ett par år sedan, och vet fröken, det är så mycket säkrare, som alla flickorna voro tokiga i honom, för han var så vacker.» (Förmodligen hade den vackre sjömannen gjort sin kur för flickan.) Fröken Lewenhaupt gick in igen och sade till Sparren: »Hör du,[-Sofi-]{+Sofi+} påstår, att du icke är någon baron utan en förklädd sjöman.» Sparre svarade: »Säger hon det ? Ja, det där folket har alltid sina idéer.»

Friherre Sixten Sparre avancerade sedermera graderna igenom, blef sekundchef för första Lifgardesregementet, kabinettskammarherre hos Karl Johan, generalmajor m. m. Det var naturligt, att en person med Sparrens figur, med hans öppna, ridderliga väsen, förenadt med en orubblig till-gifvenhet för Karl Johan, skulle stå väl hos denne, som alltid satte ett ofantligt värde på denna senare omständigheten.

En dag frågade konungen Sparren, om han ville blifva landshöfding i Malmö län, hvilket län då var ledigt. Sparren svarade, att han aldrig tänkt därpå och kunde icke så hastigt svara ja eller nej därtill; konungen lämnade honom då 14 dagars tid att fundera på saken. När dessa voro passerade, kom Sparren upp till konungen och sade sig noga hafva tänkt på saken och vore nu beslutad att emottaga befattningen, om H. Maj:t därtill täcktes utnämna honom. Konungen tillsade honom då att gå till statssekreteraren Danckwardt och avertera honom, att konungen beslutat utnämna honom till landshöfding i Malmö län. Danckwardt och Sparren hade som barn varit mycket tillsammans och voro således mycket bekanta och goda vänner. Sparren gick och gjorde som konungen befallt. Danckwardt svarade först »Hvad är det för skämt? Nog kan du begripa, att jag icke tror på sådant.» Sparren försäkrade; att det icke var något skämt utan fullt allvar, och att konungen många gånger gjort oklokare saker än det. »Nej, min käre Sixten», svarade Danckwardt, »det var det ber satt aste+} jag hört; nog vet du lika så väl som jag, att du icke det minsta duger till landshöfding; bry dig således icke därom, utan gå du den militära

banan, som du börjat och som du förstår och är skicklig till; följ du därför mitt råd och afsäg dig den ifrågavarande utnämningen.» Sparre: »Jag trodde förut liksom du, att jag icke dugde till lands-

[-Ulf sparre,-]

{+[-Ulf sparre,-]

{+Ulfsparre,+}+} Historiska anteckningar. 8höfding och hade aldrig tänkt att söka en sådan befattningr men sedan konungen nu förklarat, att jag duger, och att han vill nämna mig, så har jag beslutat taga emot befattningen.» Danckwardt: »Jaså, nånå, vi få väl se, jag kommer att med all den kraft, jag äger, uti konseljen lägga mig emot saken, det säger jag dig, och det icke endast för det allmännas skull utan äfven för din egen, ty du skulle göra dig olycklig.» När Sparre åter kom upp till konungen, frågade denne, hvad Danckwardt hade sagt. Sparren svarade: »Han sade, att jag icke duger till landshöfding, och bad mig icke tänka därpå, och då jag invände, att det väl kunde vara möjligt, att jag icke är skicklig att förestå ett län, men att jag nu likväl vill försöka det, efter E. Maj:t ansett mig passa därtill och lofvat vara så nådig att utnämna mig till landshöfding* så sade han, att han skulle i konseljen med all kraft lägga sig emot det.» Konungen: »Jag hoppas i alla fall, att det är jag och icke den där herrn, som utnämner landshöfdingar. Därför kan ni vara trygg, jag skall utnämna er i första konselj. Förstår ni?» Konungen befallde honom likväl att förut gå till h. exc. grefve Rosenblad och prevenera honom. Sparren kom till Rosenblad och sade, att han på konungens befallning vore där för att underrätta h. exc. om, att konungen hade för afsikt att nämna honom till landshöfding i Malmö län. Rosenblad svarade, att det vore ganska illa, ty inom statsrådet hade-man numera blifvit ense om, att till landshöfdinge borde^ endast civila personer utnämnas, och således måste han i konseljen lägga sig emot den tillämnade utnämningen. Sparren frågade då, om det alltid vtore gifvet, att civilar ämbetsmän bäst passade till sådana befattningar. Han hemställde till exempel, om hans namne grefve Sparre i Gefle vore någon duglig landshöfding; han hade förut varit civil tjänsteman, nämligen lagman. Bosenllad: »Ja, se, min baron, han var h of man, och det duger ännu mindre.» (Sparren, som, äfven var hofman, tänkte: »Där fick jag dubbel dosis.»)Emellertid afhördes icke någon utnämning, och Sparren gick därför upp till konungen och frågade honom, om saken icke snart skulle afgöras. Han vore för sin del lika nöjd ifall H. Maj:t hade ändrat tanka, men han önskade veta bestämdt, huru det skulle bli för att taga sina ekonomiska arrangemanger därefter; då sade konungen, att saken hade rönt så många svårigheter och så mycket motstånd uti konseljen, att han trodde det vara bäst att icke mera tänka därpå; konungen lofvade att hålla Sparren skadeslös på annat sätt, om han nu icke ville yrka på denna utnämning. Sparren var därmed ganska belåten; han hade aldrig varit mycket för saken, utan endast därför, att Karl Johan själf hade erbjudit honom befattningen, hade han förklarat sig villig att taga emot densamma.

Sekundchefen för konungens första Lifgardesregemente hade från längre tider tillbaka haft såsom boställsvåning sig upplåten våningen en trappa upp uti stadens hus, Kastenhof kalladt, i hörnet af Gustaf Adolfs torg och Malmtorgsgatan. Under det Sixten Sparre var sekundchef för nämnda regemente, behöfde staden fri disposition af hela huset och önskade således få sekundchefen att afstå från rättigheten till våningen mot ersättning, öfver-ståthållaren inkom å stadens vägnar till Kungl. Maj:t med ansökning därom och erbjöd en årlig hyresersättning af 1,500 rdr banko. Innan Danckwardt föredrog denna ansökningen, frågade han Sixten Sparre, om han hade något emot bifall därå. Sparren svarade, att han vore mycket belåten därmed; han skulle då hyra sig en våning för 1,000 rdr banko och finge stoppa de öfriga 500 rdr i fickan. När Danckwardt därefter föredrog saken för konungen, frågade denne, hvad friherre Sparres tanka var. Danckwardt svarade, att han förklarat sig belåten med och önska, att saken bifölls. På konungens fråga, om Sparren hade lämnat skriftligt yttrande därom, svarade * Danckwardt nej. Konungen befallde honom infordra från Sparren ett skriftligt utlåtande, och uppsköt emellertid[-af-]{+ af+} görandet [-af+} frågan. Si snart Danckwardt gått, skickade kkmungen efter Sparren och frågade honom, huru kan kunde hafva så liten känsla för regementets heder och anseende, att han ville eftergifva en rättighet, som regementets chef hade framför alla andra regementschef erna i staden, att kostnadsfritt få bebo en af de bäst och vackrast belägna våningar i hufvudstaden, och att om han ville efterskänka den för sig, så hade han icke rättighet att göra det för sina efterträdare; konungen befallde honom därför att till Danckwardt aflämna ett skriftligt yttrande, däruti han förklarar sig icke kunna för sin del medgifva bifall till ansökningen. Sparren skref, såsom

konungen befallt, och lämnade till Danckwardt sitt yttrande i den anda, som Karl Johan ville hafva det. Danckwardt, som icke visste hvad som förefallit emellan konungen och Sparren, utan väntade sig att få läsa den senares tillstyrkande af bifall till saken, blef högeligen förundrad, då han började läsa, och sade: »Hvad är detta, min käre Sixten; det är ju tvärtemot hvad du sagt mig muntligen.» Sparre: »Ja ser du, när jag sade dig, att jag var för saken och gärna gick in därpå, hade jag ännu icke talat vid konungen i ämnet; nu har detta skett, och H. Maj:t har en fason att ofta se sakerna på helt annat sätt än b&de du och jag. Har du aldrig kommit underfund därmed ? Vid detta tillfälle tyckte han, att jag borde vägra mitt bifall och befallde mig skrifva så, som jag nu gjort; att jag alltid gör hvad konungen befaller, det vet du.» När Danckwardt sedermera åter föredrog saken för konungen, blef den naturligtvis afslagen på grund af dåvarande sekundchefens vägran att gå in därpå.

Ännu en anekdot om friherre Sixten Sparre. När assessor Crusenstolpe hade blifvit tilltalad för tryckfri-hetsbrott, på sätt jag förut nämnt, och målet hunnit till den punkt, att jurymännen skulle väljas, frågade Crusenstolpe Sparren, huruvida han skulle fälla honom, ifall han valde honom till en af dem. Sparren frågade då £öx$t, [-hurudan t-]{+[-hurudan t-]{+hurudant+}+} straffet skulle blifva, om han fälldes. Crusenstolpe: »Hvarför frågar du det?» Sparre: »Jo ty blefve straffet blott hundra eller några hundra riksdalers böter, så skulle jag fria dig, ty det lönade då icke mödan att fälla dig; du skulle snart bära dig lika dåligt åt igen; men om straffet blefve hufvudets förlust, då skulle jag, så sant som jag sitter här, fälla dig.» Crusenstolpe aktade sig att välja Sparren till en af sina jurymän.

[-Ar-]

{+[-Ar-]

{+År+}+} 1830 strax efter julirevolutionen i Frankrike reste friherre Sixten Sparre till Strassburg i arfsangelägenhe-ter; hans fru, en fröken Lewenhaupt, var släkt med de fransyska Lewenhauptame, och det hade tillfallit henne ett arf därstädes. Han var där i några veckor och blef di mycket bekant med den där kommenderande generalen, den sedan under nuvarande kejsar Napoleons upprorsför-sök i StrassbuTg bekante Voirel. En dag säger Voirel till Sparren, att han skulle dagen därpå ha en revy med hela garnisonen, 30,000 man stark, och frågade, om det skulle roa Sparren att vara med, så skulle han få låna en+} af Voirels hästar. Naturligtvis ville Sparren åse den saken. Under paraderingen satt Sparren i sin generalsuni-fonn bredvid Voirel och fick höra, huru soldaterna under marschen förbi dem talade med hvarandra och yttrade bland a&nat:+} »Se, hvilken vacker general!» »Titta då på den vackre generalen!» o. s. v. Sparren gaf till känna för Voirel sia+} förundran öfver att soldaterna fingo tala under själfva defileringen. Voirel svarade, att de fingo det icke före jitirdagarna,+} men att nu skulle det icke gå an att nedtysta d«m; han vore likväl öfvertygad, att den gamla disciplinen snart skulle återkomma, »men», tilläde han, »ni kan vara+} öfvertygad, att, om det kommer ifråga att slåss, så skulle+} de i allo göra sin skyldighet.»KAP. X.

Grefve Gustaf Lagerbjelke. — Grefve M. Brahe. — Ytterligare om Lagerbjelke. — Justltlestatsmlnl strar na Rosenblad ooh Gyllenborg.

H. exc. grefve Gustaf Lagerbjelke, son af presidenten uti K. M:ts och rikets kammarrätt, öfveramiralen friherre Lagerbjelke, gjorde sitt inträde på tjänstemannabanan uti kabinettet för utrikes bref växlingen. Hans kvickhet och snille gjorde hans steg på denna bana lätta och hastiga, och snart var han chef för kabinettet eller kabinettssekreterare, som den platsen kallades; stod mycket väl hos Gustaf Adolf, som också begagnade honom mycket uti ganska kinkiga uppdrag; dock uppstod de senare åren af dennes regering ett mera kallt förhållande dem emellan, i följd hvaraf han icke blef af Gustaf Adolf så använd. Efter 1809 års revolution och sedan den nya regeringsformen blifvit antagen, blef friherre Lagerbjelke vid första uppsättningen af statsråd en af dem, som då utnämndes; han var då endast 32 år gammal. Man berättade den tiden följande anekdot. Hofkanslersämbetet var ledigt och skulle tillsättas uti första konseljen efter stats-utnämningarna; friherre Gustaf af Wetterstedt hade på samma gång som baron Lagerbjelke engagerat sig i kabinettet och var då chef för detsamma, således i tur till hofkansler. Han aspirerade naturligtvis också platsen och befann sig i rummet utanför, där konseljen hölls; efter en stund utkom en af statsrådets ledamöter och, vändande sig till Wetterstedt, yttrade: »Det är fråga därinne att

utnämna er till hofkansler, men baron Lagerbjelke tycker er vara bra ung därtill.» Wetterstedt svarade: »Var så god och påminn baron Lagerbjelke, att han är 2 månader yngre än jag, och han är likväl statsråd.» Statsrådsledamoten återgick in i konseljen, och friherre Wetterstedt blef utnämnd till hofkansler.Efter några veckor blef friherre Lagerbjelke utnämnd till Sveriges minister i Paris hos kejsar Napoleon, och på samma gång af sändes dit h. exc. fältmarskalken m, m:* grefve von Essen i egenskap af ambassadör extraordinär för att för kejsaren tillkännagifva Karl XIII:s uppstigande på tronen. Grefve von Essen åtföljdes af fyra ambassadkavaljerer, och som man ville, att denna ambassad skulle göra så mycken effekt som möjligt för att verka på Napoleons känslor för Sverige, hade man till dessa fyra kavaljerer utsett riktiga praktexemplar af unga män, utmärkta icke endast för deras vackra figur utan äfven för deras belefvenhet och sätt att skicka sig uti stora världen. Ambassadören själf var en af de ståtligaste figurer man kunde se; han hade som förste hofstallmästare hos Gustaf III, hvilken alltid vid sitt hof ville ha vackert folk, varit en af hans favoriter. Något mera grand seigneur, än hela hans utseende utvisade, var icke möjligt att skåda; också uppförde han sig som sådan och visste alltid att taga sin värdighet i akt utan att på minsta sätt vara ohöflig eller sårande. De fyra kavaljererna voro: 1 :o löjtnanten vid Lifgardet till häst, sedermera h. exc. riksmarskalken, öfverhofstallmästaren m. m. grefve M. Brahe.

Jag hade kanske bort ägna några särskilda blad af dessa mina anteckningar åt berättelser om denne utmärkte, ädle man, liksom jag gjort här ofvan rörande flera andra mindre utmärkta personer, men dels var jag icke i beröring med denne man på annat sätt än som inhämtas af de ställen i dessa anteckningar, där han förekommer, och. dels skulle allt, hvad jag om honom kunnat skrifva, alltid gått ut på ett och detsamma, nämligen hans oinskränktå devouement för konung Karl Johan. Grefve Brahe var-vän icke af konungen utan af människan Karl Johan.' och jag är öfvertygad, att hvarken samtid eller efter*; värld skall jäfva mig, då jag påstår, att aldrig någon < kan vara mera vän af en annan, än grefve Brahe var det af Karl Johan. Han helt och hållet uppoffrade sig för[-fronom.-]{+[-fronom.-]{+honom.+}+} De stunder pi dygnet, då grefve Brahe icke utgjorde konungens sällskap, voro ganska få; det var endast, då den förres ämbetsförrättningar fordrade hans närvaro på annat håll, eller då konungen höll konselj eller gaf företräde åt andra. Det var först, sedan natten långt framskridit, som grefve Brahe lämnade konungen för att själf få njuta af en i hög grad behöflig hvila. Den tiden, då hans moder, grefvinnan Brahe, född Koskull, vistades* i staden, såg man hvarje dag omkring klockan 3 e. m. grefve Brahe gående uppåt Drottninggatan för att hälsa på modern, för hvilken han hyste den oinskränktaste vördnad och sonliga tillgifvenhet; hon var likväl endast styf-moder till honom. Hon visste också att sätta värde på. dessa hans känslor för henne, och aldrig kunde en riktig moder ådagalägga mera kärlek och tillgifvenhet för en son, än hon gjorde för denne sin styfson. Karl Johan dog, och från den dagen hade grefve Brahe aldrig mera någon hälsans dag, kraften var bruten; han aftynade med hvarje dag allt mer och mer, bedjande Gud att han snart måtte få komma efter och träffa den hädangångne vännen i en bättre värld. Detta inträffade äfven tre månader efter salig konungens död. Under dessa tre månader såg man grefve Brahe dagligen, så länge han kunde gå ut och icke af sjukdom därifrån afhölls, begifva sig till Riddarholms-kyrkan, där han då nedsteg i grafkoret och, knäböjande vid Karl Johans kista, gjorde bön.

Men det är tid att återkomma till ambassadkaval-jererna. Den ene var, som redan nämndt är, grefve Brahe; de öfriga voro friherre von Essen, son till h. exc. ambassadören; han hade icke faderns stolta imponerande figur, men han hade ett reguljärt, vackert ansikte och var fait au tour, som man säger; vidare friherre David Stjerncrona och+} Axel von Arbin, bägge utmärkt väl växta och af det mest fördelaktiga utseende. Friherre Stjerncrona var hofvets och le beau mondes förste dansör, aldrig af någon, upphunnen uti elegans och sätt att vara.Ändamålet med ambassaden var snart upphnnnet, och densamma återvände till fäderneslandet, men friherre Lagerbjelke stannade kvar som minister. Någon för honom mera passande beställning kunde icke gifvas. Hans stora skicklighet, hans presence d’esprit och hans redan under Gustaf Adolf förvärfvade vana i diplomatiska värf, gjorde, att Napoleon själf, huru mycket uppbragt han än var emot svenska styrelsen år 1811, därför att denna styrelse icke ville dansa efter hans pipa, måste skänka Lager-bjelks sin aktning som minister; som människa åter förtjänade han föga aktning i anseende till hans sedeslöshet och lättsinnighet. Något bättre tillfälle att tillfredsställa dessa laster än i Paris gafs icke, och han lärer äfven begagnat sig däraf i hög grad. Följden blef, att

han satte sig i skuld; han ägde någon förmögenhet i Sverige men hade föresatt sig, att icke ett öre däraf skulle öfver-sändas till Paris för skuldens likviderande, utan den hoppades han förmå kronprinsen att betala; detta lyckades honom äfven. Ar 1814, då Karl Johan på samma gång som de mot Napoleon koaliserade monarkerna kom till Paris, betalade han skulderna, hvilkas belopp jag icke har mig bekant.

Friherre Lagerbjelke återkom därefter till fäderneslandet och lefde några år utan tjänst, med undantag af en tid, då han var förste direktör för Kungl. Maj:ts hof-kapell och spektakel, en befattning, som han skötte med mycken skicklighet och till förmån för teaterkassan, hvilket senare ingen af de efter honom blifne teaterdirektörer förstått göra, utan har allt sedermera vid hvarje års slut deficit i kassan uppstått. Ändtligen gick friherre Lagerbjelke åter in i konseljen såsom statsråd, blef sedermera grefve, serafimerriddare och excellens. Grefve Lagerbjelke hade en mycket svag och rädd karaktär. För tidningarnas anfall emot honom var han i högsta grad känslig, och just därigenom blef han af dem ännu mera trakasserad.Han blef slutligen de senare åren nästan dagligen nå* gon tid på dagen sällskap åt Karl Johan på det sätt, att han befalldes till konungens kammarspisning, som aldrig började förrän klockan 9 å 10 på aftonen, och då vanligen inga andra funnos till bords än konungen, grefve Brahe och grefve Lagerbjelke samt stundom sekundchefen för första Lifgardet, friherre Karl Lovisin. Efter kammarspisningen måste grefve Lagerbjelke alltid kvarstanna hos konungen tillika med grefve Brahe, till dess konungen gick till sängs, således alltid ett stycke in på natten, öfverallt och för alla, som ville höra det, talade han härom såsom ett riktigt slafveri och huru hans hälsa härigenom led, men om det någon gång hände, att han icke blef befalld till kammarspisningen och det därtill hörande efterpratet, så ansåg han sig högst olycklig, troende sig vara i onåd, hvilket skulle hafva varit den största olycka, som kunnat hända honom. En tid talade han jämt om att han skulle taga afsked från statsrådsämbetet, men någon afskedsansökning hördes aldrig af, hvilket gaf tidningen Aftonbladet anledning att göra den anmärkningen, att grefve Lagerbjelke alltid bär sin afskedsansökning i fickan, men att längre kom den aldrig. Lagerbjelke, häröfver högligen förbittrad, kom en dag till mig och lämnade mig af skedsansökningen. Jag frågade, om det vore h. excellens mening, att jag skulle föredraga den-pamma. Då fick jag till svar: »Var så god och dröj därmed ännu någon tid.» Jag frågade då, hvad jag skulle göra med ansökningen, när icke meningen var, att den skulle föredragas. »Jo», sade han, »nu kan icke det förbannade Aftonbladet säga, att jag bär den i fickan.» Han lät mig sedan förstå, att han lämnat mig ansökningen, på det att Aftonbladet skulle få veta af det. Strax kom Aftonbladet med den anmärkningen, att »numera lärer excellensen Lagerbjelke icke bära sin afskedsansökning i fickan utan skall, enligt hvad det påstås, hafva lämnat den till vederbörande statssekreterare, men då i alla fall ännuicke något afsked försports, lärer meningen vara, att ansökningen därom icke skall föredragas.» Nu blef grefve Lagerbjelke högligen förtörnad och sade till mig, att han nu icke ämnade krusa längre med saken utan bad mig föredraga ansökningen; jag gjorde det först uti statsrådsberedningen, men när jag därefter anmälde den för konungen uti enskilda föredragningen, sade konungen, att det icke blefve något afsked af, utan grefve Lagerbjelke hade lofvat konungen att ännu stanna kvar i tjänsten tills vidare. I följd af detta konungens yttrande omnämnde jag icke ansökningen uti konseljen med ett enda ord utan ansåg den som förfallen helt och hållet, men detta var alldeles icke enligt Lagerbjelkes af sikt och önskan, och jag blef således uti statsrådsberedningen dagen därpå apostroferad af Lagerbjelke, som med häftighet frågade mig, hvarför jag icke hade i konseljen aftonen förut föredragit hans af skedsansökning. Jag svarade helt lugnt: »Af den orsak, att H. Maj :t sade mig i enskilda föredragningen, att h. excellens lofvat honom att stanna kvar, och att således ansökningen förfölle.» Lagerbjelke: »Jaha, men den skulle i alla fall bort föredragas. Ty hvad blir nu följden ? Jo, att tidningarna åter skola framkomma med sina dumheter, att min mening aldrig varit att taga afsked, och jag vet icke hvad jag gjort statssekreteraren Ulfsparre emot för att af honom blifva så behandlad.» Jag: »Eders excellens var ju själf närvarande i konseljen, hvarför nämnde eders excellens icke ett ord därom till mig där?» Lagerbjelke: »Därför att det var er plikt att göra det utan påminnelse.» Jag hade dittills varit lugn, men då blef jag varm och yttrade: »Det kunde aldrig falla mig in, att hela saken skulle vara ett gyckel, men då jag nu erfar det, så skall jag gå direkt härifrån till konungen och bedja H. Maj;t tillåta, att ansökningen finge intagas uti protokollet för förliden afton såsom föredragen, och hoppas, att h. excellens då icke har något att säga.» Lagerbjelke: »Det är icke detsamma, och nuförklarar jag härmed, att jag, bara för herr statssekreterarens försummelse att i behörig ordning föredraga min ansökning, ovillkorligen så sant, som jag sitter här, nästa konselj tager afsked.» Jag: »Det

må ers excellens göra. Jag lofvar att då icke försumma att föredraga ansökningen därom, så vida ers excellens står fast därvid, hvilket jag har ganska svårt för att tro.» Därpå gick jag genast upp till konungen, begärde och fick strax företräde samt berättade hvad som förefallit emellan grefve Lagerbjelke och mig och anhöll, att afskedsansökningen finge uti protokollet intagas såsom föredragen. Konungen skrattade och sade: »Min vän, saken är den, ser ni, att grefve Lagerbjelke har en mycket svag karaktär; tidningarna äro hans svarta får. Men för närvarande måste man göra, som han önskar. Han vill hafva komplimanger af mig i protokollet, och han skall få dem. Sätt er där och skrif!» Konungen dikterade därpå en hop grannlåter, såsom huru nödvändig grefve Lagerbjelkes tjänst vore för konungen och fäderneslandet, helst det icke vore möjligt, att hans plats i statsrådet kunde ersättas, då ingen person med hans ovanliga skicklighet och erfarenhet i allmänna värf funnes att tillgå, och att H. Maj:t således bad grefven kvarstanna på sin plats etc. etc., hvilket allt skulle sättas i protokollet såsom konungens svar på hans afskedsan-sökning. Därpå återvände jag till statsrådsberedningen och nämnde, att konungen tillåtit, att afskedsansökningen finge i statsrådsprotokollet intagas såsom föredragen i sista konseljen, och jag uppläste därefter, hvad konungen dikterat, samt önskade nu att veta, hvad h. excellens i anledning däraf ville hafva i protokollet infördt? Lagerbjelke skref därpå ett yttrande, mycket grant och vältaligt, som gick ut därpå, att då H. Maj:t önskade, att han måtte stanna kvar och ansåg hans fortfarande tjänst nyttig, vore det hans plikt att lyda, och han skulle således kvarstanna. Så slutade dettä gyckel. Grefve Lagerbjelke kvarstod sedan som statsråd till sin död.Grefve Lagerbjelke hade en sällsynt förmåga att uttrycka sig på ett elegant och vältaligt språk, såväl på svenska som på franska. Så snart det var någon tillställning på hofvet, var det alltid han, som skulle arrangera den. Han författade därtill prologer, verser, till och med stundom teaterpjeser och så vidare. År 1820 på hösten vistades hofvet på Rosersberg ett par veckor, och där uppfördes då af hofsocieteten flera spektakel, däruti dåvarande kronprinsen Oskar äfven deltog. Under denna se jour där utkommo tvenne journaler, den ena benämnd »La feuille du soir», utgifven af hofkansleren friherre af Wetterstedt, och den andra kallad »Le furet des Salons et des Coulisses», utgifven af grefve Lagerbjelke, bägge två naturligtvis kvicka och roliga, och för att göra saken komplett, grälade de bägge tidningarna på hvarandra, alldeles som våra stockholmstidningar. Det hade likväl icke passerat många dagar, förrän man fick se en annons af innehåll, att hofkansleren begagnat sin grundlagsenliga rätt att indraga tidningen »La feuille du soir» för begånget brott mot tryckfriheten. Saken var den, att friherre af Wetterstedts tid icke medgaf honom att fortsätta sin tidning. Emellertid blef från den dagen »Le furet des Salons et des Coulisses» utan medtäflare hela den återstående tiden af sejouren på Rosersberg.*

Grefve Lagerbjelke berättade gärna historier och anekdoter, som passerat dels i Frankrike under hans vistande därstädes, dels här hemma, dock likväl var aldrig hans mening att omtala sådant, som bort hållas hemligt; men olyckan ville, att han ofta träffade assessor Crusenstolpe, och någon person med så ovanlig förmåga att, om jag så får uttrycka mig, pumpa folk har väl aldrig funnits. Gaf man sig i samtal med honom, så skulle man vara

* Utdrag ar dessa journaler äro af Förf. meddelade s&som bilagor, men då de förhållanden inom hoflifvet, på hvilka de hänsyfta, äro obekanta och väl äfven sakna intresse för eftervärlden, hafva de ej tryckts.

Utg.[-väl-]{+väl+} på sin vakt för att icke, när man skildes vid hb-nom, hafva omtalat allt hvad man både ville och icke ville berätta. I detta fall var grefve Lagerbjelke särdeles olycklig. Det roade Crusenstolpe att få honom att språka, och han förstod så väl att leda samtalet dit han ville och så, att han fick veta allt hvad han ville. Uti den första broschyr, Crusenstolpe sedan utgaf, återfann Lagerbjelke, till sin stora såväl förskräckelse som förtrytelse, allt hvad han hade sagt men icke bort omtala. Han föresatte sig då att aldrig mera tala vid Crusenstolpe, men så snart de träffades, blef förhållandet detsamma Oaktadt+} den fattade föresatsen.

Grefve Lagerbjelke var i hög grad osnygg; jag skulle kunna i detta afseende berätta många märkliga tilldragelser, men ämnet är icke angenämt, och jag utesluter dem således alldeles.

Justitiestatsministern grefve Rosenblad. Om denne man kunde nedskrifvas många ark, men som min mening med dessa mina anteckningar icke varit att göra en lefnadsteck-ning öfver de personer jag däruti omnämner utan endast att i spridda drag framställa deras åtgärder, yttranden och uppförande, då de och jag sammanträffat och de förekomma uti de berättelser jag här nedskrifvit, så kommer samma förhållande att äga rum med grefve

Rosenblad.

Rosenblad tjänstgjorde som revisionssekreterare redan under Gustaf Hl:s tid men blef under förmyndarregeringen af hertigen af Södermanland utnämnd till Elis Schrö-derheims efterträdare som statssekreterare för inrikes civilexpeditionen. Det var i denna egenskap han blef min chef, då jag inträdde i statens tjänst i december år 1808. Länge förblef han likväl icke min chef; 1809 års revolution inträffade, och han blef vid första uppsättningen af statsråd en af dem, som då därtill utnämndes. Innan jag går vidare, vill jag omtala ett sätt, som han använde för att göra sina underlydande dugliga och skickliga. Jag blef en dag inkallad till honom; jag var då nyss blifven extraordinarie kanslist; inkommen, lämnade han mig en akt och yttrade: »Herr sekreterare, se här är ett mål, sätt mig upp en promemoria i detsamma och bifoga därvid förslag till beslut i målet; jag önskar återfå alltsammans om några dagar.» Jag blef högligen förskräckt, men tog naturligtvis målet och gick ut. Huru jag nu skulle bära mig åt, var för mig en fullkomlig gåta; jag hade dittills aldrig gjort annan tjänst än skrifvit rent några expeditioner. Ibland alla mina äldre kamrater var det endast tvenne, som jag dittills formerat vänskap med; jag frågade dem till råds, men de svarade bägge två: »Det vete fan.» Jag blef således lika slug. Att fråga några andra, som jag var mindre bekant med, var jag för stolt till; jag hade således icke något annat parti än att skrifva så som jag tyckte det borde vara. Att skrifva promemoria var icke så kinkigt, ty att den skulle innehålla en berättelse om målets beskaffenhet, begrep jag nog, men förslag till beslut var värre, då jag den tiden var obetydligt hemma uti författningar; jag totade likväl till ett beslut, som man säger, så godt jag kunde och framlämnade under hjärtklappning mitt opus. Statssekreteraren läste på det, såg på mig och läste åter; efter en stund sade han: »Herr sekreterare, jag är rätt nöjd med hvad ni skrifvit, det kunde visserligen vara bättre, men det blir det nästa gång», och därpå underrättade han mig om felen, som jag begått. Jag har omtalat detta för att visa, huru olika han som chef betedde sig emot hvad herrar chefer i allmänhet göra; de lämna nämligen arbete åt sina underlydande men bry sig icke om att instruera dem om sättet 'att tillvägagå för att en gång blifva skickliga och dugliga.

Vid 1809 års revolution var det mycket fråga om att aflägsna Rosenblad. Han ansågs af de då maktägande hafva varit Gustaf Adolf mycket tillgifven och att icke hafva gjort, hvad som bort göras för att verka på honom till godt, utan tvärtom alltid blindt åtlydt hans be-fallningar. Friherre Rosenblads långa erfarenhet och vana vid göromålen äfvensom hans outtröttliga arbetsamhet gjorde likväl, att han befanns oumbärlig, och det beslöts således, att han skulle användas på sätt som skedde. År 1829 vid justiti^statsministem grefve Gyllenborgs afgång blef friherre Rosenblad, då fyllda 71 år gammal, hans efterträdare. Grefve Gyllenborg var en ämbetsman, som ägde allas högaktning och vördnad. Rikets ständer beviljade också därför samma år åt honom en pension, svarande emot hela lönen, ehuru han icke innehade de år, som för en sådan pensions erhållande enligt författningarna erfordrades, hvilken pension han skulle få uppbära från den tid, han toge afsked, hvilket han för ^ sjuklighet då ämnade begära, men han kom likväl aldrig i åtnjutande af pensionen, emedan döden bortryckte honom alltför hastigt. Vid hans begrafning åtföljdes han till sitt hvilorum af rikets ständer mangrant. Hans efterträdare förstod icke att göra sig så högaktad och vördad.

Rosenblad, som snart upphöjdes till greflig värdighet, hade ett stort fel, det nämligen att vid befordringar icke sällan åsidosätta rättvisa och förtjänst, så snart bland de sökande funnos släktingar till honom, om än på aldrig så långt håll; till och med blotta egenskapen att vara hans landsman, det vill säga skåning, verkade på honom, så att han vid utnämningar till tjänster tillstyrkte och genom teitt inflytande hos konung Karl Johan lyckades få sådaua utnämnda framför mera förtjänta, som icke hade den lyckan att vara släkt eller landsman till honom. Olyckan ville, att nästan alltid voro hans släktingar mer eller mindre odugliga, men släktskapen öfverskylde detta, så att deras framgång var säker. Ett exempel bland en mängd sådana, som kunde anföras, vill jag berätta.

Hans excellens hade en systerson, som hette Wide-gren, hvilken var engagerad uti kungl. Svea hofrätt, avancerade där i de mindre graderna, men såsom fullkomligt oduglig var han ännu vid några och femtio års[-ålder-]{+ålder+} endast notarie, då många yngre tjänstemän hade avancerat till assessorer. Slutligen föll det honom in, att han äfven borde blifva assessor för att kunna vid upphunnen pensionsålder taga afsked med assessors pension. Han sökte således en sådan tjänst, då den blef ledig. Hans ålder i tjänsten gjorde honom berättigad till rum på förslaget, därå han således äfven uppfördes i första rummet; men därmed var icke saken

vunnen; nu skulle den inflytelserike morbrodern göra resten. Jag skulle föredraga förslaget. Presidenten i hofrätten hade uti en till mig aflämnad skriftlig promemoria, såsom bruket var, förordat den i andra rummet på förslaget uppförde, som var en mycket skicklig man. Uti statsrådsberedningen, innan jag börjat föredragningen, kom h. exc. fram till mig och sade: »Min bäste herr statssekreterare, jag ser, att på föredragningslistan i dag står förslaget till den lediga assessorsbeställningen i hofrätten; min vän ämnar väl tillstyrka den, som har första rummet på förslaget.» Jag: »Jag ber eders excellens om förlåtelse, men det kan jag omöjligen göra, emedan presidenten sagt mig, att Wide-gren är alldeles oduglig till tjänsten, och gifvit sitt för- * ord för den å andra rummet uppförde.» Rosenblad: »Ja, men Widegren är en mycket hederlig man», och i detsamma ropande på grefve Löwenhjelm fortfor han: »Hans excellens, den Widegren, som bor i h. excellens hus, det är ju en mycket hederlig man?» Löwenhjelm: »Ja! intet annat än jag vet.» Jag: »Jag tviflar alldeles icke därpå, eders excellens, men som assessor i hofrätten erfordras dessutom äfven skicklighet och duglighet att sköta tjänsten.» Rosenblad vände sig om och gick till sin plats. Jag började därpå föredragningen; när jag kom till assessorsför-slaget, yttrade grefve Rosenblad genast, att han, såsom morbror till en af sökandena, vore jäfvig att deltaga uti öfverläggningama rörande det målet. Alla de andra, sedan jag föredragit målet och af gifvit mitt tillstyrkande för den, som presidenten förordat, förenade sig med mig

Ulfsparre, Historiska anteckningar. 9med undantag af statsrådet grefve Adolf Göran Mörner, hvilken af vänskap för Rosenblad och af honom vidtalad tillstyrkte Widegren. Då jag sedermera hade min enskilda föredragning hos konungen, hann jag icke en gång nämna, hvilka de sökande voro, förrän konungen afbröt mig med de orden: »Jag utnämner Widegren.» Jag bad H. Maj:t icke illa upptaga, om jag vågade fästa H. Maj:ts uppmärksamhet på, att presidenten i hofrätten förordat en af de öfriga, hvarför också hela konseljen med undantag af grefve Mörner tillstyrkt densamme. Karl Johan svarade: »Det är detsamma; justitiestatsministern har rekommenderat "Widegren, och jag vill denna gång ta hänsyn till hans rekommendation; alltså är Widegren utnämnd. Skrif det, grefve Lewenhaupt, på listan öfver föredragna mål!»

Ett annat exempel på Rosenblads nepotism. Han hade en brorson, kammarherren Bernhard Rosenblad, som hade en liten tid varit legationssekreterare i Berlin men öfvergif-vit den diplomatiska banan och ville nu ingå på den civila såsom ledamot uti något kollegium. En kammarrådsplats var ledig; han sökte den. Statssekreteraren Danckwardt föredrog frågan om tillsättningen och nämnde då, att kammarherren Rosenblad hade anmält sig, men att han, Danckwardt, ansåg honom icke vara kompetent till en sådan plats. Då yttrade h. exc. grefve Rosenblad med mycken ifver: »Jag är jäfvig att yttra mig i saken, enär kammarherren Rosenblad är min brorson, men det får jag säga, att någon person med så stora kamerala kunskaper, som han äger, icke finnes i hela riket; han har förvärfvat sig en ovanlig kännedom i allt hvad därtill hörer och har dessutom en förmåga att uttrycka sig, som är sällsynt; jag anser honom således i hög grad användbar på en plats som ledamot i kammarkollegium, till och med långt framför många af dem, som nu sitta där»... Här blef han afbruten af Danckwardt, som med mycket lugn röst sade: »Jag tyckte eders excellens började med att säga, det h. exc.vore jäfvig att yttra sig i denna sak, och nu har likväl e. exc. yttrat, som jag tycker, det amplaste förord, som kan yttras för någon.» Rosenblad: »Jaha, jag är jäfvig och skall icke yttra mig vidare.» Kammarherren Rosenblad blef likväl icke nämnd till den lediga platsen i kammarkollegium, men icke långt därefter utnämndes han till kommerseråd och såsom sådan ledamot uti kommerskollegium, där han tjänstgjorde till sin död.

Ett löjligt uppträde uti statsrådsberedningen vill jag berätta, ehuru jag icke hade med saken att göra, men var närvarande. Statssekreteraren Danckwardt föredrog ett in-gifvet förslag till all jords i riket lika beskattning. Det är bekant, att i Sverige är jorden fördelad uti säterier, frälse och kronoskatte, af hvilka de förstnämnda äro fria från skatt, de andra, eller frälsehemmanen, i viss mån beskattade och de sistnämnda de egentligen skattdragande. Nu hade författaren till förslaget (det var undertecknadt af ett obekant namn) föreslagit, att all jord skulle draga lika skatt och detta tillvägabringas på det sätt, att ägarne till kronoskattehemmanen skulle, mot det att en del af deras skattebördor öfverflyttades på de öfriga klasserna, betala en viss summa penningar i kontant till dessa senare i ersättning för det att de fingo öfvertaga dem förut icke åliggande skattebördor. När Danckwardt hade föredragit förslaget med alla dess detaljer, yttrade grefve Rosenblad: »Det är visst och sant, att den, som författat

detta förslag, har därigenom ådagalagt, att han alls icke eller åtminstone ganska obetydligt är hemma uti våra kamerala författningar med hvad därtill hörer». I detsamma ryter utrikesstatsministern grefve v. Engeström till: »Jaså! jag skall ha den äran nämna, att det är jag, som är författare till det där förslaget, och att jag tror mig vara fullt ut lika så mycket hemma uti vårt kameralverk som någon annan, till och med som forna statssekreterare för sådana ärenden.» Grefve Rosenblad, högligen förvånad öfver detta oväntade utbrott, svarade helt lugnt: »Det kan väl varamöjligt, och hade jag afvetat, att e. exc. var författare till förslaget, så hade jag visserligen icke yttrat mig såsom jag nyss gjort, men min mening blir ändå, att förslaget är overkställbart». Detta kunde aldrig grefve v. Engeström sedermera förlåta grefve Rosenblad, utan emellan dem var alltid brouilleri, så att de och deras familjer aldrig um-gingos med hvarandra, så länge grefve v. Engeström var kvar i Sverige; han tog afsked år 1824 och flyttade då till sin egendom i Polen, som han fått med sin fru.

Grefve Rosenblad var ro jalist och konservativ i liögsta grad. Att få honom att göra någon koncession åt de liberala idéerna var icke möjligt. Han blef därför en gång högeligen förtörnad på mig för det att jag passade på ett tillfälle, då han hade tjänstledighet och vistades på landet, att drifva igenom en sak, som enligt hans excellens' tanka innebar för mycken koncession åt framåtskridandet och således var för fäderneslandet mycket farlig. Saken var följande. Ifrån äldre tider tillbaka hade det alltid erfordrats särskildt tillstånd för en hemmansägare att få uppföra husbehofskvarnar på sina ägor lika som för tullkvarnar; undersökning och syn på stället genom häradsrätten skulle föregå och alla vederbörande höras, därvid ägare af tullmjölskvarnar i grannskapet alltid protesterade under pretext af minskad mäldtillförsel för derag kvarnar; sedan skulle häradssynerätten af gifva utlåtande i saken och därefter konungens befallningshafvande meddela utslag, hvilket merendels sedan öfverklagades i kammarkollegium af endera parten och fullföljdes därefter vanligen genom besvär till Kungl. Maj:t. Ändtligen hade man funnit obilligheten däraf, att en hemmansägare icke skulle få förmala sin egen säd, som han för sig och sitt hushåll behöfde, på egen kvarn, om han hade lägenhet att uppföra en sådan, utan skulle nödgas betala andra för att få den förmålen. Fråga väcktes därför vid en riksdag om utfärdandet af en författning, som berättigade hvar och en att på sina ägor uppföra husbehofsmjölkvarnar, därå likvälingen annan spannmål finge förmalas än den, ägaren behöfde för sig och sitt hushåll. Rikets ständer, uti underdånig skrifvelse till Kungl. Maj:t, hemställde att en sådan författning måtte utfärdas. Flera gånger hade denna rikets ständers skrifvelse blifvit föredragen, men i anseende till grefve Rosenblads ifriga motstånd mot bifall till densamma hade den alltid blifvit uppskjuten. Slutligen passade jag på, som ofvan sagdt är, ett tillfälle, då h. exc. var frånvarande, och lyckades få rikets ständers hemställan bifallen samt författningen utfärdad. Kort därefter fick jag från grefve Rosenblad ett bref, däruti han nämnde sig hafva med förvåning erfarit, att jag under hans frånvaro företagit en så viktig sak, hvilken ofelbart skulle för landet medföra farliga och högst betänkliga olägenheter; han bifogade en promemoria med flera punkter, innehållande frågor, som han önskade få besvarade, och som skulle ådagalägga farorna och olägenheterna af författningen. Jag svarade, att hvad det beträffade, att jag företagit frågan under hans frånvaro, så var orsaken den, att en ny riksdag skulle snart sammanträda, och h. excellens visste lika så väl som jag, att det var en alltid iakttagen princip, att, såvidt möjligt var, alla de af ständerna vid föregående riksdag aflåtna underdåniga skrifvelser och hemställanden blef vo pröfvade och af gjorda, innan rikets ständer åter sammanträdde, och att jag således måste utan afseende på h. excellens' frånvaro föredraga saken till af-görande, såvida den skulle hinna af göras före riksdagen. Hvad de af h. excellens uti promemorian framställda frågorna til] mitt besvarande angick, så vederläde jag i min öfvertygelse segerrikt de befarade vådorna och olägenheterna. Detta mitt svar skickade jag till grefve Rosenblad, och aldrig hörde jag ett ord af honom därom sedermera; äfvensom erfarenheten ådagalade, att författningen långt ifrån att vara skadlig endast medfört nytta och belåtenhet.Grefve Rosenblads stockkonservatism, om jag så får uttrycka mig, hade till följd, att han af alla, som tillhörde de liberala åsikterna, var i mer eller mindre mån hatad, och mycket ofta läste man i Aftonbladet och andra likartade tidningar bitande artiklar emot honom. Själf läste han aldrig tidningar och brydde sig alldeles icke om hvad som skrefs emot honom utan gick sin bana fram lika oförskräckt och kraftfullt som förut. Det enda, han var rädd för, var att mista sitt inflytande hos konung Karl Johan, men detta hände aldrig, utan han ägde det, så länge konungen lefde, äfven efter sedan han tagit afsked. Däremot var förhållandet icke sådant med konung Oskar. Alltifrån det han blef konung, var det förbi med grefve Rosenblads inflytande; han märkte det ganska väl,

och det kostade på den gamle mannen. En morgon kom jag upp till h. excellens; han tycktes mig vara mycket upprörd. Jag frågade, om h. excellens icke mådde väl, eller hvad som fattades. Han svarade, att han hade dagen förut varit hos konung Oskar och begärt en sak af alldeles ingen vikt för konungen eller någon annan; först hade han blifvit kallt emottagen af konungen och sedan fått rakt afslag på sin begäran; han tilläde: »Annat var det i högstsalig konungens tid, han förstod att sätta värde på långa år af arbetsamhet och mödor samt tillgifvenhet för konung och fäderneslanded.»

Den stormiga riksdagen år 1840 hade börjat, och snart spriddes det ryktet, att opinionsnämnden, som hade till åliggande att rösta öfver, huruvida någon eller några af högsta domstolens ledamöter gjort sig oförtjänta att stanna kvar på sina platser, skulle, när den blifvit vald och sammanträdt, utvotera grefve Rosenblad. Detta rykte hade mycken sannolikhet för sig, när man betänkte, att oppositionspartiet hade öfverhanden och således ofelbart skulle välja af sitt parti till ledamöter uti nämnden. För att förekomma den skandal, som skulle blifva en följd af en sådan utvotering, sökte grefve Rosenblads vänner och[-släktingar-]{+släktingar+} att förmå honom taga afsked, innan opinions-nämnden blefve vald, men förgäfves. Den gamla mannen ville alldeles icke gå in därpå utan ämnade trotsa stormen, men 'då konungen själf, som fruktade för skandalen, förenade+} sig med de andra och bad honom taga afsked, sä förklarade grefve Rosenblad, att han, som alltid ansett sin plikt vara att göra hvad konungen önskade, äfven nu skulle gå hans önskningar till mötes. Han ingaf således sin afskedsansökning, som af mig föredrogs och af konungen bifölls med en mängd komplimanger och grannlåter, af konungen dikterade till protokollet, och dessutom befallde konungen mig att uppsätta och till konungens underskrift framlämna ett handbref från honom till grefve Rosenblad med tacksägelser för hans ovanligt långa ämbetsmannabana och de därunder af honom mot konung och fäderneslanded ådagalagda utmärkta förtjänster. Detta bref blef på konungens befallning infördt uti officiella tidningen. Grefve Rosenblad lefde sedermera flera år och var lika rask och kraftfull intill sin död.

Ett löjligt qui pro quo inträffade, sedan grefve Rosenblad tagit afsked och grefve Posse blifvit utnämnd till justitiestatsminister efter honom. Inom borgarståndet under då pågående riksdag funnos icke så få borgmästare från städerna i riket; dessa kommo öfverens om att göra sin uppvaktning hos den nye justitieministern för att uttrycka deras egen och fäderneslandets glädje och belåtenhet med h. excellens’ utnämning till detta ämbete men egentligen för att på detta sätt göra ett slags demonstration emot den afgångne justitieministern. De begifva sig åstad en morgon. Grefve Posse bodde i det så kallade Pihlska huset vid Drottninggatan; i samma hus bodde äfven h. exc. grefve Rosenblad; de hade hvar sin våning en trappa upp, men olika portgångar ledde till de bägge våningarna. Herrar borgmästare togo vilse om portgång och gingo in genom den, som ledde till grefve Rosenblads våning; utan att fråga efter, om det var där, grefve Posse bodde, inträdde[-de-]{+de+} uti tamburen och frågade den där befintlige betjänten, om h. excellens tog emot. På jakande svar af betjänten bådo de honom gå och anmäla, att några borgmästare voro där och önskade få göra h. excellens sin uppvaktning. Betjänten gick, sedan han bedt herrarne stiga in i förmaket. En liten stund därefter öppnades dörren och grefve Rosenblad inträdde. Man kan föreställa sig herrar borgmästares förvåning och förlägenhet, då de fingo skåda honom ansikte mot ansikte i stället för grefve Posse. Den, som var utsedd att framföra lyckönskningen, kom alldeles af sig och fick icke fram ett ord; ändtligen efter en stunds tystnad stiger en af de andra fram och säger: »Vi i staden varande borgmästare hafva kommit för att uppvakta eders excellens och beklaga, att eders excellens ansett sig böra taga afsked, hvarigenom fäderneslandet gjort en stor och oersättlig förlust» och så vidare. Grefve Rosenblad, som alltför väl insåg misstaget, svarade med en långt ifrån blid uppsyn: »Jag tackar! Jag tackar! Jag+} skall alltid veta sätta det värde på herrarnes artighet, som den [förtjänar, och får nu endast tillägga, att min efterträdare, hans excellens herr grefve Posse, bor i våningen här bredvid med uppgången i andra portgången, ödmjuke tjänare.» Därpå vände han ryggen åt de uppvaktande och gick in till sig. Borgmästarne skyndade sig ut ur rummet och utför trapporna, så fort de kunde. Nedkomna på gatan flata och förargade skildes de åt och gingo hvar åt sitt håll, och någon uppvaktning hos grefve Posse blef ej af. Snart spridde sig i staden den otur, som herrar borgmästare haft, hvilket väckte mycken munterhet, och mången pik och smälek fingo de afhöra utaf kamraterna i ståndet för det obehöfliga fjäsket.

Innan jag lämnar grefve Rosenblad, vill jag omtala en liten episod, som han själf berättat för mig; den tillhör egentligen icke dessa anteckningar, enär den passerat många år före den tid, som de omfatta, men då grefve Rosenblad däri spelat en hufvudroll, har jag ansett den kunna få[-en-]{+en+} plats här. Jag har förut nämnt, att Bosenblad blef af hertigen-regenten utnämnd till statssekreterare för inrikes civilexpeditionen efter Elis Schröderheim, som förpassades, efter Gustaf III:s död, till landshöfding i Uppsala. Bosenblad+} var således statssekreterare, då Gustaf Adolf den 1 november 1796 skulle såsom fullmyndig konung öfver-taga rikets styrelse. Det var allmänt bekant, att han i allmänhet icke gillade sin farbroders regeringsåsikter och åtgärder, i synnerhet den att tillbakasätta Gustaf III:s vänner och tillgifna ämbetsmän och i stället använda andra af olika tänkesätt. Man förutsåg således, att en reaktion skulle inträffa, och hvar och en sökte att innan dess göra sig, så mycket möjligt var, oberoende däraf och medan nådens dörr för dem ännu stod öppen, förskaffa sig befordringar och gracer af alla slag. Den 31 oktober, som var sista dagen för hertigens styrelse, ankommo af sådan anledning till Bosenblad biljetter på biljetter från hertigen med befallning att uppsätta och till hans underskrift framlägga fullmakter, öppna bref på namn, heder och värdighet samt andra gracer för en hop personer, och flera kommo äfven personligen och medförde hertigens befallning i sådant afseende. Bosenblad, som insåg omöjligheten att kunna medhinna allt detta, om han icke i tid satte p för budskick-ningarna, tillstängde slutligen sin dörr och gaf sin betjänt befallning att icke vidare hvarken insläppa någon eller emottaga några bud utan svara alla, som kommo, att statssekreteraren icke vore hemma. Härigenom slapp han väl personliga besök, men ännu klockan 11 på aftonen inkom betjänten med ett bref från hertigen, som måste emottagas; vid öppnandet däraf befanns däruti en lista af ett arks längd med ytterligare sådana gracer, som hertigen befallde skulle uppsättas och till hans underskrift företes, innan det blefve för sent. Att kunna fullgöra detta före klockan 12 middagen därpå, då hertigens välde var slut, var omöjligt, Oaktadt allt det biträde af tjänstemännen i expeditionen, som han hade till sitt förfogande, ochatt själf pröfva och bedöma, hvilka borde framför de andra gynnas, ansåg Rosenblad icke rätt eller vara honom till-låtet. Han tog därför en på bordet liggande sax och klippte listan midt itu, så att de personer, hvilkas namn stodo på öfra delen af listan, fingo sina gracer, men de öfriga blefvo utan. Grefve Rosenblad, då han sedermera många år efteråt berättade detta för mig, tilläde: »Min vän, jag fick därigenom många fiender, hvilkas namn olyckligtvis funnos på nedersta delen af listan, men hvad skulle jag göra? Jag var icke mer än människa.»

KAP. XI.

Karl Johans förhållande till sitt statsråd. — K. H. Gyllenhaal. — Landshöfdingeutnämningar under Karl Johans tid. — Lands-höfdlngeackord. — Lagman v. Stahl. — Intriger vid tillsättningen af en landskamrerareplats 1 Linköpings län. — Landshöfding KraBmer och koleran.

Jag återkommer nu igen till konung Karl Johan och till de tilldragelser, som timat under den tid jag ofta hade tillträde till hans person. Men de komma icke att framställas af mig i tidsföljd; de skulle visserligen för läsaren vara intressantare, om jag kunnat i kronologisk ordning omnämna dem, men det stod icke i min förmåga att göra det. Själf va tilldragelserna framstå ännu för mitt minne klart och ofördunklade, men året, månaden och dagen, då de inträffade, hafva till större delen försvunnit ur minnet, och omöjligheten för mig i anseende till min obotliga sjukdom att kunna förflytta mig från det ena stället till det andra gör att jag icke, hvilket eljest kunnat vara fallet, kan genom forskningar i protokoll och handlingar förskaffa mig de upplysningar, som skulle kunnat supplera hvad som brast i minnet.Ehuru konungen enligt grundlagen var allena styrande och statsrådet blott ägde gifva råd samt konungen således kunde fatta beslut, stridande mot hela statsrådets tillstyrkande, var det, såvidt jag vet, icke exempel på att Karl Johan begagnade sig af denna rättighet, utan var statsrådet enhälligt mot något beslut, som han ville fatta, så uppsköt han afgörandet af saken, men fick han någon, om 'det äfven endast var en enda af statsrådets ledamöter med sig, så fattade han sitt beslut Oaktadt alla de öfrigas afstyrkande, såframt saken var af den beskaffenhet, att han ansåg sig icke kunna uppskjuta beslutets fattande, hvilket han vid sådant förhållande eljest helst gjorde. För att emellertid så litet som möjligt utsätta sig för en sådan händelse, att nämligen hela statsrådet skulle enhälligt yttra en motsatt tanke mot den, han hade uti någon fråga, ställde han så till vid utnämnandet af statsråd, att han alltid hade en, som han kunde påräkna skulle förena sig med honom.

Sålunda var grefve Gustaf Lagerbjelke, så länge han lefde, en, som aldrig vågade hysa någon tanke olika emot konungens. När konungen utnämnde grefve Hård till statsråd, troddes allmänt, att meningen var att på samma sätt uti honom hafva en ja-herre, men om så var, så misstog sig Karl Johan däruti fullkomligt, ty någon mera självständig statsrådsledamot fanns icke den tiden. Emellertid innan detta blef kändt, ansågo de öfriga statsrådets ledamöter, vilseledda af den allmänna tron, att hans utnämning skett, på det att han skulle vara ett slags spion åt konungen på dem, och följden var, att grefve Hård märkte, att så snart han inträdde uti statsrådsberedningen, tystnade alla, äfven om samtalet förut varit lifligt. Han tog då en gång bladet från munnen, som man säger, och frågade, om herrame verkligen kunde tro, att han skulle vara en så dålig människa och rapportera för konungen hvad som kamrater emellan yttrades. Om herrarne hade den tron, så ville han nu förklara, att den vore alldeles falsk, att han väl hade hört, attkonungen skulle ha hyst en så dålig tanke om honom och hans karaktär, men att han sedermera haft tillfälle upplysa Hans Maj:t om att han fullkomligt misstagit sig på honom, och han hoppades, att herrarne skulle dädan-efter visa honom, om icke förtroende, åtminstone den aktning, han trodde sig förtjäna. Från det ögonblicket var allt missförtroende å de öfrigas sida mot honom alldeles försvunnet.

Bättre lyckades Karl Johan med hänseende till ofvan nämnda afsikt att få en ja-herre i konseljen, då han utnämnde landshöfdingen i Skaraborgs län, Karlj Gyllenhaal, till statsråd. Såsom landshöfding hade Gyllenhaal utmärkt sig för drift och verksamhet. Han lät ämbetet sköta de inre ärendena, och själf hade han tillsyn öfver ordningen inom länet, och att kronobetjäningen fullgjorde sina skyldigheter. När han således utnämndes till statsråd, väckte det icke något uppseende, och inga anmärkningar däremot förspordes, men det dröjde icke länge, förrän hans fullkomliga oduglighet på den platsen ådagalades. Genast vid första uppträdandet uti statsrådsberedningen fann han själf, huru underlägsen han var alla de andra uti kännedom om författningar och allmänna ärendens förvaltning, och han tog därför sitt parti att tiga och icke yttra sig, såvida det icke var nödvändigt, men i stället skötte han sin korrespondens under föredragningarna därstädes. Äfven uti konseljen yttrade han sig icke, utom vid de tillfällen då konungen frågade honom om hans tanka och då var den alltid öfverensstämmande med den åsikt, han förut visste, att konungen hade i den sak, hvar-om fråga var. Friherre Gyllenhaal var i hög grad lycksökare, alla hans bemödanden gingo ut på att ställa sig väl hos konung Karl Johan och efter hans frånfälle hos konung Oskar och alla de kungliga i allmänhet, hvilket äfven lyckades honom förträffligt, ty han var alltid välkommen hos dem.Vid hertiginnans af Östergötland hitkomst innehade friherre Gyllenhaal, som då var generaltulldirektör, icke någon befattning, som erfordrade hans närvaro vid land-stigningsceremonien; han kunde således icke då blifva henne föreställd. Att vänta därmed, till den allmänna couren skulle bli, var att vänta alltför länge, och dessutom är man efter en sådan cour lika okänd för den kungliga personen som förut. Friherre Gyllenhaal vidtog därför en annan utväg att vinna ändamålet, nämligen att göra sig känd af hertiginnan. Han hade en stor, ovanligt vacker hund, alldeles svart, långhårig, liflig och vänlig, och som kunde många konster. Han hade hört, att hertiginnan tyckte mycket om hundar. Dagen efter hennes hitkomst gick han upp till hertigen åtföljd af sin hund, begär företräde, och inkommen yttrar han, att han hade hört, att H. Kungl. Höghet tyckte om hundar, han hade en sådan af utmärkt ras och anhöll att få göra hertiginnan en present däraf. Hertigen svarade, att den Skulle säkert blifva välkommen, och bad Gyllenhaal komma med hertigen in till hertiginnan, så kunde han själf få framföra presenten. Detta skedde; hertigen presenterade honom för hertiginnan, som tyckte mycket om presenten, och friherre Gyllenhaal, ytterligt lycklig öfver att det lyckats så väl, var sedermera alltid välkommen vid det hofvet, men han dog icke långt därefter och fick således icke länge njuta af den lyckan.

En sak, som alltid föranledde tvist emellan k. Karl Johan och statssekreteraren Danckwardt, var tillsättning af lediga landshöfdingebeställningar. Konungen hade den åsikten, att ingen, som icke förut varit militär, dugde till landshöfding; han ansåg nämligen, att alla de civila ärendena både kunde och borde bäst skötas af landssekreteraren och landskamreraren, och att landshöfdingen borde vara en person, som kunde hålla ordning på kronobetjäningen i synnerhet och länets invånare i allmänhet; detta trodde han icke, att en person, som förut endast varit civil tjänste-man, kunde göra, utan därtill erfordrades en person, hvilken som militär varit van att befalla och göra sig åtlydd. Danckwardt åter ansåg det vara af lika mycken vikt, att de civila ärendena sköttes väl

och att landshöfdingen förstod sig därpå, så att han icke komme att helt och hållet vara beroende af sekreteraren och kamreraren utan kunde hafva tillsyn å att dessa fullgjorde sina göromål ordentligt och riktigt, hvilket en landshöfding, som endast varit militär, omöjligt kunde förstå eller göra, då han, i okunnighet om författningars innehåll, icke vore i stånd att bedöma riktigheten af de andras åtgärder, och hvad vid-komme ordningen i länet och tillsynen å kronobetjäningen, så trodde Danckwardt, att det fanns civila tjänstemän, som hade nog fasthet i karaktären och energi för att kunna göra sig åtlydda i detta afseende likasåväl som militärer, och det vore endast sådana civila tjänstemän, som borde väljas och utnämnas till landshöfdingar. Uti konseljen voro de flesta ledamöterna af Danckwardts tanka, och således uppstod alltid diskussioner, mer eller mindre lifliga, så snart en landshöfdingplats skulle tillsättas. En gång framkastade konungen för att slippa dessa ständigt återkommande dispyter den idén, att man skulle stadga som princip, att alla gränslän skulle tillsättas med landshöfdingar, som varit militärer, enär dessa län voro mest utsatta för anfall af fiender i händelse af krig, och att de inre länen skulle förses med landshöfdingar från det civila ståndet, men denna idé kom aldrig till beslut och efterföljd.

En händelse, som skulle kunna tala för riktigheten af Danckwardts åsikt framför konungens, såvida ett eller annat fall kunde tjäna till bevis för en hel princip, var följande. Under ett af Karl Johans första regeringsår blef en högre militär utnämnd till landshöfding. Då han anmälde sig hos vederbörande tjänsteman i kammarexpeditionen för att lösa fullmakten, frågade han denne: »Var så god och säg mig, hvilka författningar jag bör studera, för att få veta hvad som tillhör en landshöfding att göra.»Tjänstemannen rådde honom att till en början läsa lands-höfdingeinstruktionen af år 1734, hvarpå landshöfdingen svarade: »Åh! finnes det en sådan? Det är ingen nöd då!»

En sak, som också försvårade landshöfdingetillsätt-ningarna, var de höga ackorderna, som en blifvande landshöfding i de flesta län måste betala till sin företrädare, ty valet emellan skickliga kandidater var därigenom mycket mera inskränkt, än eljest hade behöft vara fallet. Den, som icke hade någon enskild förmögenhet, hvarmed ackordet kunde betalas, kunde nämligen icke, om han vore aldrig så skicklig, gärna komma i fråga, emedan de små lönerna vid tjänsten medgåfvo icke att därifrån af dr aga hvad som erfordrades till betalande af ränta, mycket mindre amortering af den skuld, som en sådan måst sätta sig uti för att anskaffa ackordsumman. För att i någon mån af hjälpa detta och slutligen komma till det resultat, att ackorden skulle så småningom försvinna, hade Danckwardt uppgjort en reglering, som konungen äfven gillade; den bestod däruti, att när en landshöfding utnämndes och gaf till sin företrädare eller hans sterbhus det ackord, som denne hade rättighet att få, skulle den utnämnde afgifva en skriftlig förbindelse, att han efter sig icke skulle äga erhålla af ackordsumman mer än som återstod, sedan en viss summa därå af dragits för hvarje år, han tjänade som landshöfding; till exempel om en landshöfding gaf 15,000 rdr, skulle därifrån af räknas 500 rdr för hvarje år, han tjänade, och han således, om han tjänade i 10 år, af sin efterträdare endast återfå i ackord 10,000 rdr; tjänade han i 20 år, så skulle han få 5,000 rdr, och om han tjänade i 30 år, skulle han icke vara berättigad att få något af sin efterträdare. Detta sätt att tillvägagå följdes noggrant; det var icke alltid 500 rdr, som skulle af gå för hvarje år, hvilket jag blott såsom exempel antagit, utan beloppet bestämdes vid hvarje tillsättning, alltefter löneförmånernas storlek. Ändtligen beslöto rikets ständer år 1840, på sätt jag redan på annat ställe omnämnt, att alla då[-återstående-] {+återstående+} landshöfdingackord skulle af riksgäldskontoret inlösas, hvarigenom de alldeles försvunno.

Ofta hände det, att en person, för att blifva landshöfding, gaf den afgående större ackord än hvartill denne var berättigad; någon ersättning därför kom aldrig 1+} fråga, men det hade den olägenheten, att den, som på det feättet betalt mer än han bort, om sådant skett medelst lånta penningar, därigenom råkade i vidlyftiga affärer, som vanligen förlamade hans kraft som landshöfding och gjorde honom mindre skicklig och duglig till tjänstens utöfning.

Så var bland flera andra förhållandet med lands-höfdingen i Kalmar län Nordenankar. Han var förut öfverstelöjtnant vid, och jag icke minnes orätt, Kungl. Maj:ts+} flotta men ville nödvändigt blifva landshöfding och betalade för att blifva det till generalmajoren friherre De la Grange, som var landshöfding i Kalmar län och som icke var berättigad till något ackord, emedan han icke gifvit något sådant åt sin företrädare, den öfverdrifna summan af 25,000 rdr banko och åtog sig dessutom all husrötebrist på de tvenne till landshöfdingebeställnin-gen

därstädes hörande boställena, hvilken husrötebrist skall hafva varit ganska betydande. Nordenankar ägde ingen förmögenhet utan skuldsatte sig för att få tillgång till detta stora ackord. Följden blef, att då, ehuru löneförmånerna vid denna plats voro ganska betydliga, på sätt jag förut nämnt vid berättelsen om Nermans befordran därtill, Nordenankar likväl icke kunde med desamma både bestrida lefnadskostnaderna för en talrik familj och betala ränta på skulden samt ännu mindre amortera densamma, måste han ytterligare skuldsätta sig. De härigenom tilltagande bekymren, äfvensom den olyckliga utvägen han tog att låna af sin underlydande kronobetjäning, hvarigenom han sedermera saknade all kraft och förmåga att hålla tillsyn och ordning inom länet, förorsakade, att oordningar uppkommo, hvilka allt mer och mer tilltogo, och[-att-]{+att+} kronobetjaningen gjorde hvad den ville, samt att med ett ord Nordenankar, som ägde många goda egenskaper och kunskaper, som vid annat förhållande skulle hafva gjort honom till en skicklig och utmärkt landshöfding, nu blef oduglig därtill; många klagomål upp-stodo öfver hans förvaltning. Det hade lyckats honom, sedan han vid riksdagarna ifrigt och nitiskt arbetat för regeringens åsikter, att ehuru med mycken svårighet med biträde af grefve Brahe, som tyckte det var synd om honom, af konung Karl Johan erhålla ett lettre de retenue på 17,000 rdr banko. Därmed betalades visserligen de mest tryckande skulderna, men många flera återstodo, och förhållandet blef således snart enahanda som förut, och då slutligen klagomålen öfver oordningama inom länet framträngde ända till tronen, fick jag år 1839 konungens befallning att skrifva till Nordenankar och förständiga honom att genast inkomma med ansökning om ett års tjänstledighet och omedelbart därefter med afskedsansökning. Detta skedde; han fick tjänstledighet, och det var då som statssekreteraren von Hartmansdorff blef förordnad att förvalta ämbetet under tiden. Nordenankar dog, innan tjänstledigheten var till ända, och slapp således ingifva någon afskedsansökning. Om hans efterträdare Nermans krångel med betalningen af ackordet har jag förut berättat.

Ett justitierådsämbete var ledigt. Lagman von Stahl gick upp till slottet för att begära audiens hos konungen i af sikt att söka tjänsten. Von Stahl hette förut Ståhl och var häradshöfding med lagmans karaktär uti en domsaga i Västergötland. Uti samma domsaga bodde den beryktade riksdagsmannen vid flera riksdagar Anders Danielsson. Denne var, som bekant är, en ifrig anhängare af den så kallade oppositionen, som på riddarhuset hade till ledare Karl Henrik Anckarsvärd. Lagman Ståhl, som var i hög grad lycksökare, sökte för att ställa sig in hos Karl Johan att göra allt hvad i hans makt stod för att uppväcka

[-Ulf sparre,-]

{+[-Ulf sparre,-]

{+Ulfsparre,+}+} Historiska anteckningar. 10svårigheter och olägenheter för Anders Danielsson, hvilkens affärer icke voro i godt skick, och dymedelst förhindra hans väljande till riksdagsman, hvilket likväl icke lyckades. För att erhålla belöning för sina åtgöranden begaf han sig till Stockholm. Det lyckades honom först att blifva adlad under namn af von Stahl, sedan han styrkt, att han härstammade från en gammal adlig släkt af detta namn, samt därefter att blifva ledamot uti rikets allmänna ärenders beredning. Snart blef han likväl känd som en intrigör och dålig människa, som aldrig var nogräknad om medlen för att vinna ändamålet. Han gick, som nämndt är, upp till slottet för att begära audiens; uppkommen bad han vakthafvande kabinettskammarherren att anmäla sig hos konungen. Kammarherren gick och kom tillbaka med det svaret: »Hans Maj:t befallde mig fråga, livad herr lagmans ärende är.» v. Stahl: »Jag skulle gärna vilja själf tala med konungen därom.» Kammarherren: »Ja, men H. Maj :t har nu icke tid och har befallt, att herr lagman skulle genom mig låta H. Maj:t veta, hvad det är, som herr lagman vill.» v. Stahl: »Ja, då skall jag be att få nämna, att jag ville hos H. Maj:t anhålla att blifva utnämnd till den lediga justitierådsplatsen, och jag önskade, att konungens uppmärksamhet måtte fästas därpå, att jag, om jag blir nämnd, lämnar två ,tjänster, som jag nu innehar, nämligen en häradshöfdingebeställning och en plats som ledamot uti allmänna beredningen, så att H. Maj:t kan därigenom öbUgera två andra personer genom att gifva dem dessa tjänster.» Kammarherren: »Jag skall säga konungen detta.» När kammarherren åter inkom till konungen och hade gjort reda för v. Stahls begäran, svarade Karl Johan: »Säg den där herrn, att för att öbligera två personer vill jag ej desobligera hela nationen.»

Landskamrerarbeställningen uti Linköpings län var ledig. Dåvarande landshöfdingen i länet, f. d. justitierådet grefve G. .W. Hamilton, hade skaffat förordnande för en ung man, som hette Stenberg, att förrätta tjänsten underledigheten. Grefve Hamilton var mycket belåten med dennes sätt att sköta tjänsten och önskade få honom utnämnd därtill. Stenberg var likväl för ung och för litet meriterad för att ibland de många äldre och mera förtjänta sökandena kunna få rum på förslaget. Vid det underdåniga förslagets insändande gaf Hamilton likväl sitt ampla förord för Stenberg. Ibland de sökande till tjänsten var äfven lands-kamreraren i Norrbottens län, kammarrättsrådet Ferlin, som sökte transport; han var såväl i anseende till ålder som tjänstemeriter vida öfverlägsen de öfriga sökandena, och Hamilton kunde således icke undgå att uppföra honom i första rummet på förslaget, men just i anseende till hans ålder var han mindre lämplig till landskamrerare i ett län, där göromålens ständigt tilltagande mängd erfordrade en ung mans hela arbetsförmåga. Ferlin visste, att han icke kunde påräkna grefve Hamiltons förord, och sökte således skaffa sig andra gynnare, hvilkas inflytande kunde uppväga den förres. I detta afseende gynnade lyckan honom. Det fanns på den tiden en man, som hade mycken beröring med konung Karl Johan rörande hans enskilda affärer, det var generalkonsuln Dehn, en man med utmärkt godt hufvud, slug och utrustad med mycken förmåga att intrigera samt alldeles icke nogräknad om medlen, blott ändamålet vanns. Dehn blef af Karl Johan skickad till Norrbotten för att efterse, huru konungens egendomar därstädes förvaltades. Där gjorde Ferlin, bekantskap med Dehn, krusade mycket för honom och bad honom tala för sig hos konungen; han sade sig icke hafva någon enda person, som han kunde vända sig till i detta afseende, och om icke Dehn ville hjälpa honom, så vore han olycklig. Dehn fann sig smickrad häraf och lofvade att göra hvad han kunde. I följd häraf, så snart Dehn återkommit till Stockholm och fått företräde hos konungen, yttrade han, som så väl kände, huru man skulle taga konungen, när man ville vinna ett visst ändamål: »Sire, man vill drifva er att begå en stor orättvisa.» Karl Johan svarade genast[-med-]{+med+} mycken skärpa i tonen: »Huru, min herre, hvad är det ni jsäger?» Dehn berättade då, att den högt förtjänte och utmärkt skicklige landskamreraren Ferlin i Norrbottens län sökte transport till enahanda beställning i Linköpings län och hade första rummet på förslaget, men att landshöfdingen därstädes, grefve Hamilton, ville icke hafva honom utan hade lofvat tjänsten åt en ung man, som hade så litet förtjänster, att han icke en gång kunnat få något rum på förslaget. Karl Johan blef ond och sade: »Säg er skyddsling, att han kan vara lugn; det är jag och icke grefve Hamilton, som utnämner till den där platsen.» Hade Dehn, i stället för att börja sin berättelse med de effektfulla orden: »Sire, man vill drifva er att begå en stor orättvisa», helt enkelt relaterat saken, så hade ganska säkert resultatet blifvit helt annorlunda; Karl Johan skulle då icke alls fäst sig därvid utan följt den gamla af honom själf införda principen att nämna till tjänsten den, som landshöfdingen, hvilken stod i ansvar för göromålens ordentliga gång, förordade. Nu blef genom Dehns slughet att framställa saken på ofvannämnda sätt förhållandet följande. Samma dag, som ofvanstående passerat på förmiddagen, var det konselj på aftonen; jag hade på min föredragningslista en ansökning af grefve Hamilton om tre veckors tjänstledighet för att sköta sin hälsa; läkarebevis öfver behofvet däraf var bifogadt; när jag anmälde denna ansökning, blef såväl jag som hela statsrådet icke litet förvånade att höra konungen med mörk min svara: »Jag afslår+} den.» Det var något så ovanligt, att en ämbetsmans ansökning om tjänstledighet på så kort tid, beledsagad med läkarebetyg, afslogs, att jag på en stund icke kom mig för; slutligen yttrade jag, att då läkaren intygat grefve Hamiltons behof för sin hälsa af den begärda ledigheten, vågade jag ännu en gång anhålla om bifall till densamma. Då sade konungen: »Nå väl, jag beviljar tjänstledigheten, men jag vill förordna någon att förvalta lands-höfdingeämbetet under tiden.» Hade detta skett, så skulledet hafva varit ett eklatant bevis på onåd mot Hamilton, som ganska säkert skulle haft till följd, att han begärt afsked; det var nämligen alltid vanligt, att när någon landshöfding hade tjänstledighet, sköttes tjänsten af ämbetet, såvida icke tjänstledigheten räckte alltför länge. För att nu komma ifrån den af konungen väckta frågan om förordnande för någon annan under tiden, yttrade jag, att den sökta tjänstledigheten icke skulle börja förrän en månad därefter; det vore således alltid tid längre fram att utse den, som skulle utses till vikarie. Detta biföll konungen och därmed var saken slut, ty naturligtvis påminde jag icke sedermera konungen om någons förordnande. Emellertid var konungens visade missnöje med grefve Hamilton för oss alla en gåta. Slutligen fick jag af konungens egen mun höra händelsen med Dehn, och då var allt klart för mig. Grefve Hamilton hade af ridderskapet och adeln blifvit utsedd till ordförande för revisorerna af statsverkets räkenskaper och förvaltning,

som det året skulle sammanträda; han kom således till Stockholm om hösten samma år i och för detta uppdrag. Grefve Hamilton var en utmärkt skicklig och duglig ämbetsman och njöt som sådan allmänt och välförtjänt anseende. Ungefär vid samma tid, som han kom till staden, hade landskamrerarförslaget utlegat sin tid och var således färdigt till föredragning. Jag föredrog det således. Konungen hade, som jag här förut nämnt, alltid för princip att vid tillsättning af landstatstjänste-mäJi utnämna den, som af landshöfdingen i länet förordades; motivet därtill var, att som landshöfdingen stod i ansvar för dessa tjänstemäns åtgöranden, så borde han också hafva rättighet att därtill få utnämnda de personer, för hvilka han hade förtroende; i annat fall skulle det hafva varit orättvist och obilligt att låta landshöfdingen ansvara för fel, begågna af personer, som han aldrig velat hafva till de platser, de innehade. Till följd af denna princip borde således nu Stenberg, som grefve Hamilton hade så ampelt förordat, utnämnas, men däremot förekom detintryck, som Dehns insinuation hos Karl Johan hade gjort till förmån för Ferlin, äfvensom dennes så mycket öfvervägande meriter; att likväl utnämna Ferlin var betänkligt dels i anseende därtill, att det stridde mot den vanligen följda principen, och dels därför, att grefve Hamilton säkerligen icke skulle låtit sig nöja därmed utan efter all anledning hade genast tagit afsked från landshöfdingebeställ-ningen och konungen därigenom förlorat en utmärkt skicklig ämbetsman. Karl Johan vidtog då en utväg, som han vanligen brukade, när det var fråga om att fatta beslut i kinkiga och ömtåliga mål, den att uppskjuta saken den ena gången efter den andra, allt i hopp att någon förändring skulle inträffa, som gjorde svårigheten om intet. På samma sätt gjorde han nu: sköt upp utnämningen. När Hamilton fick höra detta, gick han upp till konungen och begärde företräde; i stället för att genast bevilja detta befallde konungen honom till middag samma dag. Man skulle tro, att det var ett bevis på nåd att blifva befalld till middag; vid ^vanliga förhållanden var det väl så, men icke då en person begärt företräde och i stället fick befallning till [middag, ty det tillkännagaf tydligt, att konungen icke gärna ville sammanträffa med honom en-skildt utan i närvaro af flera personer, så att konungen måtte kunna när som helst afbryta samtalat med honom och vända sig till de öfriga närvarande. Hamilton kom till middagen, där det tillgick på sätt som vanligt, att de närvarande ställde sig i halfcirkel eller i rader och konungen gick från den ene till den andre och sade dem några ord. Det var naturligt, att vid ett sådant tillfälle var det icke möjligt att få med tillräcklig utförlighet framställa eller diskutera en sak med konungen. Hamilton började likväl, när konungen kom till honom, att framföra sin underdåniga anhållan, att konungen måtte utnämna Stenberg till landskamrerartjänsten och det snart, emedan det vore bra svårt för honom att så länge vara utan lön. Karl Johan visade sig oändligen artig och vänlig emotHamilton men lät honom icke få orda mycket, förrän han helt kort svarade: »Herr grefve, allt hvad jag för tillfället kan utlofva är att icke utnämna till platsen, förr än jag tagit fullständig kännedom om ärendet», och därpå vände han sig till Hamiltons granne samt sedan vidare till de andra, så att Hamilton icke fick tillfälle att under den middagen säga ett ord till i saken. Han hade likväl föresatt sig att icke släppa den så lätt, och han begärde således, innan han reste från staden, ännu en gång företräde, fick det men vann ingenting därmed utan måste åtnöja sig med samma svar. Efter någon tid företog jag åter målet och hemställde, om icke Hans Maj :t ville utnämna till tjänsten, som nu så länge hade stått ledig, men fick det korta svaret: »Uppskjutet».

Några månader därefter dog grefve Hamilton, och genast fick jag befallning att föredraga förslaget, och konungen nämnde utan någon tvekan Ferlin till tjänsten; landshöfdingens förord för Stenberg låg då mera icke i vägen. Någon tid efter sedan Ferlin tillträdt tjänsten, upptäckte han, att räntmästaren i länet var på balans. Det var riktigt roligt att se, huru Karl Johan då triumferade. »Ser ni nu», sade han till mig, »om jag icke hade utnämt Ferlin, skulle den där balansen förmodligen aldrig ha blifvit upptäckt.» Triumfen var likväl kort; det ville sig icke bättre än att Ferlin själf några år därefter blef inblandad i en balansfråga och måste lämna tjänsten.

I början af 1830-talet, innan koleran inträngt i Sverige, var man likasom öfverallt annorstädes mycket rädd och ängslig för densamma, och regeringen utfärdade den 31 maj 1831 en mycket sträng förordning med skarpa föreskrifter om spärrningar m. m. samt hvad som i öfrigt skulle iakttagas, i händelse sjukdomen skulle utbryta någonstädes i riket. Sedan man likväl fått något sansa sig och af erfarenheten på andra orter funnit, att absoluta spärrningar icke utgjorde rätta metoden eller voro nyttiga till förhindrande af sjukdomens uppkomst eller spridande, aflätregeringen cirkulär till samtliga konungens befallnings* hafvande i länen, som i väsentlig mån

mildrade den ofvannämnda förordningens stränghet, i synnerhet hvad spärrningen angick, och befallde Konungens befallnings-hafvande hvar i sitt län kungöra, hvad regeringen sålunda föreskrifvit. Landshöfdingen i Uppsala v. Kraemer, själf mycket rädd för koleran och att hafva någon beröring med de ställen, där den utbrutit, hvilket han sedermera ådagalade, då han vid de tillfällen, då sjukdomen utbrutit i Uppsala stad, tvärtemot sin plikt att alltid vara där närvarande för att kunna anbefalla och vidtaga alla af be-hofvet påkallade anstalter och åtgärder, nästan alltid fanns aflägsnad därifrån, utfärdade då en kungörelse till länets invånare, däruti han visserligen förständigade dem att åt-lyda de föreskrifter, som uti regeringens cirkulär anbefalldes, men tillika bifogade yttranden, innefattande klander emot hvad regeringen genom desamma hade befallt. Jag var den tiden tillförordnad statssekreterare för kammarärendena, och (så snart jag erhållit kännedom af nämnda kungörelse, ansåg jag det vara min plikt' att anmäla förhållandet uti statsrådet och för konungen, emedan jag ansåg det icke böra aflöpa utan näpst, att en ämbetsman, som var satt uti konungens stad och ställe, skulle tillåta sig att officiellt inför länets invånare göra anmärkningar emot konungens bud och befallningar. Jag uppläste därför kungörelsen först uti statsrådsberedningen; alla därstädes förenade sig med mig därom, att landshöfdingen borde få en skrapa och att konungen borde genast underrättas om saken, så att i händelse Hans Maj:t biföll statsrådets tillstyrkande, skrapan måtte kunna expedieras, innan saken blefve allmänt bekant och i tidningarna kommenterad. Jag förfogade mig därför genast upp till Hans Maj:t, men för att gifva mera kraft och styrka åt framställningen för konungen bad jag h. exc. grefve Wetterstedt åtfölja mig, hvilket han äfven gjorde. Så snart vi hade inkommit till konungen och blifvit emottagna med den vanliga fryntligaminen, framställde jag för honom förhållandet. Konungen frågade, hvad statsrådet i anledning däraf hade tillstyrkt. Jag sade, att statsrådet, som ansåg landshöfdingens förfarande icke böra blifva alldeles ostraffadt, tillstyrkte en skrapa. Under tiden hade Karl Johans ansiktsuttryck förändrats, den fryntliga minen var försvunnen, och tydligen märktes, att Hans "Maj:t var missnöjd. Saken var den, att v. Kraemer stod mycket väl hos Karl Johan dels för hans verkliga duglighet och skicklighet som landshöfding, han var allmänt och rättvist ansedd såsom en af de mest nitiska, skickliga och dugliga landshöfdingarna, dels ock därför att han hade en annan egenskap eller lycka, på hvilken Karl Johan satte mycket värde, den nämligen att vara mycket förmögen; konungen var således inom sig mycket fallen för att ursäkta v. Kraemer, men då statsrådet hade tillstyrkt, att det icke skulle få aflöpa ostraffadt, kunde konungen icke gärna låta bli att lyssna därtill. Emellertid, när jag nu nämnde, att statsrådet tillstyrkt, att v. Kraemer skulle få en skrapa, yttrade konungen genast: »Det vill jag icke.» I stället föreslog konungen, att saken skulle öfverlämnas till justitiekanslerens ämbetsåt-gärd. Både grefve “Wetterstedt och jag insågo allt för väl, att i sådan händelse skulle saken aldrig fått något resultat, enär felet var sådant, att någon lag icke fanns, enligt hvilken v. Kraemer kunde fällas till ansvar för detsamma; detta åberopade vi och yrkade ytterligare på skrapan. Då föll det konungen in att säga: »Jag vill suspendera honom på någon viss tid eller också alldeles afsätta honom; gå ner till statsrådsberedningen och meddela statsråden detta och kom sedan hit igen och låten mig veta, om de gilla detta eller icke.» Vi gingo, ganska väl inseende, att det aldrig var konungens mening att så hårdt straffa Kraemer, utan att han endast ville, att statsrådet skulle säga nej härtill, för att konungen sedan skulle kunna anföra detta emot statsrådet och på det sättet slutligen vinna sin afsikt att lämna det begångna felet ostraffadt. När vi därför åter-[-kommo-]{+kommo+} till statsråden och nämnde för dem, hvad konungen befallt, öfverenskommo de enhälligt om att svara, det statsrådet visserligen fann afsättning eller suspension vara för stränga straff för det begångna felet, men att, om Hans Maj:t vore af den meningen, att ettdera af dessa straffbestämmelser skulle tillämpas, så hade statsrådet icke något däremot. Vi gingo tillbaka till konungen med detta svar. Ater+} mulnade högstdensammes anletsdrag betydligt, och han försökte att ursäkta Kraemers förfarande i stället för att bestämma något ansvar därför. Länge sökte grefve [Wetterstedt+} och jag gemensamt att få honom ändra tänkesätt i detta afseende, till dess grefve Wetterstedt slutligen med häftighet uppsteg från sin plats under yttrande: »Nå väl! må det då bli, som Eders Maj :t vill, men åtminstone skall allmänheten då få veta, att Eders Maj:ts konselj enhälligt tillstyrkt Eders Maj:t en kraftåtgärd emot en felande ämbetsman, men att Eders Maj:t icke velat samtycka därtill, emedan det var fråga om en rik man.» Sedan Wetterstedt yttrat detta, gick han mot dörren för att aflägsna sig, men då kallade konungen honom tillbaka, bad honom lugna sig och åter intaga sin plats, det vore ju ännu icke något beslut taget m. m. Ännu en stund talades i ämnet, hvarpå konungen slutligen sade: »Jag skjuter upp frågan

till i morgon, kom hit då klockan 1, så skolen I få höra mitt beslut.»

Dagen därpå var det plenum på riddarhuset. När klockan led mot 1, gick jag fram till grefve Wetterstedt och påminde honom om att tiden vore inne, då vi skulle infinna oss hos konungen; han svarade, att han icke kunde aflägsna sig, emedan ett ärende af vikt skulle förekomma, som han måste öfvervara, och han bad mig således gå ensam upp till konungen. Jag gick; uppkommen, var den första person, jag mötte uti vaktrummet, landshöfdingen v. Kraemer; konungen hade nämligen dagen förut, så snart Wetterstedt och jag aflägsnat oss, låtit genom h. ex. grefve Brahe cn express afgå till Uppsala med befallning tillKraemer att genast begifva sig till Stockholm. Jag lät genast kammarherren anmäla mig, och inkommen till konungen, sade han: »Kraemer är här». »Ja, Eders Maj:t, jag har sett honom; han är där ute». »Nå väl», fortfor konungen, »nu skall ni säga honom, att om [han] vill återvända till Uppsala och genast utfärda en annan kungörelse, däruti han återkallar den andra såsom tillkommen af misstag, så skall ingenting hända honom, utan saken få förfalla, men om han det icke vill, så gillar jag den skrapa, ni föreslagit.» Jag gick och fann Kraemer ensam i rummet näst intill konungens, dit han hade emellertid blifvit tillsagd att inställa sig; jag sade honom, hvad konungen hade befallt. Kraemer svarade, att han skulle genast återvända och utfärda en annan kungörelse, så mycket Hellre, som han aldrig hade beslutat eller uppsatt den förra; det var landssekreteraren, som hade gjort det och framlagt densamma jämte en mängd andra expeditioner till hans underskrift, och han underskref dem olästa, enär tiden icke medgaf deras genomläsning, och till-lade han: »Jag trodde mig kunna lita på min landssekrete-rare, men det får jag säga, att hade jag fått en skrapa, som statsrådet lärer hafva tillstyrkt, så hade jag genast tagit afsked från landshöfdingebeställningen, hvilket jag lätte-ligen kunde göra, då jag, Gud vare lof, har en oberoende förmögenhet, så att jag icke behöfver ligga statsverket till last för att kunna existera med familj, och det vid sådant förhållande aldrig kunde falla mig in att tjäna kvar som landshöfding, då aktningen för mig såsom sådan naturligtvis i följd af skrapan skulle hos länets invånare mycket minskats.» Jag frågade honom, huru han fått veta, att statsrådet hade tillstyrkt, det han skulle få en skrapa. Han blef då förlägen och undvek att svara därpå. Förmodligen hade han, innan jag kom upp, varit inne hos konungen, som då underrättat honom om alltsammans, och därvid konungen och han troligen hade uppgjort, att saken skulle få den utvägen, som nu skedde.KAP. xn.

Landshöfding Nauckhoffs anteckningar. — Anekdoter om honom. Anekdoter om grefve Wetterstedt. — Anekdot om tillsättandet af en andre landtmätaretjänst. — Grefve Stedlngk vid Nikolaus l:s kröning. — Grefve G. Löwenhjelm vid drottning Viktorias kröning.

Landshöfdingen friherre Nauckhoff var den tiden förste hofmarskalk hos Karl Johan. Förut hade han varit vid gardet till häst, därpå chef för Hallands infanteribataljon, adjutant och kabinettskammarherre hos konungen; slutligen blef han, emot statssekreteraren Danckwardts och nästan hela statsrådets tillstyrkande, landshöfding uti Blekinge län. Såsom sådan utmärkte han sig alldeles icke fördelaktigt. Hans affärer voro mycket derangerade, hvilket ofta föranledde till för honom ganska ledsamma uppträden; det gick till och med så långt, att han en gång rymde från länet hit upp till Stockholm. Här blef genom vänner och gynnare saken rangerad, så att han kunde återvända till Karlskrona, där emellertid rymningen rubricerats så, att han i följd af befallning från regeringen måst genast utan minsta uppehåll begifva sig hit i en viktig, länet rörande angelägenhet. Han hade Karl Johan att tacka för allt, och likväl har han, icke olik många andra i det fallet, visat sin tacksamhet mot honom på det sätt, att han skrifvit anteckningar rörande konungen och flera af hans omgifning och vänner, hvilka anteckningar nu sedermera utkommit styckvis uti en veckotidning, och innehålla uppgifter mer eller mindre vanställda och osannfärdiga om salig konungen. Ibland dessa uppgifter vill jag endast för dess löjlighets skull citera en. Han uppgjorde nämligen en kalkyl öfver konungens inkomster och utgifter, enligt hvilken Karl Johan under de 20 åren från 1818 till 1838 skulle hafva årligen besparat af sina inkomster 800,000 rdr banko, säger 1,200,000 rdr r:mt årligen, summa 24,000,000 rdr. Månne[-denna-]{+denna+} uppgift tillkommit emot bättre vetande, eller kunde han vara nog enfaldig att själf tro därpå? Uti en annan tidning stod, några dagar efter sedan den Nauckhoffska kalkylen stått att läsa i veckotidningen, en vederläggning, innehållande utdrag ur Karl Johans enskilda räkenskaper och böcker, enligt hvilken det visade sig, att ingen besparing uppkommit, utan hade utgifter och inkomster gått ungefär ihop, utan öfverskott ochi utan brist, hvilket är så mycket säkrare, som det vid Karl

Johans död visade sig, att den behållning, som efter honom fanns, sedan hans gemål utur boet fått den summa hon dit fört med sig, hvilket hon begärde och konung Oskar medgifvit, i stället för giftorätten, icke steg till den summa, han efter all anledning haft med sig vid sin ankomst till Sverige.

En sommar begärde friherre Nauckhoff som landshöfding fyra månaders tjänstledighet. När jag föredrog denna ansökning uti enskilda föredragningen, yttrade Karl Johan: »Jag ger honom tjänstledighet för hela lifvet, om han vill. Det är den sämsta landshöfding jag har. Men hvems är felet?» Och med högra handens pekfinger på pannan till-lade han: »Mea culpa, mea culpa».

Om friherre Nauckhoff berättades den tiden, han tjänstgjorde som förste hofmarskalk, en anekdot, hvars sannfärdighet jag icke kan garantera, emedan jag endast hört den af allmänna ryktet, men som icke låter omöjlig, när man känner personernas karaktär. Konungen hade fått i present en hop buteljer vin af en särdeles god beskaffenhet. En dag frågade han sin förste hofmarskalk: »Hur många buteljer har jag ännu kvar af det där vinet ?» Friherre Nauckhoff svarade: »Ingen, Sire». Konungen: »Huru! Det är inte möjligt!»+} Därpå skickade han efter hofmästaren och gjorde honom samma fråga. Hofmästaren sade sig skola se efter och strax komma med svar. Återkommen svarade hofmästaren: »Sire, det finns ännu 17 buteljer kvar». Nauckhoff begynte då göra ursäkter och sade sig hafva trott, att det var slut med hela förrådet. Då sade konungen:»Herr Nauckhoff, om ni använder half va ert lif till att göra och säga dumheter och den andra hälften till att göra ursäkter därför, hvad har ni då kvar för att sköta er tjänst?»

År 1831 om sommaren blef efter ett starkt och ihärdigt regnande Jönköpings stad öfversvämmad, så att man kunde ro i båtar på gatorna. Express med rapport därom skickades genast till regeringen. Konungen sammankallade strax konseljen, och jag föredrog rapporten. Där beslöts då en hel hop åtgärder, dels till olyckans botande för ögonblicket och dels till sådana händelsers förekommande fÖr framtiden; däribland var äfven befallning till konungens befallnings-hafvande i Linköpings län att låta upprensa och, såvidt möjligt var, utvidga sjön Vätterns enda utlopp vid Motala. Man trodde nämligen, att det var Vätterns stigande, som förorsakat olyckan, hvilket likväl snart befanns icke vara förhållandet. Vättern hade icke stigit, utan orsaken låg uti de tvenne små sjöarna, som på andra sidan omgåfvo staden, och som icke kunde inom sina bräddar hysa allt det af regnet och från de höga bergen i grannskapet dit strömmande vattnet. Jag fick befallning att genast uppsätta de bref, som skulle afgå med föreskrifterna om de åtgärder, som borde vidtagas. Konungen bodde då på Drottningholm och skulle genast efter konseljens slut fara dit. För att få konungens underskrift på brefven skulle de således skickas dit, och h. exc. grefve Wetterstedt bad mig lämna dem till honom innan klockan 5 e. m., då han skulle resa ut till Drottningholm, så ville han taga dem med sig och laga, att de blefvo undertecknade, hvarefter han lofvade att återsända dem, så att de samma afton kunde afgå med express till deras bestämmelse. Jag gjorde så och fogade därpå anstalt om att expressen vore färdig, när jag finge brefven åter. Det blef afton, och intet bud från Drottningholm hördes af; klockan slog 10, hon slog 11, och ännu kommo icke mina bref. Jag kunde icke begripa orsaken till detta dröjsmål; ändtligen närmare 12 på natten kom en express från Drottningholm med de längeväntade bref ven samt tillika en biljett från grefve Wetterstedt, däruti han nämnde, att orsaken till dröjsmålet var den, att Wetterstedt, som skulle, sedan konungen undertecknat sitt namn, sanda därpå, tog bläckhornet i stället för sanddosan och öf versköl jde det ena bref vet med bläcket. Det måste således omskrifvas och som där icke fanns någon människa, som han därom kunde anmoda, måste grefve Wetterstedt själf göra det; brefvet gick på två fulla ark; det fordrades således tid till dess afskrifvande. Grefve Wetterstedt skref uti biljetten, att han aldrig kunnat förmoda, att han såsom statsminister skulle nödgas göra kopisttjänst. Jag skickade sedan genast den väntande expressen med brefven.

Efter jag kommit att nämna grefve Wetterstedt, vill jag här berätta en anekdot om honom, ehuru den är alldeles främmande för dessa mina anteckningar och passerat många år före den tid, som de omfatta. Under det Wetterstedt studerade i Uppsala, hade 1789 års franska revolutionsidéer inträngt dit och hyllades mycket af den exalterade ungdomen. Ordet jämlikhet ljöd med stark stämma bland de unga studerande, alla borde vara lika, inga stånds-skillnader existera, så lät det bland många af dem. En afton, då en hop af dessa unga herrar var samlad och pokulerade samt i följd däraf och af de exalterade tal, som höllos, blef vo allt mer och mer upprymda,

yttrade unge Wetterstedt, som äfven befann sig ibland dem: »Ja, inga stånds-skillnader, jag kastar mitt adelsdiplom på elden.» En person i samlingen, mera sansad än de öfriga, gick fram till Wetterstedt, klappade honom på axeln och sade: »Gör icke det, det lönar icke mödan, det är så färskt, att det brinner icke». Wetterstedts fader hade nämligen blifvit adlad endast några år förut. Den unge mannen fann troligen rådet godt, ty i stället att kasta ade?sdiplomet på elden, löste han sedan både friherre- och ^re/vediplomer.

En andre landtmätarbeställning uti ett af de norra länen var ledig. På förslaget uppfördes tre af de sökande; utom dessa var det äfven en fjärde sökande. Statsrådetfriherre Gyllenhaal intresserade sig för den sistnämnde och hade hos konung Karl Johan ifrigt intercederat för denne. Konungen var äfven i följd däraf samt emedan jag äfven tillstyrkt hans utnämnande på den grund, att jag ansåg honom skickligare än någon af de öfriga, ehuru han såsom mycket yngre än de icke kunnat få rum på förslaget, gynnsamt stämd för honom. När jag föredrog målet i konseljen, befanns det, att statsrådets ledamöter hade hvar för sig sin protegé af dem, som fått rum på förslaget. Diskussion uppstod således, däruti statsråden sökte hvar för sig att verka för den, som de gynnade, och förringa de öfrigas förtjänster. Debatten blef i följd däraf tämligen liflig. Baron Gyllenhaal bara teg, yttrade sig icke för någon och blandade sig icke i diskussionen; han visste, att han hade konungen på sin sida och således icke behöfde tala för sin protegé. Karl Johan hade ännu icke yttrat sig för någon utan blott ledde diskussionen med en förundransvärd finess därhän, att icke herrar statsråd skulle förena sig om någon af de på förslaget uppförda, i hvilket fall konungen haft svårt att gå ifrån den och nämna någon annan. Det lyckades förträffligt; ingen ville cedera till förmån för de andra, och följden blef efter en lämligen lång debatt, att h. exc. grefve Löwenhjelm, som först talat för den i andra rummet å förslaget uppförde, yttrade, att då statsråden icke velat förena sig med honom att tillstyrka den, han ansåg lämpligast till tjänsten, så anhöll han nu, att Kungl. Maj:t ville nämna den fjärde sökanden, som föredraganden tillstyrkt. En annan af statsrådets ledamöter följde exemplet och tillstyrkte detsamma, därpå ännu en, och då de öfriga allt vidblefvo den tanka, de yttrat hvax och en för sin protegé, så blef följden, att, när Gyllenhaal då först yttrade sig på konungens befallning och naturligtvis jämväl tillstyrkte den fjärde sökanden, fick denne pluralitet, hvarpå konungen utnämnde honom samt därefter hviskade vid mig, som stod bredvid konungen: »Gyllenhaal har vunnit sin process.» Jag var nämligen med i[-hemligheten-] {+hemligheten+} och visste, att han ifrigt hos konungen rekommenderat den, som nu fick tjänsten.

År 1825 kröntes ryske kejsaren Nikolaus i Moskva. För att å Karl Johans vägnar öfvervara denna ceremoni ditsändes såsom ambassadör h. exc. fältmarskalken m. m. grefve v. Stedingk, då 80 år gammal. Grefve Stedingk hade varit svensk minister i Petersburg under kejsarinnan Katarina II :s tid äfvensom under kejsarne Pauls och Alexanders regering. Han var således känd af Nikolaus och hade alltid stått mycket väl vid ryska hofvet. Valet af honom var således i alla afseenden lyckligt. Han blef af kejsar Nikolaus på utmärkt sätt mottagen, och såsom ett prof på den aktning kejsaren hyste för honom må nämnas, att ehuru etiketten vid ryska hofvet var, att ingen annan än de, som utgjorde medlemmar af kejserliga familjen, kunde äta vid samma bord som kejsaren, blef likväl ett undantag gjordt för grefve Stedingk, och han ensam bland alla de främmande ambassadörerna inbjöds till middag vid kejsarens bord, på samma gång som kejsaren, för att icke engelska och franska samt öfriga makters ambassadörer skulle finna sig förnärmade af det företräde, som härigenom visades grefve Stedingk, lät underrätta dem om, att det icke var svenske ambassadören grefve Stedingk utan den kejserliga familjens gamle vän grefve Stedingk, som blifvit inbjuden. Jag var hos konung Karl Johan, när grefve Ste-dingks depesch härom kom honom till handa, och det var riktigt roligt att se, huru innerligt nöjd och belåten konungen var vid grefve Wetterstedts uppläsning af depeschen. Han var sedan hela tiden, som jag var inne hos honom, vid ett utmärkt godt lynne och gjorde Stedingks éloge icke endast som militär och diplomat utan äfven för dess humana och utmärkt förekommande sätt att umgås med människor. Han kallade honom alltid, så snart fråga om honom uppstod: »Denne svenska härens gamle Nestor.»

Efter jag nu kommit att nämna om grefve Stedingk som ambassadör vid en kröning, vill jag berätta hvad som

[-Ulfsparre,-]

{+[-Ulfsparre,-]

{+Ulf sparre,+}+} Historiska anteckningar. 11hände en annan vår ambassadör vid en annan kröning. Drottning Viktoria i England skulle krönas år 1838. Etiketten fordrade, att Sverige likasom alla andra makter i Europa skickade en ambassadör att öfvervara den akten. Först utsåg konungen därtill h. exc. grefve Karl De Geer, som också var sinnad att åtaga sig uppdraget, men då han fick veta, att etiketten vid hofvet i London icke tillät, att man där uppträdde i stöflar utan man skulle vara klädd i knäbyxor, silkesstrumpor och skor, så måste han afsäga sig uppdraget, emedan han icke kunde kläda sig på det sättet, alltsedan han en gång hade brutit af sig ena benet. Då blef Sveriges minister i Paris grefve Gustaf Löwen-hjelm därtill utnämnd. Han kom till London och förskaffade sig genast ett ekipage, som, enligt hvad tidningarna den tiden visste att berätta, var det vackraste och smakfullaste af alla dem, som corps diplomatique hade att uppvisa. Grefve Löwenhjelm bodde i ett hus vid en af de förnämsta gatorna i staden men kunde icke i saknad af utrymme hafva ekipaget i samma 'gård utan hade nödgats hyra plats för det långt bort på en annan gata. Dagen för kröningen inträffade; tiden, då grefve Löwenhjelm hade bort fara, var inne, själf var han klädd och färdig, men ekipaget syntes icke till. Han öppnade ett fönster och spejade utåt gatan efter detsamma men förgäfves; ekipaget kom icke. Man kan tänka sig hvad det skulle uppstått för ledsamheter, i synnerhet för honom själf, om han, ehur.u befinnande sig i staden, icke hade kommit tillstädes vid ceremonien, och det var således icke underligt, att han blef i hög grad orolig och otålig. Under det han stod i sitt fönster och såg utåt gatan efter sitt ekipage, blef han varse ett elegant ekipage, som stannade utanför ett hus på samma gata, och huru betjänten hoppade ner, öppnade vagnsdörren och tvenne damer stego ur samt gingo upp i huset. Grefve Löwenhjelms parti var strax taget; han skickade en af sina lakejer dit med befallning att hälsa ägarinnan till ekipaget från svenska ambassa-dören och anhålla att få låna detsamma för att fara upp till slottet, emedan han hade blifvit strandsatt af sitt eget. Under tiden stod Löwenhjelm i sitt fönnster för att se, hvad utgång hans indiskreta begäran skulle få. Efter en stund fick han se lakejen komma tillbaka ur huset, hoppa upp på vagnen och ekipaget komma i sträckande fart fram åt gatan samt stanna utanför hans port. Grefve Löwenhjelm satte sig uti, och det bar af till slottet, dit han kom i sista ögonblicket, men det kostade honom i drickspengar till kusken 10 guineer, hvilka han likväl gärna utgaf för att hafva kommit ur bryderiet. Löwenhjelm berättade sedermera för drottning Viktoria händelsen; och hon, sedan hon fått veta namnet på ägarinnan till ekipaget, yttrade till Löwenhjelm, att det var ett mycket hyggligt fruntimmer, hvars bekantskap hon rådde honom att göra. Dagen därpå gick grefve Löwenhjelm till henne för att tacka för lånet af ekipaget. När han kom in, fick han se ett äldre fruntimmer sittande i en soffa och ett yngre sysselsatt med tapisseriarbete vid ett fönster. Sedan han hälsat på dem bägge, gick Löwenhjelm fram till den äldre damen och började framföra sin tacksägelse till henne, men hon af bröt honom och sade, att ekipaget var hennes niéces, och hon kunde således icke taga tacksägelsen åt sig. Löwenhjelm vände sig då till den yngre damen. Han förnyade sedermera ofta visiten hos de bägge ladies, som lära varit ganska intressanta och hyggliga. Orsaken, hvarför hans eget ekipage icke kom i tid, var den, att när kusken skulle köra ut genom porten af det hus, där det var inhyrt, hade något gått sönder och måste lagas, hvilket drog ut på tiden.KAP. xrn.

Karl Johans likgiltighet vid dödsfall. — Statssekreterarnas enskilda föredragning. — General Holst. — En berättelse af Karl Johan från revolutionstiden. — Ett bref af Alexander I till Karl Johan om norska frågan 1814-. — Karl Johan och drottning Desideria. — Karl Johans juvelskåp. — Hans näsdukar. — Karl Johan och julirevolutionen. — Hans missnöje med ständerna 184-0. — Han jider af sin misstänksamhet.

Karl Johan visade vanligen icke någon djup känsla eller rörelse vid underrättelsen om någon persons från-fälle, hvilken han närmare känt eller ofta varit i beröring med, utan tvärtom affekterade han likgiltighet, och det tycktes, som om det gjort honom alldeles detsamma, om personen lefde eller icke lefde. Se här ett par exempel! Presidenten uti Svea hofrätt friherre Sylvander stod mycket väl hos konungen; han var ofta befalld till middagen. En dag, då Sylvander var befalld till middag på Eosendal, satte sig konungen efter uppstigandet från bordet på en soffa med Sylvander bredvid sig; utom dessa bägge funnos inga i det rummet, men dörrarna till rummet bredvid, där alla de öfriga befunno sig, voro öppna. Under det konungen talade, släppte Sylvander sin hatt i golfvet. Konungen med sin vanliga liflighet tog upp den och lämnade den till Sylvander; en stund därefter tappade denne åter hatten men vacklade själf i och med detsamma och föll på konungen, som då ropade på dem, som voro i

andra rummet. Sylvander hade fått slag, en vagn efterskickades, och han fördes hem till sig. Tre dagar därefter, under hvilka han ständigt sof, afled han. Dagen efter hans död hade jag min föredragning hos konungen. Han berättade då för mig denna händelse utan det allra minsta tecken till rörelse; det var som det hade varit fråga om én för honom alldeles indifferent person. Ett annat exempel. På en supé hos drottningen märkte konungen, att drottningen, som stod och talade med presidenten baron Ehrenborgh,[-började-]{+började+} fälla tårar. Karl Johan skyndade fram och frågade hvad som stod på. Drottningen svarade: »Baron Ehrenborgh har talat om för mig, att grefve Wachtmeister dött; jag tyckte så bra om honom.» (Landshöfdingen i Blekinge län, grefve Hans Wachtmeister, hade gjort sin cour åt drottningens systerdotter, mademoiselle de Villeneuve, och det var till och med fråga om giftermål dem emellan; alltifrån den tiden stod grefve [Wachtmeister mycket väl hos drottningen). Karl Johan yttrade, att detta icke var något skäl för drottningen att fälla tårar; en person dör och en annan födes, det är enligt naturens lag. Ehrenborgh sade då: »Eders Maj:t har likväl därigenom förlorat en af sina skickligaste ämbetsmän.» Konungen: »Det är mycket möjligt, men jag hoppas väl att finna andra.»

Många påstå, att denna konungens visade liknöjdhet var förställning, och att han kände lika djupt som någon annan, ehuru han icke ville, att det skulle synas; andra åter förmenade, att det var med Karl Johan likasom med andra personer, hvilka ofta varit i fältslag och sett döden bortsopa den ene efter den andre vid deras sida, att de blifva likgiltiga för personers dödsfall såsom för dem något mycket vanligt.

[-Statssekreterarnes-]

{+[-Statssekreterarnes-]

{+Statösekreterarnes+}+} enskilda föredragningar skedde aldrig på bestämda dagar eller timmar utan än den dagen i veckan, än en annan, än den timmen, än en annan, allteftersom konungens tid och öfriga sysselsättningar med-gåfvo. Statssekreteraren skref en biljett till vakthafvande kabinettskammarherren, däruti han bad honom anmäla för konungen, att han vore färdig till föredragning, och då skulle han tillika i biljetten utsätta, huru lång tid som därtill erfordrades. Det var naturligt, att man aldrig kunde på förhand bestämma detta, ty det berodde dels på huru långa diskussioner, som kunde komma att uppstå rörande målen, som föredrogos, dels på hurudant konungens lynne var; om lynnet var godt och gladt, gick allt lättoch fort, och vid hvarje måls slut yttrade han då oftast: »Gillat statsrådets mening.» Var åter lynnet dåligt och vresigt, då var ingenting i lag, utan sedan föredraganden yttrat sitt och statsrådets tillstyrkande, fick man ofta till svar: »Det vill jag icke!» och därpå dikterades beslut, som merendels icke voro sådana, att de kunde få passera. Vid sådana tillfällen hade jag för taktik att, såvida målet icke var af den beskaffenhet, att dess afgö-rande ovillkorligt måste ske då genast, anhålla hos konungen, att han täcktes uppskjuta detsamma. Detta var Karl Johan nästan aldrig emot utan svarade gärna sitt »uppskjutet!» och sedan passade jag på, då han under nästa eller någon annan föredragning var vid godt lynne, att komma fram med det uppskjutna målet, som då gick igenom utan eller åtminstone med ringa svårighet. Stundom hände det, att han satt och tänkte på helt annat än på min föredragning, och då fick jag, så snart jag slutat målet och afvaktade hans beslut, i stället höra: »Tag om!» Jag började då om igen men ofta för lika ouppmärksamma öron, hvarpå ett nytt: »Tag om!» följde, och slutligen kom det efterlängtade ordet: »Gillat statsrådets mening». Uti de biljetter, jag skref till kammarherren för att anmäla, att jag var färdig till föredragning, utsatte jag alltid mycket kort tid för densamma, till exempel en half timma, stundom endast en kvart, aldrig öfver tre kvarts timma, ty jag visste, att ju kortare tiden var, ju välkomnare blef man, och det betydde ingenting, om det drog ut öfver den utsatta tiden aldrig så länge, hvilket nästan alltid var fallet. Såsom ett bevis, huru angeläget konungen ansåg det vara, att man uti biljetter till kammarherren utsatte, huru lång tid man behöfde, ehuru, som sagdt är, det tjänade till ingenting, vill jag nämna, att jag en gång hade glömt det; genast fick jag en biljett med befallning att utsätta, huru lång tid jag behöfde för min föredragning, emedan Hans Maj:t dessförinnan icke kunde bestämma tiden, då jag borde infinna mig. Sedankonungen bestämt dagen och timmen för föredragningen, skickades med en ordonnans biljett från kammarherren därom, och till bevis på Karl Johans artighet att icke vilja, det jag skulle vänta, sedan tiden var bestämd, länder, att det flera gånger hände, att, innan den utsatta tiden var inne, en ny biljett ankom med tillkännagifvande, att tiden blifvit uppskjuten en half timme eller så omkring. Detta hindrade alldeles å^cke, att jag ju icke i alla fall ofta fick vänta ganska länge,

ibland hela timmen, men då, när jag slutligen kom in, yttrade konungen med sin glada, förbindliga min: »Förlåt, Ulfsparr» (den sista bokstafven i mitt namn, nämligen e, uttalades aldrig), »jag har låtit er vänta, men ser ni, jag har varit så upptagen af annat.»

Så snart någon kom in till konungen, hade han för vana att traktera densamme med eau-de-cologne men icke i liten dosis, utan man blef däraf nästan öfverhöljd; också var det icke vanliga eau-de-cologneflaskor, som stodo på hans bord, utan buteljer. Den kvantitet med eau-de-cologne, som Karl Johan årligen förbrukade, var otrolig. Han hade fått ofvannämnda vana att öf versköl ja folk med eau-de-cologne från den tid, då Karl XIII lefde. Karl XIII rökte tobak, men icke måttligt utan till öfverflöd; Karl Johan åter tålde icke tobaksrök. Hvarje gång han hade varit hos den förre hade hans kläder blifvit inbyrda af tobaksrök, och hvar och en som kom från Karl XIII luktade tobak; det var för att få bort denna lukt, som Karl Johan öste eau-de-cologne på alla, och det blef sedan en vana, som fortfor så länge han lefde, utan afseende på om man hade rökt eller icke.

Föredragningen skedde vanligen uti konungens sängkammare. Karl Johan satt framför toalettbordet, ett vanligt, fyrkantigt bord; såg ut som ett uppslaget spelbord; midt emot honom satt den första tiden general Holst och efter hans död grefve Erik Lewenhaupt. Holst var född norrman, hade varit adjutant hos kronprinsen Karl August och var honom i hög grad tillgifven. Efter KarlAugusts död och sedan Karl Johan blifvit vald till tronföljare och kommit hit, blef Holst adjutant hos honom och chef för hans enskilda byrå. Utom konungen och Holst var ingen inne i rummet mer än jag. Så snart jag inkommit och fått min beskärda del eau-de-cologne, åtföljd af: »Adieu, Ulf sparre, hur mår ni ?» framsagda med mer eller mindre glad och vänlig ton alltefter lynnets beskaffenhet för momangen, och hvilken ton således var för mig en barometer, som utvisade, huruvida föredrag-nigen skulle blifva stormig eller nöjsam, fick jag befallning att taga mig en fåtölj och sätta mig vid tredje sidan af bordet men icke så nära, att jag kunde begagna mig af bordet för att därå lägga mina akter och handlingar, hvilket icke heller utrymmet skulle hafva tilllåtit, utan dessa hade jag på mina knän, men nog nära för att af ljusen på bordet hafva tillräcklig upplysning, när föredragningen skedde den tiden på dagen, då sådant erfordrades; det brann dessutom ett par ljus i kronan också. Min föredragning skedde på det sättet, att jag hade på en lista skrifvit en kort rubrik på hvarje mål; listan, som konungen kallade ömsom »liste du rapport» och ömsom »liste du travail», utgjorde ett ark eller flera, om antalet af mål, som skulle föredragas, sådant erfordrade, vikna midt itu på längden. Denna lista lämnade jag till Holst, som då uppläste rubriken på målet, hvarefter jag muntligen afgaf berättelse rörande målets beskaffenhet (jag hade på ett löst papper uppsatt mig till minnes några punkter), och sedan konungen därefter fattat sitt beslut, skref Holst detsamma bredvid rubriken på den blanka delen af listan; det förstås af sig själf t, att allt detta skedde på franska språket.

Innan jag började föredragningen, var vanligtvis konungens första fråga: »Har ni [arbete] för lång tid.» För att icke decouragera honom var alltid mitt svar, utan afseende på om jag hade litet eller mycket mål: »Nej, Sire, för en halftimme» eller »en kvarts timme på sin höjd»,hvarpå följde från konungen ett »Det är bra». Sedan kunde det få räcka så länge som helst, men om konungen någon gång tröttnade eller tyckte, att det blef för långt, framräckte han hufvudet åt Holst till för att se på den framför Holst liggande listan, om det var mycket kvar. Efter general Holsts död var det d. v. [-kabinettskammar-[herren]-] {+kabinettskammar- [herren]+} och adjutanten hos konungen, sedermera öfverste-kammarjunkaren grefve Erik August Lewenhaupt, som fick samma befattning som Holst hos konungen, och som således antecknade konungens beslut på föredragningslistan. Stundom hände det, att ingen var tillstädes utom konungen och jag; då var det jag själf, som på listan tecknade besluten. När föredragningen var slut, återfick jag listan för att uti påföljande konselj uppläsa konungens beslut, hvaraf statsrådet på det sättet fick kännedom. Sedan lämnade jag vid konseljens slut listan till konungen, som förvarade densamma såsom en kontroll, att målen expedierades i enlighet med de beslut, konungen fattat. Att detta alldeles icke var någon kontroll, är klart, då listan endast innehöll en rubrik på målen, bredvid hvilken konungens »Gillat statsrådets mening» var skrifvet i brädden, men statsrådets mening fanns där icke utan hade endast af mig blifvit muntligen tillkännagifven; dock var listan en kontroll i de mål, där konungen icke gillat statsrådets tillstyrkande utan dikterat ett annat beslut. Med undantag af statssekreterame Skogman och Danckwardt, som begagnade samma föredragningsmetod som jag, innehöllo de öfriga statssekreterarnes och föredragandes listor icke endast

rubrik utan äfven hela målets beskaffenhet, och för dem tillgick således föredragningen på det sätt, att hela listan upplästes, hvarpå konungens beslut ditskrefs; det var sålunda egentligen icke någon muntlig föredragning, men däremot innefattade listorna då den åsyftade kontrollen. Naturligtvis kom det aldrig i fråga att jämföra dessa listor med protokollen, men en gång hände det, enligt hvad jag sedan efteråt fick höra, att konungen trodde sig hafvafattat ett annat beslut än det, som han verkligen fattat, och fråga därom i en konselj uppstod, då statsråden åberopade statsrådsprotokollet, uti hvilket det rätta beslutet var intaget, hvarpå konungen svarade: »Jag vet inte, hvad ni sätter i era protokoll, men det där var icke min afsikt.» Saken var af ingen vikt, och det blef således icke vidare någon fråga därom.

Det var obegripligt, huru Karl Johan kunde taga sig ut med general Holst uti den befattning, som denne innehade, när man besinnar kontrasten i deras lynne: Karl Johan ytterst liflig och hastig och Holst däremot i högsta grad långsam och lugn vid alla tillfällen. Jag var själf närvarande en gång, när Holsts långsamhet steg till den grad, att jag icke begrep, huru konungen kunde stå ut därmed, och likväl lät han icke förmärka den allra minsta otålighet därvid. Händelsen var följande. Konungen hade fått ett bref från drottningen i Preussen, som innehöll begäran om något understöd för ett af henne uppgifvet välgörande ändamål. Karl Johans svar därpå var uppsatt och renskrifvet, och han skulle nu sätta dit med egen hand: »Votre bien affectionné frére et cousin Charles Jean». Sedan han skrifvit detta, lämnade han brefvet till Holst och frågade om det var riktigt. Holst, sedan han läst det konungen skrifvit, svarade: »Det är ett a i stället för ett o här sire.» Konungen: »Nå, radera ut det då, min vän.» Holst tog brefvet och började radera. Hvar och en finner, huru hastigt en sådan obetydlig radering hade bort kunna ske, och dock höll Holst på därmed så länge, att jag icke förstod, huru det var möjligt att kunna använda så mycken tid på en sådan radering. Karl Johan teg länge och bara såg öfver bordet på Holst, men slutligen sade han, likväl med den fullkomligaste lugna ton: »Nå, Holst, har ni icke slutat än?» Holst svarade: »Strax, Sire», men ändå drog det ut ännu en god stund, innan det blef färdigt. General Holst var en den allra hederligaste människa, som kunde finnas, och som Karl Johan kundefullkomligt lita på. Detta senare var af oändligt mycken vikt med hänseende till den befattning, han innehade; han var inne hos konungen största delen af dagen igenom, var närvarande under statssekreterarnes föredragning och äfven då andra personer hade företräde hos konungen, såvida icke dessa hade bestämdt begärt enskildt företräde. Holst var således au fait utaf allt hvad som skedde och sades, men aldrig var det exempel på, att man kunde leta ur honom något; allt gick in genom ena örat och ut genom det andra, som man säger. Om man frågade honom, om det eller det hade passerat, hvad konungen sagt om den eller den saken eller hvad för slag som helst, så var det med den godmodigaste ton och min samt den största allvarsamhet, som han svarade: »Jag vet icke»; och jag vore färdig att tro, att han verkligen icke ögonblicket efter sedan en sak, däruti han deltagit, varit före, kom ihåg det, om sådant vore möjligt. Troligen var det denna egenskap, som mycket var orsaken till, att konungen hade tålamod med hans långsamhet.

Om Karl Johan var vid godt lynne under mina enskilda föredragningar, så hände icke sällan, att han, sedan jag slutat föredragningen, berättade händelser, som tilldragit sig under hans kampanjer eller vid andra tillfällen, och som alltid voro af högsta intresse. Huru ofta har jag icke ångrat, att jag icke genast vid hemkomsten antecknade dem! Nu vid passerade 70 år har jag glömt de flesta af dem. Något af hvad som tilldragit sig under mina föredragningar har jag kvar i minnet och skall nu berätta det.

En dag. när jag kom in till honom, sade han mig, att han dagen förut haft en särdeles nöjsam stund. Han hade haft till middag hos sig den då här varande franske ministern och hans fru, och det befann sig, att hon var en dotter till en markis de Damas, som vid franska revolutionens utbrott år 1789 var general och chef för det regemente, vid hvilket Karl Johan var anställd. Konungen yttrade: »Jag var sergeant vid regementet och stod mycket välhos min chef, han hyste aktning för mig och rådfrågade mig ibland om saker äfven utom tjänsten. En dag sade han till mig: 'Ni skall råda mig, hvilket parti jag skall taga; ni känner, huru de revolutionära rörelserna här i landet allt mer och mer gripa omkring sig; min samhällsställning och den nåd, H. Maj:t konungen alltjämt visat mig, fordra, att jag håller mig till hans parti och strider mot revolutionen, men å andra sidan, om jag skulle följa min öfvertygelse, så är den att strida för de nya sakernas ordning, ty jag gillar dem i mitt hjärta. Hvilket råder ni mig att göra?' Jag svarade, att jag rådde honom att bli sin samhällsställning trogen och försvara de gamla

sakernas ordning. Detta råd var visserligen tvärtemot min egen fördel, Ity så länge det gamla statsskicket existerade, kunde jag aldrig bli officer, emedan man måste vara af adlig börd för att kunna bli det, då däremot, om revolutionen gick fram, jag kunde hafva hopp om att avancera till allting; men jag gaf honom likväl det rådet, emedan jag ansåg, att det hade varit mindre ädelt gjordt af honom, om han, som njutit så mycken nåd af konungen och den kungl. familjen, skulle öfvergifva dem och strida emot dem. Han följde likväl icke mitt råd, utan af kärlek för de nya idéerna gick öfver till revolutionspartiet.» Karl Johan tilläde sedan till mig: »Ser ni, min vän, den där tiden var jag republikan, nu är jag rojalist. Förstår ni?» Jag svarade: »Det tror jag nog, Sire, och det af goda grunder.»

En dag såg jag en präktig portfölj ligga på en stol i rummet; den var öfverdragen med ljusblått sidensars och guldkanter. Konungen märkte, att jag som oftast hade mina ögon fästade på denna portfölj; han frågade därför, om jag ville veta hvad den innehöll. Jag svarade naturligtvis ja. Konungen tog portföljen, öppnade den och framtog därutur ett bref från kejsar Alexander till konungen, skrifvet år 1814, under det konungen var med svenska armén i Norge; konungen lämnade mig det och bad mig läsa[-det.-]{+det.+} Kejsaren bad däruti Karl Johan icke bevilja norrmännen en för mycket liberal statsförfattning; om han det gjorde, skulle han snart ångra sig. Han, kejsaren, hade skänkt polackerna en mycket fri konstitution, och huru hade de belönat honom därför? Beständigt trakasserier och krångel, hvilket hade haft till följd, att han bittert ångrat sig, och han ville därför varna konungen att icke göra så med norrmännen; gif dem, skref han, samma statsförfattning som Sverige hade; den vore mycket tillräckligt liberal. Skulle konungen, för att kunna verkställa detta, behöfva hjälp, så stodo 30,000 man af kejsarens trupper till hans tjänst när som helst, han behöfde endast säga ett ord, och de skulle genast erhålla marschorder. Sedan jag läst detta bref, sade jag: »Tillåter Eders Maj:t mig att fråga, hvad svar Eders Maj :t gaf på detta bref ?» Han svarade: »Jag tackade kejsaren för hans vänskapsfulla råd; hvad konstitution norrmännen skulle komma att få, komme att bero helt och hållet af omständigheterna, men att jag kände norrmännens trofasta och lojala karaktär och vore Öfver-tygad, att ju liberalare den blefve, ju mera tillgifna mig och Sverige skulle de blifva. Hvad den erbjudna hjälpen angick, så behöfde jag den icke; jag hajde svjenska trupper mer än tillräckligt och hoppades att icke en gång behöfva begagna dessa» m. m. Konungen yttrade däreftier några reflexioner öfver det besynnerliga hos kejsaren att kunna tro, att han, konungen, skulle vilja hafva hans ryssar till hjälp emot Norge, och dumheten att icke kunna inse, huru ofantligt inpopulär konungen därigenom skulle hafva gjort sig icke allenast i Norge utan äfven i Sverige.

[-Den-]

{+[-Den-]

{+Ben+}+} tid på dagen, som oftast bestämdes för mina enskilda föredragningar, var klockan 5 e. m., och då hände det nästan alltid, att H. Maj:t drottningen inkom till konungen. Det var hennes vanliga morgonbesök hos sin gemål, hon var klädd i negligé. Så snart hon inträdde, yttrade Karl Johan, som satt vid sitt toalettbord, utan att stiga upp: »Kära Desideria, hur mår ni?» Hon svaradevanligtvis: »Mycket bra, och ni?» men om hon någon gång icke mådde riktigt bra, gjorde hon reda därför; emellertid hade jag stigit upp och framställt en fåtölj åt henne. Hon hade likväl icke väl satt sig i densamma, förrän konungen, som icke gärna ville, att visiten skulle bli lång, yttrade: »Kära Desideria, jag är upptagen, jag arbetar med statssekreteraren, spm ni ser.» Hon svarade genast: »Ja, jag ser det, jag skall icke hindra er, jag skall gå och taga mig en promenad.» Därpå steg hon upp, nickade med en vänlig min och gick. En gång hände det likväl, att sejouren blef litet längre. Konungen hade nämligen icke funnit sig rätt välmående, och i följd däraf samt äfven af den orsak, att det icke roade honom att fara ut (han trifdes bäst inne i sin varma sängkammare), icke på länge varit ute. Drottningen, som ansåg att en promenad i vagn i friska luften skulle göra honom godt, sökte öfvertala honom att företaga en sådan. Konungen ville icke; då drottningen likväl var envis och icke ville släppa konungen, förrän hon fått hans löfte att fara ut, förlorade Karl Johan tålamodet och sade: »Men, min kära vän, hvar och en har sin smak. Ni tycker om att taga er en promenad hvar dag; hvad skulle ni säga, om jag bad er icke göra det? Jag finner mig bättre här. Hvarför då be mig fara ut, när jag alls icke vill det ?» Då upphörde drottningen ändtligen att vidare insistera därpå och gick därifrån efter den vanliga nickningen.

En annan gång gjorde händelsen, att jag, just som drottningen kom, höll på att föredraga en hemställan från Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien, att ett jordfynd, bestående af en gammal, massiv guldring, måtte få inlösas för kronans räkning; jag visade då ringen för drottningen, som ville försöka den och räckte fram en af sina fingrar; jag satte ringen på densamma, men den var så stor, att hon säkert utan svårighet kunnat sticka in två af sina små, fina fingrar i densamma. Då sade hon: »Det är märkvärdigt, de människor, som ha haft sådana ringar, måste ha varit jättar.»Vid ett tillfälle, då jag hade föredragit ett mål och konungen icke var nöjd med det beslut, som statsrådet tillstyrkt i detsamma, utan dikterade ett annat för grefve Lewenhaupt, som skref det i brädden på listan, yttrade grefve Lewenhaupt, sedan konungens dicté var slut: »Det fattas ett ord, Sire.» Konungen: »Tag om.» Lewenhaupt läste då upp det, han skrifvit. Konungen: »Nej, visst inte, det fattas ingenting.» Lewenhaupt: »Jo, det fattas ett ord, Sire.» Konungen: »Visst inte, säger jag er.» Lewenhaupt: »Men det är säkert, Sire, att det fattas ett ord.» Konungen, mycket uppbragt: »Tig, jag befaller det!», och därpå, vändande sig till mig, fortfor han: »Se bara, de här ungdomarna, som jag har uppfostrat, våga redan säga emot mig till en sådan grad.» Då teg Lewenhaupt försiktigtvis, ty det hade icke gått an eller varit rådligt att spänna bågen högre. I saken hade Lewenhaupt rätt; det felades verkligen ett ord, men det betydde icke något, ty beslutet skulle öfver-sättas på svenska af mig, och då skulle nog det felande ordet ha kommit dit, om det hade behöfts; nu behöfdes det icke, ty efter diskussion i konseljen frångick konungen sin tanke och gillade statsrådets.

(Betydelselös anekdot om en tidningsläsning för konnngen.)

Det hände en gång under min föredragning, att kammartjänaren kom in och sade, att drottningens kammarfru vore där och på H. Maj:ts vägnar begärde att få ett visst, henne tillhörigt garnityr. Karl Johan tog då fram en nyckel och lämnade den till kammartjänaren, som då gick till sängen, drog undan den ett stycke, och bakom den befanns ett jäm-skåp med konstlås, som kammartjänaren öppnade med den erhållna nyckeln och framtog därur ett schatull, som han bar fram till konungen, hvilken då med en annan nyckel öppnade schatullet, hvarur han sedan tog det begärda garni-tyret och lämnade det till kammartjänaren, som därpå åter insatte schatullet i skåpet, igenläste det, satte sängen rätt igen och återlämnade nyckeln till konungen. Bra gärna skulle jag hafva velat kasta mina blickar uti schatullet föratt få se alla de dyrbarheter, som däri förvarades, men jag satt icke så, att det lät sig göra.

Karl Johan kunde tåla en stark värme i sitt rum, där han jämt befann sig till dess toaletten var gjord. En gång sade han: »Det är kallt här, se på termometern!» Jag satt och svettades af värmen. Grefve Lewenhaupt, som gick för att se på termometern, återkom med det svaret, att den visade 22 grader. »Jaså», sade konungen, »säg till att man eldar.»

Det var kuriöst att se, huru det tillgick, när konungen skulle taga sig en näsduk efter att vara fullt färdigklädd. Kammartjänaren inkom med en tallrik, på hvilken låg ett dussin ytterst fina batistnäsdukar; konungen tog den öf-versta, kände mellan tummen och pekfingret, om den var slät och fin nog; tyckte han då, att den icke var det, så kastade han densamma på golf vet, och samma manöver gjordes med den följande, ända till dess han tyckte, att han fått en, som höll profvet. Det var tämligen gifvet, att de allesammans voro lika släta och fina, men det hade blifvit en vana hos honom, och han tänkte troligen på helt annat under kasseringsmanövern; dagen därpå återfick han samma kasserade näsdukar på tallriken, och då dugde de.

Vid första underrättelsen om 1830 års revolution i Paris blef Karl Johan naturligtvis högligen och lifligt intresserad. Det hade lyckats vår minister i Paris grefve Löwenhjelm att, innan barriärerna stängdes, af sända en kurir med depesch hit, däruti han meddelade början till händelsen men mycket knapphändigt. Emellertid spriddes ryktet därom i staden, och ledamöterna af corps diplo-matique, hvaribland Frankrikes här dåvarande chargé d’affaires, M. de Billecocq, som själf icke fått någon underrättelse alls, voro mycket nyfikna och inquietta att få veta något därom. Billecocq, åtföljd af en af de andra makternas diplomater, gingo(!) därför till hofkansleren friherre von Schulzenheim, hvilken då hade utrikesportföljen under grefve Wetterstedts frånvaro. Billecocq gick upp, underdet den andre stannade utanför på gatan; uppkommen frågade Billecocq v. Schulzenheim, huru saken förhöll sig. Schulzenheim, uppfödd under den tiden, då det hörde till en skicklig diplomat att vara hemlighetsfull

i allting, och då slughet och listighet för att narra vederbörande ansågs förtjänstfullt, hade icke följt med sin tid, som numera hos diplomaten sätter värde på öppenhet och ärlighet i allmänhet, såframt icke någon särskildt viktig sak erfordrar hemlighet och mera försiktighet uti yttranden, svarade således Billecocq, att han visste ingenting, att han väl hade hört några rykten, han också, men att han vore alldeles okunnig, hvad grund de kunde hafva. Billecocq, förvånad häröfver, sade: »Men ni har ju fått depesch från er minister grefve Löwenhjelm om saken och måste således känna något därom.» Schulzenheim, som då fann, att det icke gick an att visa sig alldeles okunnig, svarade: »Ja, visserligen har grefve Löwenhjelm skickat en depesch, men den innehöll så godt som ingenting, blott några vaga ord om missnöje hos folket och buller på gatorna och så vidare.» Billecocq, som såg, att det £cke var något vidare att hämta hos Schulzenheim, gick, och nedkommen till den andre, som väntade på gatan, och som då frågade, huru det lät, och hvad underrättelse han fått, svarade han: »Åh, den där Schulzenheim, det är en åsna; han trodde, att han borde spela hemlighetsmakare mot mig, det nötet.»

Karl Johan var emellertid i högsta grad nyfiken att få vidare underrättelser och väntade med otålighet på hvarje post och depesch. Dagen efter sedan Löwenhjelms första depesch ankommit, var jag uppe hos konungen. Det var klart, att händelsen i Paris skulle bli första konversa-tionsämnet. Konungen frågade mig, hvad man sade i staden om denna händelse. Jag svarade, att inan i allmänhet önskade framgång åt revolutionen, ty Karl X och dess ministrars styrelse hade inga sympatier här. Karl Johan yttrade : »Det tror jag nog, min vän. Karl X är en hederlig karl men svag; han låter styra sig af sin omgifning.» Jag frågats/sparre, Historiska anteckningar. 12de om H. Maj:t trodde, att regeringen slutligen skulle få öfverhanden och segra eller tvärtom. Därpå svarade han, att det berodde helt och hållet på, huruvida ministären före or-donnansernas utfärdande vidtagit några mått och steg för att kunna möta massornas företag, i händelse det skulle be-höfvas, men att han, Karl Johan, trodde, att ministären i sin insouciance icke haft nog prévoyance därtill, »och», tilläde konungen, »om så är, så är det förbi med Karl X och hans regering, ty den som känner »la masse du peuple å Paris», såsom jag gör, vet, att ingenting annat kan hejda den, om den kommer i rörelse, än en stark och väl anförd militärstyrka, som gör sin plikt utan tvekan och lyder sitt befäl; emellertid hoppas jag, att vi i morgon skola få vidare underrättelser, och då blir det tid att jugera följderna.» Några dagar därefter, sedan underrättelsen anländt, att Karl X måst lämna riket och att hertigen af Orléans var utropad till konung, var jag åter uppe hos konungen. Samtalsämnet blef äfven då till en början den lyckade revolutionen i Paris. Jag nämnde för konungen, att man här i allmänhet fruktade, att följden skulle blifva ett allmänt krig, emedan det icke vore troligt, att de stora makterna skulle tillåta Ludvig Philip att sitta kvar på Frankrikes tron utan skulle taga Karl X:s parti och, liksom det skedde år 1815 med Ludvig XVIII, återföra honom dit. Detta trodde Karl Johan icke; han yttrade: »Tiderna äro mycket förändrade sedan dess; Ludvig Philip är icke Napoleon; visserligen komma rustningar att ske öfverallt, men om Ludvig Philip själf icke vill krig, så blir det icke något sådant af; är han af den tanken, som han bör vara, att fred är för Frankrike det bästa, och kan han öfvertyga de andra makterna, att Frankrike verkligen önskar freden, så skola de nog också hålla sig stilla; därpå beror det således, det skall ni få se, min vän.» Emellertid hade Bille-cocqs besök hos Schulzenheim och dennes tanklösa beteende därvid blifvit bekant äfven för konungen, som då skall blifvit mycket uppbragt och yttrat, att det icke skullehända vidare, att Schulzenheim uppdrogs utrikesportföljen, då han bär sig så dumt åt. Han borde hafva förstått, att det nu just var ett tillfälle att inför de utländska makternas ministrar här få skryta med, att vår regering visste mer än andra, och således i stället för att söka hålla underrättelsen hemlig hade han bort yppa allt hvad depeschen innehöll.

(En anekdot, livars enda betydelse är, att den visar, att Karl Johan fordrade punktlig lydnad af sin uppvaktning.)

En dag hade min enskilda föredragning ägt rum icke som vanligt uti konungens sängkammare utan i rummet bredvid, med utsikten åt Norrbro. Efter dess slut gick' konungen af och an i rummet och jag bredvid honom. I ett hörn af rummet satt grefve Lewenhaupt vid ett bord och skref. Konungen talade mycket om rabulisteri och om ständerna vid den då pågående 1840 års riksdag, med hvilkas åtgärder han var högst missnöjd, och hviskande vid mig sade han: »de otacksamma», och straxt därpå, vändande sig till Lewenhaupt, yttrade han: »Ni hörde inte, hvad jag sade till Ulfsparre, herr grefve?» Lewenhaupt: »Nej, sire; men jag vet i alla fall, hvad det var.» Konungen: »Nå, hvad var det då?» Lewenhaupt: »Ers Majestät sade ’de otacksamma’.» Konungen: »Ja, det är ju

också sant.» Saken var den, att konungen brukade ofta säga detta ord, när det var fråga om rikets ständer, och därför tog Lewenhaupt för gifvet, att det var det, han hviskade till mig.

Karl Johan tyckte i allmänhet icke om att man gjorde anmärkningar vid något, som han dikterat, men om han fann anmärkningen riktig, tog han det ej illa. En dag, sedan jag hade slutat min föredragning tog konungen ett papper, som låg på bordet och lämnade mig under yttrande: »Här är en skrifvelse till ständerna, som jag har dikterat, och som skall expedieras af statssekreteraren för krigs-ärenden. Läs den och säg mig, om ni har någon anmärkning att göra däremot.» Jag läste den, och då jag återlämnade densamma, sade jag: »Om Ers Majestät ej tar illa upp,skall jag be Ers Majestät täckas tillåta mig att fästa dess uppmärksamhet på ett ord, som står här, men som jag tror ej borde vara med.» Konungen: »Nå, hvad är det då.» Jag: »Ers Majestät har sagt: 'och konungen blef tvingad...' Sire, efter min mening kan konungen aldrig bli tvingad. Finner Ers Majestät icke, att ett annat ord borde användas?» Konungen: »Det är alldeles riktigt, ni har rätt; jag skall andra det där; jag tackar er, Ulfsparre.»

Jag har på ett annat ställe nämnt, att jag skulle berätta, huru olycklig konung Karl Johan själf kände sig däröfver, att han genom polismästaren, sedermera justitie-kanslern Nermans åtgärder blifvit misstrogen mot alla och misstänksam. Se här ett exempel därpå, som rörde mig. I medio af november 1837 hade konungen hållit konselj; klockan 10 på aftonen hade jag slutat min föredragning och gick hem. Konseljen fortfor för de öfriga expeditionerna. Jag var trött och började kläda af mig för att lägga mig, då ett starkt bultande på porten hördes, och straxt därpå insläpptes till mig en ordonnans med en biljett, som innehöll befallning, att jag skulle genast komma upp till konungen. Jag klädde då åter på mig och begaf mig af. På gatan träffade jag statsrådet friherre Schulzen-heim, som sade mig, att konungen var mycket ond på mig. Jag frågade af hvad orsak. Schulzenheim berättade då, att konungen hade strax efter min bortgång yttrat till statsråden: »Det var sant, mina herrar, vi måste bli färdiga med den där förordningen om järnet, som vi diskuterat flera gånger.» Statsråden hade då upplyst konungen om, att H. Maj: t hade redan af gjort den för 3 veckor sedan. Konungen åter påstod, att han aldrig hade fattat sitt beslut i saken och blef mycket ond. Statsrådet åberopadfc* statsrådsprotokollet, som innehöll beslutet. Konungen svarade därpå: »Jag vet inte, hvad ni sätter i era protokoll, men jag vet, att jag aldrig har fattat beslut i det där ärendet», och befallde genast, att jag skulle efterskickas. Jag kom upp och bad kammarherren genast anmäla mig; han[-avarade,-]{+svarade,+} att det icke var värdt, ty konungen sutte till bords, och då ville han aldrig blifva störd; jag svarade, att det väl vore möjligt, men att då han själf så sent befallt mig infinna mig, så vore det mycket troligt, att han ville genast tala med mig. Kammarherren gick och kom strax ut igen med befallning att genast inträda; jag gick, och uti rummet utanför det, där han åt, kom han emot mig, spände sina blixtrande ögon i mig och sade med en skarp ton: »Har ni expedierat ärendet angående en ny järnförordning?* Jag: »Ja, Sire.» Konungen: »Men jag har aldrig fattat beslut i det ärendet.» Detta var för mig ett högst viktigt och kinkigt ögonblick. Det var icke tänkbart, att, då hela statsrådet mangrant icke kunnat öfvertyga honom om, att han verkligen hade af gjort saken, jag skulle kunna lyckas däruti. Vid vanliga förhållanden hade det icke varit svårt, ty då hade det bara behöfts att hänvisa honom till föredragningslistan, som han förvarade, och på hvilken rubriken på målen stod samt i brädden alltid fanns antecknadt de fattade besluten, men här var ett annat förhållande. När det ifrågavarande målet första gången föredrogs, uppsköts det, och således fanns antecknadt på den föredragningslistan i brädden vid rubriken: »uppskjutet». Sedermera diskuterades målet i flera konseljer men stod då icke upptaget på de konseljernas föredragningslistor, emedan man icke kunde vid listans utskrif-ning veta, om målet skulle förekomma, hvilket berodde på konungens befallning. Ändtligen uti konseljen den 27 oktober tillkännagaf konungen, att han ville afgöra målet. Jag hade alltid haft den försiktigheten att till hvarje konselj medtaga handlingarna i målet i min portfölj för att vara beredd, ifall konungen skulle vilja företaga detsamma. Jag föredrog det således ånyo, och efter någon diskussion fattades beslut, men som målet icke stod på den dagens föredragningslista; så blef icke beslutet antecknadt på någon lista utan endast i protokollet. När konungen således nu sade: »Men jag har aldrig fattat beslut i detärendet», hade det icke tjänat till någonting, att jag hade påstått motsatsen. Lyckligtvis påminde jag mig ett yttrande af statsrådet grefve Löwenhjelm vid det tillfälle, då beslutet togs; han sade nämligen till konungen, att i följd af detta beslut kunde det icke slå felt, att ju icke H. Maj:ts vidlyftiga bruksegendomar i Norrbottens län erhölle ett mångdubbelt värde, hvarpå konungen

svarade: »Det hoppas jag, herr grefve, och det skulle vara mycket lyckligt, ty ända hittills har jag icke fått ett på hundra i inkomst af alla de där egendomarna.» Detta Löwenhjelms yttrande och konungens svar påminde jag nu konungen om. I samma ögonblick återkom saken i konungens minne; han slog sig för pannan, vände sig om och gick tillbaka till det rum, därifrån han hade kommit, utan att säga ett ord. J a g gick hem och lade mig helt lugn. Dagen därpå fick jag befallning att genast komma upp till konungen utan att kläda mig i uniform. Vid inträdet fann jag konungen ännu liggande i sängen och kronprinsen sittande bredvid sängen, för öfrigt ingen inne i rummet. Konungen befallde mig taga en stol och sätta mig bredvid kronprinsen; därefter sade han, att han hade låtit kalla mig i anledning af händelsen aftonen förut; det hade alldeles fallit honom ur minnet, att han hade fattat beslut uti den ifrågavarande saken, och det var först, när jag påminde honom om yttrandet rörande hans egna bruksegendomar, som han kom ihåg hela saken; han fortfor därefter: »Man har gjort mig misstänksam, och det kommer jag nu alltid att bli. Vid min ålder ändrar man sig ej mera. Men jag ber er försöka hindra, att min son blir det. Ni vet icke, hur olycklig man känner sig, när man är det och ej tror sig kunna lita på någon.» Tårarna stodo i ögonen på såväl kronprinsen som mig, och jag glömmer aldrig, huru väl det syntes på den store, ädle, 74-årige mannen, hur han led och fann sig olycklig. Han talade sedermera länge, och det var först, sedan det lyckats kronprinsen och mig att få hans tankar fästade på andra ämnen, som han småningom blef munter och glad samt skrufvade[-på-]{+på+} nattmössan fram och tillbaka, en manöver, som han alltid lärer brukat göra, då han var sängliggande och talade med någon.

KAP. XIV.

Förf. två gånger nära att nödgas vägra kontraslgnatlon. — Ett löjligt+} uppträde vid en audiens. — Karl Johan beviljar ej hof-funktionärerna högre rang. — Statsrådet Poppius och landt-bruksakademien. — Karl Johans missöde vid en rldt 1838. — Kejsar Nikolai besök I Stockholm 1838. — Det ryska kejsar-paret och Brinckman. — Brinckman och Emilie Högquist. — Slutet af kejsar Nikolai besök.

Under alla de år, jag förvaltade statssekreterareämbetet, var det två gånger, som jag befarade, att jag skulle nödgas fullgöra den plikt, som grundlagen ålagt föredraganden hos konungen, den nämligen att vägra sin kontra-signation, när konungen ville fatta beslut, uppenbart stridande mot grundlagen.

Den ena gången var orsaken följande. Hvar och en, som kastar en blick på kartan öfver Sverige, skall finna, att Kalmar län har en olämplig längd emot dess bredd. Från norr till söder har länet en sträckning af 38 mil, då bredden däremot endast utgör några få mil. Fyra mil från södra länsgränsen ligger länsresidenset; de, som bo i norra delen af länet, hafva således 34 mil till residenset, det vill säga, att de hafva närmare till Stockholm än till deras eget länsresidens och således ändå mycket närmare till tvenne andra länsresidens, Linköping och Nyköping. Det är lätt att inse alla de olägenheter, som häraf uppstå, och snart sagdt omöjligheten för vederbörande att kunna hålla behörig tillsyn på den i norra delen af länet bosatta kronobetjäningen. Invånarne i norra delen af länet skola för att komma till landshöfdingämbetet nödgas resa 34 mil fram och lika mycket tillbaka eller inalles 68 mil.För att nu hjälpa detta missförhållande beslöto en del possessionater och allmoge i norra delen att söka få länet deladt i tvenne, med Kalmar såsom hittills till länsresidens för södra länet och Västervik till residens i norra länet. De uppgjorde förslag därtill, som syntes ganska lämpligt. Invånarnes antal skulle blifva ungefär lika i bägge länen. Länens areal skulle visserligen blifva liten men ändå icke mindre än Malmö län, och invånarnes antal i hvartdera länet skulle öfverstiga antalet i Norrbottens län. Ansökning, om bifall till denna delning ingafs till K. M., och ägaren till ett af de största husen i Västervik förklarade, att om saken bifölls, så vore han villig att skänka detta hus till landshöfdingresidens för norra länet. Karl Johan tyckte mycket om förslaget och gjorde proposition till ständerna vid nästpåföljande riksdag om anslag på stat af de kostnader, som för verkställigheten erfordrades. Dessa kostnader, sedan residenshus, på sätt nämndt är, skulle utan ersättning erhållas, uppgingo endast till omkr. 13,000 rdr b :o årligen, således ett lappri emot vinsten oeh fördelen af delningen. Detta Oaktadt funno rikets ständer i sin vishet förslaget onödigt och afslogo således konungens proposition. När jag uti den enskilda föredragningen anmälde detta ständernas beslut, blef Karl Johan mycket uppbragt och ville det Oaktadt bifalla delningen. Härtill hade han visserligen fullkomlig rättighet, men hvar taga de i sådant fall erforderliga 13,000 rdr banko årligen? Konungen sade sig vilja anvisa dem att utgå af

extra utgiftsmedel. Att använda af extra utgiftsmedel till årliga löner på stat var uppenbart stridande emot grundlagen, som stadgade be-stämdt förbud att af en hufvudtitel använda något till annat föremål, än hvartill den af rikets ständer var anvisad. Jag gjorde således föreställningar emot konungens förslag; han tog det ganska illa, men jag kunde icke hjälpa det, jag måste använda hela min förmåga att få honom ifrån sin afsikt, men det var förgäfves; han förklarade bestämdt, att han skulle uti konseljen dagen därpå[-bifalla-]{+bifall*+} den föreslagna delningen af länet och anvisa de nödiga medlen å extra utgiftsmedlen årligen intill nästa riksdag, då han vore öfvertygad, att han skulle kunna förmå rikets ständer frångå de förra ständernas dumma beslut och uppföra anslaget på stat. Jag försökte då den utvägen, som vid andra tillfällen alltid plägade lyckas, den nämligen att få saken uppskjuten till nästa riksdag, men äfven detta afslog han, emedan han ansåg, att ständerna skulle lättare förmås att bifalla anslaget, när själf -va delningen redan vore verkställd. Dagen därpå var mitt beslut fattadt att vägra min kontrasignation, i händelse konungen skulle fortfara i sitt beslut, hvilket jag hade ingen anledning förmoda, att han skulle frångå efter den bestämdhet, han dagen förut visat. Före konseljens början gjorde jag statsrådets ledamöter reda för saken och sade dem, att efter all anledning jag komme att vägra min kontrasignation samt i följd däraf upphöra med förvaltningen af statssekreterareämbetet ifrån den stunden. Med innerlig bedröfvelse inträdde jag den aftonen i konseljen, icke däröfver att jag skulle lämna statssekreterarebefattningen, den hade jag många gånger önskat mig vara ifrån, då ledsamheter och svårigheter ofta med detta viktiga ämbete varit förenade, utan det smärtade mig, att jag skulle nödgas blottställa den ädle konungen för den förödmjukelsen, som skulle blifva en följd af mitt beslut, ty det var ganska säkert, att ständerna vid den kommande riksdagen, då de skulle döma mellan konungen och mig, skulle förklara mig hafva handlat rätt.

Konseljen började s; jag föredrog först alla de öfriga målen på listan och sist det om delningen af länet. Sedan jag framställt saken och omnämnt rikets ständers beslut att vägra de nödiga anslagen, förklarade jag, att, ehuru jag för min del insåg den stora nytta och de många fördelarna, som länets fördelning i tvenne [skulle] medföra såväl för det allmänna som för större delen af länets invånare enskildt, och ehuru jag således gärna skullehafva velat tillstyrka Kungl. Maj:t att bifalla förslaget därom, måste jag nu likväl, då rikets ständer afslagit konungens proposition om anslag af medel på stat för verkställigheten däraf, tillstyrka Kungl. Maj :t att icke bifalla delningen. Häruti instämde samtliga statsrådets ledamöter. Konungen satt tyst en stund, min oro under den stunden kan jag icke beskrifva. Slutligen yttrade konungen: »Jag gillar statssekreterarens och statsrådets mening, men jag förklarar, att jag gör det mycket mot min vilja och endast, emedan jag icke kan göra på annat sätt. Jag är dock öfvertygad, att saken skall ske förr eller senare.»

Aldrig lämnade jag någon konselj med så lätta steg, som när jag gick från denna, och jag kunde icke underlåta att vid min enskilda föredragning gången därpå innerligt tacka konungen för det att han förenade sig med konseljen i det målet. Detta tyckte han om och sade: »Ja, min vän, jag kunde icke göra något annat.»

Den andra gången, som jag var nära att nödgas vägra min kontrasignation, var af följande anledning. Landshöf-dingen i Uppsala, presidenten friherre Fock, hade år 1830 vid 65 års ålder och med företeende af läkarbetyg öfver sjuklighet tagit afsked med landshöfdingepension från allmänna indragningsstaten. Några år därefter blef Öfverpost-direktörstjänsten ledig, och konung Karl Johan ville på friherre Focks begäran utnämna honom därtill. Jag föreställde konungen, att det visserligen skulle förefalla litet besynnerligt, att friherre Fock, som fått afsked från landshöf-dingebefattningen af den orsak, att han enligt företedt läkarbetyg vore så sjuklig, att han icke kunde vidare sköta tjänsten med behörig drift och nit, nu skulle vid sin höga ålder blifvit så till hälsan förbättrad, att han ansåg sig kunna förvalta ett annat ämbete, som äfven erfordrade hälsa och vigör, men att detta emellertid icke utgjorde något hinder mot hans utnämnande, om Kungl. Maj :t skulle så finna för godt, dock likväl att friherre Fock, om han utnämndes till den platsen, skulle förlora sin pension på indragnings-staten, och detta skulle han visst icke vilja. Konungen påstod, att jag däruti hade orätt och att friherre Fock kunde utan att förlora sin pension förordnas men icke utnämnas till hvad annan tjänst som helst och med rättighet till hela lönens åtnjutande som arfvode. Jag bad H. Maj :t uppskjuta saken till nästa gång, jag komme upp till H. Maj:t, då jag kunde komma i tillfälle atjt visa hvad författningarna i detta fall stadgade; detta biföll konungen. Gången därpå, då jag hade min

enskilda föredragning, hade jag med mig och företedde den af rikets ständer beslutade och fastställda stats-regleringen, enligt hvilken ingen kunde få uppbära tvenne löner på stat. Karl Johan påstod, att meningen därmed var, att ingen kunde på en gång få innehafva två tjänster med lön på stat men icke att förbjuda en, som tagit afsked från en tjänst med pension, att sedermera förordnas att sköta en annan med bibehållande af pensionen och åtnjutande af lönen till den andra. Detta var uppenbart hvad man kallar advokatyr, och ett beslut i sådan syftning hade varit grundlagsvidrigt samt således aldrig af mig kunnat kontrasigneras. Konungen ville likväl icke gifva vika utan förklarade, att han vidblef sin åsikt. Vi skildes åt, jag med ledsnad att se mig nödsakad vägra kontrasignation, om konungen i konseljen skulle fortfara i sitt beslut, men dagen därpå fick jag befallning att komma upp till konungen, och då, efter det konungen först talat med mig om andra saker, yttrade han: »Jag har tänkt litet närmare på frågan om friherre Fock och beslutat att förordna honom till förvaltandet af öfverpostdirektörsämbetet utan rättighet att uppbära den till detta ämbete på stat uppförda lön men däremot att få begagna boställsvåningen och uppbära de till tjänsten anslagna taffelpenningarna. Hvad säger ni om det?» Jag blef högligen glad däröfver och förklarade, att jag icke insåg något hinder emot ett sådant beslut. »Men», tilläde konungen sedan, »jag beslutar äfven, att hädanefter skall öfverpostdirektören vara skyldig och berättigad att företaga resor för att inspektera alla post-[-kojitor-]{+kontor+} i riket och tillse, att där går rätt till, och att inga underslef begås. För dessa resor skall han åtnjuta skjuts och dagtraktamente efter resereglementet». Detta var ett sätt att skaffa Fock högre inkomster, ty på sådana resor skulle alltid en icke obetydlig besparing uppstå med det stora antalet hästar, som dåvarande reglemente bestod, och i synnerhet som en del af dessa resor naturligtvis skedde på ångbåt, ehuru vid räkningarnas uppgörande landsvägarna kommo att tagas till grund. Visserligen voro sådana resor alldeles icke nödvändiga, utan ändamålet kunde alltför väl vinnas på annat, mindre kostsamt sätt, inen jag ansåg likväl icke något lagstridigt däruti finnas och sade konungen det. Uti påföljande konselj blef friherre Fock förordnad att förvalta öfverpostdirektörsämbetet med rättighet att uppbära alla de till tjänsten hörande förmåner utom lönen. Skyldigheten att företaga de ifrågavarande inspektionsresorna blef icke då utan först längre fram honom personligen ålagd och således icke stadgad såsom ett öfverpostdirektören tillhörande åliggande.

En gång inträffade en löjlig händelse, som jag här vill berätta, ehuru den icke har ringaste sammanhang med det föregående. En deputation från landet hade kommit till staden för att hos Kungl. Maj:t anhålla om en för dess kommuns bästa angelägen sak. Den hade begärt företräde, och konungen hade utsatt dagen och timmen därtill samt emellertid fått kännedom af det tal, som ordföranden skulle vid tillfället hålla, på det att konungen skulle vara beredd på det svar, han därpå ville gifva. Dagen och stunden för företrädet inträffade. Deputationen inkom från ena ändan af stora galleriet, och konungen, åtföljd, af statsråden, statssekreterarna och hofvet, inträdde från motsatta sidan. Sedan ordföranden för deputationen uppläst sitt tal, började konungen läsa sitt svar på franska, skrifvet med stora bokstäfver på ett papper, som han höll framför sig, men efter en liten stund stannade han tvärt; det var nämligen ett ord, som han i hast icke kunde dechiffrera. Statsrådetgrefve Löwenhjelm, som stod litet på sidan bakom konungen, så att han kunde läsa hvad som stod på papperet, företog sig, distrait som han ofta var och utan att tänka på det opassande däruti, att hjälpa konungen och sade således men icke hviskande utan högt, så att det hördes af alla: >Soin, Sire» (soin var nämligen ordet, som konungen icke strax kunde läsa). Karl Johan vände sig om och gaf Löwenhjelm ett par ögonkast, skarpa som synålar. Löwenhjelm, flat och förfärad öfver de blickarna, ville draga sig tillbaka ett par steg men råkade då att trampa på statssekreteraren Grips fot, hvilken var olyckligtvis försedd med liktornar. Grip gaf till ett af smärtan föranledt skrik och stötte till Löwenhjelm så häftigt, att denne höll på att falla framstupa men blef lyckligtvis hejdad i fallet. Allt detta föreföll på några sekunder, men förorsakade genom de löjliga, olika minerna hos de agerande personerna hos oss öfriga i sviten en skrattlust, som var ganska svår att tillbakahålla.

Det föll de vakthafvande af hofvet hos konung Karl Johan in, att de borde ha högre rang. Kabinettskam-marherrarne ansågos vara i rang lika med hofmarskalkar, landshöfdingar och generalmajorer; detta tyckte de vara för litet, de ville anses lika med generallöjtnanter. Tjänstgörande kammarherrar hos drottningen ansågos lika med generaladjutanter, de borde få generalmajors värdighet, och kammarherrame hos prinsarne uppflyttas från

öfverstes till generaladjutants rang. Ett förslag i detta afseende uppgjordes och lämnades till föredraganden för hofären-dena lagman af Georgii, och för att göra honom intresserad för saken stod han på samma förslag uppförd till statssekreterares namn, heder och värdighet. Någon af de i saken intresserade personerna, som ansåg sig stå väl hos Karl Johan, hade passat på ett tillfälle, då konungen var vid godt lynne, och hos honom insinuerat saken samt trodde sig ha fått hans löfte. Detta berättade han för Georgii, som således trodde sig blott behöfva omnämna saken för attfå den bifallen, men då han kom med förslaget och föredrog det, svarade konungen genast: »uppskjutet», och befallde honom att lämna förslaget kvar inne hos konungen. Sedermera påminde väl vederbörande en gång konungen om saken men afsnästes, och frågan förföll, hvad hof-; herrarne beträffade, men hvad angick lagman af Georgii, så sade konungen några år därefter till statssekreteraren Danckwardt, att han ville tillägga Georgii statssekreteraretitel. Danckwardt påminde konungen, att statssekrete-rarne allt sedan år 1835, då deras rang förhöjdes från generalmajors till generallöjtnants, nu innehade denna senare värdighet, och han hemställde, huruvida K. Maj:t tyckte, att Georgii, som i statens tjänst ganska litet uträttat — han hade aldrig haft annat än mycket underordnade befattningar och slutligen fått lagmans titel —, gjort sig förtjänt af att upphöjas till sådan värdighet; Karl Johan fann, att Danckwardt hade rätt, men han hade förmodligen lofvat Georgii den ifrågavarande utmärkelsen och ville icke gärna frångå sitt löfte. Alltid fyndig, hittade han därför på den utvägen att förklara, det den högre rang, som år 1835 tillagts statssekreterarne, endast hade afseende på de verkliga statssekreterarne, och att de blott titulerade icke skulle hafva högre rang än hvad dessa ämbetsmän förut innehaft, nämligen generalmajors; så blef det äfven, och Georgii erhöll öppet bref på statssekreterares namn med lika värdighet som generalmajorer.

Jag har förut på ett par ställen i dessa anteckningar kommit att nämna statsrådet Poppius. Han var af sin samtid allmänt erkänd för en ämbetsman, som i alla de olika befattningar och uppdrag, hvilka han tid efter annan innehade, ådagalade utmärkt skicklighet, duglighet, nit och drift. Detta samtidens omdöme skall säkerligen icke af eftervärlden jäfvas. Han var född i Finland, där han, om jag icke missminner mig, innehade en domsaga, då han hitkallades för att här gagna med sin skicklighet och sin erfarenhet, samt blef år 1809, då högsta domstolen efternya grundlagens antagande organiserades, utnämnd till jus-titieråd; därefter blef han president i kommersekollegium och sedermera statsråd. Dessutom uppdrogs åt honom inseendet öfver ullfabrikationen i riket, äfvensom han blef direktör för den af Karl Johan stiftade landtbruksakade-mien. Det är om honom i denna senare egenskapen, som jag här vill berätta en tilldragelse.

Enligt de vid akademiens instiftelse utfärdade stadgar var direktörens makt mycket inskränkt, hvilket ofta förorsakade tvister mellan Poppius och några akademiens ledamöter. Poppius ville understundom handla något för egenmäktigt, hvilket mötte motstånd å ledamöternas sida och då uppstodo tvister och mindre angenäma scener. För att förekomma sådant beslöt Poppius att söka få stadgarna ändrade, så att mera makt inrymdes åt direktören. Han uppgjorde därför ett förslag till nya stadgar för landtbruksakademien och lämnade mig detsamma med begäran, att jag ville föredraga det för konungen och utverka hans fastställelse därå. Jag frågade, om akademiens ledamöter hade kännedom af förslaget och vore ense med honom om detsamma. Han svarade, att han icke hade meddelat detsamma åt dem, emedan det skulle endast förorsakat krångel och tidsut-dräkt. Jag sade, att det väl vore möjligt, men att föredraga detsamma till fastställelse, innan akademien, som stadgarna rörde, däröfver blifvit hörd, vore stridande mot alla former, och jag måste således vid föredragningen hos konungen yrka, att akademiens utlåtande först blefve in-fordradt. Poppius ville för ingen del, att detta skulle ske; han påstod, att då konungen själf utfärdat de då gällande stadgarna, kunde han äfven utan någons inblandelse ändra desamma och utfärda andra alltefter eget behag, och han bad mig därför icke yrka på remiss till akademien. Jag sade honom, att jag vore fullt öfvertygad, att han, som vore en gammal, erfaren ämbetsman, skulle, om han vore i mitt ställe, handla på samma sätt, samt att jajg således icke kunde frångå mitt beslut att först tillstyrkaakademiens hörande. Poppius tröstade sig med, att konungen, som hade lofvat att fastställa förslaget, så snart det föredrogs, icke skulle anse remiss till akademien nödig utan genast fastställa det, men häruti bedrog han sig. Statsråden förenade sig med mig uti att tillstyrka akademiens hörande först, och konungen yttrade vid min enskilda föredragning utan ringaste tvekan: »Gillat statsrådets mening.» Poppius blef högeligen missnöjd, men det kunde

icke hjälpas. H. K. H. kronprinsen Oskar var kansler för akademien och skref i sådan egenskap ett utlåtande öfver förslaget, däruti han visade, att detsamma innefattade alltför mycken egenmäktighet hos direktören, och gjorde en mängd anmärkningar samt föreslog ändringar i liberal syft-ning. Poppius gick upp till konungen, och häftig som han alltid var, framställde han, att allt hvad kronprinsen yttrat och anmärkt gick ut på rabulisteri och vore högst farligt. Detta var tillräckligt för att göra konungen uppbragt; han skickade genast efter kronprinsen och iPoppii närvaro befallde honom omskrifva utlåtandet. Kronprinsen visade mycken fasthet, sade sig skola omskrifva sitt utlåtande, efter H. Maj :t så befallde, men icke för att förändra sina framställda åsikter utan endast för att mildra några kanske alltför skarpa och bittra yttranden. Detta skedde, kronprinsen lämnade ett annat utlåtande, men som i sak innehöll detsamma, som det föregående. Poppius, förbittrad, begaf sig upp till konungen, och enligt hvad han, Poppius, för mig sedermera yttrat, skall därstädes ett ganska häftigt uppträde ägt rum, som slutades därmed, att Poppius förklarade för kronprinsen, att han aldrig komme att sätta sin fot öfver H. K. Höghets tröskel, såvida icke han blefve befalld därtill, då det vore hans plikt att lyda.

Statsrådet Poppius var icke länge statsråd, utan så snart tan uppnått pensionsåldern, tog han afsked därifrån, icke för sjuklighets skull, han hade tvärtom en ovanlig vigör, utan af den orsak, att han hade mycket svårt att tala franska, så att Karl Johan kunde förstå honom, ytterligareförsvåradt genom den starka finska brytningen. Ofta såg man, huru konungen, då Poppius i konseljen yttrade något, vände hufvudet än åt höger och än åt vänster för att kunna uppfatta, hvad han sade, men förgäfves. Poppius tog slutligen det partiet att icke yttra sig i konseljen utan till protokollet diktera sina emot konungen afvi-kande tankar i förekommande frågor, hvilket han likväl själf fann icke vara rätt, ty konungen fick därigenom sällan kännedom däraf.

Året 1838 var rikt på tilldragelser af mindre angenäm beskaffenhet för konungen och i följd däraf äfven för mig och andra, hvilka tilldragelser jag nu skall berätta i den mån de framstå för mitt minne.

Karl Johan brukade ibland promenera till häst. Han hade en hvit häst, som han helst red. De ridhästar, han begagnade, skulle alltid vara inridna på ett eget sätt, olikt andra ridhästar. Den omnämnda hvita hästen var ett ovanligt stilla och lugnt kreatur, men konungen hade den ovana att under det han talade med den, som red bredvid honom, med ridspöet kittla öronen och halsen på sin häst. En dag i början af sommaren år 1838 gjorde han en promenad på sin hvita 'häst kring Djurgården och uppehöll sig en stund på Rosendal; på hemvägen därifrån talade han med grefve Brahe, som red bredvid honom, och därunder kittlade han som vanligt hästens öron med ridspöt. Denne, som förut alltid med tålamod upptagit denna karess och endast skakat och vändt sitt vackra hufvud för att gifva till känna sitt missnöje därmed, blef nu otålig och, då konungen var midt för Framnäs, började skena i rak sträcka vägen utåt genom den då befintliga porten vid inträdet till Djurgården; där kröker sig vägen, men hästen fortsatte sin fart rakt fram till den emellan vägen och lif-medikus Nermans ängslägenhet vid slutet af dess villa då befintliga gärdesgård men kom icke längre än med fram-fötterna upp på gärdesgården, där han således stannade. Genom den hastiga stöt, som därigenom uppkom, kastades

konungen öfver hästens hufvud in på ängen, dår han föll uti det därstädes växande, höga gräset. Hans svit skyndade naturligtvis så fort som möjligt efter, och grefve Brahe, som först kom fram, kastade sig af hästen och öfver gärdesgården in till konungen, som påstod sig icke hafva det minsta skadat sig och ville åter stiga till häst för att på det sättet fortsätta färden till slottet, men han lät öfvertala sig att icke göra det, utan vagn efterskickades, uti hvilken han åkte hem. Ankommen till slottet, efterskickades läkare och kirurger, och då begynte konungen klaga öfver smärta i ena axeln. Han afkläddes och det befanns, att ena nyckelbenet var afbrutet. Detta lärer icke vara något, som medför fara för lifvet utan fordrar endast lugn och stillhet, till dess det blifvit läkt. Det läktes också snart, men konungen fick gå med armen i band omkring sex veckor och hade sedermera aldrig någon olägenhet af den händelsen.

En af de kirurger, som voro närvarande, då H. Maj:t afkläddes, sade mig sedermera, att han aldrig hade sett förut någon människa så starkt byggd som konungen, och han påstod, att om icke Karl Johan förginge sig i dieten eller någon annan oförutsedd händelse inträffade, så borde han kunna upphinna 100 års ålder.

Jag kommer nu till en händelse, som inträffade år 1838, och som hos konungen väckte mycken glädje och

tillfredsställelse; det var ryske kejsaren Nikolai oväntade hitkomst och vistande här. Kejsaren hade låtit underrätta konungen om att hans son tronföljaren skulle göra ett besök i Stockholm. Naturligtvis gjordes alla nödiga anstalter för att väl mottaga honom. En våning i slottet, som vanligen icke begagnades, iordningställdes för hans räkning och så vidare. Ceremonielet vid storfurstens emot-tagande uppgjordes; det skulle tillgå på det sättet, att så snart ryska ångfartyget, på hvilket storfursten befann sig, var signaleradt och kommit upp på strömmen, skulle en svensk slup, kommenderad af en premiärlöjtnant vid[-flottan,-]{+flottan,+} vara där tillmötes för att afhämta storfursten och föra honom i land vid Logårdstrappan, där alla vederbörande då skulle emottaga honom, hvarefter han skulle be-gifva sig till de för honom utsedda rummen, och man förmodade, att han då skulle genast skicka och fråga, när Hans Maj:t täcktes tillåta att han fick göra sitt besök; då skulle det svaras: om 1/4 timma; men i stället att afvakta denna 1/4 timman, skulle konungen genast begifva sig till storfursten. Så skulle det tillgå, men helt annorlunda blef det. Vid ångfartygets ankomst var svenska slupen till mötes, lade intill, och storfursten med sin svit nedsteg uti densamma, men på samma gång nedhalades en rysk slup från fartyget, och en högväxt man med ett bredt blått ordensband, åtföljd af en annan herre, steg uti densamma, och bägge sluparna liksom kappades att komma först fram. Befälhafvaren på svenska slupen tyckte, att det var i högsta grad ohöfligt af befälhafvaren på den ryska, som visste, att storfursten var på den svenska, att vilja ro förbi honom, och han beslöt därför att gifva honom en liten minnesbeta; då således bägge sluparna ungefär på en gång framkommo, styrde befälhafvaren på den svenska slupen med flit så, att den kom att stöta till den andra, som däraf fick en liten obetydlig, lätt botad skada. Han blef sedermera bra ångerköpt, när han fick veta, hvem det var, som befann sig på ryska slupen. Så snart ryska slupen lagt i land, hoppade den högväxte mannen tillika med den, som åtföljt honom, i land, trängde sig genom folkhopen och gick uppför trappan till Logården och öfver densamma in i slottet direkt till konungen. Den högväxte mannen var kejsaren, och den person, som åtföljde honom, var en ung general von Suchtelen, som hade varit i Sverige flera år hos sin fader, ryske ministern grefve von Suchtelen, och således kände vägarna. Grefve Brahe, som hade varit i Ryssland, kände genast igen kejsaren, så snart han fick se honom, och lyckades att komma före honom till konungen, yttrande: »Sire, kejsaren!» Konuu-[-gen,-]{+gen,+} klädd men med bonjourrock på sig, satt i soffan och läste och troende, att Brahe hade velat underrätta honom om, att storfursten var anländ, svarade: »Men ni vet väl hvad vi kommit öfverens om!» Brahe: »Nej, Sire, det är kejsaren», och i samma ögonblick stod kejsaren på tröskeln till rummet. Konungen rusade upp och skyndade mot kejsaren. De omfamnade hvarandra. Brahe gick ut, dörrarna stängdes, och hvad de bägge monarkerna sade hvarandra under detta téte-å-téte har icke spridt sig.

Hastigt spriddes ryktet om kejsarens ankomst; först troddes det icke, men snart blef det allmänt bekant, och det väckte mycken belåtenhet och glädje, ty det visade mycket förtroende och vänskap å kejsarens sida att utan föregången anmälan komma och öfverraska konungen. Karl JohaD+} själf var oändligen glad och belåten. Kejsaren förklarade, att han ville bo inne hos sin son, och att han lifligt önskade, att inga särskilda anstalter för honom måtte göras.

Det är icke möjligt att visa någon mera artighet och uppmärksamhet än kejsaren visade Karl Johan; han glömde sig aldrig ett ögonblick i detta afseende. När någon gång de bägge monarkerna redo ut tillsammans, åtföljda af sina sviter, observerade man, att kejsarens häst alltid var ett halft hästhufvud längre tillbaka än konungens. Eljest var det alltid kronprinsen Oskar, som ledsagade kejsaren och storfursten, när de skulle se, hvad märkvärdigt här fanns visa. En gång observerade man, att, då kejsaren, storfursten och kronprinsen skulle åka ut, och vagnen stod förspänd på inre borggården, steg kejsaren först uti, därefter storfursten, som satte sig bredvid kejsaren, men i samma ögonblick fattade kejsaren med kraftfull arm storfursten i bröstet, upplyfte honom och satte honom på framsitsen, så att kronprinsen fick sin plats bredvid kejsaren. Detta väckte en glad känsla hos den mängd åskådare, som omgåfvo vagnen, så att de begynte hurra för kejsaren.På en af de féter, som gåfvos på slottet för kejsaren, frågade han vid ett tillfälle dem, som stodo närmast, om icke friherre von Brinckman vore närvarande. Brinck-man kom genast fram och blef presenterad för kejsaren, som då sade honom, att han vore den enda person, på hvilken kejsaren någonsin varit jaloux. Kejsaren berättade därpå, att en gång, då kejsaren utan att först låta anmäla sig hade oväntad inträdt till kejsarinnan, hade han märkt, att hon hade hastigt gömt ett papper i sin

barm; kejsaren hade frågat henne, hvad det var för ett papper, hvarpå kejsarinnan svarade, att det var ett bref från en kavaljer; kejsaren tilläde: »I början blef jag litet bekymrad, men kejsarinnans ton och assur ans kom mig straxt att begripa, att hon endast skämtade; hon visade mig därpå brefvet, som var från er, skrifvet för längre tid tillbaka, och berättade, att hon hade som ung gjort er bekantskap i Berlin, där ni då var svensk minister, och att hon fattat vänskap för er samt öfverenskommit med er, då ni blef ra-pellerad, att hon och ni skulle korrespondera med hvarandra. Hon hade tyckt mycket om edra bref, och det undrar jag icke på, sedan jag läst det brefvet, hon visade mig* och hvilket ådagalade, att ni äger en utmärkt talent epistolaire, men hon sade sig nu vara ond på er, ty allt sedan hon blef min gemål, har ni upphört att skrifva till henne. När hon nu fick höra, att jag ämnade mig hit, bad hon mig göra er bekantskap och fråga, huru det kommer sig, att ni icke vidare vill fortsätta korrespondensen, hvilken [hon] å sin sida skulle önska måtte fortfara.» Den, som kände friherre von Brinckman, kan lätt föreställa sig, huru förtjust han blef öfver att finna sig icke vara bortglömd; han förklarade, att det var vördnaden för Hennes Maj:t, sedan hon blifvit kejsarinna, som gjorde, att han icke vågade skrifva vidare till henne, men att det skulle utgöra för honom den största lycka, som kunde hända honom, om han finge taga sig den friheten att äfven hädanefter skrifva till Hennes Kejserliga Maj:t och få betyga dendjupa, outplånliga vördnad och tacksamhet, han hyser och ständigt skall hysa för prinsessans af Preussen honom visade ynnest och godhet under hans vistande i Berlin. Kejsaren. svarade: »Det är bra, skrif och lämna mig brefvet, så skall jag riktigt framföra det.»

Efter jag kommit att nämna friherre von Brinckman, vill jag här för en stund afbryta berättelsen om kejsarens vistande härstädes och omtala en anekdot om Brinckman, som daterar sig från hans senare lefnadsår. Vid närmare 80 års ålder råkade han blifva kär uti vår stora skådespelerska m:ll Emilie Högquist; han skref verser och biljetter till henne oupphörligt, och hon, som alldeles icke hade samma talang eller fann samma nöje uti att skrif v a som Brinckman, var däröfver i början högligen generad och lät honom förstå det. Han bad henne alldeles icke bry sig om att besvara hans epistlar, utan han vore fullkomligt nöjd, om hon blott ville tillåta honom att skrif va. Detta gjorde hon gärna och läste alltid med nöje det han skref. En gång föll det honom in att tillställa en soaré hos sig för hennes skull. Han bjöd till soarén de förnämsta damerna vid hofvet och af la haute volée, men tillkännagaf vid själf va bjudningen, a/fct soarén var tillställd för mamsell Högquists skull, som lofvat komma, så att de öfriga bjudna damerna icke skulle finna sig stötta eller förnärmade, om de, utan att afveta det, hade funnit henne bland sällskapet. Dagarna, som föregingo den, då soarén skulle äga rum, hade många öfverläggningar ägt rum emellan de högförnäma damerna, som voro bjudna, huruvida de skulle kunna infinna sig på en soaré i sällskap med en aktris. Å ena sidan förekom emot antagandet af inbjudningen den då mera än nu rådande fördomen hos den så kallade bättre so-cieteten, att det icke gick an eller passade sig att umgås med aktörer och aktriser, men å andra sidan var nyfikenheten stor att få se, huru en sådan varelse som mamsell Högquist skulle taga sig ut i en societet af den förnämhet och glans som den ifrågavarande, och huru de skulle triumfera,då de fingo se hennes förlägenhet, ty det var naturligt, att hon skulle finna sig deplacerad i en sådan societet och i följd däraf bära sig ridicult åt. Efter långa diskussioner för och emot segrade slutligen nyfikenheten, och de förnäma damerna lofvade infinna sig. Att de bjudna herrarne utan all slags tvekan kommo,' var naturligt. En af de bjudna gästerna, redaktören till Svenska Minerva expeditionssekreteraren Askelöf, berättade mig dagen efter sedan soarén ägt rum, att mamsell Högquist hade väckt icke allenast allmän förundran utan äfven beundran; han själf hade gått dit i den alldeles icke artiga föresatsen att göra henne förlägen, emedan några af hans bekanta hade förut sagt honom, att de voro öfvertygade, att hon skulle visa sig utan någon slags timiditet eller tafatthet; han misslyckades fullkomligt uti denna sin föresats. Hon hade uppträdt med en fullkomlig assurance men tillika anspråkslöshet och med en aimabilité mot alla, så att hon, som sagdt är, väckte allmän förundran. De förnäma damerna kunde icke förstå, huru det var möjligt, att hon, som aldrig hade befunnit sig i en sådan societet, kunde så fullkomligt ådagalägga le bon ton, icke ett ögonblick afvika därifrån utan alltid med en utmärkt takt och äfven snille blanda sig i diskurserna; att hon skulle vara artig och aimable, det hade de väl hört och kunde väl förstå, huru det var möjligt, men det andra var högst oväntadt. Således i stället för att de förnäma damerna hade väntat att få triumfera öfver henne, var det hon, som hade skäl att triumfera. Att herrarne voro förtjusta, är lätt begripligt. Askelöf försäkrade, att enligt hans öfvertygelse lämnade ingen den soarén utan

beundran för mamsell Hög-quists uppförande därstädes.

Jag återkommer nu till kejsar Nikolai vistande härstädes. Ibland de inrättningar, som kejsaren besåg, var äfven garnisonssjukhuset på Kungsholmen. Han tog noga kännedom om alla anstalterna därvid och berömde mycket den ordning, som rådde i alla detaljer, samt yttrade slut-[-ligen,-]{+ligen,+} att detta var den bäst ordnade och fullständigaste inrättning i den genren, som han någonsin sett.

Kronprinsen hade flera år förut inrättat de så kallade korpralskolor, där soldaterna skulle lära sig läsa, skrifva och räkna. Det var med honom som med alla dem, hvilka påhittat något nytt, att han vurmade för idén, och således var det klart, att han ville visa kejsaren densamma. De begåfvo sig således till Fredrikshofs kasern, och där började en examen. En t af la framställdes mot väggen, och den ene soldaten efter den andre skulle fram och visa sin skicklighet uti att räkna. I början såg och hörde kejsaren därpå af artighet, men då det aldrig tog slut, förlorade han tålamodet och yttrade: »Allt det där är mycket bra, men för min del tycker jag icke om professors-sol-dater (les soldats professeurs)», och därpå vände han sig om och gick ut. Naturligtvis blef det genast slut med examen, och kronprinsen, icke så litet flat, följde efter.

Den dagen, kejsaren utsatt till sin af resa härifrån, gaf konungen en fete på slottet. Kejsaren skulle resa klockan 12 på natten. När det led till den tiden, sågs konungen, åtföljd af kejsaren, passera en del af stora galleriet och begifva sig genom den dörr, som leder därifrån till hans rum; kejsarens svit stannade vid nämnda dörr för att där af vakta kejsarens återkomst. En liten stund därefter kommo ^kronprinsen och storfursten och slutligen drottningen och kronprinsessan, hvilka alla gingo in dit konungen och kejsaren hade begifvit sig. Hela det stora galleriet var fullsatt med spelbord; alla de spelande, hvari-bland jag äfven var, stego naturligtvis upp; en del gingo fram för att tala med de ryska herrarne, under det de väntade. Man förstod ganska väl, att kejsaren och alla de kungliga hade begifvit sig in i de inre rummen för att där l<unna ostörda och utan nyfikna vittnen få taga afsked. Jag stod och talade vid en ung furst Dolgoruki om Stock Uolms+} vackra belägenhet; han sade, att utsikten från Mosebacke hade på det högsta frapperat honom. I det-samma hördes skott, hvilket var signalen till att kejsaren redan var ombord på ångfartyget. Det var riktigt löjligt att se de ryska herrarnes förskräckelse; de hade varit så lugna i den öfvertygelsen, att kejsaren skulle komma tillbaka till galleriet, där de stodo, men han hade utan att avertera dem begifvit sig af en annan väg. De fruktade nu att komma för sent; detta var likväl icke att befara, ty konungen hade åtföljt kejsaren till ångbåten, men detta visste de icke. Ungefär en half timma därefter sköts åter, och då skedde affärden. Storfursten stannade kvar ännu en liten tid.

Denna episod i konung Karl Johans lefnad var icke den, han minst satte värde påA Många gånger talade han därom med mig och om hans förvåning, när han fick se kejsaren stående i dörren till rummet, där konungen befann sig. Karl «Johan hade först gjort hans bekantskap under 1813 års kampanj, men då var storfursten Nikolaus en 17-års yngling och således ännu utan något annat anseende än det, som hans egenskap af broder till kejsar Alexander förskaffade honom.

KAP. XV.

Basarbyggnaden på Norrbro.

Jag kommer nu till en tilldragelse, som på sin tid förorsakade mig många bekymmer och ledsamheter: det var nämligen basarbyggnaden på Norrbro.

En dag 1837 mötte jag dåvarande öfverståthållaren friherre Sprengtporten på gatan. Han frågade mig, hvad jag tänkte om ett förslag, som vore å bane, att nämligen i stället för den fula muren, som sträckte sig framför kungl. slottets tomt på Norrbro, uppföra en prydlig basarbyggnad. Jag svarade, att jag tyckte det skulle blifva vackert och! lämpligt, om byggnaden blefve smakfull och af en prydlig[-arkitektur,-]{+arkitektur,+} ty den nu befintliga muren hade länge utgjort min stora förargelse i anseende till dess vanprydlig-het. Han uppgaf då, att meningen vore att ställa byggnadsföretaget på aktier å 6,000 rdr hvardera, 14 aktier behöfdes inalles, och af dem voro flera redan tecknade; företaget skulle ofelbart bli lönande för aktieägarne och således icke svårt att få de felande aktierna tecknade.

Konungen hade den 11 september företagit en resa till åtskilliga delar af riket, och en regering var som vanligt förordnad under hans frånvaro med kronprinsen till ordförande. Några dagar efter mitt samtal med friherre Sprengtporten hade regeringen session. Sedan jag slutat min föredragning, framtog kronprinsen några handlingar och däribland en ritning. Han anförde därefter detsamma, som Sprengtporten sagt mig, och förespeglade därunder alla fördelarna af en vacker basarbyggnad på den platsen i stället för den fula stenmuren, som förut där fanns, och förevisade så ofvannämnda ritning, som föreställde den tillämnade basarbyggnaden. Därvid kom han att yttra, att aktieägarne med säkerhet kunde påräkna 10 å 12 procent å sina penningar. I ögonblicket inföll grefve Rosenblad: »Jag tager aktier, Eders Kungl. Höghet, jag tager aktier.» Detta naiva utrop, just som kronprinsen talade om vinsten, väckte hos enhvar af de närvarande en viss munterhet, som likväl af aktning för den gamle mannen icke blef högljudd; »men», fortfor kronprinsen, »det är icke min mening, att regeringen nu skall fatta beslut i saken, ty jag anser, att vi först böra inhämta H. Maj:ts+} tanka, huruvida H. Maj:t har något emot saken. Jag skrifver i dag <1111 konungen och ämnar då skicka handlingarna till hans bepröfvande.» Saken hvilade således, tills svar från konungen hunnit ankomma. 14 dagar därefter anmälde kronprinsen uti regeringen, att handlingarna återkommit från konungen, som förklarat sig icke hafva något emot saken, och att regeringen ägde att besluta, som den fann för godt. På grund häraf föredrog kron-prinsen nu själf handlingarna; ritningen gillades och på-skrefs af alla ledamöterna med Oskar i spetsen; platsen uppläts åt aktiebolaget mot en årlig tomtöreafgift af 100 rdr banko till kronan; rättighet förbehölls kronan att inom en viss tidrymd inlösa byggnaden mot vissa procents förhöjning utöfver hvad densamma enligt verificerade räkningar kostat bolaget m. m.

Följande året började bolaget bygga. Under det detta fortgick, fick man en afton läsa uti Aftonbladet en artikel af ungefär följande innehåll, att det vore besynnerligt, huru man här hos oss hade för olika åsikter i afseende på smak och skönhetssinne emot hvad andra nationer hade; om man utomlands hade ett vackert slott eller för vacker arkitektur utmärkt byggnad, så gjorde man allt för att få den fristående, så att ingenting hindrade åskådligheten af densamma; hos oss åter, som har ett kungligt slott, hvars make i skönhet man kanske förgäfves får söka i något annat land, uppför man andra byggnader i närheten, som förtaga utsikten af det vackra slottet etc., etc. Dagen därpå på förmiddagen fick jag befallning att komma upp till konungen och att medföra ritningen till basarbyggnaden. Det skedde. Konungen beskådade ritningen och sade sedan, att »den är ju ganska vacker och icke skymmer den på något sätt bort slottet». I anseende till byggnadens längd syntes den låg vid första påseendet, hvilket gjorde, att konungen yttrade sig på sätt nyss nämndt är, men efter en stund sade han: »Låt oss se, huru hög byggnaden är!» En passare framtogs och höjden mättes på ritningens skala; den befanns utgöra 14 alnar. Då blef det annat ljud: »Hvad, fjorton alnar! Jag vill icke det här, det skall icke ske. Förstår ni ?» yttrade konungen med höjd stämma. Jag sökte på så grannlaga sätt, jag kunde, göra det för konungen klart, att det numera icke kunde ändras, enär regeringen hade gillat ritningen och tillåtit bolaget att bygga enligt densamma; det vore nu enskildas tillhörighet och kunde icke utan dess medgifvande förändras. Konungen blef allt meroch mer uppbragt och ville rakt af förbjuda hela byggnaden. Efter en ganska stormig och i följd däraf ledsam1 diskussion fick jag konungen att tillåta, att jag skulle få försöka öfvertala bolaget att medgifva en förändring uti byggnadens höjd. Bolaget hade en direktion, och ordföranden i denna direktion var en major Odencrantz, hvilken tillika hade inseendet och bestyret med byggnaden; jag var bekant med honom och fick, likväl med svårighet, honom först att medgifva afstannandet af byggandet, till dess man kommit öfverens om ritningens förändring. Enligt ritningen skulle byggnaden komma att bestå af bodar på nedre botten samt en liten öfvervåning med eldrum; fråga uppstod nu, att öfvervåningen skulle försvinna, hvilket bolaget ville medgifva, om det i stället finge tillöka byggnadens bredd med lika många alnar, som minskades i höjden. Uti första ögonblicket var konungen härmed nöjd, men snart påminde han sig, att grefve Brahe ofta klagat öfver stalltomtens otillräcklighet, och som, ifall basarbyggnaden skulle ökas på bredden, detta nödvändigt skulle ske på stalltomtens bekostnad, hvilken således skulle blifvit ännu mindre än förut, så förkastades detta förslag. Då lät bolaget göra en ny ritning, enligt hvilken byggnadens höjd skulle blifva mellan 10 och 11 alnar, och förklarade, att bolaget, för att gå Kungl. Maj:ts önskan till mötes, ville, om konungen täcktes gilla densamma, bygga efter den men med villkor, att bolaget finge ersatta de kostnader, som blifvit nedlagda med beräkning, att byggnaden skulle uppföras efter första ritningen, men hvilka kostnader nu blef-vo förgäfves gjorda, sedan ritningen skulle förändras; dessa kostnader

uppgaf bolaget utgöra 7,000 rdr banko. Nu uppstod fråga, hvar dessa 7,000 rdr b:ko skulle tagas; konungen förklarade bestämdt, att han icke gåfve en skilling därtill; utaf allmänna medel kunde det naturligtvis aldrig komma i fråga att taga dem. Under dessa negociationer förgick den bästa tiden af året för bolaget att bygga, och Odencrantz yrkade på snart afgörande; i annat fall[-skulle-]{+skulle+} byggnaden åter företagas efter gamla ritningen. Under allt detta hade jag flera gånger i veckan och till och med flera gånger om dagen ibland varit uppkallad till konungen endast i och för basarfrågan. De diskussioner, som då föreföllo, voro i hög grad stormiga och ledsamma, ty H. Majrt var alltid mycket uppbragt och utfor i häftiga ord mot regeringen och kronprinsen, ehuru de icke voro närvarande, för det att de tillåtit uppförandet af en byggnad på den platsen. En gång, då han på detta sätt yttrade sig öfver kronprinsen och tycktes vara i hög grad ond på honom därför, öppnades dörren, och Oskar inträdde. Jag i min enfald tänkte: nu blir det en hygglig scen; men på en gång var det slut med konungens vrede, han steg i ögonblicket upp från sin stol framför toalettbordet, skyndade sig mot kronprinsen, och omfamnande honom sade han med den mest vänliga ton och min: »Se där ha vi dig ju, min son! Hur står det till? Sér du, min käre Oskar! Ulfsparre och jag tala om den där basaren. Man måste ändra detta, ty det är icke vackert att ha en så hög byggnad där.» Kronprinsen yttrade sig mycket försiktigt, att han hoppades, att det på något sätt skulle kunna ställas till så, att H. Maj:t blefve nöjd. Sedermera talades om andra saker, och jag fick aflägsna mig. Att emellertid kronprinsen äfven hade ledsamheter och trassel i och för denna byggnad är säkert. En gång under det jag var uppkallad till konungen, och sedan han en lång stund hade på vanligt sätt utfarit emot hela företaget, vände han sig hastigt till mig och sade: »Gå till min son och säg honom, att han gjort en dumhet.» Jag rörde mig icke ur stället utan satt kvar, hvarpå konungen fortfor: »Gå då, som jag befaller er, till min son och säg åt honom, att han har gjort en dumhet.» Jag gick ändå+} icke; då yttrade ändtligen grefve Brahe, som var närvarande: »Sire, Ulfsparre kan helt visst ej träffa prinsen nu, ty han sitter till bords.» Klockan var nämligen fyra på eftermiddagen, hvilket var den tiden, då kronprinsenoch kronprinsessan åto middag. Konungen svarade: »Det är sant; nå, jag skall väl säga honom det själf då.» På samma sätt var det i konseljerna, som under tiden höllos; konungen utfor äfven där med häftighet emot basarbyggnaden, och jag är säker på, att de ledamöter, som suttit uti regeringen, när beslutet togs, mer än en gång inom sig önskade, att det aldrig hade varit fråga därom. Men för att nu återkomma till själf va saken, så hade, som jag nämnt, bolaget yrkat att få ersättning för de 7,000 rdr banko, som det onödigtvis utbetalt, om ritningen skulle ändras. Jag vidtog då följande utväg. Kronprinsen hade 2 aktier och kronprinsessan en aktie uti bolaget; jag gick upp till kronprinsen och yttrade, att enligt min tanke vore det alltid förtjänstfullt, om en tronföljare deltager uti företag, som tjäna till att uppmuntra industrien och dymedelst befrämja allmänt och enskildt väl i ändamål att på det sättet väcka intresse för saken men icke för att själf däraf skörda ekonomisk vinst; men att en tronföljare ingår i företag, som endast äro beräknade på enskild vinst såsom basar-byggnaden, hvilken anses komma att lämna 10 å 12 procent, tror jag icke är så bra; om Eders Kungl. Höghet och Hennes Kungl. Höghet kronprinsessan ville cedera en eller två af sina aktier till bolaget, så finge detsamma på det sättet fullt ut sina 7,000 rdr banko ersatta, och den kinkiga frågan vore löst; jag slutade med att bedja honom icke illa upptaga, hvad jag nu sagt, men jag hade ansett det vara min plikt. Kronprinsen rodnade starkt och svarade endast: »Ulfsparre skall få mitt svar i morgon, farväl.» Dagen därpå kom kronprinsens adjutant, dåvarande majoren, numera öfverintendenten Söderberg, till mig och hälsade från kronprinsen, att frågan om de 7,000 rdr banko nu vore uppgjord. Jag frågade på hvad sätt. Han svarade, att kronprinsen hos bolaget förbehållit sig endast fyra procent om året i reveny för sina aktier och till bolaget öfverlåtit all den utdelning, som därutöfver belöpte. Detta sätt var bättre än det, jag föreslagit, men jag kunde likväl hafvaden tillfredsställelsen, att mitt förslag hade gifvit anledning till det beslut, som fattades. Nu hoppades jag, att hela krånglet skulle vara slut, och gick i den förhoppningen upp till konungen, för hvilken jag berättade, att bolaget fått den önskade ersättningen. Konungen frågade mig, hvem som betalt de 7,000 rdr banko. Jag svarade, att jag icke visste det, jag hade af bolagets disponent endast fått den underrättelsen, att saken var uppgjord. Konungen fortfor: »Det är min son, jag är säker på det. Men det är också hans fel, och för öfrigt är Oskar rikare än jag.» Jag framlade därpå den nya ritningen med anhållan, att Hans Maj:t täcktes med sin påskrift gilla densamma. Till min stora förvåning, som trodde, att icke något vidare hinder skulle uppstå, svarade konungen: »Nej, jag undertecknar ej.» Jag måste gå med oförrättadt ärende. Samma afton var det konselj. Jag framtog då åter ritningen med

anhållan om konungens fastställelse. Jag hade hoppats på att få understöd af statsråden, men de tego som muren och lämnade mig ensam att strida med konungen. Det var den ledsammaste stund jag tillbringat i någon, konselj: konungen, i hög grad uppbragt som alltid, så snart det var fråga om basarbyggnaden, och jag, som icke kunde utan i yttersta nödfall gifva vika, emedan jag fruktade, att bolaget skulle åter börja bygga efter gamla ritningen, om det icke [finge] den nya fastställd. Slutligen lyckades det mig att få konungen så långt, att han förklarade sig vilja fastställa ritningen med villkor, att byggnadens höjd från marken upp till yttersta spetsen af takåsen icke finge öfverstiga 9 alnar; detta skulle intagas i protokollet för dagen, hvilket äfven skedde, och jag skref äfven på själfva ritningen detta villkor, men då jag därefter åter framlade ritningen för konungen för att få dess namn därpå, fick jag åter det ledsamma svaret: »Nej, jag undertecknar icke!» Att den aftonen vidare yrka därpå hade varit förgäfves; jag återtog således ritningen och gick hem trött och uppledsen.Under denna debatt i konseljen hände det en gång, att konungen utfor emot mig i häftiga ordalag, liksom skulle jag vara orsaken till hela denna affären. Detta ansåg jag mig icke böra lämna utan svar, och jag bad därför att få fästa konungens uppmärksamhet på, att kronprinsen hade själf i regeringen föredragit frågan, och att jag icke haft annan del däri, än att jag kontrasignerat beslutet, hvilket var min ovillkorliga skyldighet, så snart det icke innefattade något stridande emot grundlagen. Konungen sade då: »Det är sant, förlåt Ulfsparre, det är icke ert fel.» I detta skick stod saken, då den 31 juli om morgonen major Odencrantz kom till mig och underrättade mig om att bolaget, som nu väntat på decision i veckor och månader, under hvilken tid den för uppförandet af byggnaden lämpligaste och förmånligaste årstiden förgått, icke längre kunde eller ville vänta utan hade ålagt honom att dagen därpå åter fortsätta byggnaden och det efter gamla ritningen, såframt icke han innan klockan 8 på morgonen den dagen fått den nya ritningen fastställd. Samma afton var det konselj; jag tog då åter med mig den olyckliga ritningen för att ännu en gång försöka få den af konungen påskrifven. När jag kom in i konseljen, var konungen vid ganska godt lynne, hvilket gaf mig en ehuru svag förhoppning att lyckas; men så snart jag öppnade min mun och nämnde basarbyggnaden, var det på en gång slut med såväl det goda lynnet som med min förhoppning. Konungens uppsyn mörknade, och han vred sig fram och tillbaka i fåtöljen. Jag sade honom, att byggandet ovillkorligen skulle åter företagas klockan 8 morgonen därpå efter gamla ritningen, om icke dessförinnan den nya vore fastställd, och jag bad konungen, så bevekligt jag förmådde, besinna, att då blefve byggnaden 14 alnar hög, i stället för att H. Maj:t nu hade i sin makt att få den endast till 9 alnars höjd, om H. Maj:t ville påteckna ritningen, men allt var förgäfves; jag fick aldrig annat än det gamla svaret: »Nej, jag vill det icke», och med det svaret måste jag gåfrån konseljen, uti hvilken sinnesstämning behöfver jag visst icke här omnämna. Jag hade under hela tiden, ehuru oskyldig, varit blottställd för konungens vrede och dåliga lynne och snart sagdt hvarken dag eller natt haft någon ro i och för denna saken, och nu vid utgåendet ur konseljen såg jag Oaktadt allt detta ingen utväg att få den af gjord, ty att bolaget icke vidare skulle dröja utan verkligen dagen därpå åter begynna bygga efter gamla ritningen, var ganska säkert; jag kände för väl major Odencrantz' karaktär för att kunna tvifla därpå; och hvad skulle icke då sedermera hafva uppstått för ständiga ledsamheter och obehag från konungens sida, då saken icke mer stod att hjälpa och han ständigt i anseende till läget skulle hafva den 14 alnar höga byggnaden för ögonen. Lyckligtvis mötte jag vid utgåendet ur konseljen grefve Brahe i rummet utanför. Jag sade honom då: »I morgon klockan 8 börjar basarbolaget åter bygga och det efter gamla ritningen, såvida icke jag innan dess kan lämna till disponenten, major Odencrantz, den nya ritningen af konungen fastställd; jag har i konseljen därinne gjort allt hvad möjligt varit för att få konungen att påteckna densamma men allt förgäfves; nu lämnar jag ritningen här till eders excellens och besvär eders excellens att göra allt hvad eders excellens förmår för att få konungens påskrift innan klockan 8 i morgon bittida; eders excellens besparar därigenom konungen mången ledsam stund och mycket bekymmer, som han ovillkorligt skulle vara utsatt för, om byggnaden uppföres till den 'efter gamla ritningen fastställda höjden af 14 alnar.» Grefve Brahe svarade med en bekymrad uppsyn: »Tag hit den, jag skall göra hvad jag kan.»

Jag gick hem utan förhoppning, att grefve Brahe skulle lyckas, då jag påminde mig konungens i konseljen mig lämnade bestämda afslag; emellertid var detta den enda utväg, som ännu återstod.

Ulfsparre, Historiska anteckningar. 14Den natten kunde jag icke sofva, jag var därtill för mycket orolig.

Morgonen därpå klockan half åtta kom en ordonnans med biljett från grefve Brahe, åtföljd af ritningen, försedd med konungens påskrift. Min glädje var stor, och jag dröjde icke en minut att skicka efter Odencrantz, till hvilken jag lämnade den fastställda ritningen, men fästade likväl hans uppmärksamhet på det å densamma tecknade villkoret, »att byggnadens höjd icke finge öfverstiga 9 alnar från marken till högsta spetsen af takåsen». Han svarade: »Det blir hofarkitekten Nyströms sak.» Nyström hade gjort ritningen och var äfven den, som åtagit sig byggnadens uppförande. Jag träffade honom dagen därpå och visade honom nödvändigheten af att vid byggandet icke öfverskrida 9 alnar i höjden. Han påstod, att det var omöjligt, ty då skulle taket bli nästan alldeles platt, utan affall för vattnet; 10 alnar vore det minsta, som byggnaden måste hafva i höjd. Jag bad honom akta sig, ty om konungen någonsin skulle komma underfund med, att byggnaden vore en aln högre, än han tillåtit, så vore det Nyström, som konungen komme att hålla sig till, och som då komme att stå till ansvar, men det, sade han, bekymrade honom alls icke.

Såsom bevis på, huru smärtsamt affekterad konungen var öfver hela denna basarbyggnadsaffären vill jag nämna det yttrande han en gång hade uti konseljen, då frågan där förevar; han sade: »Mina herrar, om jag ännu hade sex år att lefva, skulle jag gärna offra tre, om det aldrig hade blifvit fråga om den där basaren.»

Ändtligen var nu, som jag trodde, denna ledsamma affär slut, men jag bedrog mig; en episod till skulle den hafva. Sedan byggnaden var uppförd till murar och tak, men för öfrigt icke ännu färdig, hade jag en gång min enskilda föredragning uti ett af de rum, som hade fönstren utåt Norrbro; konungen stod uti ett fönster och såg utåt bron, jag stod bredvid; på en gång af bröt han min föredragning och bad mig säga till vakthafvande adjutanten, som[-var-]{+var+} i rummet på andra sidan om galleriet, att komma in till konungen; han kom, och konungen befallde honom genast gå ner till basarbyggnaden och mäta dess höjd. Jag öfverlämnar till hvar och en att bedöma den känsla, hvaraf jag intogs, då jag hörde denna befallning, jag, som visste, att byggnaden var en aln högre än konungen tilllåtit. Adjutanten gick, vi sågo honom komma till byggnaden och mätningen begynnas. Efter en stund återkom han, och på konungens fråga: »Nå, hur hög är den?» svarade han: »Nio alnar, Sire.» Min glädje men tillika förvåning var stor; jag kunde icke begripa, huru adjutanten kunnat få ett sådant resultat af mätningen. Emellertid sade konungen endast: »Det är bra»; och jag fick fortsätta min föredragning. När jag sedermera frågade Nyström, huru mätningen kunnat slå ut så, svarade han: »Lyckligtvis var jag på stället, när adjutanten kom, och som allt bygg-nadsgruset ännu låg kvar på marken, lagade jag så, att mätningen började ofvanpå gruset i stället för på marken, och då blef det endast 9 alnar till takåsen.»

Så slutades denna sak. Jag har varit vidlyftig uti dess berättande, men orsaken är den, att jag aldrig kan glömma alla de ledsamma stunder, den förorsakade mig, och den framställer äfven sidor af såväl konung Karl Johans som kronprinsen Oskars karaktärer och lynnen, hvilka, då man talar om dessa tvenne personer, icke bort förtigas eller uteslutas.

{+{+KAP. XYI.+}+}

Upploppet den 20 juli 1838. — Kari Johans nervositet under den följande tiden.

Konungen hade sammankallat konseljen till klockan 9 på aftonen den 20 juli 1838. Jag var äfven kallad. Statsrådets ledamöter infunno sig den bestämda tiden äfvensom jag; alla vände de sig till mig för att få veta anled-

[-KAP. XVI.-]

{+[-KAP. XVI.-]+}ningen till konseljen; jag var likaså okunnig därom som de. Vi hade således intet annat parti att taga än att väntar till dess konungen kunde infinna sig och underrätta oss därom. Emellertid inträffade andra händelser, som gjorde, att den tillämnade konseljen icke blef utaf, och det blef sedermera aldrig bekant, hvarför den blifvit sammankallad. Under det vi väntade, ankom nämligen den ena rapporten efter den andra, att folksamling ägde rum utanför stadshuset, där assessor Crusenstolpe satt arresterad, och att den ökades allt mer och mer. Ändamålet var att storma detsamma och uttaga Crusenstolpe, som om natten skulle transporteras till Vaxholms fästning för att där undergå det honom ådömda straffet. Uti stora galleriet, där vi då befunno oss,

samlades efterhand alla generaler och högre ämbetsmän, så snart de fingo höra, att folksamlingar ägde rum. Slutligen kom konungen äfven dit; han var klädd i sin vanliga uniformsrock, lilla hofuniformen, med serafimerbandet utanpå, hatten på hufvudet och armen i band alltsedan den olyckliga händelsen, då han under ridningen på Djurgården blef afkastad och afbröt det ena nyckelbenet. Han syntes i hög grad upprörd och lidande, gående fram och tillbaka i galleriet, allt med hatten på sig. Kronprinsen bodde på Drottningholm. Konungen skickade efter honom genast, och han infann sig, så snart tiden medgaf. Uti rummet utanför voro alla konungens i staden varande adjutanter och ordonnans-officerare samlade; dessa skickades den ena efter den andra oupphörligt till stället, där oväsendet var, för att inhämta underrättelser och rapportera d£m. Det smärtade mig djupt att se den vördnadsvärde konungen, hvilkens ädla hjärta så högt älskade sitt folk, och som ville så väl, huru han led och huru olycklig han i detta ögonblick kände sig.

Efter en stund befallde han grefve Brahe att gifva befallning om hästars sadlande och framförande; han sade sig själf vilja rida till stället. Grefve Brahe, som insåg, huru olyckligt det skulle blifva, om konungen skulle kom-ma dit och, då han icke kunde tala svenska och således icke genom ord få folket att åtskiljas, icke skulle haft annan utväg än att befalla skjutning på sina egna undersåtar, gick väl ut, på det konungen skulle tro honom hafva fullgjort hans befallning, men han gjorde det icke utan återkom efter en stund i hopp om, att konungen skulle glömma den gifna befallningen, hvilket också var den rätta utvägen, ty hade grefve Brahe eller hvilken som helst sökt att få konungen ifrån den idéen, så hade det efter all anledning just därigenom misslyckats och konungen blifvit mera fast i sin föresats. Efter ungefär en half timme fick likväl grefve Brahe befallning att efterhöra, om icke hästarna voro framkomna. Han gick och återkom med det svaret, att de ännu icke voro det, men att de troligen snart skulle komma. Sedan glömde konungen alldeles bort hela befallningen, och någon fråga därom blef icke vidare. Under tiden kommo rapporter, den ena efter den andra, från generalen friherre Sixten Sparre, som konungen beordrat att taga befälet öfver den på stället samlade ‘militära styrkan, innehållande, att, sedan såväl han som tillförordnade öfverståthållaren förgäfves talat till folket för att 'få dem att skiljas, hade han nödgats befalla truppen att skjuta först löst men, då det icke hjälpte, skarpt på folket, och att han hoppades, att allt snart skulle vara slut. Emellertid hördes ett ohyggligt tjut och hurrande från hopar af pöbel, som gingo förbi slottet. Åter förgingo några ängsliga stunder, hvarefter vi fingo höra konungen ropa: »Herr justitiekansler!» och då Nerman framkommit: »Har ni alla edra fiskaler här?» Nerman svarade: »Ja, Sire», ehuru han icke hade en enda såsom alldeles onödigt. Åter en stund, hvarefter konungen ropade: »Herr Ulfsparre!» Jag skyndade fram, undrande om han skulle fråga, om jag hade mina kanslister och kopister där, liksom han frågat Nerman om hans fiskaler, men konungen endast befallde mig att gå och säga till några af herrarne i yttre rummet att inkomma till ko-[-nungen.-]{+nungen.+} Dessa voro allesammans uttröttade af färdandet fram och tillbaka, och då de nu förmodade, att ändamålet med kallelsen var, att den, som infann sig, åter skulle begifva sig af till oväsendet, så dröjde de en god stund efter min tillsägelse, till dess slutligen en af dem kom, och ganska riktigt befallde konungen honom att begifva sig af och inhämta underrättelser. Ändtligen klockan tre på morgonen kom rapport från Sparren, att folket hade skingrats och att allt var lugnt. Då gick konungens lif-medikus fram till konungen och besvor honom att gå och lägga sig, det vore för hans hälsa högst skadligt att vara längre uppe. Konungen ville det icke i början, men slutligen lät han öfvertala sig och tog god natt af oss allesammans, sedan han erbjudit dem, som ville, att få åka hem; ingen begagnade sig däraf; det var i juli Inånad,+} således full dager klockan tre på morgonen. Denna natt glömmer jag aldrig; att det gått blodigt till utanför stadshuset och på gatorna däromkring, det visste man, men det blef aldrig bekant, huru många, som blifvit döds-skjutna eller mer eller mindre sårade.

Förmiddagen därpå kom befallning om konselj klockan 2 utan uniform. Under det jag gick upp till slottet för att infinna mig i konseljen, mötte jag tillförordnade öfverståthållaren Kuylenstierna, som lämnade mig ett papper, som han sade, på konungens befallning. Det var ett af Kungl. Maj:t året förut från öfverståthållareämbetet infordradt utlåtande i ett mål, som icke hade minsta beröring med tidens händelser, och jag kunde icke begripa, hvad meningen var med dettas af lämnande nu. Jag tog emellertid emot dokumentet och stoppade det i fickan. När alla voro samlade, blefvo vi inkallade till konungen, som satt i sin soffa. Han tillsade grefve Bosenblad att

sätta sig bredvid honom i soffan, och vi andra placerades på stolar, framsatta i halfcirkel på ömse sidor om soffan. Sedan vi blifvit placerade, frågade konungen mig, om jag hade fått något papper från tillförordnade öfverståt-hållaren. Jag svarade ja. Han befallde mig då uppläsa detsamma. Som jag icke trodde mig vara nog hemma i franska språket för att kunna genast på detta språk uppläsa en svensk handling, så lämnade jag den till h. ex. grefve Löwenhjelm, som satt bredvid mig, och bad honom läsa den. Han tycktes alldeles icke vara belåten med denna kommission men tog likväl handlingen och började läsa. Han hade ej hunnit långt, förrän konungen afbröt honom och yttrade: »Men hvad är det här för något? Fortsätt i alla fall, det kommer kanske.» Löwenhielm fortsatte läsningen, men slutligen bröt konungen tvärt af och sade: »Det ar inte det där»; därpå vändande sig till mig frågade han: »Har ni icke fått något annat papper?» Jag svarade: »Nej, Sire!» I samma ögonblick knackades på dörren, och då jag öppnade den, var det grefve Brahe, som lämnade mig ett papper under yttrande: »Här är det rätta.» Det var en ansökning af Stockholms magistrat, att vakt måtte få ställas utanför den del af stadshuset, där hallrättens handlingar funnos förvarade. Som denna ansökning var helt kort, brydde jag mig icke om att lämna den till grefve Löwenhielm utan uppläste den själf. Konungen berättade då, att general Sparre hade nämnt för honom, att magistraten aftonen förut begärt det af honom, och att han hade bifallit det, men att konungen då sagt Sparren, att han haft orätt uti att bifalla sådant; magistraten hade bort vända sig till konungen med ansökning därom, och konungen hade då befallt honom underrätta öfverståthållaren därom och be honom foga anstalt om, att en sådan ansökning skyndsamt inkom, så skulle konungen bifalla den; konungen fortfor: »För närvarande bifaller jag denna begäran. Jag hoppas, att ni icke ha några invändningar att göra däremot.» Jag steg då upp och yttrade: »Jag vågar fästa Ers Majestäts uppmärksamhet på, att detta är ett kommandomål, som icke hör under statsrådet.» Konungen: »Det är sant, ni har rätt, Ulfsparre. Farväl, mina herrar.» Därpå var det slut med konseljen; och vi skildes åt.Under hela sommaren och hösten år 1838 var konungen uti en jämn agitation och inquiétude, som ganska sällan lämnade honom någon ro. Följden var naturligtvis, att jag samt alla de, som hade att göra med honom, icke heller fingo någon ro utan måste jämt vara till* hands, äfven utan att de behöfdes. Jag fick den tiden nästan dagligen befallning att infinna mig hos honom och de flesta gångerna utan ändamål, enär jag, väl uppkommen, afskedades genast med det yttrandet, att konungen misstagit sig; han behöfde mig icke. Vid sådana tillfällen behöfde jag vanligen icke vara klädd i uniform. Jag påminner mig första gången, det hände, att jag, för att genast efterkomma K. Majrts befallning, icke hadé gifvit mig tid att gå hem för att kläda om mig och således då icke hade uniform på mig utan var klädd som vänligt i bonjourrock, och jag bad kammarherren anmäla detta förhållande för konungen. Kammarherren återkom med det svaret från konungen: »Säg honom, att det är med honom och icke med hans rock, som jag vill tala.»

Såsom ett bevis på konungens inquiétude den tiden vill jag berätta följande. En söndagsförmiddag kommo generalerna friherre Lovisin och Lorichs till mig och frågade, om jag icke hade lust att i sällskap med dem intaga min middag på Djurgården. Glad öfver att på detta sätt en gång få njuta af friheten och lugnet, som icke hade händt mig på länge, var jag genast färdig. Vi begåfvo oss till ett af värdshusen på Djurgården. Under det vi där sutto till bords, fingo vi se en gardist till häst, som spände af i sträckande karriär förbi fönstren. Genast föll det mig in, att det var till mig, han hade ärende ^ en stund därefter kom han ridande tillbaka och in på gården, där vi voro. Jag frågade honom, hvem han sökte. Han svarade: »En, som heter Ulfsparre.» Han medförde en biljett från kammarherren med befallning från konungen, att jag skulle uppgifva, hvar jag fanns för att vara till hands, ifall han skulle behöfva mig. Jag sva-[-rade,-]{+rade,+} att jag nu vore på Djurgården, men att jag om en half timme skulle träffas hemma. Vi begåfvo oss i följd häraf+} genast på hemvägen, och då jag kom hem, sade mig min betjänt, att där hade varit fyra särskilda ordonnan-ser för att fråga efter mig, och den siste sade sig hafva order att söka mig ända in i helvetet, om han icke på annat ställe finge rätt på mig. Jag klädde då på mig uniformen, gick upp till konungen och bad kammarherren anmäla mig. Han återkom strax med det svaret, att H. Maj:t ville mig ingenting utan blott ville veta, hvar han skulle få rätt på mig, ifall han skulle komma att behöfva mig. Att jag blef innerligen uppledsen och förargad öfver ett sådant fjäsk, är naturligt.

Följande anekdot visar, huru det fanns personer, som voro nog elaka och dåliga för att ingifva Karl Johan farhågor och göra honom misstänksam.

Statssekreteraren Skogman hade år 1836 föreslagit några af sina närmaste vänner, med hvilka han var mest lierad, däribland jag äfven var, att vi skulle hyra någon passande lokal, där vi kunde sammanträffa om aftnarna dels för att konversera och dels för att fördrifva tiden med låga spel; hasardspel fingo aldrig komma i fråga, och de andra spelen icke med högre point än den vanliga i societeten, på supéer etc., etc. En liten våning hyrdes i Jakobsgränd. Vi voro till en början 16 personer, hvilket antal likväl sedermera så småningom ökades till några och tjugu. En dag, då statsrådet friherre Gyllenhaal och generalen friherre Sixten Sparre voro hos konungen och då det vaDliga+} talämnet emellan dem och konungen, nämligen ra-bulisteriet, var å bane, sade Karl Johan: »Nå, mina herrar, ni veten kanske icke, att det finns en rabulistklubb här alldeles bredvid, vid Jakobsgränd?» Sparre: »Ers Majestät menar kanske Verket?» Konungen: »Ja, just det.» Sparre: »Friherre Gyllenhaal är med däri, Sire.» Konungen: »Hvad, Gyllenhaal, är ni med däri?» Gyllenhaal: »Ja, Sire, och friherre Sparre också.» Konungen: »Ni också,Sparre?» »Ja, Sire, och generalerna Lovisin och Lorichs och öfverståthållaren Möllerhjelm och grefve Hård och statssekreterarna Skogman, Ulfsparre och Munthe o. s. v.» Konungen: »Men hvad nu då? Det är ju mina vänner, alla de där, och man har sagt mig, att det Var vilda rabulister. Då är det bra, roa er där så mycket ni vill, det angår icke mig.»

KAP. xvn.

Karl Johans diktamen till statsrådsprotokollet den 6 december 1838 vid ins&ttandet af tillförordnad regering med anledning af hans resa till Norge.

Mot slutet af år 1838 hade konungen beslutat att resa till Norge. Resan var bestämd att företagas den 6 december kl. 8 på aftonen. Konseljen var sammankallad till klockan 6 samma afton för förordnandet af den regering, som under konungens frånvaro skulle föra styrelsen. Sedan alla varo samlade, inträdde konungen och öppnade konseljen med uppläsandet af följande skriftligen författade tal, som jag anser mig här böra af skrifva på originalspråket.*

* I enlighet med den för utgifvandet af dessa anteckningar uppställda grundsatsen meddelas konungens anförande, som af förf. återgifvits på franska, här i svensk öfversättning. Denna är emellertid hämtad nr självfva statsrådsprotokollet (öfver kammarärenden) i riksarkivet, och äfven i denna form är anförandet sålunda ett officiellt aktstycke. Förmodligen har öfversättningen ombestyrts af föredraganden, som var Ulfsparre, och har denne bevarat konungens franska original, som han sedan afskrifvit i anteckningarna. Då anförandet är ett så märkligt och för Karl Johan så karaktäristiskt aktstycke, att det förtjänar att blifva kändt i den form, han själf gifvit det, aftryckes här den af Ulfsparre bevarade franska texten parallellt med den officiella öfversättningen. [-Messieurs,-]{+Messieurs,+}

Je vous ai depuis 28 ans fait connaitre plusieurs fois le principe et le systéme de gou-vernement, que la Suéde doit suivre.

Aprés la mort de Charles XII, prince guerrier mais aventureux, la Suéde n’a été que le satel-lite des puissances, qui ont voulu+} la dominer.

Ayant perdu sa nationalité sons+} la Reine Marguerite, elle ent+} le bonheur de la recouvrer å la suite de longues guerres et de grands désastres. Sa nationalité ne dura pas long-temps; Sigismond, roi de Po-logne, vint la tronbler dans son intérienr.+}

Cette guerre de prétension ne fut+} terminée qne par le tri-omphe de la dynastie de Deux-Ponts, dont le chef Charles X å la suite de ses victoires de Var-sovie affaiblit les forces dn pré-tendant Jean-Casimir. Charles X, malgré les difficnltés, qn’il eut å surmonter, malgré les obstacles qne lni opposaient ses ennemis intérieurs, malgré la défection de ses alliés, par-vint å donner å la Suéde des frontiéres, sans lesquelles le royaume n’avait ancune issue sur le Cattegat et la mer dn Nord. Enfermée entre la Norvége, le Danemark et la Russie, vulné-rable partout, la fin de son existance pouvait étre calcnlée, sans ces acquisitions, par les hommes d’État et les hommes

Mine herrar!

Jag har under loppet af 28 år flere gånger meddelat eder mina åsikter af de grundsatser och det regeringssystem,

som för Sverige böra följas.

Sedan Karl den tolftes, denne krigiske men alltför vågsamme furstes, död har Sverige varit mer eller mindre beroende af främmande makters inflytelse.

Då det under drottning Margareta hade förlorat sin nationalitet, var det nog lyckligt att återvinna den efter långvariga krig och stora olyckor. Denna nationalitet blef dock ej länge oantastad; polske konungen Sigismund hotade den inom rikets gränsor.

Denna anspråks-strid slutades först genom Zweybrtickenska dynastiens krigsbragder, hvars stamfader, Karl den tionde, försvagat pretendenten Johan Ca-simir genom sina segrar vid Warschau. Oaktadt de svårigheter, som han hade att öfver-vinna, Oaktadt de hinder, som af inhemska fiender lades i hans väg, och Oaktadt sina bundsför-vandters afifall lyckades Karl X dock att gifva Sverige gränsor, som satte riket i omedelbar förbindelse med Kattegatt och Nordsjön. Inneslutet emellan Norge, Danmark och Ryssland samt åtkomligt från alla håll, kunde både statsmän och krigare dessförinnan beräkna året, månaden eller dagen för upphörandet af dess tillvaro.[-de-]{+de+} gaerre: aux jours, aux mois ön+} aax années.

Charles-Gustave, digne émule du+} grand Gustave, la consolida. Oomme ce prince il humilia les ennemis de son pays et lui donna le Bleking, la Scanie, le Halland et le Bohuslän, pro-vinces, qui ne pourront désor-mais étre détachées de la Saéde qu'aprés que la Monarchie se sera suicidée.

Pour assnrer le complément de 1'existence de la Suéde il fallait opérer une union frater-nelle entre les deux royaumes de la Scandinavie. Incorporer violemment l'un avec Tautre ne pouvait entrer que dans la pensée d*un homme, courant aprés la gloire militaire pour le malheur des populations. La réanion a été accomplie sans que les plai-nes de la Suéde, ni les vallons Norvégiens aient été humectés du sang Scandinave. La divi-nité a opéré cette union inat-tendue, désirée vainement depuis plusieurs siécles par les amis de la paix des peuples. Désormais la Suéde ne doit avoir d'autre rivalité avec la Norvége, ni la Norvége avec la Suéde que celle de s'entr'aider.

Les deux trönes sont assis sur+} trois mers, la Baltique, la mer du Nord et la mer Glaciale. Le territoire de ces deux États a une surface de prés de 14,000 lieues géografiques carrées, territoire plus que suffisant pour satisfaire la plus vaste des ambitions. La Suéde, lors de la

Earl den tionde, den store Gustaf Adolfs värdige efterföljare, befästade riket, förödmjukade liksom han dess fiender, och gaf det Blekinge, Skåne, Halland och Bohus län, landskap, hvilka hädanefter ej kunna från-slitas riket, såvida det ej dessförinnan gifvit sig själf dödsstöten.

För att till fullo betrygga Sveriges tillvarelse borde en broderlig förening emellan Skandinaviens båda riken tillvägabringas. Att blott med vapenmakt inför-lifva det ena med det andra hade varit en tanke, som endast kunnat uppstå hos en man, som sökte äran uteslutande på slagfältet till folkslagens olycka. Denna förening har blifvit verkställd, och hvarken Sveriges slätter eller Norges dalar hafva blifvit fläckade af brödrablod. Försynen har åstadkommit detta oväntade, af fredens och folkens vänner under sekler förgäfves efterlängtade förbund. Hädanefter bör Sverige ej täfla med Norge annorlunda än i ömsesidigt bistånd.

De båda tronerna omgifvas af trenne haf, Östersjön, Nordsjön och Ishafvet. De tvenne staterna upptaga en yta af nära 14,000 geografiska kvadratmil och denna sträcka är tillräcklig för att tillfredsställa den högsta ärelystnad. Efter 1809 års revolution var Sverige i krig med[-révolution-]{+révolution+} de 1809, était en guerre avec la Russie, la France, la Prusse, tons les États de la confédération da Rhin, les alliés de 1'Empire fran^ais, le Dane-mark et la Norvége.

Les cossaqnes, passants sur la glace, s'étaient avancés jus-qn'en degå de Grisslehamn, ils tra^aient å 1'armée Russe la route sur la capitale.

Un corps d'armée commendé par Kamensky a vai t dépassé Ratan, conquis la Norrbottnie, la Vesterbottnie et nne partie du gonvernement d'Hernösand.+} Le Danemark et la Norvége, toujours offensifs, mena^aient la Scanie, le Bohuslän, le Verme-land, la Dalécarlie et le Jemt-land.

Dans nne situation, anssi acca-blante et si désespérée, la paix était la seale ancre de salat, qni p<kt sauver ce qni restait å la Snéde.

La Finlande était conquise; si la Russie avait refusé la paix, le flenve d'Ångermanland aurait pa+} étre ses frontiéres. Elle l'accepta et se contenta de la Finlande.

La Suéde malheureuse, sans armées, sans armes, sans frontiéres, sans finances et endettée de prés de 60,000,000 Rd. de banque de Snéde, ayant l'en-nemi presqu'au centre du ro-yaume, fnt dans la cruelle et don-loureuse nécessité de se sonmettre aux conditions du vainqnenr. Elle n'eut pas mémelaconsolation de rester nentre envers le seul

Ryssland, Preussen, Frankriker alla Rhen-förbnndsstaterna, franska rikets allierade, samt Danmark och Norge.

Kosackerna hade öfver isen framgått till hitom Grisslehamn och utvisade för ryska hären vägen till hufvudstaden.

En rysk armékår under Ka-menskys befäl hade trängt förbi Ratan samt eröfrat Norr-,Västerbotten och en del af Härnösands län. Danmark och Norge, alltid i offensiv ställning, hotade Skåne, Bohns län, Värmland, Da-larne och Jämtland.

I ett så förtviﬂadt betryck var freden det enda räddnings-ankar, hvarvid det återstående Sverige knnde stödja sig.

Finland var skildt från moderlandet. Om Ryssland hade afslagit freden, hade det kunnat utvidga sin gräns till Ångerman* ftlfven, men det åtnöjde sig med Finland, och freden blef sluten.

Sverige, olyckligt, utån krigshär, vapen, gränsor eller finanser, fördjnpadt i en skuld af nära 60 millioner rdr banko och seende fienden nästan i rikets medelpnnkt var satt i den hårda och bedröfliga nödvändigheten att underkasta sig de af segraren föreskrifna vilkor. Det ägde ej ens trösten, att få för-blifva neutralt emot dess enda[-allié-]{+allié+} du moment (1'Angleterre). Elle se soumit. Que pouvait-elle faire? Plus de 60,000 hommes avaient péri dans 1'espace de 18 mois, non par le fer de l'en-nemi, qui quelquefois illustre les vaincus, mais par 1'impré-voyance et la misére.

Les nations comme les indi-vidus ont des instants et des époques d'accablement. II est rare que, dans 1'adversité, le courage de 1'åme n'éprouve quel-que altération. Ainsi, au lieu de se livrer aux chances de Tavenir,+} l'on nfexamina que la situation du moment.

Je vous retrace ici, Messieurs, rexposé, qui fut fait å la diéte de 1809; il ne doit jamais étre oublié par vous, ni par ceux, qui vous survivront; je le retrace ici pour faire partie du protocole; il rappelle des temps, qu'il est de votre devoir d'em-pécher qu'ils se reproduisent.

Depuis, et aprés des victoires, qui ont assuré les libertés et 1'indépendance de la nation Suédoise, aprés d'incroyables ef-forts pour réparer, par la paix, la perte de la Finlande, enfin, aprés étre parvenu pendant 28 ans å voir les tables de la po-pulation du royaume égaler celle de 1808, non obstant que le tiers du territoire a été perdu, malgré que le souvenir des revers doit étre présent å la mé-moire des contemporains; c'est

dåvarande bundsförvandt England. Det gaf vika. Hvad kunde det annat göra? Mer än sextiotusen af landets söner hade omkommit under 18 månader, icke så mycket genom fiendens svärd, som för den besegrade stundom är ärofullt, utan mera af bristande förutseende och elände.

Nationerna, liksom individerna, hafva ögonblick och tids-skiften, då olyckan öfverväldigar dem; det är sällsynt att i motgången själskraften icke rubbas. Således, i stället att öfverlämna sig åt framtida förhoppningar tog man endast det närvarande i beräkning.

Jag återkallar i edert minne, mine herrar, den framställning, som gjordes till 1809 års ständer och hvilken aldrig bör glömmas hvarken af eder eller af dem, som öfverlefva eder. Jag återkallar den nu för att intagas i protokollet. Den väcker hugkomsten af en tid, hvars förnyande eder plikt bjuder eder att söka afböja.

Sedermera, efter segrar, som tryggat svenska folkets frihet och oberoende, efter otroliga ansträngningar för att

genom fredens lugn ersätta förlusten af Finland, och sedan jag under en tidrymd af 28 år sett rikets folkmängd uppstigen till samma belopp, som den utgjorde år 1808, ehuru en tredjedel af dess område blifvit frånskildt; nu, då likväl minnet af förra motgångar ännu borde vara lifligt hos våra samtida, har jag med[-avec-]{+avec+} étonnement et avec une douleur profonde que j'ai acquis la certitude des prétentions ri-dicules, qu'on veut chercher å faire passer en principe, comme droit å revendiquer la Finlande, cédée en 1809 pour sauver le reste du royaume.

La majeure partie des époques, oil+} les États se sont trouvés compromis depuis un siécle, a pris la source dans des prétentions extravagantes de quel-ques novateurs, qui en croyant pouvoir changer la marche des affaire* de leur pays ne sont parvenus qu'å le rendre plus faible et moins honoré des voisins; mais que leur importe, pourvu qu'il8 placent leur gou-vemement dans des positions difficiles. Aveuglés par leurs idées, ils sont souvent les vic-times des funestes erreurs, dans lesquelles il se sont précipités.

Ainsi, quand ön ose chercher å, troubler la paix de 1'Europe, et cela en momeut, oil les gou-vernements s'occupent de la pa-cifier; et qu'on se permet de regarder le droit public comme un vain nom, auquel ön ne veut pas se soumettre, il faut, ce me semble, présenter å la nation les forces et les ressources dont ön peut disposer contre ceux, qui, n'en doutez pas, s'op-poseraient å une agression de cette nature.

[-II-]

{+[-II-]

{+11+}+} faut enfin lui dire, que, pour maintenir en campagne une armée de 60,000 hommes pendant un an, il faut avoir des

lika mycken förvåning som djup grämelse förnummit de orimliga anspråk, man söker lägga till grund för den förmenta rättigheten att kunna återfordra Finland, som blifvit afträdt år 1809 för att rädda det öfriga af riket.

De flesta tillfällen under de senast förflutna ett hundrade år, då stater blifvit blottställda, hafva varit en följd af några nyhetsmakares öfverdrifna påståenden, hvilka, troende sig kunna omskapa ärendenas gång inom deras fädernesland, försvagat detsamma och gjort det mindre hedradt af dess grannar. Men hvad gör det dem, blott de kunna försätta deras regering i svåra omständigheter. Förblindade af deras egna idéer blifva de stundom offer för de farliga misstag, de själfmant begå.

[-Kär-]

{+[-Kär-]

{+När+}+} man sålunda vågar söka att störa den europeiska freden, då alla regeringars bemödanden användas till dess upprätthål-lande; när man tillåter sig att anse folkrätten för ett tomt och meningslöst ord, hvarefter man ej vill rätta sig, synes mig, att man också borde visa nationen de stridskrafter och tillgångar, man har att använda emot dem, hvilka visserligen skulle motsätta sig ett angrepp af denna beskaffenhet.

Man måste låta nationen veta, att underhållet i krigstid af en armé af 60,000 man under loppet af ett år erfordrar 30 mil-[-moyens-]{+moyens+} équivalents å 30,000,000 Rd. de banque de Suéde. La totalité des billets de cette méme banque ne s'élévent main-tenant qu'å 26 å 28 millions. Compter sur des subsides étran-gers, ce serait une chimére et cette illusion, Messieurs, ne dure-rait point le cours d'une lune.

Si j'ai eu le bonheur de bien apprécier le caractére national, c'est+} que je l'ai séparé de ce-lui de quelques hommes, avides de troubles, qui, ne respectants rien, investisent le sanctuaire de la justice, comme des enne-mis s'approchent d'une place forte, qu'ils veulent enlever. Chez des ennemis, c'est louable; parmi des concitoyens, e'est un crime, crime, plus odieux encore, lorsqu'une instance supérieur et accessible aux condamnés existe, c^st-å-dire+} le tribunal supré-me du Roy. Oui, Messieurs, ce tribunal était ouvert aux fauteurs des troubles et aux directeurs des attroupements, qui ont af-fligé la capital. La postérité me blåraera peut-étre de ne pas avoir déployé la force pour punir, immédiatement, ou l'éga-rement, ou le crime médité. La force, il est vrai, est restée å la loi. La tranquillité publique a été rétablie. La justice doit maintenant avoir son cours, et les magistrats, qui ont

négligé de remplir leurs devoirs, sont obligés de se soumettre å la censure, que leur inertie a déjå provoquée de toute part.

lioner riksdaler svenskt banko. Bankens hela rörelsekapital belöper sig för närvarande icke till mer än 26 å 28 millioner i sedlar. Att räkna på utländska subsidier vore en orimlig förhoppning, och denna villfarelse, mine herrar, kunde icke räcka länge.

Om jag varit nog lycklig rätt uppskatta nationalkaraktären, så härrör det däraf, att jag ej förblandat den med några enskilte orostiftares lynne, som, återhållne af intet, ofreda rättvisan i sin helgedom och förfara såsom fiender vid belägrandet af en fästning. Fiender emellan är sådant beröm värdt; emellan medborgare är det brott, och detta brött är så mycket större, som en öfverinstans är tillgänglig för den dömde, nämligen konungens högste domstol. Ja, mine herrar, denna instans stod öppen för orostiftame och för ledame af de folksamlingar, som oroat hufvudstaden. Eftervärlden skall måhända klandra mig för att icke hafva användt militärstyrkan i ändamål att genast bestraffa vare sig villfarelsen eller det öfverlagda brottet. Lagen har, det är sant, bibehållit sin kraft. Det allmänna lugnet har blifvit åter-ställdt. Rättvisan skall numera hafva sin gång, och de ämbetsmän, som försummat att uppfylla sin plikt, äro skyldige att underkasta sig det klander, som deras efterlåtenhet redan från flere+} håll ådragit dem.[-Vous-]{+Vous+} étes aussi å méme que moi de juger, si la nation Sué-doise doit mettre son existence en probléme pour reconquérir la Finlande, malgré qu’aucune agression n’ait eu lieu de la part de la Russie; si c’est ainsi, je désire 1’apprendre d’une man-niére positive, afin que je sois å méme de mettre sous vos yeux les dangers auxquels l’État s’ex-poserait. Ensuite, je convoque-rais les quatres ordres du ro-yaume pour aviser aux moyens d’éviter de nouvelles invasions et de nouveaux revers.

Les succés que j’ai obtenus sur les champs des combats, les courages indormis que j’ai ré-veillés sur plusieurs points de 1’Europe, sont de nature å ne point me faire redouter la guerre. Mais, si je suis obligé de la soutenir, je désire qu’elle soit juste et dans 1’intérét de la presqu’ile Scandinave. Je la verrai venir, comme ön voit venir la mort, sans la désirer et sans la craindre. Si les of-fences trop longtemps prodiguées viennent+} å nous donner cette guerre, que j’ai cherché, et que je cherche encore å éviter, je pourrai dire å ceux qui la de-mandent et å. 1’exemple d’Alaric, roi des Visigoths, provoqué par les siens: »Marchons! Je ne vous enverrai pas au combats, je vous y conduirai. Que chacun de vous fasse son devoir, comme je ferai le mien.» Alaric fut tué å la bataille de Vouillé, le royaume des Visigoths disparut

I, mine herrar, kunnen lika så väl som jag bedöma, om svenska nationen bör sätta sin politiska tillvaro på vågspel för att återeröfra Finland, då intet anfall från Rysslands sida ägt rum. Om så vore, önskar jag att få veta det bestämdt för att kunna framställa för eder de faror, för hvilka riket skulle blottställas. Sedan skulle jag då sammankalla ständerna för att af dem äska medel att förekomma nya inkräktningar och nya missöden.

Med de framgångar, jag haft på slagfältet, med de slumrande krafter, jag återväckt på flera punkter i Europa, fruktar jag ej kriget. Men om jag nödgas föra det, vill jag, att det skall vara rättvist och till Skandinaviska halföns båtnad. Jag skall emotse det, likasom man af-vaktar döden, utan längtan men utan bäfvan. Om alltför ofta upprepade förolämpningar skulle inveckla oss i krig, hvilket jag har sökt och ännu söker att undvika, så kan jag säga till dem, som påkalla detsamma, liksom väst-göternas konung Alarik sade till de sina vid ett dylikt tillfälle: »Framåt! Jag sänder Eder icke till striden, men jag skall anföra Eder. Må en hvar bland Eder uppfylla sin skyldighet så, som jag skall uppfylla min.» Alarik stupade i slaget vid Vouillé och dess rike införlifvades med Frankrike.

15

Ulfsparre, Historiska anteckningar.[-et-]{+et+} fat incorporé par Clovis å celui de France.

Je joins ici l’état financier lors de mon arrivée en Suéde com-paré å l’état actuel, que je place sous vos yeux.

Le bevillning fut fixé å la Diéte de 1809 ä 2,500,000 Rd. de banque. (Le cours moyen sur Hamboarg n’était que 60 skilling); å la derniére diéte le bevillning fut fixé å 2,301,690 Rd. (le cours de Hambourg est å 128 skilling). Ainsi le bevillning en 1809, évalué å raison de 60 skilling, correspondait å 2,000,000 Rd. de banque de

Hambourg, tandis que le bevillning actuel, évalué å raison de 128 skilling, ne corresponde qu'å 860,000 Rd. de banque de Hambourg. Le bevillning de 1809 était réparti sur une po-pulation de 2,300,000 åmes, tandis que le bevillning actuel est réparti sur 3,150,000 "åmes.

Une preuve évidente de la marche progressive du bien-étre dans le pays, c'est que le nombre des ventes forcées de biens-fonds a considerablement diminué, de maniére que la proportion de ces ventes forcées aux ventes volontaires n'était en 1837 que de [-l17/2<> %-] {+[-l17/2<> %-] {+117/5so %}+}+} tandis qu'en 1831 elle s'élevait å 4Vs c'est-a-dire qu'en 1837 les ventes forcées étaient diminuées d'un quart de million8 comparativement å 1831.

La circulaire Royale aux gou-verneurs de provinces en date

Jag bifogar här en öfversikt af rikets finansiella tillstånd vid min ankomst till Sverige, jämförd med den nuvarande, som jag meddelar Eder.

Bevillningen blef vid 1809 års riksdag bestämd till 2,500,000 riksdaler banko. Medelkursen på Hamburg var då blott 60 skillingar. Vid sista riksdag anslogs bevillningen till 2,301,690 rdr banko, och då var kursen på Hamburg 128 skillingar. Således svarar 1809 års bevillning efter 60 skillingars kurs mot rdr H:r b:o 2,000,000, då däremot nuvarande bevillning efter 128 skill. kurs endast utgör 862,000, således en minskning af rdr H:r bro 1,138,000. 1809 års bevillning var fördelad på en folkmängd af 2,300,000 personer, då nuvarande är fördelad på 3,150,000.

Ett ojäfaktigt bevis på ökadt välstånd inom landet är, att ntmätningsauktioncr+} af fast egendom betydligt minskats, så att dessas förhållande till de frivilliga år 1837 endast utgjorde l17/*o+} då det år 1831 uppgick till 4l/s det vill säga, att beloppet af utmätningsauktio-nerna år 1837 var en fjärdedels million mindre än 1831.

Kongl. cirkuläret af den 13 december 1834 till alla lands-[-da-]{+da+} 13 décembre 1834, statue, que par suite de 1'exposé des états généraux du 26 novembre méme année, et en fixant ce qu'il-y-a å observer lors du re-couvrement dans certaines pro-vinces des avances en céréales, faites sur les fonds des maga-zins et du credit, que, lors de la rentrée de pareilles créances, ön+} doit procéder avec le plus grand ménagement, de maniére qu'on+} ne pourra jamais mettre le séquestre ni sur le sol, ni sur les blés de semaille, ni sur les boeufs nécessaires au labou-rage, ni sur les instruments aratoires, pour salder la dette.

Les classes moyennes et les paysans continuent å s'enrichir.

La carte liniére, jointe ici, montre les immenses travaux, qui ont été exécutés en Snéde depuis que j'ai répondu å l'ap-pel des Suédois, en m'abandon-nant avec confiance å leurs ser-ments, å leur fidélité et å leur reconnaissance.

Ces travaux s'élévent å la somme totale de Rd. de banque 15,774,374. Ils ont eu lieu non seulement sans augmenter les charges publiques mais en les diminuant.

[-II-]

{+[-II-]

{+11+}+} est bon de rappeller aux hommes trop exigeants ce que le gouvernement de 1'État a fait pour eux depuis Tannée 1811 et ce qu'on avait pu exécuter pendant cent ans avant cette époque.

höfdingar i riket förordnar med anledning af hvad rikets ständer uti skrifvelse af den 26 november samma år yttrat jämte meddelande af särskilda föreskrifter angående likviden af magasins- och kreditfondernas undsättningsfordringar inom vissa län, att vid indrifningen af dylika fordringar bör förfaras med den skonsamhet, att icke jord, utsädessäd samt erforderliga dragare och åkerbruksredskap varda för skuldens betalande tillgripna.

Ståndspersonerna och allmogen fortfara att öka deras förmögenhet.

Bilagda linear-karta utvisar de ofantliga arbeten, hvilka blifvit utförda i Sverige, sedan jag på Nationens kallelse öfverlämnade mig åt svenskarne med fullt förtroende till deras eder, trohet och erkänsla.

Dessa arbeten, hvilka uppgå till ett kostnadsbelopp af 15,774,374 riksdaler banko, hafva blifvit verkställda ej allenast utan några ökade skattebidrag å Nationens sida men äfven under deras minskning.

Det lönar mödan att påminna dem, hvilkas fordringar icke hafva någon gräns, hvad Regeringen uträttat sedan år 1811 jämfördt med hvad under de 100 föregående åren kunnat åstadkommas.[-11-]{+[-11-]{+II+}+} est bon aussi de leur dire, que+} pendant le cours d'un siécle l'on+} s'est attaché en Suéde å ne contracter que de nouvelles dettes, et que depuis 28 ans l'on+} est parvenu å les faire disparaitre.

Le revenu net des douanes, qui* ne s'élevait en 1811 qu'å 1,030,397 Kd., montera pour l'année+} courante jusqu'au delå de 3,000,000, malgré de forte diminution dans les droits d'en-trée et de sortie. Des guerres sans but ön renversé les em-pires les plus puissants. Home franchit les limites du Rhin, aprés avoir dépassé les Alpes.

Les marais et les tourbiéres de la Westphalie furent la sé-pulture des légions, que com-mandait Yarus. L'empereur Auguste, tourmenté par ces pertes, se réveillait souvent la nuit, en redemandant ses légions de l'infortuné+} général, qui s'était laissé surprendre. Di-huit siécles aprés, 1'empire frangais a tenu la méme langage å celui qui jusqu'å cette époque était reconnu comme invincible. Triste et fatale expérience qu'éprou-vent les hommes et les nations, lorsque les uns et les autres dépassent les limites que la pro-vidence leur a tracées.

Obligé d'al ler combattre au delå de la Baltique, pour sous-traire la Suéde å la vassalité de 1'homme le plus étonnant

Det lönar också mödan att säga dem, att under ett århundrades förlopp man i Sverige likasom sökt att endast göra nya skulder, och att under de 28 sistförflutna åren man däremot lyckats att betala dessa skulder.

Nettobehållningen af tullintraderna, som för år 1811 endast utgjorde 1,030,397 riksdaler, kommer för löpande året att öfverstiga 3 millioner rdr, ehuru både ingående och utgående tullafgifterna blifvit betydligt nedsatta. Ändamålslösa krig hafva störtat de mäktigaste riken. Rom ville sträcka sitt välde bortom Rhen-ström-mens gräns, sedan det öfver-skridit Alperna.

Westphalens kärr och mossar blefvo de legioners graf, som Varus+} anförde. Kejsar Augustus, plågad af denna förlust, vaknade ofta om natten och återfordrade sina krigare af den olycklige härföraren, som låtit öfverrumpla sig. Aderton sekler därefter har franska kejsarriket fört samma språk till den, som till dess var ansedd för oöfvervinnerlig. Sådan är den bedröfliga och hemska erfarenhet, som möter människorna och folken, då de öfverträda den gräns, som Försynen för dem utstakat.

Nödsakad att gå öfver Östersjön för att rycka Sverige undan förtrycket af den ovanligaste man, Europa sett sedan Caesar,[-qui-]{+qui+} est paru en Europé depuis César; conduit par la provi-dence j'ai ramené au sein de la patrie les légions qu'elle avait confiées å ma sollicitude. Je remercie cette bonté divine d'avoir daigné m'éviter les re-proches qui ont été si souvent adressés, depuis plus d'un siécle, å la mémoire de plasieurs de mes prédécesseurs.

Je vous annonce, Messieurs, que j'ai 1'intention de visiter une partie des provinces de 1'ouest du royaume, et qu'en remplissant un devoir et guidé par 1'impulsion de mon cceur, je me rendrai chez le peuple frére, que j'ai été privé de voir depuis trois ans.

En m'éloignant pour quelque temps de vous, et en vertu de la constitution § 43, je nomme une régence, composée de Messieurs les ministres d'État comte de Rosenblad et Baron de Stjern-eld, et des Conseillers d'État comtes de Löwenhjelm et d'Adel-swärd. Mon bien-aimé fils, le Prince Royal, la présidera, en vertu du précis de la Diéte de 22 décembre 1823, et par suite du pouvoir, que je lui délégue maintenant. Trois membres du Conseil,+} les Conseillers d'État Baron de Schulzenheim, comte de Hård et Baron de Gyllenhaal et le Secrétaire d'État Grip me suivront pendant mon absence+} de la capitale.

men ledd af Allmaktens hand återförde jag till fäderneslandet den krigaresbara, som var anförtrodd åt min vård; och jag tackar den himmelska godheten, som besparat mig de förebråelser, hvilka så ofta blifvit gjorda sedan mera än ett sekel åt flera af mina företrädares minne.

Jag gifver eder tillkänna, mina herrar, att jag har för afsikt att besöka en del af rikets västra landskap, och att jag tillika ämnar upfylla en plikt och följa mitt hjärtas in-gifvelse, då jag besöker brödrafolket, hvilket jag ej sett på tre år.

Då jag nu för en tid aflägs-nar mig ifrån eder, utnämner jag i kraft af 43 § regeringsformen en regering, sammansatt af: justitiestatsministern

herr grefve Mathias Rosenblad, statsministern för utrikes ärendena herr friherre Gustaf Al-gernon Stjerneld, statsrådet herr grefve Karl Axel Löwenhjelm och statsrådet herr grefve Erik Reinhold Adelswärd; för hvilken min högälskelige herr Son Hans Kungl. Höghet Kronprinsen i stöd utaf riksdagsbeslutet af den 22 december 1823 och i kraft af denna min maktförläning kommer att stå i spetsen. Trenne af statsrådets ledamöter, friherre von Schulzenheim, grefve Hård och friherre Gyllenhaal, samt statssekreteraren Grip skola vara[-Les-]{+Les+} instructions que je donne å la régence consistent:

l:o) De décider les affaires, classées ainsi qu*il suit:

Je lui délégue le droit de faire gråce, d’aprés la pléni-tude de 1’autorité royale; je lui intredit celui d’accorder aucun privilége.

2:o) Le commerce, sur la demande de l*ordre de la bourgeoisie, ayant été dispensé jus-qu’å nouvel ordre, å dater du 7 mars 1836, de son obligation d’approvisionner les villes en cé-réales, j’autorise la régence dans le cas oii la ville de Stockholm se trouverait par suite d’un manque de prévoyance, dans la néces-sité d’avoir recours aux maga-zins de la conronne, comme le cas a en lien dans le courant du mois de mars cette année, d’accorder å cette ville les mé-mes avantages qu’elle re$ät par le gouvernement le 16 du méme mois.

3:o) Sur les 12,000 tonneaux, mis en réserve pour des cas imprévns,+} la régence en con-eervera milles pour les indigents. Si ce besoin se présentait, je déclare que je me charge de faire rerabourser au comptoir d’État au fur et å mesure de la distribution de ce blé et au prix que le comptoir aurait dé-boursé la somme correspondante.

La régence me fera connaitre les sommes dont ces actes de

mig följaktiga under min bortovaro från hufvudstaden.

De nppdrag, som jag gifver den tillförordnade regeringen, äro: l:o) Att afgöra de nedanstående mål på sätt, som följer: Jag bemyndigar den att ut-öfva benådningsrätten i hela vidsträcktheten af detta kongl. pre-rogativ; den äger däremot icke rättighet att bevilja något privilegium.

2:o) Då uppå borgareståndets begäran handlande blifvit ifrån och med den 7 maj 1836 tills vidare befriade från skyldigheten att hålla spannemåls-upplag i städerna, bemyndigar jag regeringen, i händelse Stockholms stad af brist på förutseende skulle nödgas anlita kronans förråder, såsom det inträffade under loppet af mars månad innevarande år, att då bevisa+} staden samma förmåner, den erhöll den 16 i nämnda månad.

3:o) Af de tiotusende tnnnor spannemål, som äro afsatta för oförutsedda behof. äger regeringen att använda ett tusende tunnor för de fattigas räkning. Om behof härutaf skulle uppstå, så förbinder jag mig att i mån af skeende utdelning af denna spannemål och efter statskontorets inköpspris låta till nämnda verk återbetala beloppet.

Regeringen bör meddela mig de utgifter, som min privat-[-bienfaisance-]{+bienfaisance+} chargeront ma casse particuliére.

4:o) Je laisse å la régence la faculté d’en faire la réparti-tion aux plus nécessiteux sur la demande de chaque curé de paroisse, appuyée par M. l’Ar-chevéque.

5:o) J’accorde å la régence le droit de venir pendant mon absence (comme il en a été usé jusqu’å,+} présent) au secours des familles les plus nécessiteuses du royaume, des veuves des fonc-tionnaires publics etc. Pour les autres cas les affaires courantes seront réglées ainsi que le pres-cribent les instructions précé-dentes, sauf les exceptions, con-signées ci-dessus.

Messieurs! II est impossible de rester libre et fort quand ön cherche å se renfermer dans un drcle,+} qui parait

porter le ca-ractére d'une résistance ouverte å Tautorité légale, qu'ancune nation n'a pu conserver sans se soumettre h des changes cruel-les et sans renoncer aux relations, qui unissent le centre aux extrémités du monde connu.

Mais en voulant adopter une politique aussi isolée, l'on ne doit pas s'enflammer pour des systémes en opposition patente avec 1'état d'isolement dans le-quel ön veut se renfermer. II ne faut pas non plus blåmer les formes constitutionnelles de son pays, ses habitudes, et moins encore sa représentation, la plus ancienne de l'Europe.

kassa sålunda får vidkännas för detta välgörande ändamål.

4:o) Jag lämnar regeringen rättighet att uppgöra fördelningen till de mest behöfvande på därom af hvarje församlings kyrkoherde gjord och af ärkebiskopen understödd anmälan.

[-6:o)-]

{+[-6:o)-]

{+5:o)+}+} Jag medgifver regeringen rättighet att under min frånvaro, liksom det hittils varit brukligt, lämna understöd åt de i riket mest behöfvande familjer, ämbets- och tjänstemäns änkor etc. etc. Löpande mål skola afgöras enligt hvad förr därom utfärdade instruktioner föreskrifva med iakttagande af förestående undantag.

Mina herrar! det är omöjligt att förblifva fri och stark, då man söker införa ett tillstånd, som innefattar öppet motstånd mot den lagliga myndigheten, och som hos intet upplyst folk kunnat fortsättas utan att utsätta sig för grymma faror samt afstå från de förbindelser, hvilka förena den kända världens medelpunkt med dess yttersta ändar.

Men om man vill antaga en så isolerande politik, så bör man ej ifra för systemer, som äro rakt stridande mot det enstaka tillstånd, uti hvilket man vill försätta sig. Man bör ej eller klandra sitt lands konstitutionella former, dess vanor och ännu mindre dess national-representation, som är den äldsta i Europa.[-Les-]{+Les+} ennemis de cette repré-sentation doivent donc déclarer franchement, qu'elle leur dé-plait, et qu'ils veulent la chan-ger, mais en faisant cette dé-claration, ils doivent aussi se soumettre aux forraes+} que les lois fondamentale8 ont établies; en s'en écartant, ils s'exposent å toutes les conséquences, que la violation des serments, la résistance envers les lois socia-les prononcent.

C'est avec cette loyauté, qui doit étre 1'apanage de tous les sujets du royaume, et princi-palement des membres du Con-seil et des quatres ordres de 1'État, que j'écouterai, que je péserai leurs voeux, et que, re-connaissant les besoins du peuple, je les accepterai au nom de la Nation, ou je les réfuserai. C'est ainsi que je me suis con-firmé å la lettre de la consti-tution en proposant ce que j'ai cru utile au maintien des in-téréts nationaux, et en respec-tant la non-acceptation de mes propositions, malgré que la con-viction contraire se manifestait souvent dans les conversations particuliéres.

Je vous le répéte encore: j'ai accepté les lois constitutionnel-les, que la Nation m'a présentées. Je me suis soumis aux formes préscrites pour leur change-ment. En me soumettant å ces lois, je me suis exposé aux chances, que la situation poli-tique de la Suéde nous faisait redouter. Le pays avait fixé

Denna representations fiender böra då öppet förklara, att han(!) misshagar dem, och att de vilja förändra den, men de böra tillika underkasta sig de former, som grundlagen fastställt. Om de afvika därifrån, utsätta de sig för allt det ansvar, som glömska af svurna eder och uppstudsighet emot samhällslagarna kräfva.

Med samma öppna redlighet, som bör finnas hos hvarje medborgare och i synnerhet hos statsrådets ledamöter och hos de fyra riksstånden, skall jag afhöra och pröfva deras önskningar och antaga dem i nationens namn, om jag finner dem grundade på frihetsbehof, eller eljest afslå dem. Sålunda har jag lämpat mig efter grundlagens bokstaf, när jag föreslagit, hvad jag ansåg vara riks-gagneligt, och om mina förslag ej blifvit antagna, har jag låtit därvid bero, ehuru en motsatt öfvertygelse ofta visat sig i enskilda samtal.

Jag har antagit de grundlagar, nationen öfverlämnat mig. Jag har underkastat mig de bestämda formerna för deras

ändring. Då jag antog dessa lagar, blottställde jag mig för de händelser, Sveriges politiska ställning gaf eder anledning att befara. Landet hade redan bestämt de individuella rättighe-[-ses-]{+ses+} libertés personnelles mais la victoire ne les a vai t point en-core scellées. J'ai réussi; j'ai triomphé de vos ennemis, qui dans le fond de mon coeur n'ont jamais été les miens. Aprés avoir défendu vos droits, j'a-quiers chaque jour la preuve qu'on attaque les miens et ceux de la nation, dont je suis le premier représentant.

Je dois donc défendre les uns et les autres, et j'en appelle å 1'exécution+} des lois de TÉtat, å mes devoirs constitutionnelles, au souvenir des services, que j'ai+} rendus au pays et å 1'Europe, et aux sommes considérables, que j*ai payées pour la nation dont elle est redevable å moi et å, mes héritiers légitimes.

terna, men segern hade ännu icke stadfästat dem. Jag lyckades i mina företag; jag besegrade edra fiender, emot hvilka jag enskildt aldrig hade hyst någon fientlig känsla. Efter att hafva sålunda stridt för edra rättigheter röner jag dagliga bevis på, huru man försöker bestrida dem, som tillhöra mig och det folk, hvars förste representant jag är.

Jag bör således försvara så väl de ena som de andra, och jag vädjar till lagarna, till mina konstitutionella plikter, till minnet af de tjänster, jag gjort Sverige och Europa, samt till de betydliga summor, jag betalt för nationen, och för hvilka hon har att tacka mig och mina lagliga arfvingar.

Vid detta tal var bifogad en not (se bilagan 3), som innehöll tillkomsten af samt kalkyl rörande de 200,000 rdr banko, som enligt rikets ständers beslut vid 1815 års riksdag från riksgäldskontoret årligen utbetalas till den konung af Bernadottes dynasti, som sitter på Sveriges tron; äfvensom ett summariskt sammandrag af de utgifter, som af Karl Johan till statens bästa i nåder blifvit disponerade (se bilgan 4).

Sedan konungen slutat detta sitt tal, fortfor han att yttra sig i samma ämne en god stund. Han var under allt detta uti en orolig, snart sagdt uppbragt sinnesstämning. Anledningen därtill var för oss alla en gåta. Ändtligen blef det slut; han steg upp och tog afsked af alla statsråden, men befallde hofkansleren och statssekreterarne följa med honom in till sig. Det var v. Hartmansdorff somtillförordnad hofkansler*, Grip som statssekreterare för krigsärendena, jag för kammar ärendena, Munthe för handels- och finans-, samt Heurlin för ecklesiastikärendena. Inkomna i konungens rum, började Karl Johan gå fram och tillbaka i rummet, under det att han talade och syntes uppbragt. Talet gick egentligen ut på att inplanta hos oss, att det vore vår plikt att näst öfverståthållaren hafva tillsyn öfver att hufvudstaden förblefve lugn, och att icke något oväsen eller oroligheter uppkomme. Hartmansdorff tyckte efter en stund, att han borde säga något; han började därför att yttra: »Mais, Sire». Längre kom han icke, utan konungen afbröt honom med att yttra detsamma: »Mais, Sire», med en högst löjlig ton, som skulle vara en härmning af Hartmansdorffs men i karrikatyrgenre, och fortsatte därefter sitt tal. Åter tyckte sig Hartmansdorff efter en liten stund böra yttra sig och började på samma sätt med sitt: »Mais, Sire», men med alldeles samma påföljd; konungen afbröt honom åter på samma sätt med sitt: »Mais, Sire», och fortsatte sitt tal. Det var för oss andra oändligen svårt att hålla tillbaka det skratt, som ville utbrista vid denna scen, ty konungens »Mais Sire» var högst löjligt. Efter dessa tvenne misslyckade försök fann Hartmansdorff det icke löna mödan att göra några vidare utan tog sitt parti att likasom vi andra tiga. Hittills hade det varit för oss obegripligt ooh omöjligt att inse orsaken till den sinnesstämning, hvaruti konungen under hela tiden befann sig, men ändtligen yttrade konungen något, som gaf oss klaven därtill. Han hade samma dag fått en depesch från svenska ministern i Paris grefve Löwenhjelm, däruti denne underrättade konungen, att uti en därstädes utkommande tidning hade stått att läsa, att konungen i Sverige Karl XIV Johan vore död. Nu hade Karl Johan alltid den idén, att de legitima monarkerna i Europa ogärna sågo honom ensamt af alla Napoleons

* Misstag af förf. Se anm. Utg.[-uppkomlingar-]{+uppkomlingar+} innehafva en tron till préjudice för legitima arfvingar, och att de således skulle intrigera för att få hans dynasti störtad och Gustaf Adolfs son uppsatt på sina fäders tron. Konungen ansåg därför, att ryktet om hans död vore en länk i den kedja af intriger, som för detta ändamål smiddes, och hvilket hade högligen förargat honom och kom honom att uti sitt tal till oss bland annat yttra: »Men jag skall nog visa dem, att jag lefver ännu, och att det ej går så lätt att jaga bort oss, mig, min son och de fem små.»

Slutligen lugnade konungen sig, och med den vänliga, förbindliga minen °tog han afsked af oss medelst framräckandet af sin hand till hvar och en af oss, det vill säga två finger; det var nämligen alltid hans vana, när han tog någon i handen, att endast räcka fram två finger. Vi aflägsnade oss därefter, och inom en half timme efteråt satt han i vagnen.

KAP. XVIII.

Frågan om offentliggörande af Instruktionen för den tillförordnade regeringen. — Missnöjet mot ministären. — Statsrådens afskedsansökan+} vid 184-0 Ars riksdag. — Nermans afl&gs-nande. — Landshöfdingen grefve E. S. Sparre.

Dagen därefter sammanträdde den aftonen förut tillförordnade regeringen klockan 10 förmiddagen endast för att konstituera sig och taga kännedom af den för densamma utfärdade instruktionen. Regeringen bestod, på sätt här ofvan nämndt är, af H. K. H. kronprinsen som ordförande med två röster och den afgörande ifall af paria vdta, samt deras exellenser grefve Rosenblad, friherre Stjern-eld, grefve Löwenhjelm och grefve Adelswärd såsom ledamöter.Sedan jag i egenskap af statssekreterare för kammar-ärendena hade uppläst instruktionen, frågade kronprinsen, om den icke skulle införas i tidningarna. Grefve Rosenblad bestridde det med mycken ifver; det hade aldrig förut skett och kunde medföra mångahanda olägenheter. De öfriga ledamöterna med undantag af friherre Stjem-eld, som icke yttrade sig, instämde med grefve Rosenblad, och kronprinsen lät sig därmed nöja. Regeringen åtskildes, och jag begaf mig på mitt ämbetsrum. Jag var icke väl ditkommen, förrän kopisten Dalman, redaktör till tidningen Dagligt Allehanda, hvilken tidning oftast innehöll artiklar, som utmärkte sig för klander mot styrelsen, uppkom dit och frågade, om han kunde få taga en afskrift af instruktionen för regeringen för att införa i sin tidning. Jag svarade, att regeringen hade nyss beslutat, att den icke fick utlämnas till tryckning. En stund därefter erhöll jag en biljett med befallning att genast infinna mig hos kronprinsen. Vid inträdet fann jag H. K. Höghet sittande i morgonrock vid sitt skrifbord med tryckfrihetsförordningen framför sig. Han vände sig till mig och sade: »Vet Ulfsparre, jag har nu läst tryckfrihetsförordningen och funnit, att enligt densamma är det hvar och en tillåtet att till allmänt tryck befordra alla gällande instruktioner, hvarifrån helst utfärdade; jag anser således, att om någon anmäler sig till erhållande af afskrift utaf den för regeringen utfärdade instruktionen för att låta trycka densamma, kan det honom icke förvägras.» Jag föreställde H. K. Höghet, att stadgandet i tryckfrihetsförordningen hade afseende på helt andra instruktioner, nämligen sådana som utfärdas för ämbetsverk, korporationer eller äm-bets- och tjänstemän m. m. men icke sådana som denna, hvilken egentligen icke [vore] annat än ett slags kontrakt emellan konungen och regeringens ledamöter, som icke angick allmänheten, ty om regeringen skulle underlåta att ställa sig den så kallade instruktionen till efterrättelse, så vore det konungen men ingen annan, som ägde därförställa regeringen till ansvar; allmänheten vore skyldig att lyda allt hvad regeringen befallde utan att äga rätt förut efterse, huruvida befallningen öfverensstämde med instruktionen. Jag förklarade likväl, att jag ansåg instruktionens tryckning kunna ske utan att medföra den ringaste fara eller olägenhet i händelse H. K. Höghet och regeringen skulle så besluta, men därvid mötte den ledsamheten, att kopisten Dalman redan hade varit uppe hos mig och begärt att få taga en afskrift af instruktionen för att låta trycka densamma i sin tidning, hvilket jag på grund af regeringens för en stund sedan fattade beslut vägrade. Kronprinsen yttrade då: »Ja, det gör ingenting; skrif en biljett till honom och säg honom, att jag nu tillåtit, att instruktionen får tryckas.» Jag svarade: »Eders Kungl. Höghet, jag har en gång för alla föresatt mig att icke korrespondera med tidningsredaktörér, ty jag tycker icke om att uti deras tidningar se mina bref eller biljetter af tryckta, men jag skall efterskicka honom och då muntligen underrätta honom om, att regeringen (jag lade vikt på det ordet, eftersom kronprinsen hade nyttjat ordet jag, hvilket han icke hade rättighet till, emedan han ensam icke ägde afgöra saken) numera medgifvit instruktionens utlämnande till tryckning, men jag ber att få fästa Eders Kungl. Höghets uppmärksamhet på att det är nödvändigt, att åtminstone en af ledamöterna i regeringen förenar sig med Eders Kungl. Höghet för att Eders Kungl. Höghets åsikt skall utgöra pluralitet.» Kronprinsen: »Ja, baron Stjerneld var nyss här och fann detsamma som jag; således utgör min mening pluralitet, och saken är af g jord, men skrif en biljett till grefve Rosenblad och underrätta honom därom; han skulle eljest kanske taga det illa, om han icke blefve prevenerad, och det vill jag icke.» Jag gjorde det. Grefve Rosenblad

svarade genast, att det vore bra olyckligt, om tryckning af instruktionen skulle äga rum, och han hade därför beslutat att genast fara till de två andra ledamöterna i regeringen, grefvarne Löwenhjelm ochAdelswärd, och gemensamt med dem begifva sig till kronprinsen för att få saken omgjord. Jag bad h. exc. icke bry sig därom den dagen utan vänta till morgonen därpå, då regeringen kunde sammanträda i vanlig ordning; någon åtgärd om tryckningen komme icke att vidtagas dessförinnan. Kopisten Dalman hade visserligen begärt afskrift af instruktionen, men jag hade vägrat.

Dagen därpå infunno sig alla regeringens ledamöter på slottet och öfverlade först i kronprinsens frånvaro om saken, vid hvilket tillfälle friherre Stjerneld äfven förklarade sig lika med de öfriga tre mot tryckningen. Jag gick därpå in till kronprinsen och anmälde, att regeringen vore samlad endast i och för frågan om tryckningen af instruktionen och af v aktade H. K. Höghets närvaro, men jag underrättade tillika H. K. Höghet om, att friherre Stjerneld nu vore af samma tanka som de öfriga, nämligen emot tryckningen. Kronprinsen yttrade då: »Jaså, Stjerneld spelar ut en annan färg i trumf i dag än i går; nåväl, vi få väl se, kom nu så gå vi in.» Så snafrt vi inkommit och kronprinsen satt sig, begynte grefve Rosenblad uppläsa ett långt, skriftligt anförande emot tryckningen (se bilagan n:r 5). Under det han läste, yttrade Löwenhjelm och Adelswärd ofta med mycken ifver: »Ja, alldeles riktigt» m. m. Sedan grefve Rosenblad slutat läsningen och grefvarne Löwenhjelm och Adelswärd hvar för sig förklarat sig uti hufvudsaken instämma med Rosenblad (de aflämnade sedermera till protokollet sina skriftliga yttranden, se bilagorna n:r 6 och 7), yttrade kronprinsen: »För min del kan jag icke dela de farhågor, som grefve Rosenblad framställt, och dessutom, äfven om så vore, att det medförde någon våda att tillåta tryckningen, så kan den i alla fall icke förvägras.» Han åberopade tryckfrihetsförordningens föreskrifter och sade detsamma, som han dagen förut hade yttrat till mig, men litet mera omständligt än då och skickade mig dagen därpå sitt yttrande skriftligt, sådant som han ville att det skulleuti protokollet intagas (se bilagan n:r 8). Under det han talade, gjorde Löwenhjelm och Adelswärd ett par gånger försök att afbryta honom men nedtystades af kronprinsen med de orden: »Jag har icke afbrutit eder, mina herrar, under det ni yttrade eder; nu skall jag be att få fortsätta utan att af eder blifva afbruten.» Ännu hade icke friherre Stjerneld yttrat sig utan endast tyckts med uppmärksamhet hafva afhört de andra. Beslutet berodde nu på honom, och han måste således säga sin mening. Han yttrade då, att han instämde med H. K. Höghet (se bilagan n:r 9). Genast uppstego grefvarne Rosenblad och Löwenhjelm från sina platser med mycken häftighet, den förre under yttrande: »Saken är då af g jord, vi hafva icke här vidare att göra», hvarpå han gick därifrån; den senare eller Löwenhjelm under yttrande vänd emot kronprinsen: »Jag undrar, hvad H. Maj:t konungen skall säga, när han får veta detta», hvarpå kronprinsen med höjd och skarp ton svarade: »Det blir min sak, herr grefve, och icke er.»

Under gåendet därifrån yttrade sedermera baron Stjerneld till mig: »Du tycker visst, att det var besynnerligt af mig, att då jag nyss förut varit af annan tanka, jag likväl vid af görandet yttrade mig så, som jag gjorde, men jag skall säga dig: jag anser det vara af alldeles ingen vikt, om instruktionen tryckes eller icke, men däremot var det enligt min tanka af mycken vikt, att icke kronprinsen vid första sammanträdet, regeringen hade, blef öf-verröstad, och därför förenade jag mig med honom.» Jag svarade, att äfven jag ansåg fullkomligt likgiltigt, om instruktionen tryckes eller icke, och att jag vore öfver-tygad, att alldeles inga vådor däraf skulle uppkomma, samt att jag vid sådant förhållande icke kunde annat än gilla h. exc.:s förfarande.

Samma dag gaf grefve Rosenblad stor middag för regeringens ledamöter och flera andra; ankommen dit, tog h. excellens mig i armen, förde mig litet afsides och yttrade: »Herre, H. K. Höghet kronprinsen får i framtideningen tack för det att han nu krusar för och kurtiserar tidningsredaktörerna, de lymnarna(!).»

Instruktionen blef sedermera i följd af det fattade beslutet genom mitt föranstaltande tryckt uti statstidningen och sedermera af de liberala tidningsredaktörerna i Aftonbladet och Dagligt Allehanda uti deras tidningar införd, utan att man någonsin däraf försporde någon våda eller fara, icke en gång den minsta anmärkning. Sedan den tiden hafva också alltid, när regering varit tillförordnad, de för regeringarna utfärdade instruktionerna blifvit i officiella tidningen tryckta.

Jag har på ett annat ställe omnämnt, hurusom sinnesstämningen i allmänhet hos nationen emot regeringen var

ganska missgynnande allt sedan 1838 års händelser. Man ansåg statsrådets ledamöter i allmänhet vara för mycket konservativa, och att, så länge konungen icke omgaf sig med andra rådgifvare, som mera hyllade framåtskridande partiets åsikter, skulle Sverige aldrig vinna någon förkofran eller välstånd. Den af statsrådets ledamöter, som man var mest förbittrad på, var justitiestatsministem grefve Rosenblad, som innerligt hatade all liberalism och de tidningsredaktörer, som predikade sådan. Han läste aldrig själf tidningar men blef likafullt ofta underrättad om hvad de innehöllo.

Den 15 januari 1840 skulle rikets ständer sammanträda, och allt förebådade, att det skulle blifva en stormig riksdag. Det så kallade oppositionspartiet uppträde redan år 1839 hotande och mera öppet än förut; dess leder förstärktes allt mer och mer. Statsrådet insåg detta mycket väl äfvensom alla de svårigheter och ledsamheter, som i följd däraf skulle uppstå för ej mindre konungen än äfven dem själf va. För att nu i någon mån minska dessa och åstadkomma en bättre sinnesstämning i allmänhet fattade statsrådets ledamöter mot slutet af år 1839 det beslutet att mangrant resignera, på det att konungen måtte komma i tillfälle att till sina rådgifvare utnämnaandra personer, hvilkas åsikter uti statsförvaltningen och regeringsbestyren mera öfverensstämde med den förmodade allmänna opinionen. Statsrådets ledamöter voro då justitiestatsministern grefve Rosenblad, utrikesstatsministern friherre Stjerneld, statsråden grefve Adelsvärd, friherre Åkerhjelm, friherre Lagerbjelke, friherre v. Schulzenheim, grefve Hård och friherre Gyllenhaal samt hofkanslern Ihre, denne senare likväl endast tillförordnad. Som nämndt är, fattade alla dessa under ett sammanträde uti statsrådsbered-ningsrummet det beslutet att på en gång begära afsked. Fråga uppstod därefter, hvem som skulle för Hans Maj:t konungen tillkännagifva detta deras beslut. Alla vände sig till h. exc. grefve Rosenblad såsom den äldste med begäran, att han ville åtaga sig detta uppdrag. Han vägrade be-stämdt, väl inseende, att den, som åtog sig detsamma, icke skulle blifva särdeles väl emottagen af konungen. Friherre Stjerneld erbjöd sig då att genast gå upp till konungen och underrätta honom om beslutet. Alla voro därmed nöjda. Stjerneld gick. Vi skulle emellertid vänta därnere, tills han återkom. Det dröjde icke länge, förrän han åter visade sig och, som det syntes, mycket uppbragt; sedan han litet lugnat sig, yttrade han: »Jag fick åka jag, som man säger; H. Maj:t blef mycket ond och yttrade med mycken häftighet, att han alldeles icke tålde några sammansättningar; att han icke kunde vägra hvar och en af oss, som ville det, att taga afsked men icke kollektivt, sådant ämnade han aldrig tillåta; och han befallde mig att genast begifva mig hit och underrätta herrarne därom. Således är nu för oss icke annat att göra, än att hvar för sig lägga in om afsked.»

Friherre Lagerbjelke, grefve Hård och friherre Gyllenhaal anmälde då självfva hvar för sig hos konungen deras afsikt att taga afsked, och h. exc. friherre Stjerneld, friherre Åkerhjelm och friherre Schulzenheim lämnade några dagar därefter sina af skedsansökningar till mig. När jag för H. Maj:t föredrog dessa, yttrade konungen, att då

bemälte trenne ledamöter af statsrådet likasom de förstnämnde tre statsråden för några dagar sedan för honom hvar och en särskildt för sig framställt deras anhållan om afsked, hade konungen svarat, att i betraktande af att i följd af grundlagens bud konungen vore pliktig att inhämta statsrådets tankar i fråga om andra statsråds utnämning i stället för de afgångna samt att Kungl. Maj:t icke nu Vore beredd på att genast utse och utnämna dem, som skulle träda i stället, äfvensom med afseende därpå, att förslaget till en förändrad organisation af statsrådet hvilade på rikets ständers bord sedan sista riksdag samt skulle komma under öfverläggning hos ständerna, hade konungen uppmanat dem att stanna kvar, till dess berörda förslag blef ve afgjordt, och konungen fann sig därför nn äfven böra förnya sin begäran, att de tre afskedssökande statsrådsledamöterna friherrarne Stjerneld, Åkerhjelm och Schulzenheim måtte fortfara med bestridandet af deras ämbeten, till dess rikets ständer hunnit diskutera och afgöra nämnda förslag till förändring af statsrådets organisation. Konungen tilläde vidare, att statens intresse och värdighet erfordrade, att han nu förnyade till hvar och en af ofvannämnda statsrådsledamöter sin begäran, att de icke skulle vägra sin medverkan till lagarnas och allmänna ordningens upprätthållande, och att han icke tviflade på att ju icke denna begäran, som innefattade karaktären af hängifvenhet för fäderneslandets bästa, skulle förstås af alla statsrådets ledamöter.

Uppå denna uppmaning yttrade samtliga ofvannämnda statsrådsledamöter, att den vördnad och hängifvelse, de hyste för H. Maj:t konungens person, och deras plikt mot fäderneslandet ålade dem skyldigheten att med nöje gå

H. Maj:ts nådiga önskan till mötes och tills vidare kvar-stanna på platsen.*

* Förf. meddelar såsom bilaga en redogörelse på franska för denna sak. Då den är liksom redogörelsen i texten af fullkomligt samma innehåll som det af Alin: »Carl XIV Johan och rikets ständer», Bil. B, n:r 7,Sedan statsrådets beslut att mangrant resignera fått den snöpliga utgång, som jag nyss nämnt, trodde statsrådets ledamöter sig kunna åtminstone i någon mån vinna samma ändamål, nämligen beredandet af en bättre sinnesstämning emot konungen och dem själf va samt lörekom-mandet af allt för stark opposition vid den stundande riksdagen, om det kunde lyckas dem att få justitiekans-lem Nerman aflägsnad från Hufvudstaden och därigenom äfven från hans olyckliga inflytande på konungen. Detta kunde icke ske, utan att han kunde förmås att låta utnämna sig till landshöfding; något län var likväl då icke ledigt, ty Kalmar län var ämnadt åt v. Hartmansdorff, som skötte det i egenskap af tillförordnad landshöfding; det var icke då ännu bekant, att han icke ville bli ordinarie landshöfding därstädes. Landshöfdingen i Gäfleborgs län, grefve Erik Sparre, innehade den ålder, att han, om han toge afsked, finge därefter i sin öfriga lifstid från allmänna indragningsstaten uppbära den för landshöfdingar i författningarna bestämda pension. Man föll således på den idéen att söka förmå honom att taga afsked för att därigenom bereda rum för Nerman.

Grefve Sparre hade varit lagman och kabinettskam-marherre hos konung Karl Johan samt blef sedermera landshöfding i Gäfleborgs län. Såsom sådan utmärkte han sig icke för någon duglighet, men han hade den klokheten att låta ämbetet styra, och därför gick allt bra och utan några anmärkningar eller åtal. Sällan var han i sitt län utan största delen af året dels i Stockholm och dels på någon af sina egendomar, hvilka han genom ett ingånget rikt giftermål förvärfvat. Karl Johan omfattade alltid med mycken vänskap och välvilja dem, som varit i hans enskilda tjänst, såvida de icke genom otacksamhet eller annat fel gjort sig däraf oförtjänta. Däraf kom det, att grefve

tryckta statsrådsprotokollet, atom att livad dettas sista stycke innehåller om Hård saknas, har det ej ansetts nödigt att medtaga denna bilaga. Om tidpunkten föreligger troligen ett misstag. Se anm.Sparre alltid stod väl hos konungen, hvilken han också var innerligen tillgifven.

För att nu få ett län ledigt åt Nerman vände sig statsråden till mig med begäran, att jag skulle söka förmå Sparre att afgå. Jag tyckte aldrig om intriger och ville därför icke gärna åtaga mig detta uppdrag, men för det goda ändamålets skull lofvade jag att försöka. Jag bad grefve Sparre komma till mig, och jag frågade då, om han icke ämnade snart taga afsked. Därpå svarade han, att det hade han icke tänkt på; han kände sig ännu vara rask och alldeles icke trött, samt så länge detta fortfore, ville han tjäna kvar. Jag sökte föreställa honom, att jag hade anledning förmoda, det konungen icke ogärna skulle se, om han nu retirerade sig, på det att konungen kunde komma i tillfälle att gifva länet åt någon annan; att jag var öfvertygad, ;att ikonungen själf aldrig skulle nämna ett ord därom för Sparre; han själf, Sparre nämligen, kände lika såväl som jag, att Karl Johans ädla, väl viljande hjärta aldrig skulle tillåta honom att på allra minsta sätt låta någon, som han med vänskap omfattade, såsom förhållandet var med Sparren, förstå, att han Önskade, det en sådan skulle taga afsked, såvida icke densamme själf önskade det, men att jag vore öfvertygad om, att Sparre skulle göra konungen en stor tjänst, om han toge afsked, och att detta kunde för Sparren själf medföra fördelar, dels på det sätt, att konungen för att visa sin belåtenhet skulle ihågkomma Sparren med någon särskild nåde-bevisning, till exempel med presidentskaraktär, dels äfven genom framtida hastigare befordringar åt hans söner m. m. Jag tilläde äfven, att om Sparre nu ginge bort från tjänsten, så skedde det icke allenast utan anmärkning öfver det äätt, hvarpå han skött densamma, utan tvärtom med heder och beröm, men att om han, som redan hunnit en så hög ålder, längre skulle fortfara med utöfnin-gen af tjänsten, så kunde det hända, att han någon gång gjorde någon blunder, som ofta händer ålderdomen,och då farväl med reputationen såsom skicklig ämbetsman. Huru Inånga hade icke ångrat, att de icke i tid gått bort, innan ålderdomssvagheter infunnit sig, som förorsakat slapphet i utöfningen af tjänsten och däraf minskad aktning i det allmänna m. m.. Grefve Sparre svarade, att han fann, det jag hade fullkomligt rätt, och att han således icke hade emot att nu taga afsked, men han ville likväl först rådgöra med sin hustru om saken. Jag sade, att jag fann det helt naturligt, men att han likväl icke borde dröja, utan ju förr det skedde, ju bättre vore det. Han lofvade, att [han] dagen därpå, såframt hans hustru icke hade något att invända emot saken, skulle lämna

mig sin afskedsansökning, dock med det uttryckliga villkor, att han vid af skedets beviljande erhölle någon nådebevisning af konungen, på det att allmänheten kunde se, att afskedet icke var bevis på onåd hos konungen, och såsom nådebevisning af konungen ville han icke hafva presidentskaraktär, som jag omnämnt, utan önskade blifva utnämnd till öfverstekammarjunkare, hvilket hade den förmånen med sig, att han då alltid finge vara med på hofvet vid alla tillfällen, då där vore några tillställningar. Jag lofvade, att jag skulle utverka detta, hvarpå vi åtskildes, jag mycket glad öfver att jag lyckats så väl med mitt uppdrag, och om hvilket jag genom en biljett till friherre Stjerneld genast underrättade honom.

Följande dagen kom grefve Sparre till mig, men se, då lät det på helt annat sätt. Han berättade mig, att han, sedan han dagen förut lämnat mig, hade gått upp till konungen och blifvit som vanligt mycket vänligt emottagen. Han hade då ansett sig böra prevenera H. Maj:t om sitt tillämnade afskedstagande, men konungen hade då sagt: »Hvad nu då, min kära Sparre! Ni vill lämna mig? Hvarför då ? Alla mina gamla vänner öfverge mig; det är ej bra.» Sparren hade då svarat, att han trodde, det H. Maj:t själf önskade, att han skulle taga afsked, och att det var af den anledningen, som han, alltid färdig att göra,hvad som vore behagligt för H. Maj:t, icke hade tvekat att göra det. Konungen hade försäkrat honom, att så icke var, att -han vore mycket nöjd med hans tjänstgöring, mot hvilken aldrig någon anmärkning blifvit gjord, och att ikonungen således hoppades, att han ville tjäna kvar m. m. Sparre hade då lofvat det med yttrande, att han gjorde det så mycket hellre, som det riktigt kostat på honom att besluta sig till afskedstagandet. »Således», fortfor Sparre till mig, »kommer det numera icke i fråga.» Jag blef visserligen ledsen häröfver men kunde icke låta bli >att inom mig själf skratta däröfver, att den enda gång, jag skulle befatta mig med att intrigera, skulle det slå så ut. Dagen därpå underrättade jag statsråden härom, och lyckligtvis blef det strax därefter bekant, att v. Hartmansdorff icke ville blifva utnämnd till landshöfding i Kalmar län, och tillfälle yppades därigenom att erbjuda detta åt Nerman, som på sätt, jag nämnt i anteckningen om honom, mottog det.

Grefve Sparre lefde icke många år därefter och dog i tjänsten till stor belåtenhet för länets invånare, som behöfde en imera driftig och verksam landshöfding.

Grefve Sparre var känd som stark hushållare till den grad, att det öfvergick till snålhet. Man kunde alltid vara säker på, att om han befann sig i Gäfle, när konungens födelsedag eller namnsdag nalkades eller någon annan dag, på hvilken allmänna bruket fordrade, att landshöfdingen skulle fcjuda till middag eller supé, med ett ord se stadens förnämsta invånare hos sig, så föregaf han alltid någon angelägenhet, som den dagen fordrade hans närvaro på annat håll, och afreste därför från staden för att slippa fira dagen på det sättet och bespara den kostnad, som därmed skulle hafva varit förenad. Detta var så allmänt kändt, att stadens borgerskap vid sådana tillfällen ofta i stället anställde någon fest, och om de då någon gång hunno bjuda landshöfdingen till densamma, innan han tillkännagifvit sig ämna resa ur staden, så[-kunde-]{+kunde+} man vara säker på, att ingen resa blef utaf, och att ingen angelägenhet fordrade hans frånvaro, utan med mycket nöje infann han sig på den tillställda festen.

KAP. XIX.

[-öppnandet-]

{+[-öppnandet-]

{+Öppnandet+}+} af 184*0 Ars riksdag. — Regeringens misslyckade försök att leda bänkmans- och elektorsvalen. — Nya statsråd.

— Statsrådet Hårds missnöje. — En Aftonbladsartikel orsak till Karl Johans misstro mot den nye Justlttestatsmlnlstern grefve Posse. — Karl Johans förhållande till departemental-styrelsens Införande 184-0. — Förändringens följder för förf.

— Tilldragelser vid utnämnandet af nya statsråd med anledning af förändringen.

Den 15 januari 1840 var för handen, och den fruktade riksdagen börjades. Dessförinnan hade hvarje parti sökt förstärka sina leder. Första striden skulle börja, då utskottsvalen skulle ske. Att borgare- och bondeståndet skulle

vara oppositionspartiet tillgifvet, var gifvet, äfvensom att regeringens parti kunde räkna på preståndet. Det berodde således på ridderskapet och adeln, huruvida två stånd skulle stanna mot två, i hvilket fall öfver-vikten icke vore bestämdt gifven på någondera sidan utan komme att bero på hasarden eller den förseglade sedeln vid ärendenas behandling inom utskotten, i synnerhet uti förstärkta statsutskottet, där de viktigaste frågorna skulle afgöras. Af vikt var det således för regeringen att vid bänkmansvalen på riddarhuset vinna öfvervikten, emedan därpå berodde först elektors- och sedan utskottsvalen. Statsrådet friherre v. Schulzenheim, som förut varit hof-kansler och i sådan egenskap haft beröring med riksdags-maskineriet, fick sig uppdraget att verka på bänkmansvalet, så att regeringen där kunde påräkna pluralitet. Detta val försiggick, och friherre v. Schulzenheim kom mycket förnöjd upp i statsrådsberedningen och berättade, att af de 50 bänkmännen, som ålågo ridderskapet och adeln attvälja, voro 27 för regeringen och endast 23 för oppositionen; i detsamma var det gifvet, att pluraliteten af elektorerna skulle komma att utgöras af regeringens parti, äfvensom att uti utskotten skulle endast detta partiet till-gifna inom adeln inväljas. Men hvad hände? Bänkmännen sammanträdde till elektorsvalet. Samma dag var det konselj på aftonen, och under det den var tillsammans, kom rapport, att oppositionens listor segrat och elektorerna således blifvit valda ur detta partiets leder. Det var för statsrådet en likaså oväntad som nedslående underrättelse och friherre von Schulzenheim fick afhöra mycken smälek öfver att hafva låtit narra sig så uppenbart. Förhållandet var, att tre af de 27, som v. Schulzenheim hade beräknat såsom tillhörande regeringens parti, voro bekanta med honom, sedan de tillsammans bevistade Uppsala akademi, och voro nu ämbets- eller tjänstemän, och friherre v. Schulzenheim, utan att känna deras politiska åsikter, tog för gifvet, att de icke kunde annat än vara regeringen tillgifna liksom han själf, hvilket de likväl icke voro. Dessa tre voterade med oppositionen, som därigenom fick pluralitet vid såväl elektors- som utskottsvalen. Följden blef, hvad den ovillkorligen skulle bli, att regeringen led det ena nederlaget efter det andra. Strax efter sedan bänkmansvalet var skedt, mötte jag en af de tre, som var min kamrat, expeditionssekreteraren K. v. Troil; han kom emot mig med en leende min och yttrade: »Vår vän v. Schulzenheim har gjort sig mycket besvär för att få mig vald till bänkman; jag tycker hvad han skall bli flat, när han får erfara följden vid elektorsvalet.» Jag sade till Troil, att jag icke tyckte, att han handlat rätt; jag klandrade alldeles icke, att han hyllade oppositionens åsikter, ty hvar och en ägde fullkomlig rättighet att hysa hvad öfvertygelse han ville, men han hade bort underrätta Schulzenheim därom och icke narra honom. Han svarade: »Han frågade mig icke, hvad jag tänkte; hade han det gjort, så skulle jag uppriktigt ha sagt honom det.»När jag på aftonen kom upp i konseljen, sade jag till Schulzenheim, att jag fruktade för utgången af elektorsvalet utan att likväl omnämna min konversation med v. Troil; han skrattade åt min onödiga fruktan, som han kallade den.

Den 28 mars 1840 kom befallning om extra konselj klockan 2 med tillsägelse, att vi icke behöfde vara i uniform. Inkomna och sedan vi voro alla placerade, tillkänna-gaf konungen, att han till det efter grefve Rosenblad lediga justitiestatsministersämbetet vore sinnad att utnämna ge-neraltulldirektören grefve Posse, och frågade, om vi hade någon anmärkning däremot, hvilket naturligtvis ingen hade. Därpå utnämnde han till generaltulldirektör statsrådet friherre Gyllenhaal och till statsråd generallöjtnanten friherre Bror Cederström och tulldistriktschefen i Göteborg, O. I. Fåhraeus. Tillförordnade statssekreteraren för handels- och finansärenden, S. A. Munthe, frågade, om det någon tid förut fattade och uti protokollet intagna beslut, att vid grefve Posses afgång från general-tulldirektörsplatsen den för samma plats dittills anslagna lön skulle minskas med 1,000 rdr banko nu skulle till-lämpas. Konungen såg först på Gyllenhaal en stund, tvekande, men slutligen sade han: »Nej! Gyllenhaal skall hafva samma aflöning som grefve Posse haft.» På föreställningar häremot af statsrådet friherre Åkerhjelm blef likväl lönen nedsatt, såsom förut beslutadt var, från 6,000 till 5,000 rdr banko. Konseljen var slut. Vid utgåendet kom statsrådet grefve Hård fram till mig och, som det syntes på honom, mycket uppbragt, sade: »Jag kommer till dig i eftermiddag med min afskedsansökning.» Jag frågade, hvad som nu stod på. Hård: »Det skall du få veta då.»

Grefve Hård kom ganska riktigt och hade afskedsan-sökningen med sig. Jag frågade, hvad som var anledningen till hans hastiga beslut att vilja taga afsked. Han svarade: »När man blir så behandlad, så bör man icke stanna kvar i tjänsten.» Jag: »Jag förstår icke hvaddu meuar.» Hård: »Jag hade väntat, att konungen skulle erbjudit mig statsministerämbetet; då man som jag varit justitieråd, innan jag blef statsråd, så tror jag icke, att det är för

mycket pretenderadt, om jag blifvit det framför en, som väl varit assessor i hofrätt men frångått detta och sedan uti många år tjänat endast uti administrativa befattningar.» Jag: »Jag vill minnas, att du själf en gång sagt mig, att du, äfven om justitiestatsminister-ämbetet skulle erbjudas dig, icke ville eller kunde emottaga detsamma i anseende till lönens otillräcklighet och din totala brist på[enskild förmögenhet.» Hård: »Ja, också hade jag icke tagit emot det, men konungen hade bort erbjuda mig det. Nu skall ju hvar och en tro, att jag icke duger till att bestrida det ämbetet, då ingen kunde vara närmare därtill än en ledamot af statsrådet, som förut varit justitieråd som jag, och konungen i stället nämner en tulltjänsteman.» Jag: »Konungen visste troligen, att du icke kunde eller ville emottaga ämbetet och därför icke erbjöd dig detsamma, men det må nu vara med den saken huru som helst, så förklarar jag nu, att jag icke ämnar föredraga din afskedsansökning, emedan, om den bifölls, du skulle ha gjort dig själf, din hustru och dina 7 oförsörjda barn olyckliga, enär du icke äger någon utväg att försörja dig och dem, om du mister lönen.» Hård: »Det är din plikt att föredraga den.» Jag: »Det vet jag, men jag gör det icke.» Hård: »Då anklagar jag dig hos justi-tiekanslern.» Jag: »Det må du göra.» Därpå gick han mycket uppbragt. När jag dagen därpå hade min enskilda föredragning hos konungen, nämnde jag för honom, att jag hade grefve Hårds afskedsansökning, men att jag anhöll underdånigst, att H. Maj:t täcktes tillåta mig att icke föredraga densamma, emedan han skulle bli olycklig med sin talrika familj, om han lämnade sitt ämbete, då han icke ägde den allra ringaste förmögenhet. Detta biföll konungen. Jag omnämnde detta för grefve Hård, som då sade: »Jag kan icke tvinga konungen att af skeda mig,[-men-]{+men+} jag går icke mera upp i någon konselj; därom kan du underrätta konungen.» Detta blef också förhållandet. Ifrån den 28 mars till den 16 maj, då den nya förändringen med statsrådet af konungen sanktionerades, och då grefve Hård i alla fall skulle ha gått bort, syntes han aldrig uti någon konselj utan gick och promenerade eller hade annan sysselsättning, alldeles frisk och rask, under det konseljer höllos, ehuru han icke fått afsked utan var kvar som statsråd.

Sedan jag här omnämnt grefve Posses utnämning till justitieminister, bör jag äfven berätta, hvad som följde därpå. Dagen efter utnämningen stod att läsa uti Aftonbladet en artikel af innehåll, att grefve Posse, innan han mottagit ämbetet, hade föreskrifvit vissa villkor och förklarat, att, därest konungen icke ville bifalla dessa, skulle han icke mottaga ämbetet. Man kan föreställa sig Karl Johans vrede; att någon skulle våga framställa för honom några villkor för emottagandet af en tjänst, var något så oer-hördt, att han icke kunde förstå, huru det kunnat falla någon in att tro, att sådant skulle lyckats. När konungen dagen därefter talade vid mig i detta ämne, frågade han mig, om jag trodde, att grefve Posse hade själf gifvit anledning till ett sådant rykte. Jag försäkrade honom, att jag, som varit bekant med grefve Posse sedan vår barndom — vi voro lika gamla —, kände honom för väl för att icke vara öfvertygad, att det ryktet aldrig kom från honom, utan tvärtom att det vore utspridt af någon hans ovän, för att nedsätta honom i H. Maj:ts ynnest och bevågenhet. Konungen var likväl icke riktigt öfvertygad härom, utan till att börja med befallde han grefve Posse att låta införa i Aftonbladet ett förklarande, med hans namn undertecknadt, af innehåll, att något så orimligt som att föreskrifva villkor för konungen vid emottagandet af justitieminister ämbetet+} eller hvilket annat ämbete som helst aldrig kunde falla honom in, och att således den i Aftonbladet införda artikeln i sådan syftning var heltoch hållet sanningslös. Till någon del tillfredsställdde väl grefve Posses visade ovilja mot artikeln och hans beredvillighet att genast och i de mest bestämda termer införa ett sådant förklarande i tidningen konungen men icke helt och hållet, utan Karl Johan bibehöll allt sedan ett visst misstroende mot grefve Posse. Han misstänkte alltid, att grefve Posse ville söka popularitet på hans bekostnad. Följden blef, att Posse, som märkte, att han icke hade något inflytande på konungen, utan tvärtom att det ofta icke behöfdes mera än att han, Posse, yttrade en åsikt för att konungen skulle fatta en annan, beslöt att taga afsked, hvilket han äfven verkställde. Sedermera blef han under konung Oskars regering åter utnämnd till justitie-statsminister och äfven till riksmarskalk, men det dröjde icke länge, förrän han i anseende till sjuklighet nödgades taga afsked och sätta sig i ro och lugn, hvaraf han likväl icke fick länge njuta; döden kom snart och tog honom bort till en bättre värld.

På rikets ständers bord hvilade sedan föregående riksdagen till afgörande ett förslag till en förändrad organisation af statsrådet. Ett af de första ärenden, som vid 1840 års riksdag skulle förekomma till antagande eller förkastande, var detta förslag. När det riksdagen förut diskuterades, var det med knapp pluralitet, som det

blef antaget till hvilande. Under tiden, som sedan förflöt, fick det allt mer och mer opinionen för sig, så att, när det nu af gjordes, skedde det med en exempellös majoritet af röster, så till exempel hos ridderskapet och adeln voterade 413 röster för och endast 19 emot förslaget. Hos de öfriga stånden var äfven pluraliteten stor, ehuru jag icke nu påminner mig siffrorna. Sedan rikets ständers beslut i saken till Kungl. Maj.t inkommit, dröjde det, innan konungen företog det till sanktion. Han trodde icke att det skulle medföra särdeles nytta för fäderneslandet; han var likväl icke emot detsamma men ville, innan han sanktionerade det, att rikets ständer skulle förstbifalla åtskilliga villkor, som han ansåg nödvändiga, såsom att de afgående statsråden skulle pensioneras, att innehafvarne af statssekreterareämbetena, hvilka skulle indragas, skulle öfverflyttas på indragningsstaten till åtnjutande därifrån af pension, svarande mot lönens belopp m. m., men statsråden, som voro angelägna, att frågan snart afgjordes, försäkrade konungen, att, om han skyndade med sanktionerandet, så skulle rikets ständer sedermera af tacksamhet bevilja allt hvad konungen önskade. Konungen blef väl icke därom öfvertygad, men han lät emellertid därvid bero, och någon skrifvelse till ständerna, innefattande villkor för sanktion, afgick aldrig. Utgången visade sedan, att konungen var mera förutseende än herrar statsråd i detta liksom i många andra fall.

Ofta talade konungen med mig om den ifrågavarande förändringen. En gång sade han: »Åtminstone får jag icke så många expeditioner att underteckna.» Jag yttrade, att det icke blefve förhållandet, utan det komme alltid att blifva lika många expeditioner till hans underskrift. »Nej, ni misstager er», inföll konungen. »Det vet jag bättre än ni.» Jag brydde mig icke om att disputera därom, det skulle icke ha tjänat till något. Vederbörande hade troligen inbillat honom, att han skulle få den lättnaden, på det att han skulle tveka mindre att bifalla förändringen. Två år därefter, då jag var uppe hos konungen för att tacka för ett förordnande, som jag hade fått, att förvalta presidentämbetet uti kungl. kammarrätten på 7 månader under presidenten Hartmansdorffs frånvaro utomlands, kom jag att kasta ögonen på det vanliga bordet, där de af vederbörande uppskickade paketen med expeditioner till konungens underskrift alltid lågo, och där en betydlig hög sådana då befann sig; konungen märkte det och yttrade: »Ni ser på den där massan expeditioner; jag kommer ihåg, att ni sade mig en gång, innan jag hade sanktionerat den nya statsrådsorganisationen, att jag alltjämt skulle få lika många expeditioner att underteckna Oaktadt denna nyaorganisation. Jag trodde er icke då, men ni hade rätt. Det är icke den enda gången, som jag har misstagit mig, min vän.»

En annan gång, under det jag hade min enskilda föredragning före sanktioneringen, frågade han mig med, som jag tyckte, verkligt intresse: »Hur skall det gå med er under allt det här?» Jag svarade, att jag komme att återgå till den expeditionssekreterareplats, jag innehade, innan jag i följd af H. Maj:ts nådiga förtroende blef förordnad att förvalta statssekreterareämbetet, men att jag hoppades, att, om någon annan plats, som kunde passa mig, blef ve ledig, H. Maj: t då täcktes hafva mig i nådig åtanke. Konungen: »Ja visst, min vän. Så snart det blir någon ledig plats, som passar er, skall ni säga mig det, och jag skall gifva er den; ni kan räkna därpå. Förstår ni?»

Efter den erfarenhet, jag hade haft, och som jag här längre fram kommer att omtala, visste jag allt för väl, att sådana löften alldeles icke voro att lita på, men jag hade emellertid icke annat parti att taga än att återgå till min förra tjänst, som hade stått vakant och bestridts af en tillförordnad, så länge jag gjort statssekreteraretjänsten. Konungen yttrade visserligen en gång, att han ville hos ständerna begära half statssekreterarelön i pension åt mig och Munthe, som endajst var tillförordnad statssekreterare för handels- och finansexpeditionen liksom jag för kammarexpeditionen, men detta undanbad jag mig, emedan jag var fullt öfvertygad, att en sådan begäran icke skulle af ständerna bifallas. Uti en konselj året förut ville konungen medelst fullmakt utnämna mig till det statssekreterareämbete, som jag förvaltade, men då på rikets ständers bord hvilade ofvannämnda förslag till den förändrade organisationen af statsrådet, uti hvilket förslag äfven ingick statssekreterareämbetenas indragning, hade det troligen ansetts som utnämningen skett endast för att bereda mig rättighet till lönens bibehål-lande sedermera på indragningsstaten som pension, och på sådan grund af böjde jag det. Efteråt har jag ångrat detta, ty man får aldrig tack för det att man visar sig oegennyttig och efterskänker åt staten det man haft rätt att få.

En gång under min enskilda föredragning sade konungen, att han ville, det jag skulle sätta upp en skrif-velse till rikets ständer, däruti konungen begärde, att de måtte anslå pension »pour les sortants» (det ville säga de af statsrådets ledamöter, som i följd af förändringen skulle afgå ur konseljen). Jag frågade, hvilka H. Maj:t menade

med »les sortants»? Konungen: »Jo, friherre ^ker-hjelm, Schulzenheim och grefve Hård.» Uti statsrådsberedningen dagen därpå nämnde jag detta. »Hvad», frågade friherre Schulzenheim, »nämnde han mig också?» På mitt jakande svar fortfor han: »Det var besynnerligt.» Jag: »Hvarför det? Du har ju icke för afsikt att stanna kvar.» Schulzenheim: »Jag skall komma till dig i eftermiddag och omtala förhållandet.» Han kom ganska riktigt och berättade, att konungen för åtta dagar sedan hade frågat honom, om han ville stanna kvar som konsultativt statsråd eller icke. Schulzenheim hade då begärt 14 dagar för att tänka på saken, hvilket konungen bifallit. Nu voro icke dessa 14 dagarna förbi ännu; han hade således icke gifvit sitt svar, och likväl hade konungen nu tagit för afgjordt, att han ville gå bort. Detta vore bra underligt, »men», tilläde han, »jag skall gå till honom i morgon och säga honom, att sådant icke passade sig, och att det icke vore på det sättet, man behandlade en gammal ämbetsman.» »Gör det», sade jag, »och du låter väl sedan mig på eftermiddagen veta, huru allt passerat.» Han kom, och på min fråga, huru allt aflupit, dvarade han. »Åh jo! Du vet, huru det är med konungen; han talar alltid själf, så att en annan icke kan få fram ett ord, så var det äfven nu; jag fick aldrig tillfälle att framkomma med det jag hade att säga, utan allt står på samma fot, och så får det vara nu så länge.» Seder-[-mera-]{+mera+} blef friherre von Schulzenheim utnämnd till president uti bergskollegium efter friherre af Nordin, som tog afsked, och därmed förföll frågan om hans kvarstannande eller ej. Han utnämndes till president uti samma konselj som de nya statsråden tillsattes.

År 1840 den 16 maj hade konung Karl Johan på rikssalen sanktionerat den här förut omnämnda, af rikets ständer beslutade förändrade organisationen af statsrådet. Statssekreterare- och hofkanslersämbetena indrogos, och statsrådets ledamöter ökades till 10, hvaraf 7 blef vo chefer för var sitt departement och de öfriga 3i konsultativa statsråd utan departement. Efter ceremoniens slut på rikssalen skulle konselj hållas för utnämnnandet af de nya statsråden och departementscheferna. Konseljen var+} sammankallad omedelbart efter ceremonien på rikssalen. Alla vederbörande voro samlade. Bland de närvarande voro äfven landtmarskalken vid pågående riksdag, landshöfdingen friherre Palmstjerna, h. exc. grefve De Geer och landshöfdingen i Värmland af Wingård. De utnämningar, som skulle ske, voro förut bestämda, och jag hade således redan skrifvit färdig annonsen därom för att kunna efter konseljens slut nedsända den till statstidningens redaktion, så att den kunde införas uti tidningen samma afton. Det dröjde, tiden gick, och ingen konselj började s. Man undrade, hvad orsaken kunde vara. Emellertid syntes baron Palmstjerna, grefve De Geer och flera andra ofta gå in och ut till och från konungen. Slutligen började anledningen till dröjsmålet att blifva känd. Konungen, missnöjd med rikets ständers åtgöranden i flera afseenden, hade den senare tiden hörts yttra flera gånger, att han ämnade upplösa riksdagen utan afseende på att ärendena icke hade hunnit afslutas. Landtmarskalken friherre Palmstjerna var utsedd att nämnas till statsråd och chef för finansdepartementet. En annan landtmar-skalk skulle således nämnas i hans ställe; därtill var h. exc. grefve De Geer utsedd, men nu, då utnämningen skulleske, förklarade De Geer, att han icke kunde emottaga landtmarskalksstafven utan med villkor, att H. Majrt lofvade att icke åtskilja ständerna, förrän de medhunnit- af-sluta alla riksdagsärendena. Konungen, som aldrig tålde, att man ville föreskrifva honom villkor, förklarade, att han icke ville förbinda sig genom något löfte i det af-seendet. Då efter långa underhandlingar hvarken konungen eller grefve De Geer ville gifva med sig och någon annan till landtmarskalk lämplig person för ögonblicket icke fanns att tillgå, blef iföljden, att friherre Palmstjerna måste stanna kvar som landtmarskalk, men härigenom blef det nödvändigt att i stället för honom utse någon annan till statsråd och chef för finansdepartementet. Att i ögonblicket finna en därtill duglig och villig person var icke lätt. Landshöfdingen af Wingård var uppkommen för att blifva en af de tre konsultativa statsråden utan departement, men nu fanns intet annat parti att taga än att söka förmå honom åtaga sig finansdepartementet. Han, som själf fann sig alldeles oduglig därtill, protesterade i det längsta, men slutligen kunde han icke längre motstå utan åtog sig saken, men med villkor likväl, att expeditionssekreteraren Munthe, hvilken dittills i några år varit tillförordnad statssekreterare för finansexpeditionen, ville låta utnämna sig till den jämväl i sammanhang med departementsstyrelsen införda nya expeditionschefsbefattningen vid samma expedition och således måtte kunna gå Wingård till handa med råd och dåd i allt hvad som hörde till departementschefs-befattningen. Såväl Munthe som jag hade visserligen förklarat oss icke vilja utnämnas till de nyskapade expedi-tionschéfsbeställningama, emedan vi ansågo dem egentligen blifva ett slags adjutantsbefattning hos departementschefen, mindre behaglig

för oss, då vi i egenskap af statssekreterare dittills själfva varit de första utan någon chef öfver oss, men med Wingård till departementschef var förhållandet helt annorlunda. Munthe insåg, att det i

Ulfsparre, Historiska anteckningar. 17[-själf va-]{+själfva+} verket blefve han, som vore departementschef, ehuru tWingård hade namnet därför, och han åtog sig således ex-peditionschefsbefattningen. Ändtligen började då konseljen klockan 6 på aftonen. Därvid inträffade den kuriösa saken, att, sedan vi alla intagit våra platser, uppsteg statsrådet frih. v. Schulzenheim och yttrade: »Nu, Sire, torde Ers Majestät täckas först nämna inrikesministern, så att han kan kontrasignera de andra utnämningarna.»

Konungen vände sig genast till Schulzenheim, och med mycken skärpa i rösten ,och blicken blixtrande af ovilja svarade han: »Min herre! Det finns inga ministrar, det borde ni vetat, ni, som så länge har varit hofkansler och sedan statsråd.»

Saken var den, att den så kallade oppositionen hade alltid drifvit den satsen, att den ifrågavarande departemen-talstyrelsen skulle slutligen leda till ministerstyrelse, sådan som i Frankrike och England, och uti dess tidningar äfvensom i vanligt tal kallades ofta departementscheferna ministrar, såsom inrikesministern, finansministern, ecklesiastikministern och så vidare. Detta kunde Karl Johan aldrig tåla, och han blef alltid ond, när man kom att nämna minister i stället för departementschef, men Schulzenheim hade så ofta i tidningarna läst dessa benämningar, så att han nu alldeles glömde sig och, som sagdt är, begagnade termen.

När statsrådet Wingård gick ner från slottet efter att hafva blifvit utnämnd till departementschef för finans-ärendena, mötte han i slottshvalfvet en värmlänning, som han kände igen, och yttrade då: »Si god dag, Per Ersson, är du här? Hvad är ditt ärende, efter du gifvit dig af ända hit upp?» Per Ersson svarade: »Åh! si våran landshöfding, jag har kommit hit för att söka få mig arbete.» »Åh», sade Wingård, »det skall du få af mig, jag har nu fått mig mer arbete än jag kan sköta.»

Wingård tog likväl saken ganska lätt; under hela tiden, som han var departementschef, sköttes ämbetet helt[-och-]{+och+} hållet af expeditionschefen Munthe; 'Wingård blott syntes men tog sig så litet af affärerna, att han ofta icke hade reda på, om han föredragit ett mål eller icke, när man frågade honom därom. Munthe blef också hans efterträdare, när Wingård lämnade portföljen, hvarefter han vid uppnådd pensionsålder tog afsked.

[-KAP. XX.-]

{+[-KAP. XX.-]+}

Exempel på partiskhet hos majoriteten vid 1840 års riksdag. — Rlksr&tten+} vid 184-0 års riksdag. — Klander af justitieombudsmannen Landlns sätt att därvid sköta åkiagarskapet. — Interiörer från riksrättsförhandUngarna. — Bråket om landt-marskalksstaf vid 1840 års riksdag. — Brukspatron Petrös utvisning från den kungliga taffeln. — Förf. får icke en ut-lofvad plats I beredningen. — Uppvaktningarna hos grefve Brahe. — Förf. ännu en gång förbigången. — Grefve K. F. Hom får i stället för t. f. öfverståthållaren A. J. A. Möllerhjelm Stockholms län. — Grefve Horn på 1840 års riksdag och hans belönande. — Ytterligare om Möllerhjelm.

Några tilldragelser vid 1840 års riksdag måste jag här berätta. De ådagalägga, hurusom de flesta af de beslut eller åtminstone många af dem, som vid denna riksdag fattades, voro dikterade af egennytta och partisinnet. Fäderneslandets nytta och förkofran kommo först i andra rummet, rättvisa och billighet ,frågade man icke efter.

Sedan konungen sanktionerat beslutet om den förändrade organisationen af statsrådet och i följd däraf statsråden friherre Åkerhjelm och grefve Hård utträdt utur statsrådet, lät konungen afgå en skrifvelse till ständerna, däruti han begärde pension för dem. Friherre Åkerhjelm hade varit så länge i tjänst och innehade den ålder, att det felades honom endast några månader i den senare för att han enligt författningarna skulle varit berättigad att uppföras på indragningsstaten till åtnjutande af pension, svarande emot statsrådslönen, 4,500 rdr banko, utan att behöfva begära det af ständerna. Grefve Hård där-

{+{+KAP. XX.+}+}emot hade icke varit i tjänst inalles mer än 15 år och innehade på långt när icke den ålder, som erfordrades för att vara berättigad till erhållande af pension. På grund af dessa förhållanden begärde

konungen uti skrif-velse till ständerna full pension, 4,500 rdr banko, för friherre Åkerhjelm men endast hälften eller 2,250 rdr för grefve Hård. Rikets ständer hade fått den öfvertygelsen, att den förre uti konseljen varit en så kallad ja-herrey som alltid förenade sig med konungen och aldrig vågat yttra något för att få honom från sådana beslut, som voro skadliga, äfven om han själf hade den öfvertygelsen, och att däremot grefve Hård fallit i onåd därför, att han ofta motsagt konungen, hvarför han också den sista tiden, på sätt jag förut nämnt, icke deltagit uti konseljerna. På grund häraf och för att dymedelst göra en demonstration emot konungen afslogo ständerna all pension för friherre Åkerhjelm men biföllo en sådan till det begärda beloppet åt grefve Hård. Nu var likväl förhållandet, att ingen af statsrådets dåvarande ledamöter inom konseljen motsade konungen så ofta som friherre Åkerhjelm, men han gjorde det alltid i sådana termer, att konungen aldrig fann sig däraf stött, då däremot grefve Hård, som saknade friherre Åkerhjelms lättjhet att tala franska, sällan yttrade sig i konseljen.

Såsom ett ytterligare bevis, att rättvisa och billighet icke gjorde sig gällande uti rikets ständers beslut vid den riksdagen, vill jag nämna följande.

Genom den beslutade förändringen indrogos helt och hållet statssekreterareämbetena. Det hade alltid varit brukligt, att när ett ämbete eller tjänst indrogs, fick innehafvaren, om han hade fullmakt på ämbetet eller tjänsten, alltid &åsom pension på indragningsstaten i sin öfriga lifstid, eller åtminstone intill dess han erhölle någon annan tjänst med däremot svarande lön, uppbära ett belopp, lika stort som lönen vid det indragna ämbetet eller tjänsten, enär han utan eget förvållande mistat den inkomsten.På grund häraf begärde nu konungen hos ständerna de bägge ordinarie statssekreterarne Grips och Hartmansdorff s öfverflyttning på indragningsstaten till åtnjutande af statssekreterarelönens belopp i pension. Nu var förhållandet, att såväl Grip som Hartmansdorff alldeles icke voro omtyckta utan tvärtom ibland de mest impopulära ämbetsmännen, som då funnos. Rikets ständer afslogo därför all pension för dem, och det på samma gång som ständerna beslöto ej mindre att ledamöterna af rikets allmänna ärenders beredning, hvilken inrättning äfven indrogs under den riksdagen, och hvilka icke hade fullmakt utan endast förordnande på befattningen och således kunde entledigas när som helst, skulle i deras återstående lifstid, utan afseende på hvad tjänster eller löner de dessutom innehade eller fingo, såsom pension få uppbära det arfvode, som hörde till den befattningen, utan äfven att såväl ledamöterna i kungl. nummerlotteridirektionen som de där anställda ordinarie och extraordinarie tjänstemännen skulle få årligen uppbära ett belopp, svarande emot de inkomster, de där kunnat påräkna. Så skipades rättvisa och billighet af 1840 års rikets ständer.

Det var naturligt, att en sådan riksdags konstitutionsutskott, hvars flesta ledamöter utgjordes af personer, hörande till oppositionspartiet, icke skulle lämna konungens rådgifvare oantastade. Vid läsningen af statsrådsprotokollen för de förutågngna fem åren eller sedan senaste riksdagen ansåg konstitutionsutskottet statsrådets ledamöter och statssekreterarne böra tilltalas inför riksrätt för deras rådslag uti icke mindre än 54 särskilda mål. Rikets ständers justitieombudsman uppdrogs således att sådant verkställa. Det var vice presidenten Landin, som då innehade justitieombudsmansbefattningen. Han hade såsom ämbets-och tjänsteman uti kungl. Svea hofrätt utmärkt sig för mycken skicklighet och duglighet och åtnjöt allmän aktning. Ibland de 54 målen voro 4, hvilka jag hade föredragit, och för besluten i hvilka jag således anklagades tillikamed de statsråd, som jämte mig tillstyrkt samma beslut. De anklagade rådgifvames antal utgjorde 17. Justitieombudsmannen Landin hade en åsikt, som jag och många med mig ansågo och äfven ännu' anser vara oriktig. -Han trodde nämligen det vara hans plikt att, så snart konstitutionsutskottet förordnat åtal emot någon eller några, å de anklagade yrka ansvar och straff, äfven om han efter handlingarnas granskning och inhämtandet af de tilltalades försvar för egen del fann dem icke hafva felat. När man besinnar, att konstitutionsutskottet icke var någon domstol och icke hade förklarat, att de tilltalade voro brottsliga, utan endast ansett, att anledning därtill enligt utskottets tanka vid läsningen af protokollen förefunnits, hvilken anledning åter efter granskning af alla handlingarna och försvarsskrifterna möjligen kunde förfalla, så hade det, vid sådant förhållande och då justitieombudsmannen för sin del fann detta, varit hans både rättighet och skyldighet att förklara det inför domstolen och icke det Oaktadt yrka ansvar, men så uppfattade icke Landin sin plikt, utan han yrkade ansvar, ehuru han konversationsvis öppet yttrade, att han ansåg den tilltalade icke hafva felat. Annorlunda handlade Landins efterträdare uti justitieombuds-mannabefattningen, häradshöfdingen Theorell. År 1854 voro statsrådets ledamöter tilltalade inför riksrätt för deras tillstyrkande i ett

mål. Jag satt den gången icke på de anklagades bänk utan tvärtom var i egenskap af president bland domames antal. Theorell, sedan saken var utagerad och de tilltalade sig skriftligt förklarat, ansåg något fel icke vara begånget, och, jämte det han uti sitt slutpåstående förklarade detta, öfverlämnade han saken till riksrättens egna bepröfvande.

Eget nog var det med 1840 års riksrätt. Den hade sina sessioner uti riddarsalen på slottet. Ett långt bord stod midt i rummet, vid öfre ändan hvaraf ordföranden satt och ledamöterna på ömse sidor, men längs utmed ena sidan af bordet på ett afstånd af ett par alnar därifrån voro[-fåtöljer-]{+fåtöljer+} placerade för oss anklagade. När vi inträdde inför domstolen, uppstego alla dess ledamöter jämte ordföranden och hälsade vördnadsfullt på de inträdande; dessa senare utgjordes också till större delen af de högst uppsatta ämbetsmännen i staten, och det var ännu den tidens sed att visa dem vördnad. Enligt grundlagen skulle presidenten uti kungl. Svea hofrätt vara riksrättens ordförande; friherre Rosén innehade då det ämbetet, men som syskonbarn med en af de anklagade, h. exc. grefve Rosenblad, var han jäfvig, och presidenten uti kammarkollegium friherre Jacques Cederström var ordförande. Slutet af hela denna tillställning var, att ingen af alla de 17 tilltalade blef fälld, och att, ehuru domen enligt grundlagens föreskrift afsades för öppna dörrar, hade ingen enda person ntom+} dem, hvilkas plikt det var att vara närvarande, infunnit sig för att afhöra densamma.

En liten löjlig episod, som passerade under förhandlingarna, vill jag berätta. Alla de tilltalade samlades vanligtvis hos h. exc. grefve Rosenblad för att öfver-lägga och öfverenskomma om försvaret. En gång vid ett sådant tillfälle uppläste friherre Åkerhjelm, som var en af de tilltalade, justitieombudsmannens slutpåstående uti ett mål och yttrade, sedan han läst detsamma: »Men huru kan Landin komma med något så absurdt påstående?» Då sade grefve Rosenblad: »Mina herrar, det skall jag förklara. Ser herrarne! Orsaken är den, att rikets ständers justitieombudsman — jag menar den där Landin — är — är — en sakramenskad karl.» Det uppstod ett allmänt skratt; vi hade nämligen alla beredt oss på att få höra något i sak eller verkligt skäl till påståendet och hade således uppmärksamheten spänd till det högsta, och då fingo vi i stället blott höra, hvad grefve Rosenblad tänkte om Landin; grefve Rosenblad tyckte förmodligen, att vårt skratt var så hjärtligt, att han slutligen äfven instämde däruti.

Uti kungl. kammarkollegium finnas bland kronans regalier och andra dyrbarheter förvarade tvenne landt-marskalksstafvar; den ena är densamma, som Gustaf II Adolf lät förfärdiga och öfverlämnade till landtmarskalken vid den första riksdag, som hölls, sedan riddarhuset blifvit ordnadt och ridderskapet och adeln blifvit indeladt i klasser och fått sina platser efter nummer. Denna staf begagnades sedermera vid alla riksdagar ända till 1719, då efter suveränitetens afskaffande det ansågs icke passande, att landtmarskalken skulle nyttja samma staf som under densamma, och då af sådan anledning en annan förfärdigades. Bägge äro de af silfver, men den år 1719 förfärdigade är något mindre och har ofvanpå knoppen en slipad topas. Den senare stafven brukades sedermera under hela den så kallade frihetstiden ända till 1772 års revolution, då Gustaf III befallde, att den gamla skulle åter framtagas och begagnas. Den nyttjades äfven alltid sedermera vid alla riksdagar, men vid 1840 års riksdag utlämnade kammarkollegium den andra, som konungen äfven öfverlämnade till landtmarskalken, friherre Palmstjerna, utan att observera, att det icke var den vanliga; men så snart hans uppmärksamhet därpå blifvit fästad, fick jag befallning att skrifva till kammarkollegium och fråga, hvarför icke den vanliga stafven blifvit aflämnad i stället för den under frihetstiden begagnade. Karl Johan ansåg det nämligen vara ett elakt omen, och att det skett i följd af det liberala partiets intriger. Kammarkollegium svarade, att orsaken var den, att den andra, såsom med jämnubbar ihopspikad, befanns i det svaga och bristfälliga skick, att densamma icke kunnat utlämnas. Genast fick jag befallning att åter skrifva och begära upplysning om orsaken, hvarför den i bristfälligt skick varande stafven icke under den längre tidrymd, som sedan sista riksdag förflutit, blifvit genom kollegii försorg lagad och i brukbart skick försatt. Härpå svarade kollegium, att berörda stafs bristfälliga beskaffenhet icke blifvit anmärkt, förrän densamma från skattkammaren till kollegium upphämtades, då kungl. kollegium genast gick i författningom densammas skyndsamma iståndsättande. Ännu en gång fick jag befallning att skrifva och förständiga kammarkol* legium om dess plikt att tillse, det kronans under kol-legii vård befintliga dyrbarheter alltid voro i godt och brukbart stånd samt att, så snart den gamla stafven blefve lagad,

sådant anmäla. Detta skedde; uti en skrifvelse från kammarkollegium till mig tillkännagaf kollegium, att den bristfälliga stafven var genom kollegii försorg lagad och fullständigt iståndsatt, hvarpå den utlämnades och utbyttes mot den andra. *

En annan händelse inträffade, som väckte allmänt missnöje och förtrytelse, och för hvilken Karl Johan fick skulden, ehuru han, enligt min öfvertygelse, var fullkomligt oskyldig och endast hade att tacka sin vakthafvande kabinettskammarherres dumhet och fjäsk för hela händelsen. En af borgarståndets mest framstående ledamöter var brukspatron Tore Petré. Han hörde till oppositionspartiet, hade en utmärkt talgåfva men var alltid i sina tal mycket bitter mot regeringen och således af dess parti fruktad och. med ovilja ansedd. Det var alltid vanligt, att såväl vid en riksdags början som vid dess slut blef ett visst antal af hvarje stånds ledamöter inbjudet till middag på slottet, utan att konungen bestämde, hvilka dessa ledamöter skulle vara; sådant öfverlämnades åt ståndet självt att afgöra. Så tillgick äfven nu; antalet från borgarståndet bestämdes till 48, och ståndet utsåg bland dessa brukspatron Petré. Han infann sig äfven,-men efter en stund och just som de voro färdiga att sätta sig till bords, kom kabinettskammarherren friherre C... fram till Petré och säger till honom, att det aldrig kunde falla konungen in att bjuda till middag en person, som visat sig så litet vän af konungen, och att det följaktligen icke funnes någon plats för honom vid bordet, utan på konungens befallning finge han nu anmoda herr

* Förf:s brefväxling med kammarkollegium meddelas såsom bilagor. Dess tryckning har ej synts nödig. Utg.Petré att aflägsna sig. Petré svarade härpå, att han vore där icke på konungens speciella inbjudning utan till följd af sitt eget stånds uppdrag och ansåg sig således alltför väl kunna kvarstanna, om han velat, Oaktadt herr kammarherrens ohöfliga beteende, men att han icke ville det, då han nu förnam, att det enligt herr kammarherrens utsago vore Hans Maj:t emot, utan han gick därifrån. Nu är det att märka, att hvarje stånd hade sin taffel i särskilda rum, långt ifrån det, hvari konungen sig befann, och att Karl Johan var alldeles okunnig om, att brukspatron Petré var ibland de af borgarståndet utsedda, och kunde således icke hafva gifvit friherre C... någon befallning att utvisa honom, utan detta var efter all anledning friherre C... s eget påfund, tillkommet af ett illa förstådt nit och fjäsk, så mycket hellre som min öfvertygelse är, att, äfven om Karl Johan hade af vetat Petrés närvaro, hade han ganska säkert icke befallt något sådant; därtill var han för klok, och en sådan ohöflighet skulle säkerligen aldrig ha fallit honom in. En annan sak hade det varit, om det varit fråga om plats för herr Petré vid konungens eget bord; då kunde deit väl hafva händt, att han icke tillåtit det, ty en sanning är det, att Petré var en af Karl Johans betes noires, och att han skulle sitta vid samma bord som konungen, det skulle ganska säkert mycket generat den senare.

Emellertid, när Petrés kamrater fingo höra hvad som händt honom, uppstod fråga hos dem, om de icke borde allesammans gå sina färde, men på Petrés egen framställning och kanske äfven lockade af stekoset beslöto de att kvarstanna, och det var friherre C... s lycka, ty hade det händt, att hela ståndet hade aflägsnat sig, så hade säkerligen Karl Johan aldrig förlåtit C... den skandal, som genom dennes dumhet på det sättet hade uppstått.

Konung Karl Johan hade den svagheten att ofta gifva löften, dem han sedermera dels icke kunde, dels icke ville uppfylla. Motivet till denna svaghet var hans välviljamot alla människor, som gjorde det för honom så svårt att säga nej till personer, som begärde något af honom. Emellertid ådrog han sig därigenom många ovänner och förtalare.

En plats uti rikets allmänna ärenders beredning var ledig. Denna institution utgjordes af 8 ledamöter, 4 frälse och 4 ofrälse, inför hvilka alla besvärsmål skulle föredragas innan de anmäldes uti statsrådet. Därför skulle till ledamöter däruti utses sådana personer, som innehade andra tjänster, hvilkas bestridande förutsatte kännedom om författningar, och hvilka tjänster de skulle bibehålla därjämte.

Arfvodet som ledamot af allmänna beredningen utgjorde 1,000 rdr banko. Jag sökte den lediga tjänsten hos konungen. Han svarade: »Det är mycket bra; det är just hvad ni behöfver, min vän; ni skall få den platsen; det lofvar jag er; det är afgjord sak, lita på mig.» Det var naturligt, att jag nu trodde mig säker om platsen. Några dagar därefter kom statskommissarien Tuneld till mig och yttrade, att han ämnade söka den lediga platsen i allmänna beredningen och frågade min tanka därom. Jag svarade, att jag hade anledning förmoda, att konungen

redan hade lofvat bort den. Tuneld: »Till hvem då.» Jag: »Till mig.» Tuneld: »Jaså! ja. då är det icke värdt, att jag anmäler mig, men kanske ändå, att jag borde göra det, för att kunna nästa ledighet hafva så mycket större hopp om att då komma i åtanka. Som jag icke själf kan tala vid konungen, har jag ämnat gå till h. exc. grefve Brahe och bedja honom blifva min förespråkare hos konungen.» Jag: »Ja, gör det.» Han gick. Två dagar därefter hade jag enskild föredragning; när den var slut, sade konungen: »Det var sant, jag har något att säga er, Ulfsparre.» Jag: »Jag står till er tjänst, Sire.» Konungen dröjde en stund, sedan sade han: »Det får vara till en annan gång.» Jag gick. Veckan därpå efter slutad föredragning började han på samma sätt. : »Jag har någonting att säga er. Vet ni, att Tuneld söker den lediga platsen i beredningen?» Jag: »Ja, Sire, han har sagt mig det.» Konungen: »Han harsju tjänsteår mer än ni.» Jag: »Det är möjligt, Sire, men han har aldrig gjort något annat än tjänstgjort i statskontoret, och han har själf sagt mig, att hans meriter ej kunna jämföras med mina.» Konungen: »Men det är en fullt hederlig karl.» Jag: »Det tror jag, att jag också är, Sire.» Konungen: »Helt visst, min vän, det är icke fråga därom; han har sagt mig, att han ingenting äger, och att han snart måste lämna in ansökan om afsked från sin plats i stats-kontoret, och att han då icke skulle kunna lefva, om jag ej gåfve honom den där platsen i beredningen. Men vi få tala därom en annan gång. Farväl, min vän.»

Uti påföljande konselj, innan min föredragning skulle börja, och innan jag således var inkommen, hade konungen, enligt hvad h. exc. grefve Rosenblad dagen därpå sade mig, tillkännagifvit för statsråden, att han ville tillsätta den lediga platsen uti allmänna beredningen, och att tvenne sökande hade anmält sig hos honom, nämligen jag och Tuneld, och han hade då frågat statsrådets ledamöter, hvilken de ansågo böra hafva företrädet. Allesammans med undantag af statsrådet grefve Adelsvärd hade yttrat, att jag vore den mest meriterade och således tillstyrkt, att jag måtte nämnas. 'Grefve Adelsvärd hade yttrat, att som han i egenskap af president i statskontoret varit Tunelds chef, ansåg han sig endast af sådan anledning böra söka befrämja hans fördel och tillstyrkte därför hans utnämnande. Konungen hade då uppskjutit frågan. Uti konseljen veckan därpå tillsade konungen mig, att jag i stället för att sätta mig på statssekreterareplatsen skulle komma och ställa mig bredvid honom; jag såg då ett pappersblad liggande framför honom, på hvilket stod skrif-vet med stora bokstäfver: »Nommer à la place de beredning». Då förstod jag strax, hvarför den artigheten skett mig, att jag skulle ställa mig bredvid konungen. Också, sedan jag slutat föredragningen, yttrade H. Maj:t, att han önskade nämna Tuneld till den lediga platsen i beredningen, och vändande sig till mig sade han medden förbindliga minen, som gjorde honom så oemotståndlig, när han ville, en mängd artigheter och komplimenter om min stora skicklighet, och huru nöjd han alltid vore med mig, samt att han hyste obegränsadt förtroende till mig, och att jag skulle få allt hvad jag ville begära med mera dylikt. Att vid sådant förhållande insistera och yrka på uppfyllandet af det till mig gifna löftet hade icke varit värdt utan skulle endast gjort honom ledsen och kanske väckt hans ovilja emot mig. Jag svarade således ingenting på alla artigheterna, och Tuneld blef nämnd. Detta resultat var likväl mitt eget fel, ty jag hade haft två utvägar i min makt att följa för att förekomma det, om jag hade velat, och om jag icke hade varit så bekymmerslös om min framtid, som jag den tiden var. Den ena utvägen hade varit att gå till grefve Brahe genast efter konungens till mig gifna löfte och bedja honom icke lägga sig ut för någon annan eller tala mot mig, då han ganska säkert, när Tuneld kom till honom och begärde hans förord, nekat honom det, ty grefve Brahe hade vid alla tillfällen visat mig vänskap och välvilja; nu visste han icke, att jag önskade mig den lediga platsen och trodde sig således utan annans förnärmande kunna gynna Tuneld. Denna utväg ville jag likväl icke begagna, emedan jag alltid hade ogillat, att grefve Brahe blandade sig uti befordringsärenden och förordade personer, som bådo honom därom, utan att känna dem. Den andra utvägen hade varit, att, när konungen nämnde, att Tuneld sagt sig icke äga något och snart skulle nödgas taga afsked samt då skulle sakna, hvad som erfordrades för att kunna lefva, jag hade upplyst konungen om, att detta var osanning; hvar och en kände, att Tuneld ägde två stenhus i Stockholm, det ena af icke obetydligt värde, och att han alltid varit mycket god hushållare, till och med ansågs vara snål och således icke kunde hafva någon betydlig skuld, samt att han, när han tog afsked, skulle få hela lönens belopp i pension, ty att han icke ämnade taga afsked,förrän han uppnått pensionsåldern, var säkert, hvilket äfven utgången sedermera visade. Min ekonomiska ställning var däremot helt annorlunda; jag hade aldrig i min lifstid ärft en skilling och de första 16 åren af min tjänstemannabana icke haft någon lön af statsverket, utan jag hade dragit mig fram på det sättet, att jag bestridt två äldre, orkeslösa kamraters tjänst och däremot uppburit

en del af deras löneinkomster, hvilket tillika med en half sportellott i kammarexpeditionen, som jag hade tillträdt efter några års tjänstgöring, hade gjort det möjligt för mig att kunna lefva; de löneinkomster, jag innehade, när frågan om platsen i beredningen uppstod, utgjorde 2,400 rdr banko; den så kallade kansligebiihren var då indragen och således sportlerna, som just utgjordes af densamma, försvunna. Hade jag för konungen omnämnt allt detta, så är jag öfvertygad, att jag framför Tuneld fått den lediga platsen, men jag gjorde det icke och har sedermera mer än en gång ångrat detta.

Efter jag här ofvan nämnt grefve Brahes inblandning uti regeringsbestyren medelst hans förordande för personer hos konungen, vill jag berätta, huru med uppvaktningarna hos honom tillgick. Hvarenda morgon, helgdagarna naturligtvis undantagna, tog han, såframt icke någon särskild händelse för dagen hindrade honom, emot de[m], som ville tala med honom* Alla samlades då i hans förmak, någon anmälan ägde icke rum, utan hvar och en utan afseende på rang gick in i rummet bredvid, där h. exc. stod färdig att emottaga den kommande, allt i den ordning, som man kommit; så snart den ene slutat och gick ut, inträdde den, som var därnäst i tur, och detta räckte, så länge någon var kvar eller h. exc. icke af andra göromål var nödsakad att afbryta och låta de återstående återkomma en annan dag. Det var vid dessa tillfällen, som de besökande bådo om hans förord hos konungen, och hvilket han olyckligtvis utan urskilning lofvade dem. Att han likväl, bättre upplyst, icke tvekade att frångåsitt löfte är säkert, till bevis hvarpå jag vill anföra, att en gång kom till mig en person, som hade andra rummet på förslaget till en landtmätarebeställning, och bad mig tillstyrka honom till platsens erhållande, då jag för konungen skulle föredraga förslaget. Jag svarade, att jag icke kunde göra det, emedan den, som hade första rummet, vore mera meriterad och, enligt hvad jag speciellt kände, ägde mycken skicklighet och duglighet. Den andre hade då den oförsiktigheten att med en min, liknande sig till hån, säga, att det kunde göra honom detsamma, ty han hade grefve Brahes löfte att tala för honom, och det vore tillräckligt. Jag gick då till grefve Brahe och upplyste honom om, huru orättvist det skulle vara, om den, som hade första rummet på förslaget, skulle blifva förbigången af den andre. Grefve Brahe svarade strax: »Jag tackar herr statssekreteraren för denna upplysning och skall visst icke tala för den andre.»

Ungefär ett år efter sedan Tuneld blifvit framför mig utnämnd till ledamot i allmänna beredningen, blef åter en plats ledig. Jag bad naturligtvis konungen om densamma. Han gaf mig denna gången icke ett så ampelt löfte som förra gången utan sade blott: »Det är bra, min vän, jag skall utnämna er.» Några veckor därefter, under hvilka jag icke hade hört något om saken, nämnde han i konseljen öfverceremonimästaren och förste sekreteraren i kabinettet för utrikes brefväxlingen friherre d'Al-bedyhll till den lediga tjänsten på begäran, som jag sedan fick veta, af statsrådet grefve Adolf Göran Mörner, som då bestridde utrikesstatsministerämbetet under ledigheten efter grefve Wetterstedt. Grefve Mörner hade varit mycket lierad med och vän af baron d'Albedyhlls fader, och han hade lofvat fadern att på allt sätt söka befrämja sonens bästa och fördel, hvilket löfte han äfven hållit och vid alla tillfällen framdragit denne. Olyckan var, att friherre d'Albedyhll, som väl var mycket instruerad och lettrerad, likväl var alldeles oduglig till tjänsteman. Hanhade vid början af sin bana ingått i kabinettet som andre sekreterare och därstädes avancerat i sin tur till förste sekreterare men såsom oduglig sedermera blifvit förbigången och kvarstod nu där. Under tiden hade han jämväl varit sekreterare hos riksståthållaren i Norge men snart måst lämna denna befattning och utnämndes därefter till öfverceremonimästare. Uti konseljen näst efter den, då d'Albedyhll utnämndes till ledamot i beredningen, och innan konungen inkom, sade h. exc. grefve Rosenblad till mig: »Säg mig, herr statssekreterare, hur kom det till att baron d'Albedyhll blef utnämnd till den platsen?» Jag: »Det kan h. exc. grefve Mörner upplysa eders excellens om bättre än jag.» Grefve Mörner: »Det måtte jag säga alldeles icke var underligt, baron d'Albedyhll är en mycket instruerad man.» Grefve Rosenblad: »Det kan väl vara, men är han duglig till den platsen? Han sitter nu emellertid med högre löneinkomster än ett statsråd.» Grefve Mörner: »Det är icke möjligt.» Grefve Rosenblad: »Jag skall genast uppräkna dem: 1,000 rdr som ledamot uti beredningen, 1,500 som förste sekreterare i kabinettet, 1,500 som öfverceremonimästare, minst 1,200 som föredragande af hofärendena och 1,000 i pension som f. d. riksståt-hållaresekreterare; där har h. excellens nu redan 6,200 rdr, allt banko; kanske är det ändå mera, som jag icke vet af.» Konungen kom in, och därigenom slapp grefve Mörner att svara, hvilket allt skulle för honom hafva blifvit svårt.

Dagen efter sedan friherre d'Albedyhll blifvit utnämnd till ledamot i beredningen, kom han till mig och frågade under ett hånskratt, hvad som ålåg honom i sådan egenskap. Jag svarade: »Att känna alla författningar, såväl civila som militära, uti alla grenar af statsförvaltningen samt att således, om; du icke redan känner dem, natt och dag söka skaffa dig kunskap om desamma och hvad de innehålla, så att, när vederbörande föredragande efter slutad föredragning tillstyrka beslut i målen, du må kunna visa dem, att de misstagit sig, emedan den[-eller-]{+eller+} den författningen innehåller helt annat m. m.» d'Al~ bedyhU: »Nej jag tackar, ingen författning känner jag, och icke känner jag hos mig någon lust att förskaffa mig insikt uti desamma, utan det får väl gå för sig ändå.» Jag frågade, om han icke tyckte det vara skamligt att söka och emottaga en tjänst, som han icke det allra ringaste förstod att sköta, men han svarade skrattande, att det gjorde han visst icke, han vore icke den förste och blefve säkerligen icke den siste, som utnämndes till tjänster, dem de icke förstodo sköta, och det gick icke sämre för det; det funnos alltid andra, som skötte dem i stället.

Oaktadt jag på detta sätt blifvit tillbakasatt och Oaktadt+} de brutna löftena, den ena gången till fördel för en skicklig men mindre meriterad person än jag och den andra till förmån för en stackare och fullkomligt oduglig, kan jag icke ännu i denna stunden annat an innerligen sakna den store, ädle konungen och sätta värde på hans många goda och stora egenskaper, hans välvilja mot alla människor, hans ädla hjärta m. m. Äfvensom jag många gånger beklagat och inom mig sörjt öfver, att han skulle råka ut för dåliga människor, som af egennytta och skadeglädje förledde honom till vidtagandet af skadliga beslut och åtgärder.

Ännu ett exempel måste jag anföra på Karl Johans brist på ordhållighet i fråga om gifna löften. General Möllerhjelm hade år 1838 blifvit, som jag förut nämnt, tillförordnad öfverståthållare. Han hade hållit ut med denna befattning länge utan att beklaga sig, men slutligen fann han, dels att hans hälsa led genom det svåra och trägna arbetet, ty hans nit ,och samvetsgrannhet tillät honom icke att öfverlåta någon del af detsamma på andra, utan själf ville han göra allt hvad som tillhörde ämbetet, hvilket icke var litet, hvilket lätt inses, då jag nämner, att han skulle vara ordförande uti icke mindre än 16 olika direktioner, kommittéer, kommissioner m. m. inom hufvudstaden, dels hotades hans lilla enskilda förmögenhet

Ulfsparre, Historiska anteckningar. 18med att alldeles medtagas och försvinna, emedan de till tjänsten hörande löneförmåner kunde icke räcka till den lefnad, som man pretenderade, att öfverståthållaren borde-föra, och som Möllerhjelm själf äfven underkastade sig. Han hade därför flera gånger begärt hos konungen att blifva entledigad, men i saknad af någon ledig plats, dii han kunde förflyttas, hade ännu icke någon verkställighet följt på dessa hans Önskningar. Ändtligen blef Stockholms län ledigt, och Möllerhjelm skyndade sig att hos konungen anhålla om utnämning till landshöfding därstädes. Konungen lofvade honom det bestämdt och tilläde: »Det blir konselj i afton, och då skall jag utnämna er, om ni vill.» Möllerhjelm, som icke kände, huru litet ett konungens-löfte betydde, om man icke tog laga fasta på det genast, tyckte, att det skulle se underligt ut, om han, som af sin läkare blifvit ordinerad att samma sommar resa till Karlsbad för att begagna brunnsdrickning därstädes, skulle på samma gång, han nämndes till landshöfding, begära tjänstledighet för resan, svarade således, att han önskade, att utnämningen finge anstå till hans återkomst och anhöll, att ämbetet måtte få stå ledigt till dess för hans räkning. Konungen sade, att det skulle helt och hållet bero på Möllerhjelm själf; om han ville, att utnämningen skulle ske samma afton, så skulle det ske, och ville han hellre vänta därmed till hans återkomst, så skulle det blifva så. Möllerhjelm förblef vid sin yttrade önskan om anståndet under förhoppning, att konungen skulle hafva det nådiga löftet i minnet, hvilket denne ytterligare lofvade. Möllerhjelm reste och hade icke varit en månad i Karlsbad, förrän han genom bref härifrån fick underrättelse om, att konungen till landshöfding i Stockholms län utnämnt för detta ryttmästaren grefve Hora. Man kan lätt föreställa sig Möllerhjelms förvåning, harm och förbittring.

Grefve Horn var son till den grefve Hora, som hade varit delaktig uti Gustaf III:s mord, och som därför ble£landsförvist och sedermera intill sin död bodde i Köpenhamn under namnet Fredriksson. Sonen, den nu ifrågavarande grefve Horn, började sin tjänstemannabana som kornett vid lifregementets husarkår, där han avancerade till ryttmästare och tog som sådan afsked samt lefde därefter som privatperson. Vid alla riksdagar sedermera deltog han uti där förekommande förhandlingar men uti oppositionens leder. Han hade mycken förmåga att uttrycka sig talande och blef snart en af oppositionspartiets chefer. Det var i denna egenskap, som

han under 1840 års riksdag genom sitt partis öfvervikt blef ordförande uti statsutskottet, hvilken plats alltid ansetts såsom den viktigaste under en riksdag. Såsom sådan fortfor han under en del af riksdagen att befordra oppositionspartiets afsikter, men på en gång vände han om, och uti ett muntligt anförande från sin bänk klandrade han skarpt oppositionens åtgärder och begagnade bland annat det yttrandet, som sedermera spridde sig öfver allt och citerades, nämligen: »På sådant sätt är all regering omöjlig.» Jag påminner mig ännu den glädje, som spridde sig uti rojalismens leder vid detta yttrande, på samma gång som harm och förbittring intogo oppositionens män. Ifrån detta ögonblick gingo alla hans bemödanden inom statsutskottet ut på att befrämja regeringens afsikter och önskningar. Så till exempel hade de sista dagarna af riksdagen ett mål blifvit afgjordt på det sättet, att två stånd stannat emot två. Frågan var af den beskaffenhet, att det var tvetydigt, huruvida den borde vid sådant förhållande förfalla, eller om den icke borde afgöras i förstärkt statsutskott; hade detta senare skett, så hade det varit gifvet, att resultatet blifvit sådant, som oppositionen önskade; det var således af vikt för regeringen, att frågan icke kom till förstärkt utskott. Konungen hade underrättat ständerna om dagen, då riksdagen skulle afblåsas. Dagen förut var ordinarie statsutskottet tillsammans, och där yrkades af oppositionen, att förstärkta statsutskottet skulle sam-mankallas till tidigt dågen därpå för att afgöra den ifrågavarande saken, men grefve Horn lade sig däremot och påstod, att ingen annan än han såsom utskottets ordförande hade rättighet att sammankalla utskottet, och efter mycken dispyt och huller förklarade han ordinarie utskottets sammankomst slutad och upplöste detsamma samt gick sin väg, men alla de öfriga stannade kvar, och den närmaste ledamoten näst ordföranden tog (klubban, och på hans proposition beslöts förstärkta utskottets sammankallande. Kallelselappar utskrefvos, och vaktmästaren erhöll befallning att anslå dem på taflorna. Men se därmed var saken icke slut. Grefve Horn, som misstänkt något sådant, gick på eftermiddagen och nedref alla kallelselapparna. Ånnu en gång fick vaktmästaren befallning att uppsätta andra lika lydande, men äfven denna gång borttogos de af grefve Horn. Sedan blef det för sent att ånyo anbefalla deras uppsättande på taflorna, och följden blef, att något förstärkt utskott icke kunde sammankomma före riksdagens slut och grefve Horn vann sin önskan, men snart spridde sig bland allmänheten hvad som skett, och på aftonen samlades en hop pöbel utanför grefve Horns hus och utslogo alla åt gatan befintliga fönster i huset; längre sträckte sig icke oväsendet, hvilket man hade att tacka öfverståthållaren Möllerhjelms kloka uppförande, som förbjöd all militär styrka att visa sig och endast med föreställningar och fogliga åtgärder fick pöbeln att skiljas åt.

Vid en föregående riksdag hade ett uppträde ägt rum på riddarhuset emellan grefve Horn och grefve Arvid Posse, sedermera justitiestatsministern. Grefve Horn hade uti ett yttrande från sin bänk varit ganska skarp mot regeringen. Grefve Posse steg upp för att vederlägga honom och försvara regeringen; därvid kom han med hänsyftning å grefve Horns faders deltagande uti Gustaf III:s mord att yttra de orden: »Det gamla ordspråket, äpplet faller icke långt från trädet, bevisar sig här vara full sanning.»Grefve Horn blef mäkta förbittrad, och en duell emellan de bägge grefvame skulle blifva följden, men genom vänner och väns vänner blef saken bilagd och hade inga vidare följder.

För att nu belöna grefve Horn för dess af fall från oppositionen utnämnde konungen (honom, som sagdt är, till landshöfding i Stockholms län Oaktadt löftet till Möllerhjelm att icke tillsätta platsen förrän efter hans återkomst från Karlsbad och att då nämna honom därtill. Enligt hvad grefve Horn berättade för chefen för civildepartementet, statsrådet O. I. Fåhraeus, hade konungen sagt, att han kunde få välja antingen en då ledig konsultativ statsrådsplats eller landshöfdingebeställningen, och att konungen skulle utnämna honom till hvilketdera af dessa ämbeten, han själf ville hafva, och att han, grefve Horn, valde landshöfdingeplatsen. Som landshöfding var han, emot hvad man förmodat, oduglig. Ehuru han icke var mer än omkring 50 år gammal, då han utnämndes därtill, började han redan blifva afsigkommen, somnade understundom på ämbetsrummet, glömde bort, att han kallat personer till kansliförhör, och uteblef således, då det skulle hållas. Han var dessutom mycket häftig, blef flera gånger stämd till polisen af sin betjäning för lagstridig behandling mot dem och måste stå där och undergå förhör som andra skojare. Detta allt tillika med hans egenmäktiga förfarande med spannmålsundsättningsmedel, som för länet blifvit ställda till hans disposition, hade den följden, att han under konung Oskars regering blef af dåvarande chefen för civildepartementet uppmanad, enligt konungens befallning,

att själf begära afsked. Ehuru tämligen uppbragt öfver denna propos, yttrade han sig till afskeds-tagande benägen, men i ett kort därefter till departementschefen aflåtet bref gaf han tillkänna, att han besinnat sig, förklarande likväl Kungl. Maj:t obetaget att icke desto mindre afsätta honom. Han blef då också entledigad. Detta skedde år 1849, och som en besynnerlig ödets skickelse ci-[-terades-]{+terades+} sedermera, att detta entledigande skett just den 16 mars eller samma dato, som Gustaf III sköts, hvilket var helt och hållet en tillfällighet utan föregången afsikt.+}

Så snart Möllerhjelm återkom från Karlsbad, gick han upp till konungen i afsikt att för honom uttrycka sitt bekymmer öfver det brutna löftet, men han fick icke tid därtill, ty genast vid hans inträde yttrade konungen: »Möllerhjelm, gör mig den tjänsten och säg icke ett ord, jag vet allt, hvad ni vill säga, och hvad ni har fulla skäl att yttra, men ser ni, jag stod i så stora förbindelser till grefve Horn, att jag, då han begärde Stockholms län, icke kunde annat än gifva honom det, men nu skall ni få allt hvad ni vill hafva. Chefskapet för 6 :te militärdistriktet är ledigt, vill ni ha den platsen, så nämner jag eder genast, och som ni då lämnar öfverstebeställningen för Västmanlands regemnete, så nämner jag på samma gång er måg öfverste Tuné till chef för det regementet.» Möllerhjelm hade icke annat parti att taga an att låta utnämna sig till chef för det lediga militärdistriktet, ehuru därtill icke fanns mer än half lön att tillgå så länge, intill dess den andra hälften, då för annat ändamål disponerad, blefve ledig, ty att återgå till öfverståthållare-göromålen var honom högst motbjudande. Han lefde likväl icke många år därefter utan lämnade detta jordiska för att gå till en bättre värld, där man icke behöfver något ämbete.[-Karl-]{+Karl+} Johans sista sjukdom och död. — Tillägg: anekdoter om Karl Johan och statssekreteraren Börtzell, expeditionssekreteraren Bergström samt K. Gyllenhaal. — Karl Johan om egennyttan. — Kammarspisningen. — K. Lovlsins onåd. — Karl Johan >vår fader», — Prinsessan Sofia Albertina och grefvlnnan+} Lolotte Forsberg (Stenbock).

Den 26 januari 1844, samma dag på hvilken konung Karl Johan fyllde 80 år, insjuknade den store mannen och måste intaga sängen. Dagen förut hade han känt sig fullkomligt frisk och varit vid ett godt och gladt lynne, icke anande, att det var den sista dagen, han gick uppe och klädd. För vår skicklige statybildhuggare professor Byström medförde konungens insjuknande en betydlig förlust. Han hade nämligen länge förgäfves till salu utbjudit sin på Djurgården uppförda ståtliga villa med alla de där-uti befintliga statyer, byster och andra arbeten af carrarisk marmor för 80,000 rdr banko, hvilket var långt under dess verkliga värde och hvad alltsammans kostat honom, men hvilken summa likväl ingen ville gifva därför, emedan det lämnade ingen reveny och man icke ville placera ett sådant kapital räntelöst. Slutligen hade det lyckats honom att öfvertala Karl Johan att köpa alltsammans för en summa af 60,000 rdr banko. Karl Johan biföll det den 25 januari, och dagen därpå skulle köpekontrakt uppsättas och underskrifvas, men då kom insjuknandet emellan, och köpet blef ogjordt. Sedermera efter Byströms död blef villan tillika med marmorpjäserna försålda för, om jag icke misstager mig, en summa af 20,000 rdr.

Efter några dagars förlopp förordnades kronprinsen Oskar till regent. Snart insågo läkarne icke allenast, att tillståndet var betänkligt, utan äfven att Hans Maj:ts återställande till hälsan icke mera vore att hoppas. Naturligtvis höllo de detta hemligt sins emellan för att ickeväcka oro bland allmänheten. Det var märkvärdigt, att ännu i sista stunden skulle det olycksaliga misstroendet följa honom. Det berättades i hemlighet af de närmare förtrogna, som omgåfvo honom, att ingen bulletin angående sjukdomen fick utlämnas till allmänheten, förrän den blifvit på franska öfversatt och till konungens granskning öfverlämnad, hvarvid det stundom hände, att han uti bulletinen gjorde ändringar; i sådant skick återlämnades den till läkarne, som då öfversatte den på svenska, men på det att konungen skulle vara säker på, att icke de ändringar, han uti bulletinen gjort, då blefvo uteslutna, skulle svenska öfversättningen aflämnas till konungen, som då lät kammartjänaren eller någon annan förtrogen jämföra den med den franska, och först därefter fick den till allmänheten utlämnas.

På dagen jämt sex veckor efter insjuknandet eller den 8 mars lämnade den store konungen detta jordiska lifvet. Dödsbudet var visserligen icke oväntadt, men likafullt väckte det allmän sensation.

Karl Johan hade många fel och svagheter. Ty hvar finnes eller har någonsin funnits den människa, som icke har

eller haft sådana ?, Men ingen kan bestrida, att han därjämte ägde många stora och ovanliga egenskaper. Alla de, som närmare kände den ädle mannen, sörjde honom djupt, andra åter ansågo hans död med likgiltighet, och åter andra mottogo dödsbudet med glädje i det hopp, att fäderneslandets välstånd och förkofran skulle blifva en följd af sonens kända liberala åsikter,

Med konung Oskar var jag sällan i beröring, och de tilldragelser, som under hans regering inträffade och däruti jag deltagit, skulle blifva utan intresse att berätta; jag menar naturligtvis härmed icke hans åtgärder som konung, de tillhöra historien och ligga utom föremålen för mina berättelser. I följd häraf slutar jag nu dessa mina anteckningar.Tillägg.

År 1811 under Karl XIH:s sjukdom förde kronprinsen Karl Jolhan regeringen. Statssekreteraren för kammarärendena Börtzell hade uti konseljen anmält ett tjänstefel, som landshöfdingen uti ett af de södra länen hade begått; felet var icke stort eller af särdeles vikt, men kronprinsen äfvensom statsrådets ledamöter ansågo likväl, att det icke borde få passera utan all slags näpst för landshöfdingen, och Karl Johan vände sig därför till Börtzell och sade: »II faut lui donner une mercuriale. Entendez vous?» Börtzell bockade sig utan att svara. Jag var förordnad att föra protokollet den dagen. Vid utgåendet från konseljen sade Börtzell till mig. »Hvad i Herrans namn kunde II. K. Höghet kronprinsen mena med den befallningen, han gaf mig, att landshöfdingen skulle ha mercurium?» Jag, som lyckligtvis var litet mera hemma i franska språket än stats-sekreteraren, svarade leende: »Så farligt var det väl icke; H. K. Höghet befallde, att landshöfdingen skulle få én skrapa». Börtzell: »Ah, var det icke värre än så! Det skall gå lätt; jag trodde, att det var ett nytt lagskipnings-sätt, på modet i Frankrike, som H. K. Höghet nu ville införa hos oss.»

I början af Karl Johans regering var det uti krigs-expeditionen en expeditionssekreterare, som hette Bergström. Han var förordnad att föredraga besvärsmål. Vid ett tillfälle, då han skulle göra detta uti konseljen, hade han tagit med sig dit in alla handlingarna uti de mål, han skulle föredraga; genast när han inträdde, befallde Karl Johan honom ställa sig bredvid honom, på det att konungen skulle bättre kunna höra honom. För föredragningen där behöfde Bergström alldeles icke handlingarna, ty en lista var uppsatt på franska, som innehöll rubrikoch en relation om hvarje måls beskaffenhet, och föredragningen gick då så till, att föredraganden uppläste listan, då konungen vid hvarje mål fattade sitt beslut, men Bergström hade likväl, som sagdt är, tagit handlingarna med sig. Man kan lätt inse svårigheten för honom att stående på en gång läsa listan och hålla hela luntan med handlingar, hvilka icke voro hopbundna utan lösa. Följden blef också, att han efter en liten stund släppte hela luntan, som föll under bordet; själf begaf han sig dit efter för att samla ihop papperen, därvid biträdd af protokollssekreteraren, som förargad häröfver förklarade för Bergström under bordet sitt stora missnöje med hans tafatthet att icke kunna hålla handlingarna bättre, hvarvid han till statsrådens stora nöje flitigt begagnade epitetet: »Sakramenskade fä.» Det var naturligt, att det skulle draga ut, innan de bägge kunde i den obekväma ställning, hvaruti de befunno sig, hopsamla alla handlingarna, hvilket åter gaf konungen anledning att lyfta på bordtäcl&t och fråga: »Nå, mina herrar, tänker ni stanna där?» Denna enkla fråga ökade munterheten hos de vid bordet sittande herrarna, men fördubblade på samma gång de under bordet arbetandes förlägenhet. Omsider hade det lyckats för dessa senare att få ihop handlingarna, och föredragningen fortsattes.

Karl Johan brukade i början af sin härvaro, när han blef missnöjd med någon, att utfara mot denne och att därvid begagna ganska skarpa och ohöfliga ord utan att mena något illa därmed. Så till exempel hände det en gång, att Karl Gyllenhaal, dåvarande adjutant hos konungen men sedermera landshöfding, friherre, statsråd och slutligen generaltulldirektör, fick ett uppdrag af Karl Johan rörande hans enskilda affärer. När Gyllenhaal skulle redogöra för sitt uppdrag och resultatet icke blef sådant, som. Karl Johan hade väntat, blef han mycket ond och uti sin vrede nyttjade de skarpa orden till Gyllenhaal: »Ni är en tjuf, ni har bestulit mig» o. s. v. Gyllenhaal, då ännu alldeles obekant med att Karl Johan ofta begaer-[-nåde-]{+nade+} sådana ord utan att fästa sig vid hvad de betydde eller att mena så illa, som det lät, blef alldeles otröstlig och tog för afgjordt, att konungens nåd för honom nu vore för alltid stängd, hvilket skulle för en person, som var en så stor lycksökare som han, varit en oersättlig förlust. Han beklagade sig därför hos några sina vänner och däribland äfven dåvarande kabinettskammarherren friherre Sixten Sparre. En dag frågade konungen denne senare, huru Gyllenhaal mådde;

han hade icke sett honom på länge. Sparre svarade då, att Gyllenhaal väl mådde bra till hälsan, men att han vore i hög grad olycklig däröfver, att han trodde sig ha förlorat konungens nåd. Karl Johan frågade, utur hvad skäl han trodde det. Sparre sade: »Sire, Ers Majestät har sagt till honom, att han har bestulit er, och att han är en tjuf.» Karl Johan: »Hvad nu då, har han lagt det vid sig (est il faché) ? Men jag säger ju alla dagar likadana saker (j'en dit tous les jours autant) till Engeström och Wetterstedt. Säg honom, att det där icke betyder något, och att* han skall komma till mig.»

Under en konselj en afton berättade konungen, hvad som händt honom en tid förut. Trupper hade varit samlade och däribland lifregementets husarkår, anförd af sin chef, friherre von Essen. Konungen skulle rida fram utåt linjen af de uppställda trupperna. Då han kom midt för Essen, blef dennes häst rädd eller otålig, så att han stegrade sig och höll på att gå öfve^r. Konungen, alltid hjälpsam, störtade fram och lutade sig åt sidan för att taga i betslet på Essens häst och draga ned honom, men råkade därvid själf att förlora balansen, så att han föll, dock utan att på minsta sätt skada sig. När nu konungen berättade detta, tilläde han: »Detta visar, att man skall alltid vara egennyttig och endast tänka på sig själf och icke bry sig om att vara hjälpsam mot andra. Hade jag vid det tillfället handlat så och icke blandat mig uti affären mellan Essen och hans häst, så hade jag icke fallit.» Oaktadt detta konungens yttrande visade likvälerfarenheten sedermera, huru litet Karl Johan själf följde den då af honom yttrade åsikt, ty någon mera hjälpsam människa, och som vid alla tillfällen var färdig därtill, såvidt han kunde, är svårt att finna.

Efter det drottning Desideria i sällskap med Hennes Kungl. Höghet, kronprinsen Oskars blifvande gemål, år 1823 återkommit till Sverige, plägade konungen och drottningen intaga sina middagar tillsammans tillika med den tjänstgörande hofpersonalen. Det berättades den tiden, att H. M. drottningen sällan blef färdig i rätter tid, och att konungen således vanligtvis fick vänta på henne. Länge räckte hans tålamod till därmed, men slutligen en gång, då han fått vänta och drottningen icke infann sig, skall konungen hafva tillkännagifvit för de närvarande, att Hennes Maj:t vore opasslig, så att hon icke kunde infinna sig till middagen, och han befallde, att det skulle serveras; på samma gång skickade han bud till drottningen med underrättelse, att han och sällskapet redan hade satt sig till bordfe, sä att det vore bäst, att Hennes Maj :t intog middagen i sina rum. Hennes Maj :t skall sedermera någon tid visat mera punktlighet, men snart hade den gamla vanan åter fått öfverhanden, hvilket skall hafva varit en af orsakerna till den så kallade kammarspisningen, som sedermera brukades af Karl Johan intill hans död. Sanningen af hvad jag nu anfört kan jag icke garantera; jag har berättat det, efter det den tiden allmänt omtalades hafva passerat. Kammarspisningen bestod däruti, att konungen utom vid de tillfällen, då främmande voro befallda, intog sina middagar uti sina enskilda rum, vanligtvis i sällskap med två å tre personer; ibland dessa var grefve Brahe alltid självskrifven äfvensom grefve Gustaf Lagerbjelke nästan alltid, så länge han lefde. En annan person, som äfven ganska ofta var befalld till kammarspisningen, var friherre Karl Lovisin, sekundchef för konungens första lifgardesregemente. Han stod mycket väl hos Karl Johan, men på en gång blef förhållandet annorlunda; denstora nåden upphörde och i och med detsamma naturligtvis äfven befallningen till kammarspisningen.

Orsaken härtill var följande. Vid en riksdag, jag påminner mig icke nu hvilken, uppträdde på riddarhuset tvenne af de yngre officerarne vid första lifgardet, nämligen friherrarne M. Klingspor och Styrbjörn v. Stedingk, och talade mot regeringens åsikter. Följden blef, att efter riksdagens slut beordrades de bägge officerarne att inställa sig vid ett par af rikets fästningar i egenskap af adjutanter hos kommendanterna därstädes. En stor del af subaltem-officerarne vid regementet tillställde då för att visa sitt missnöje med denna regeringens åtgärd en middag på Djurgården för sig själf va, där de drucko de bägge bortskickade kamraternas skål. Konungen, som alltid hade för princip att hålla sig till chefen för en kår eller verk, om någon oordning eller fel där inträffade, ansåg således äfven nu det vara friherre Lovisins fel, att en så dålig esprit hade fått insmyga sig hos officerskåren vid hans regemente, och i följd däraf var det förbi med den stora ynnesten. Detta räckte likväl icke länge. De unga officerarne funno snart dårskapen för dem att affichera oppositions-idéer, så länge de voro i tjänst; de upphörde därmed; de bägge officerarne, som blifvit bortskickade, fingo snart återkomma, och inom första lifgardets officerskår blef snart samma lojala esprit rådande som inom officerskåren vid andra lifgardesre-

gementet, i följd hvaraf friherre Lovisin åter blef lika väl hos Karl Johan som förut, avancerade också till generallöjtnant, statsråd och chef för landtförsvarsdepar-tementet, generalbefälhafvare m. m. En enda gång blef den äran mig beskärd att blifva befalld till kammarspisningen. Utom konungen och grefve Brahe bestod sällskapet endast [af] statsrådet grefve Adelsvärd och mig. Konungen hade en helt annan mat än den, som serverades oss andra; platsen framför konungen var aldrig tom, utan så snart konungen slutat den rätten, som han hade fram-för sig, logs tallriken bort, och genast ditsattes en annan med en ny rätt; vid hvarje ny rätt af skar konungen en skifva af ett långt bröd, som låg bredvid honom, och hvad af den brödskifvan icke var förtärdt, när rätten var expedierad, lade han på tallriken, som borttogs, och en ny skifva afskars för den nya rätten, som framsattes; under det han åt, drack han ofta vin, men slog alltid vatten uti glaset. Tolf särskilda rätter expedierade han, under det vi andra serverades på vanligt sätt och med vida mindre antal rätter. Kammarherren sade mig sedermera, att utom de tolf rätterna måste alltid kocken hafva i beredskap 6 andra, ty det hände ofta, att han icke tyckte om den rätt, som framsattes för honom, och då måste alltid något annat i stället vara till hands. Detta hände icke den gången, jag hade den nåden att vara med vid bordet.

Karl Johan blef alltid glad och vid godt lynne, om man sade honom, att man hade hört folket vid tillfällen, då han hade visat sig ute, kalla honom vår far. En sommar hitkom en utlänning, som annonserade, att han skulle uppstiga uti en luftballong från Djurgården. Massor med folk strömmade till stället, där saken skulle gå för sig. En barriär var uppsatt omkring platsen med bänkar innanför för dem, som ville betala för att bättre och bekvämare åse spektaklet. De, som voro utanför, betalte efter godtycke litet eller intet. Jag hade tagit plats inom barriären. Konungen gjorde en promenad i vagn omkring Djurgården, och då han kom midt för stället, där samlingen var, steg han ur vagnen, gick igenom folkhopen och gjorde en tur inom barriären men uppehöll sig där ganska kort och fortsatte sedan promenaden. Emellertid drog det ut på tiden; den utsatta timman för ballongens uppstigande var länge sedan framskriden, och den ena timman efter den andra förflöt, utan att någon ballong syntes höja sig. Då blef omsider folket otåligt, stormade barriären och sönderref ballongen, och det var med mycken svårighet, som det lyckades polisenatt skaffa undan ägaren, som eljest hade varit blottställd för folkets förbittring. Jag hade redan långt förut ledsnat oeh gått därifrån. Dagen därpå hade jag föredragning hos konungen; han var vid dåligt lynne, ända till dess det föll grefve Lewenhaupt, som var närvarande, in att säga, att han hade dagen förut, då konungen gick genom folkmassan, hört, huru folket sade: »Se, där är vår far. Gud välsigne honom!» På en gång ljusnade konungens blick, och lynnet blef gladt; han svarade genast: »Ah, sade man det?», och i detsamma vändande sig till mig frågade han: »Hörde ni det också, Ulfsparre». Jag, som aldrig kunde fördraga smicker, blef i hög grad förlägen, ty att svara ja var mig omöjligt, då jag så väl visste, att det var osanning; att åter ge grefve Lewenhaupt dementi ville jag icke. Jag vidtog således den utvägen, att säga, det jag, som hade min plats inom barriären, icke kunde höra, hvad folket utanför sade, hvarpå konungen yttrade: »Ja, det är sant». Emellertid trodde den gode konungen på det Lewenhaupt hade sagt och förblef sedan under hela min föredragning vid ett utmärkt godt lynne, hvilket betydligt lättade arbetet för mig. När jag sedan träffade grefve Lewenhaupt, frågade jag honom, huru han kunde ge sig till att säga åt konungen något, som han så väl visste var osanning. Han svarade, att han icke såg något ondt däruti, då ingen människa därigenom skadades, utan tvärtom konungen däraf fann sig lycklig och blef vid gladt lynne.

På ett ställe af dessa mina anteckningar har jag omnämnt. hurusom Karl Johan såsom kronprins gjorde ett besök hos H. K. Höghet prinsessan Sophia Albertina på Tullgarn. Detta ger mig anledning att, ehuru helt och hållet utom gränsen för dessa anteckningar, berätta en sak rörande prinsessan och hennes hof, som en tid gjorde uppseende och gaf anledning till många gissningar och suppositioner.

Saken var följande. Prinsessan hade en kammarfru, mamsell Charlotte-Forsberg, som tjänstgjorde i sådan egen-[-skap.-]{+skap.+} På en gång blef hon tjänstefri och af prinsessan bemött med utmärkt nåd och ynnest; kort därefter blef hon gift med hofstallmästaren hos Hennes Kungl. Höghet, grefve Gustaf Stenbock, och ifrån det ögonblicket blef hon sällskapsdam hos prinsessan, hvilkens ynnest, vänskap och förtroende för Lolotte, som prinsessan sedermera alltid, så länge hon lefde, kallade henne, tilltog i hög grad. Prinsessan gjorde aldrig någonting utan att rådfråga Lolotte, hvilken blef allsmäktig vid det hofvet. Detta i förening med en viss likhet i

ansiktsdragen emellan prinsessan och grefvinnan Stenbock föranledde till en för prinsessans heder förnärmande supposition rörande den andras födsel, ända till dess att ett bref från prinsessan till hennnes kansler för stiftet Quedlinburg, en som hette Moltzer, blef så småningom bekant och innehållet spridt ibland allmänheten.

Detta bref* tillkännagaf, att grefvinnan Stenbock var syster till prinsessan, det vill säga dotter till konung Adolf Fredrik; och det var från det ögon-

* Det är af författaren meddeladt såsom bilaga jämte de två anonyma skrifvelser, genom hvilka prinsessan förmåddes att tro på Lolotte Forsbergs kungliga börd. Afsikten med brefvet till Moltzer var att bereda den blifvande grefvinnan Stenbock (gift 85/« 1799; brefvet är dat. l8/i s. å.) ett mot denna börd svarande mottagande i Tyskland, dit hon skalle följa prinsessan. Det visar för öfrigt, att prinsessan hyste den naiva tron — som skalle bibragts henne af riksdrotsen Wachtmeister — att, om blott en skrifvelse af Lovisa Ulrika »positivt* sagt, att Lolotte var Adolf Fredriks dotter, skalle hon »jaridiskt» kunnat erkännas såsom sådan (som prinsessa?). De båda anonyma skrifvelsema (här liksom brefvet till Moltzer återgifna på franska) äro tryckta i svensk öfversättning af C. F. Ridderstad i »Gömdt+} är icke glömdt», V, s. 41 o. f. Öfversättningen är mycket dålig, men den enda sakliga oriktighet af vikt, som vållats genom öfversättnings-felen, är, att beskyllningen att af girighet hafva förmåtts att ej erkänna Lolotte, som enligt den Ridderstadska öfversättningen (s. 46) skalle gällt Lovisa Ulrika, i verkligheten gällde prinsessan, såsom den franska texten hos Ulfsparre visar och såsom öfversättaren också bort kunna se af det andra brefvet. Dettas framlämningsdag var för öfrigt enligt Ulfsparres af skrift den 22 okt., under det den hos Ridderstad och Schinkel: Minnen III, s. 248, anges hafva varit den 12.

Då hela denna intrig saknar allmänt intresse och de Ulfsparreska bilagorna ej bringa större klarhet däri än som vunnits genom Schinkels och Ridderstads framställningar, har det synts mig tillräckligt att här angifva dessa bilagors tillvaro och de nämnda olikheterna. Utg.blicket, prinsessan fick kännedom därom, som hon bemötte henne med så mycken vänskap och förtroende. Huruvida det verkligen förhöll sig så, att nämligen grefvinnan Stenbock verkligen var prinsessans syster, eller om det endast var en ganska väl hopspunnen och utförd intrig för att få prinsessan att tro det, lämnar jag därhän; hvar och en må vid läsningen af det omnämnda prinsessans bref till Moltzer och de däri anförda tvenne anonyma brefven fatta det omdöme om saken, han själf finner för godt; nog af, det vissa är, att prinsessan var därom fullt öfvertygad och icke allenast, så länge hon lefde, bemötte grefvinnan Stenbock som syster, utan äfven vid sin död testamenterade till henne allt hvad hon kunde skänka bort.

Ulfsparre, Historiska anteckningar. 19[-Bilaga-]{+Bilaga+} n:r 1.

Se sid. 30.

Välborne hr statssekreterare och riddare af kungl. Nord* stjärneorden!

Sedan undertecknad uti ett obevakadt ögonblick haft den oför8iktigheten+} att låta sådana uttryck uti tidningen »Granskaren» inflyta, som förmått hrr protokollssekreterare i konungens kansli, hvilka däraf funnit sig förnärmade, att å mig yrka laga ansvar, har jag uti sista numret af tidningen samma uttryck formligen återkallat.

Då sålunda hrr protokollsförande af mig frivilligt erhållit en lika högtidlig upprättelse som den af dem beifrade förolämpningen, och hvilken upprättelse utan tvifvel af opinionen anses tillfyllestgörande, en reparation, den statens högsta auktoriteter, så ofta i de andra tidningarna anfallna och förfördelade, mig veterligen aldrig fått tillgodonjuta, vågar jag tro, att en inför domstol mot mig fortsatt talan skulle vara nära utan ändamål. Till hr statssekreteraren och riddaren tager jag mig fördenskull friheten i ödmjukhet hemställa, om icke hr statssekreteraren skulle finna skäligt att föreslå de protokollsförande i kungl. kammarexpeditionen att återtaga den till justitiekanslersämbetet emot mig in-gifna klagoskrift.

En framställning af denna ovanliga, måhända vågade beskaffenhet fordrar, att jag något närmare detaljerar mina skäl därtill.

Det är icke farhågan för en rättegång, icke heller någon motvilja att fullgöra lagens kraf, som dikterat den anhållan jag na gjort. Men jag har trott, att på en tid, då skiljaktigheten i politiska meningar och i sättet att yttra

dem börjat antaga en nog bestämd och skarp karaktär, det skulle göra en ganska obehagligsensation, om en hel korporation af ämbetsmän, som stå i så direkt beröring med regeringen som statsrådets protokollister, skulle envist fullfölja en brottmålsrättegång, som möjligen kunnat undvikas, emot den ende tidningsskrifvare, här finnes, som alltid och utan ringaste afvikelse ådagalagt den mest osvikliga tillgifvenhet för regeringen och dess intressen. Den skadefröjd, därigenom skulle beredas hos oppositionen och regeringens möjligen existerande ovänner, skulle utan tvifvel komma att yttras i framställningar af stötande och förarglig egenskap för alla vänner af den bestående sakens ordning.

Med det egna rättegångssätt, som för tryckfrihetsmål är före-skrifvet, och med den utsträckning, yttranderätten i vårt fädernesland ernått, blifver det också efter min tanke med den bästa vilja i världen svårt att bestämma, huru långt en rättegång kan gå, och att stänga den inom de egentligaste gränserna, målets undersökning och afdömande. Jag vågar till följd däraf ytterligare tro, att det vore ingenting mindre än lämpligt att, såvida det kan förekommas, än vidare göra de förhållanden, som närmast röra konungens statsråd, till föremål för kämnersrättsprotokoll och öfver hela riket utsådda tidningsartiklar. För min del anser jag åtminstone såsom en oeftergiflig plikt att, såvidt möjligt är, söka undanrödja alla sådana uppträden, och jag misstager mig visst icke, då jag förmodar, att mina vederparter lifvas af samma öfvertygelse.

Då jag ber hr statssekreteraren vara öfvertygad, att de nu anförda skäl utgöra de enda motiv för en framställning, som jag nu på en gång gör åt alla departementschefer i kungl. kansliet, får jag därjämte ödmjukast anhålla, att hr statssekreteraren täcktes benäget ursäkta den frihet, jag mig tagit.

Med fullkomligaste högaktning har äran framlefva välborne herr statssekreterarens och riddarens

ödmjukaste tjänare H. A. Lindgren.

Exp:sekreterare.

Stockholm den 17 juni 1826.[-Underdånig-]{+Underdånig+} rapport!

Till konungens befallningshafvande har blifvit inberättadt, det en af Stockholms mindre ångbåtar förliden söndag afgått härifrån till Vaxholms fästning med omkring 30 passagerare, hvar-utaf största delen utgjordes af bondeståndets fullmäktige och några unga personer af deras kanslibetjäning. Genast efter framkomsten begåfvo de sig samteligen till fästningen för att aflägga besök hos den därstädes häktade assessor Crusenstolpe, hvilken, då antalet blef för stort, begaf sig ut på vallen och etablerade sig och sitt sällskap uti en af bastionerna, dit vin och punsch upphämtades ifrån värdshuset, och efter en stunds förlopp skall den för ångbåten varande musikpersonal blifvit efterskickad för att för de å fästningen då församlade gästerna exekvera åtskilliga musikpartier. Afskedet lärer hafva varit särdeles lifligt och bullrande.

Stockholm den 12 maj 1840.

C. RIlamb.

Bilaga n:r 3 (i manuskriptet n:r 5).

Se sid. 233.

[Denna bilaga är i statsrådsprotokollet intagen på svenska och meddelas här i denna officiella form. Den har där plats såsom not till en »öfversikt» af riksbankens och riksgäldskontorets ställning samt af den blifvande bevillningens belopp. Till statsrådsprotokollet äro äfven bilagda instruktionen+} för tillförordnade regeringen i sin helhet och regeringens berättelse till 1809 års riksdag (se ofvan s. 222). Dessa af förf. ei meddelade bilagor (»öfversikten», »instruktionen» och riksdagsberättelsen 1809) intagas ej här. De enda anmärkningsvärda skiljaktighetema mellan bilagans franska och svenska text angifvas i noter.]

Note. De 200,000 riksd. om året, som Hans Maj:t konungen uppbär af riksgäldskontoret, utgöra ingen del af civillistan, emedan

* Hos Alin, »Carl XIV Johan och rikets ständer», finnas såsom bilagor (B: 10 och 11) intagna statsrådsprotokoll

rörande denna sak.

Utg.denna summa endast bildar ett intresse och detta ganska måttligt å det kapital, som Hans Maj:t har uppoffrat för betalningen af Sveriges utländska skuld. Konungen använde därtill en million pund sterling, härrörande från försäljningen af den Honom och Dess dynasti tillhöriga ön Guadeloupe, hvilken summa motsvarade1 25 millioner francs, b) Staten anslog genom riksdagsbeslut den 9 augusti 1815 som ersättning därföre en årlig summa af 200,000 rdr svenskt banko åt konungen och åt Dess dynasti enligt succes-sionsordningen den 26 september 1810. Om konungen hade behållit dessa 25 millioner francs, som voro Dess enskilda egendom, skulle detta kapital inbringa2 en ränta af 1,250,000 francs eller omkring 625,000 rdr svenskt banko. Om man från denna summa

afdrager de 200,000 rdr, som årligen erläggas, så erhåller staten

en årlig skänk af konungen af 425,000 rdr banko, emedan hela summan 625,000 rdr skulle tillkomma honom, om han ej uppoffrat en förmögenhet, som skulle tillfalla Dess familj. Denna summa af 425,000 rdr öfverstiger med 5,000 rdr konungens civillista, som endast är 420,000 rdr. Sverige har sålunda sparat ända från 1815 och skall med sin nuvarande dynasti fortfara att hafva i årlig besparing en lika summa, och om man beräknar

beloppet däraf från augusti månad 1815 till oktober 1838, så

uppgår detsamma till 9,850,000 rdr svenskt banko, ungefär motsvarande 20 millioner francs, utan att räkna förlusten, som tillskyndats konungen genom kursens försämring.

b) Anmärkning: Sverige var 1810 belastadt med mera än 12 millioner rdr Hbgr banko skuld utom landet. Under kriget år 1812 befriade konungens segrar som kronprins och vedergällnings -rätten Sverige från mera än 7 millioner rdr Hbr skuld, oberäk-nadt 25 millioner francs, som konungen betalte af egna medel.8

1 I den franska texten: Correspondant å au moins de 25 millionB de

francs. Utg.

* Lui donnerait 1,250,000 francs de révenne (revenn). Utg.

8 I franska texten är tillagdt: pour éteindre le reste. Utg.[-[Denna-]{+[Denna+} bilaga är icke intagen i statsrådsprotokollet. Enligt författarens framställning måste den dock härröra från Earl Johan själf. Egendomligt är då, att den af förf. meddelas på svenska, nnder det att han i fransk form återgifvit alla de öfriga från Karl Johan själf härrörande bilagorna. O. I. Fåhrasus har i sina »Skildringar nr det offentliga lifvet» såsom bilaga tryckt en motsvarande öfversikt för tiden 1810—27, som han uppger vara en förkortad öfversättning af en några &r förut i konungens enskilda byrå upprättad tablå. Denna meddelades under 1840 års riksdag Fåhraus,+} som då blifvit chef för civildepartementet och sålunda på sätt och vis Ulfsparres efterträdare. Den af Ulfsparre bevarade handlingen är möjligen en öfversättning af tablån i dess oförkortade form.]

Summariskt sammandrag af de utgifter, som af H* Maj: t Konungen till statens bästa i n&der blifvit disponerade.

Rdr banko.

l:o. Medel anslagna till arméen (se nedan n:r 1) 1,963,133: 16

2:o. Medel utdelade inom riket (se nedan n:r 2) 2,137,333: 16

3:o. Till svenska riksskuldens betalande utomlands

(se nedan n:r 3).......... 11,458,333: 16

Summa 15,558,800: —

Anmärkning. Uti ofvannämnda utgifter är icke upptagen en summa af minst 200,000 rdr banko, hvilken från år 1814 till och med 1817 utgått utur Kungl. Maj:ts egen handkassa till nåde-gåfvor och understöd åt behöfvande.

N:r 1.

Uppgift öfver de summor, hvilka blifvit anslagna arméen.

Rdr banko.

a) Donationer till svenska arméen i Tyskland . . . 860,000: —

Obs: Denna summa har i följd af traktaten i Kiel blifvit lämnad af Preussen enligt konventionen om Pommerns afträdande.

b) Donationer till svenska arméen i Norge. . . . 215,000: —

Obs: Nominalförteckningen igenfinnes i donations-kommissionshandlingarna.

c) Till ökande af underofficerarnes och soldaters

[-pensioner...............-]

{+[-pensioner...............-]

{+pensioner...+}+} 40,000: —Rdr banko.

d) Till ackordens afskaffande.......... 382,333: 16

Obs: Nominalförteckningar pä. de redan afskaffade ackord äro nedlagda uti generaladjutantsexpeditionerna.

e) Till ökande af pensioner för generals- och offi-

cerares änkor en årlig samma af 5,000 rdr, hvilka mot 5 procents ränta för året svara mot ett kapital af............. 100,000: —

f) Till ökande af officerslöner vid sex indelta rege-

menten .... 100,000: —

g) Nådegåfvor till snbalternofficerare och underoffice-

rare samt soldater, som kommit till Stockholm för att söka pensioner från år 1815 till slutet af 1817 .... 20,000: —

h) En månads aflöning som gratifikation åt befäl

och manskap vid arméen i Tyskland 120,000

rd. pom. courant............ 180,000: —

i) Upphandling af 900 st. nya gevär, lämnade till

krigskollegii disposition.......... 10,800: —

k) Till kasernbyggnad för Lifgardet till häst . . . 35,000: —

Obs: Denna summa har blifvit byggnadsdirektionen lämnad som lån och kommer, då den återbetalas, att användas till hufvudstadens förskönande.

1) Till krigsakademien på Karlberg.............20,000: —

Summa 1,963,133: 16

N:r 2.

Uppgift öfver de medel, hvilka blifvit utdelade för rikets inre

behof.

a) För att styra växelkursen åren 1811 och 1812 och

återföra den från 136 sk. till 84 sk............170,000: —

b) Till de brandskadade i Göteborg 1813 ....10,000: —

c) Till understöd i Kronobergs län ....2,000: —

d) Till Institutet för döfstumma.................10,000: —

e) Till Kungl. slottets yttre reparation...........50,000: —

f) Till Kungl. slottets möblering och inre reparation 50,000: —

g) Till reparationer på Drottningholm.............24,000: —

h) Negociationsmedel, lämnade till herrarne Wetter-

stedt, Schulzenheim och d'Ohsson...........400,000: —

Obs: För denna summa är behörigen redovisadt.[-i)-]{+[-i)-]{+Rdr banko.

i)+}+} Till torgens och skeppsbroarnas förskönande . . . {+{+130,000: —+}+}

k) Till allmänna sjukhusen...........

1) Till åtskilliga barmhärtighetsinrättningar {+ .+} . . [-. .+}

m) Till Allmänna barnbördshuset........*

n) Medel, hvilka ifrån 1811 till 1814 blifvit lämnade till åtskilliga militärer och civila ämbetsmän samt utlänningar, hvilka befrämjat Norges förening med Sverige, inberäknadt åtskilliga utgifter under kriget: 12,000 dukater och 90,000

rdr banko ....

o) Till Stockholms och Göteborgs fattiga.....

p) Inköp af husen vid Norrbro.........

q) Till växelkursens styrande efter 1815 års riksdag, till brödprisets vidmakthållande, räknadt efter 12 rdr för rågtunnan, utgifter, som bort bestridas af Barthelemymedlen........

r) Till konungarne Karl X:s, Xl:s och Xll:s statyer

35,000 rdr Hamburger banko........

s) Till Musikaliska och Målarakademierna.....

t) Till rik8ståthållarens i Norge befattning 1814 . . {+{+16,000: —+}+}

u) » » » » » 1816 . . {+{+15,000: —+}+}

v) Resekostnader, logi och förtäring samt betjäningens aflöning för konungens kommissarier vid stortinget i Norge 1814............

x) Till landshöfdingsackordens afskaffande.....

y) Till Kungl. teatern...........

Obs: Får dessutom ärligt understöd från samma håll.

z) Till landshöfdingen i Örebro för allmänna inrättningar ....

å) Understöd åt krigsfångarne i Frankrike . . . {+{+36,000: —+}+}

ä) Omkostnader för resan till Åbo och presenter,

utdelade vid samma tillfälle.......

ö) Hemliga utgifter vid Napoleons återkomst från

Elba 1815 och efter hans fall 50,000 rdr

Hamburger banko...........

1 a) Oundvikliga utgifter för juveler och andra skänker, gifna åt utlänningar i följd af

Sveriges politiska förhållanden......

1 b) Medel, anslagna åt hufvudstadens pauvres hon-teux och öfverlämnade till öfverståthållarens och välgörenhetskommittéens förvaltande . .

[-Rdr-]

{+ Rdr+} banko. 130,000: — 40,000: — 20,000: — 20,000: —

150,000: — 20,000: — 109,000: —

386,000: —

70,000: — 20,000: — 16,000: — 15,000: —

35,000: — 63,000: — 3,000: —

5,000: — 36,000: —

50,000: —

100,000: —

120,000: [-— 10,000: —[-Rdr-]{+Rdr+} banko.

1 c) Till landshöfding Rosenstein för novemberkassan

i Örebro..............+} 3,333: l 6.

Samma 2,137,333: i&+}

N:r 3.

Medel till svenska riksskuldens betalande utomlands 25,000,000 francs, enligt då gällande kurs svarande mot.......... 11,458,333: 16

Summa summarum 15,558,800: —

Bilaga n:r 5 (i manuskriptet n:r 7).

Se sid. 238.

Jag anser kopisten Dalman icke äga någon i tryckfrihetsförordningen grundad rättighet att till tryckning utbekomma den af Kungl. Maj:t för regeringen utfärdade instruktionen. Den är en statsrådskandling+} och således bland de skrifter, hvilka enligt 2 § 4 mom. andra afdelningen af samma förordning äro från utgifvande på trycket undantagna. Att instruktionen har egenskap af stats-rådshandling, bevisas däraf:

Att den är bilagd statsrådsprotokollet och likasom detsamma genomdragen med konungens signetring.

Att den icke är någon utgående expedition (sådana expeditioner förser man med konungens större sigill) utan stannar inom regeringen, där det af konungen underskrifna och med dess signetring genomdragna exemplaret af ordföranden förvaras och afskrifter däraf endast meddelas de föredragande till deras enskilda efterrättelse, utan att [i] diarierna inregistreras.

[-*-]

{+[-*-]

{+'+}+} Då det efter min tanke är gifvet, att instruktionen för regeringen är en statsrådshandling, så kan den icke hänföras till de instruktioner, hvilkas tryckning i 2 § 4 mom. 1 afdelningen till-låtes; då skulle 4 momentets andra afdelning motsäga den första. Det är icke sannolikt, att ett så viktigt dokument, i allmänhet vida viktigare än statsrådsprotokollen, skulle vara till tryckning tillåtet men icke protokollen. Det är icke troligt, att ett så viktigt

dokument ej skulle särskildt nämnas utan sammanföras med instruktioner af allahanda art, många af obetydliga föremål. Det är en tillfällighet och icke en följd af detta dokuments egenskap, att det erhållit det franska eller latinska namnet instruktion.Denna benämning finnes icke i regeringsformens 43 §, som handlar om regeringen. Det händelsevis gifna namnet kan icke förändra handlingens särskilda* natnr och således göra ändring i självfva tryckfrihetslagen. Efter ordalydelsen i 43 § borde dokumentet bära namn af föreskrift för regeringen. Då för de till tryckning tillåtna handlingar bör enligt 1. afdelningen af 4 mom. i 2 § erläggas lösen, visar äfven denna omständighet 1. afdelningens otill-lämplighet till regeringens instruktion, då den endast kommer till regeringens och de föredragandes kunskap men icke till mindre tjänstemän, hvilka uppbära lösen för afskrifter af handlingar.

Under de snart 30 åren eller alltifrån nuvarande regerings-sätts början, som jag varit ledamot i statsrådet, har ingen ansett sig vara tillständigt begära del af regeringens instruktioner till tryckning. Det är sedan i senare tider tryckfriheten så uppenbart börjat missbrukas och nästan hvarje konungens ocb regeringens beslut vanställes eller tadlas, tidningar och skrifter till allmänhetens förvillande utspridas, ja, ej sällan uppfyllas med smädliga uttryck eller allusioner emot konungens egen höga person, det är sedan tiden visat, huru vanmäktiga de i tryckfrihetslagen före-skrifna steg till dessa missbruks hämmande till sina verkningar äro, såsom indragningsmaktens begagnande eller laga åtals anställande, hvilka senare sällan leda till förbrytelsernas bestraffande, emedan jurymännen blottställas för hotelser, eller, om någon till ansvar fälles, domaren och jurymännen med smädelser öfverhopas, självfva domaresätets helgd kränkes samt allmänna lugnet störes af en genom falska uppgifter förvillad hop. Det är i en sådan tid, som kopisten Dalman, känd utgifvare af en tidning, om hvars afvoghet emot regeringen nästan hvarje blad vittnar, framträder några stunder efter konungens afresa och yrkar rättighet att till tryckning utbekomma instruktionen för regeringen, innan regeringen sammanträdt eller den för regeringen blifvit uppläst. Vid sådant förhållande må afsiktens renhet skäligen kunna sättas i fråga.

Hvad sedan angår, huruvida Dalman, ehuru därtill oberättigad, må ändock tillåtas att undfå instruktionen till tryckning, så förekommer däremot: att tryckning af statsrådsprotokoll hittills icke tillåtits, emedan, om det en gång beviljats, det sedermera ej gärna utan mannamån kunnat förvägras; att instruktionens tryck-ning skulle öppna fritt fält för tidningsskrifvarne att den häckla, föra allmänheten på den tanken, att regeringen i förefallande må öfverskridit sina gränser, och försvaga lydnaden för dess beslut; att instruktioner för regeringen kunna innehålla sådant, som icke

* Statsrådsprotokollet i kammarärenden för den 8 dec. 1838 i Riks-ark. har här: verkliga (ej särskilda)). Ut g. [-bör-]{+hör+} komma till allmänhetens kunskap, väcka pretentioner, som icke böra uppfyllas, och om det icke sker, åstadkomma missnöje och obelåtenhet; att om tryckningen en gång tillåtes, den framdeles icke med skäl kan afslås; att konungen själf icke befallt instruktionens tryckning, men om konungen funnit det lämpligt och nyttigt, Hans Maj:t sannolikt låtit införa den i utfärdade allmänna kungörelser. Af alla dessa skäl anser jag betänkligt både att tillåta Dalman undfå instruktionen till tryckning och att tryckningen genom regeringens föranstaltande besörjes.

M. Rosenblad.

Bilaga nar 6 (i manuskriptet n:r 8).

Se sid. 288.

Hans excellens grefve Adelsvärd yttrade: Den under öfver-läggning varande frågan delar sig i tvenne delar: den förra, huruvida med stöd af tryckfrihetslagen det må vara enskild man till-låtet att utbekomma ett så beskaffadt dokument som Kungl. Maj:ts nådiga instruktion för dess tillförordnade regering för att genom tryck offentliggöras, den andra, om, oberoende af en sådan begäran, kungl. regeringen bör i statstidningen låta in extenso införa ofvannämnda instruktion.

I afseende å den förra frågan anser jag, att då tryckfrihetslagen i dess 2 § 4 mom. bland de till tryclming medgifna dokument tydligen undantager alla statsrådsprotokoll och handlingar, och den af Kungl. Maj:t utfärdade instruktion för dess regering i min öfvertygelse utgör en så beskaffad handling, anser jag för min del

utlämnandet af densamma till hvem som helst, som därom anmäler sig, icke vara tillåtet.

Vidkommande åter den andra frågan, synes det mig ingalunda ändamålsenligt, att kungl. regeringen sknlle taga initiativet genom kungörandet af instruktionen i statstidningen, dels emedan det strider emot den praxis, som alltsedan det nya statsskickets införande efter 1809 års statshvälfning varit iakttagen, dels ock därför att, om än den nuvarande instruktionen icke innefattar något af egenskap att böra undanhållas allmänhetens kännedom, sådant dock i en framtid lätteligen kan låta tänka sig, och man då svårligen skulle kunna iakttaga ett motsatt förhållande, hvilket åter kunde leda till betänkliga följder.

Af dessa skäl anser jag äfven den föreslagna tryckningen i statstidningen af Kungl. Maj:ts nådiga instruktion för dess nu tillförordnade regering icke böra äga rum.Hans excellens grefve Löwenhjelm yttrade: Jag är af enahanda tankar som hans excellens grefve Adelsvärd, med hvilken jag mig till alla delar förenar, och anser som ett farligt prejudikat för framtiden att afvika från den ordning, som hittills varit i detta afseende följd och som i min tanke är grundad på grundlagens både anda och ord.

Bilaga n:r 8 (i manuskriptet n:r 10).

Se sid. 239.

Hans Kungl. Höghet förklarade, att då tryckfrihetsförordningen 2 § 4 mom. uttryckligen stadgar, att »det må vara hvar och en tillåtet att till allmänt tryck utgifva alla gällande instruktioner, hvarifrån helst utfärdade», så fann Hans Kungl. Höghet, att den för regeringen utfärdade instruktionen icke borde undandragas offentligheten. Om vid de föregående regeringarna, där Hans Kungl. Höghet fört ordet, de då gällande instruktioner icke blifvit utlämnade, har det haft till grund, att ingen då anmält sig till deras utbekommande. Det i samma § längre fram medgifna och na åberopade undantag för statsrådsprotokoll och handlingar ansåg Hans Kungl. Höghet för sin del icke tillämpligt, då fråga är om en för regeringen gällande instruktion, hvaraf afskrifter blifvit samtliga föredragande till efterrättelse meddelade och som i kungl. kungörelsen den 6:e dennes blifvit offentligen åberopad.

Bilaga n:r 9 (i manuskriptet n:r 11).

Se sid. 239.

Statsministern för utrikes ärendena förklarade sig instämma med Hans Kungl. Höghet kronprinsen och ansåg dessutom, att in-örandet uti statstidningen af den kungl. instruktionen vore nyttigt såsom beriktigande af de bland allmänheten atspridda förvillande eller ofullständiga begrepp om dess innehåll.[-Anmärkningar.-]{+[-Anmärkningar.-]{+Anmärkningrar.+}+}

Sid. 6. Deo ifrågavarande författningen fr&n frihetstiden var det den 23 nov. 1756 utfärdade b. k. »tjänstebetänkandet». Enligt detsamma skulle den, som 3 gånger stått på forslag till en syssla, om han 3:e gången förbegicks, erhålla »karaktär och fallmakt af samma dato som den då utnämnde» och nästa gång, en »enahanda beställning» blef ledig, utan förslag »anmälas till lönens och sysslans verkliga åtnjutande». Tjänstebetänkandet uppbäfdes vid 1765 års riksdag genom den s. k. »förordningen till befrämjande af lagarnas behöriga verkställighet» (den 12 nov. 1766) utom just ofvananförda pankt, som upptogs däri, men då nämnda förordning ansågs såsom grundlag,+} upphäfdes den genom 1772 års regeringsform § 39 (»blif-vandes alla andra ifrån år 1680 till närvarande tid såsom grundlag ansedde stadgar härmed afskaffade och förkastade»).

Sid. 7. O. Mörner var ännu icke gift med Wetterstedts syster, ehuru giftermålet möjligen var påtänkt. Se härom E. Tegnérs biografi af Mörner i Biografiskt lexikon N. F. VII, s. 253, jämförd med O. Alin: »Carl Johan och Sveriges yttre politik 1810— 1815» s. 17.

[-Sid. 8.-]

{+[-Sid. 8.-]

{+Sid* 8,+}+} Uppgiften, att Mörner var alldeles eneam om sin plan att erbjuda fursten af Ponte Corvo

tronföljden, motsäges af generallöjtnant de Suremain8 »Minnen», i hvilka (s. 173) det säges, att Mörner+} var ombud för ett parti, som hufvudsakligen utgjordes af några professorer i Uppsala. Rikligheten af denna uppgift kan jag dock ej kontrollera. Om, såsom uppgifves i O. Sjögrens arbeto: »Earl Johan och Skandinaviska halfön», O. Mörner varit brorson till öfvers telöjtnant+} (icke öfverste) grefve G. F. Mörner, sknlle det kanoa antagas, att han handlade på uppdrag af denne, som enligt Sure-main (s. 163 och 164) vid tiden för Mörners afrosa önskade en fransk marskalk, särskildt Bernadotte, men O. Mörner var icke brorson till G. F. Mörner, utan deras släktskap var ganska aflägsen, såsom ses af Anrep: Svenska adelns ättartaflor.

Den af Ulfsparre skildrade scenen mellan Wetterstedt, v. Engeström, v. Essen och O. Mörner omtalas äfven i L. v. Engeströms[-»Minnen»,-]{+»Minnen»,+} II b. 161—162, dock med den skilload, att enligt Enge-ström 0. Mörner ej föret omtalade sitt Paris-äfventyr för Wetter-etedt. Essen var för öfrigt ej, s&som man knnde tro af Ulfsparres framställning, då statsråd. Han hade den 29 sept. 1809 tagit af-sked fr&n denna befattning.

Sid. 16* En förklaring till K. H. Anckarsvärds närvaro vid Karl+} Johans regeringstillträde ntgöra möjligen de underhandlingar, som enligt SchinkeU »Minnen», X s. 89—90, denna tid p&gingo om Anokarsvärds anställande i tjänst. De bekräftas af den i »Berättelser ur friherre Carl Otto Palmstjemaa lefnad», s. 49, förekommande uppgiften, att Anckarsvärd, enligt hvad han själf meddelat Palmstjerna, mot slutet af Karl Johans kronprinstid var ämnad att blifva dennes adjutant.

Sid. 17—18. I sina »Minnen», II. s. 209 o. f., har L, v. Engeström lämnat en något afvikande framställning af uppträdet med drottningen och dess följder.

Sid. 89. Uppgiften, att kronprinsen enligt grundlagens föreskrift bort förordnas till regent, när Karl Johan var sjuk, är oriktig. B. F:b §§ 39 och 40, sådana de då lydde, föreskrefvo tvärtom för sådant fall, att svenska statsrådet, och N. G. samt R. A., att sammansatt svenskt-norskt statsråd skulle föra riksstyrelsen. Regeringen+} hade emellertid den 17 mars 1811 i strid med grundlagen gjort Karl Johan till riksföreståndare under Karl XIII:s sjukdom; 1812 års rikedag bekräftade denna olaglighet äfven för framtiden, och den 5 januari 1818 uppdrogo ständerna, utan grundlagsförändring) åt d. v. arfprinsen Oskar att, vare sig Karl XIII eller Karl Johau blefve af sjukdom hindrade att föra styrelsen, förestå densamma. Samma beslut fattades af norska stortinget den 4 maj 8. å. Först 1863 genomfördes i de båda länderna grundlagsförändringar, som lagliggjorde denna inkonstitutionella ordning.

Sid. 42—48. I Ridderskapets och adelns protokoll från 1812 års riksdag finnes intet anförande angående indragningsmakten af någon Danckwardt. I registret till dessa protokoll finnes ej ens angifvet, att någon medlem af denna ätt yttrat sig under riksdagen. En Danckwardt-Lilljeström (kaptenen Jakob Malkolm) uppträdde däremot i en annan fråga. Uppgiften, att M. G. Danckwardt 1812 ej innehade den för deltagande i riddarhnsets förhandlingar erforderliga åldern, är äfven oriktig. Han var då 24 år, och för säte och stämma på riddarhuset fordrades blott 21 år. Hans äldre broder, d. v. protokollssekreteraren K. G. Danckwardt, och ej han var emellertid ättens hufvudman, och det är därför troligt, att han ej deltog i riksdagen.[-Sid.-]{+Sid.+} 48. Enligt Alin: »Carl XIV Johan ooh rikets ständer 1840 —41» 8. 17 n. 1, skall Danckwardt p& ridd ar huset den 1 juli 1840 antydt, att konungens beslut af den 21 april 1837 att mot hela statsrådets afstyrkande för ordna Nerman att förvalta justitiekanslereämbetet,. varit en orsak till Danckwardts afg&ng. Danckwardts yttrande hade följande lydelse: »Jag behöfver icke här ingå i någon förklaring, ty det ligger öppet för en hvars bedömande, huruvida jag, liksom hela statsrådet, enligt v&ra grundlagar eller deras anda, bort i följd af ifrågavarande befordran genast afträda; men det kau ej undgå fästa särskild uppmärksamhet, att, ehuru jag, året efter det denna befordran skett, på egen begäran afgått, Utsk. dock lagt äfven mig detta till last och åberopat det såsom ett bevis på bristande oväld> nit» etc. I sin af skedsan sökan anförde Danckwardt själf såsom skäl därtill, att han icke återvunnit sin under kolerafarsoten 1834 förlorade hälsa (Geijers motion: prästeståndet den 4 mars 1840). Gei-jers af Ulfsparre anförda motivering för Danckwardts pension hade enligt prot. följande lydelse: »Jag erkänner, att jag varit bland Herr Danckwardts politiska motståndare. Jag har ogillat hans grundsatser och häcklat hans handlingssätt, men jag erkänner äfven, det jag haft tid att i mer än ett afseende inse mina misstag.»

[-Sid* 50*-]

{+[-Sid* 50*-]

{+Sid. 50.+}+} Enligt Anrep a. a. blef Earl Mörner redan 1826, d. v. s. före faderns afsked, förordnad till vice landshöfding.

Sid. 80. Om orsaken till Nordins misslyckande vid 1840 års riksdag jfr Alin a. a., s. 47 och Palmstjerna a. a., s. 89.

Sid. 85. Hartmansdorff blef vice landshöfding i Kalmar län

den 2 nov. 1838 (Biogr. Lex. och Anrep a. a). Jfr. s. 145 o. 233—4 med anmärkningar.

Sid. 88. Med Hartmansdorffs hår+} omtalade anförande på rid-dårhuset åsyftas förmodligen det, hvarigenom han förmådde adeln att vägra remiss af 3:ne Anckarsvärds motioner den 5 febr. 1840. Se Alin a. a., s. 45.

[-Sid. 90.-]

{+[-Sid. 90.-]

{+Sid* 90*+}+} Om tidpunkten för Nermans förflyttning till Ealmar och orsaken därtill se anm. till s. 243—6 o. 251—2.

Sid. 92—94. Om Nermans krångel med ackordet se ytterligare O. /. Fåhrwus: »Skildringar ur det offentliga lifvet», s. 100. Med uppgiften om Nermans försumlighet såsom landshöfding må jämföras omdömena+} i Biogr. lex. N. F., VII s. 515 (»såsom landshöfding visade

han sig vara en duglig och energisk ämbetsman och efterlämnade inom sitt län ett aktadt minne») och af H. Wieselgren i Nordisk Familj e-bok9 XI sp. 988 (»sitt rykte som skicklig ämbetsman bibehöll N. ofominskadt äfven som landshöfding, intill dess försvagad hälsa och enskilda omsorger under de sista lefnadsåren minskade intresset för de allmänna värfven.»)[-Sid* 95.-]{+[-Sid* 95.-]{+Sid. 95*+}+} Statsrådsprotokollen om Nerman a förordnande (d. 21 april 1837) och utnämning (d. 1 juni 1838) till justitiekansler äro tryckta såsom bilagor hos Alin a. a., s. XXV—XXIX. Däraf framgår, att vid det sistnSmnda tillfället icke blott Rosenblad utan äfven Åkerhjelm och Adelsvärd, d. v. s. alla de då närvarande af de statsråd, som den 21 april 1837 motsatt sig förordnandet, vitsordade det förtjänstfulla sätt, hvarpå Nerman skött ämbetet, och förklarade sig ej hafva något att invända mot hans utnämning.

[-Sid. 95—96*-]

{+[-Sid. 95—96*-]

{+Sid* 95—96»+}+} Enligt Crusenstolpe: »Ställningar och förhållanden», fjärde bref vet, s. 3, var det såsom t. f. landssekreterare i Mari estad, som han 1822 första gången fick audiens hos Earl Johan, som+} något förut fått mottaga en af C. författad »jämförelse mellan allmänna magasinsdirektiooens och järnkontorets olika inverkan på Sveriges bägge modernäringar». Härmed afses tydligen en af Cru-senstolpe annonymt utgifven skrift med titeln: »Några ord om organisationen af styrelsen öfver jordbruk och järnhandtering i Sverige», Jönköping 1822. C. uppger a. st., att den var tillägnad konungen och kronprinsen. I sådant fall måste tillägnan varit skriftlig, ty någon tryckt tillägnan finnes ej på arbetet. C:s skrift »Idéer till en+} förbättrad nationalrepresentation» utgafs 1825, och det var med dem+} han uppvaktade konungen, då han befalldes stanna till dinern ibid., s. 20.

Sid. 97*+} Den ifrågavarande episoden på riddarhuset ägde ej

rum vid 1823 utan vid 1828 års riksdag (d. 8 okt. 1829), och C.

uppträdde tvenne gånger under debatten, första gången tämligen tidigt och andra gången mot slutet (Adelns prot. 44, s. 307 och 316). Jfr »Ställningar och förhållanden», fjärde brefvet, s. 24.

Sid. 97* Crusenstolpe blef först (1824) t. f. revisionssekreterare och sedermera (1825) assessor i Svea hofrätt.

[-Sid* 96*-]

{+[-Sid* 96*-]

{+Sid. 98.+}+} Enligt Crusenstolpes framställning i »Ställningar och förhållanden», fjärde brefvet, s. 15, var det justitiekanslem E. J. Bergensköld och icke Gyllenborg, som ingrep med anledning af hans försummelse, såsom också naturligt var, då chefskapet för nedre justitierevisionen denna tid utöfvades af justitiekanslem och ej såsom efter 1840 af justitieministern. Händelsen synes hafva ägt rum 1825 omedelbart före C:s utnämning till assessor.

Sid. 105.+} Enligt Biogr. Lex. N. F., X s. 72, ägde sammanträffandet med piketen ram utanför Nermans bostad. Ulfsparres

framställning ger emellertid en bättre förklaring till konungens vrede.

Sid. 106—107. Hvarken kejsar Nikolaus eller hans son kan hafva bevistat någon revy i Stockholm den 29 juni, ty den förre hade afrest därifrån redan natten mellan den 12 och 13 juni, och den senare afreste från Stockholm tillsammans med kronprinsen den 22[-jnni-]{+jnni+} till Göteborg. Den 12 juni åsågo emellertid enligt statstidningen de ryska gästerna ön manöver p& Ladugårdsgärdet af bl. a. gardena och artilleriet, och förmodligen var det denna, hvarom ko-nungen berättade, fast Ulfsparre vid nedskrifvandet af anteckningarna missmint sig. I Statstidningen omtalas icke alls någon manöver den 29 juni, men däremot uppger den, att Karl Johan den 30 juni efter konseljen åsåg lifbeväringens slutexercis.

[-Sid* 109*-]

{+[-Sid* 109*-]

{+Sid. 109.+}+} Ånda till 1863 kunde, äfven sedan den s. k. lilla tullen afskaffats 1810, i våra stader förekomma en salu accis på vissa förnödenhetsartiklar+} (afskaffad i Stockholm 1847). Det var antagligen en förhöjning af denna, som här afses.

Sid. 115. Den del af Kastenhof, som Stockholms stad själf disponerade, användes till kämoärsrättslokal, arrestrum och schwei-zeri (huset hade sitt namn efter den förste vinskänken i detta, Kasten Hof). Medelst en af grosshandlaren Abraham Rydberg under Stockholms grosshandelssocietets vård ställd donation uppfördes på Kastenhofs plats Stockholms första moderna hotell, Hotell Rydberg, som öppnades 1857.

Sid. 117. Den franske generalens namn var Voirol (ej Voirel såsom Ulfsparre skrifver). Upprorsförsöket ägde rum 1836 och hade till följd, att L. Napoleon sandes till Amerika. Dess misslyckande berodde väsentligen af att Voirol blef regeringen trogen.

Sid. 119. Brahe blef först 1810 löjtnant vid lifgardet.

Sid. 125. Om Crusenstolpes förbindelser mod Lagerbjelke se

»Ställningar och förhållanden», fjärde brefvet, s. 25 o. f.

Sid. 188. Det var 1834 års riksdag, som aflät skrifvelsen om husbehofskvamar.+}

Sid. 139.+} Nerman förordnades dock att upprätthålla justitie-kanslersämbetet mot enhälligt statsråd. Jfr ofvan anm. till s. 48

o. 95. Se för öfrigt Altn a. a., s. 2—3 n.

Sid. 148.+} Konungen bidrog till ackordemas afskaffande med

63,000 rdr banko egna medel, enligt bil. 4, s. 296 (enl. den af Fåhrcsu8+} a. a. meddelade tablån med 91,666:32; jfr ibid. s. 99).

Sid. 145. Brefvet till Nordenankar måste hafva afgått 1838, se ofvan anm. till s. 85.

Sid. 156. Friherre Nauckhoffs anteckningar utgåfvos 1880 af

A. Ahnfeldt i hans »Skildringar ur svenska hofvets och aristokratiens lif», II. Ulfsparres framställning ger i

någon mån klaven till Nauckhoffs i anteckningarna visade hätskhet mot Karl Johan.

Sid. 170. Under den tid Ulfsparre såsom t. o. statssekreterare stod+} i närmare beröring med Karl Johan fanns ingen drottning af

Preussen. Fredrik Vilhelm III, som dog den 7 juni 1840, var sedan 1824 i morganatiskt äktenskap förenad med Augusta v. Harrach,

Ulfsparre, Historiska anteckningar. 20med titeln furstinna af Liegnitz. Åsyftas Fredrik Vilhelm IV:s ge-mål, så har händelsen passerat Tid ett tillfälligt besök af U. hos konungen efter frånträdandet af statssekreterareskapet (maj 1840).

Sid. 172—178. Ulfsparres berättelse om Alexanders bref 1814 angående Norge och Earl Johans svar därpå måste betecknas såsom apokryfisk. Polen erhöll sin »fria konstitution» först 1815; Earl Johan hade själf betingat sig en hjälpkår på 35,000 man, om en sådan behöfdes, och han utverkade en order af kejsar Alexander till den ryske generalen Bennigsen om afsändande af 6,000 man, ehuru verkställigheten däraf inställdes efter konventionen i Moss. Se t. ex. Schinkels »Minnen», VIII, s. 132, 182, 337, 343, 349, 352— 354 o. 363 samt Bihanget III, s. 278—80, 290, 296—297. I de där tryckta brefven från Alexander finnas inga råd angående den norska konstitutionen. Riktigt är dock, att Karl Johan önskade slippa använda den ryska hjälpen och litade på norrmännens lojalitet och tacksamhet.

Sid. 176—177. Om Löwenhjelms depescher angående julirevolutionen jfr Hallendorff: »De franska Bourbonernas fall». Sthm. 1905.

Sid. 183. Skyldighet för föredraganden att vägra kontrasignation inträder endast, om beslutet är stridande mot regeringsformen (ej mot andra grundlagar).

Sid. 184—186. Den kungl. propositionen om Ealmar läns delning förekom på 1840 års riksdag och afslogs af stånden i maj—aug. 1840, hvarom riksdagens skrifvelse utfärdades den 5 sept. Då nu Ulfsparres statssekretariat upphörde den 16 maj s. å., kan han sålunda omöjligen hafva såsom statssekreterare anmält detta riksdagens beslut. Emellertid afgaf statsutskottet sitt afstyrkande utlåtande den 3 april, och möjligt är, att det var detta, som U. om* talade för konungen, och att denne då velat utan vidare anbefalla delningen.

Sid. 229 o. 285. Enligt dåvarande lydelsen af R. F. § 43 skulle tillförordnad regering utgöras af justitiestatsministem och 3 andra statsrådets ledamöter, men 1823 års riksdag hade — utan grundlagsändring — medgifvit, att kronprinsen Oskar skulle kunna utnämnas till ordförande däri med två röster. Vid 1840 års riksdag skedde en grundlagsförändring, enligt hvilken tillförordnad regering skall bestå af 3 statsråd jämte en ordförande, som antingen kan vara en prins eller ett statsråd, dock blott med en röst.

Sid. 288—284. Tillförordnad hofkansler var icke den 6 dec. 1838 Hartmansdorff utan sedan den 2. nov. A. Ihre (jfr anm. till s. 85). Händelsen måste således hafva passerat vid ett föregående tillfälle, eller ock var det Ihre, som af konungen nedtystades.Sid. 210—242. Med afseende på statsrådens afböjda afskedsansökan har Ulfsparres minne tydligen svikit honom. Han förlägger Stjernelds, Åkerhjelms och Schulzenheims genom honom och Lager-bjelkes, Hårds och Gyllenbaals till konungen personligen inlämnade af skedsansökningar till tiden före riksdagen, men af det hos Alin a. a. tryckta statsrådsprotokollet för den 8 febr. 1840 är tydligt, att händelsen passerade då, d. v. s. efter riksdagens början. Urs berättelse om ett föregående beslut i statsrådsberedningen om samfälld afskedsansökan af statsrådet (1839) kan ej på samma sätt kontrolleras, då inga protokoll finnas öfver hvad som försiggick i statsrådsberedningen. Den möjligheten är därför icke utesluten, att ett sådant steg togs i slutet af år 1839. Förhöll det sig så, bekräftas härigenom riktigheten af O. I. Fåhrceus* (a. a. s. 30) reflexion: »Om för öfrigt konstitutionsutskottet (vid 1840 års riksdag) med det exempellöst digra anmärkningsmaterialet icke haft annat syftemål än ministerombyte, så var det nära nog att betrakta som ett öfverloppsverk.» Ett visst stöd för U:s uppgift om ansatser till en ministerkris i slutet af 1839 lämnar Palmstjema, a. a., s. 80, där det omtalas, att Rosenblad »några månader» före sitt afsked (6 febr. 1840) i känslan af sin impopularitet velat resignera.

Sid. 243—246. Af föregående anmärkning jämförd med anm. till sid. 251—2 framgår, att det är med orätt, som Ulfsparre förlägger förhandlingarna om Nermans landshöfdingsutnämning till tiden före 1840 års riksdag.

Sid. 247. Åfven i prästeståndet utföllo utskottsvalen mot regeringen. Se Alin a. a. s. 30—31 och Chr. Stenhammars »Bilder ur riksdags- och hufvudstadslifvet» II, s. 15 o. f. Om statsrådet Schulzenheim och bänkmansvalen jfr Alin a. a., s. 30 n.

Sid. 249. Statsrådsprotokollet öfver kammarärenden den 28 mars 1840 år tryckt som bilaga (B. n:r 9) hos Alin a. a. — Att äfven andra tänkt, att Hård skulle blifva justitiestatsminister, se Fåhrceus a. a. s. 31.

Sid. 251—252. Uppgiften, att den ifrågavarande artikeln stod att läsa i Aftonbladet dagen efter utnämningen, år oriktig; det var i N. Dagligt Allehanda den stod. Denna tidning för den 30 mars (dagen efter utnämningen eller den 29 mars var en söndag) uttalade nämligen en förhoppning, att de nya statsråden skulle representera en egen självständig tanka, och stödde sig därvid med afseende på Posse »på kännedomen angående det villkor, han gjort gällande vid sin utnämning, nämligen herr Nermans aflågsnande icke blott från sin plats utan från hufvudstaden och i följd däraf från sitt fördärfliga inflytande på högre ort». Aftonbladet för den 30 mars talar visser-Mgen också om ett villkor, men af alldeles motsatt art (»Det fanns[-ett-]{+ett+} icke s& lätt problem att lösa, som emellertid utgjorde ett villkor för en ny personal i rådet, nämligen att få några lika goda och indrak-tiga platser åt hrr. Gyllenhaal och Nerman som dem, de förut innehade.») Detta villkor var, hvad Nerman angår, anskaffandet af en lands-höfdingsplats. Se förhandlingarna härom ofvan s. 244 o. f. De omtalas också af Aftonbladet. Posses dementi infördes naturligtvis ej i Aftonbladet utan i Dagligt Allehanda, som den 31 mars meddelade, att Tedaktionen med anledning af det i tidningen den 30 mars omtalade ryktet erhållit den upplysningen, »att herr grefve Posse icke angående sin ifrågav. utnämning personligen haft någon kommunikation med H. M. E. samt således icke heller inför H. M. kunnat framställa hvarken det ena eller andra villkoret.» Dementien är ej undertecknad men af redaktionen försedd med citationstecken, hvilket väl anger, att den grundade sig på en skrifvelse af Posse. Aftonbladet, som s. d. redogör för dementien, frågar: genom hvem kommunikationen då gått; genom Brahe, Stierneld eller kronprinsen? Häri ligger väl, att tidningen dock tror, att Posse uppställt villkor, om också ej inför konungen; att han verkligen gjort det, påstås med bestämdhet af Fåhraeus a. a., s. 33. Tanken på Nermans aflägs-nande skulle då ej, såsom Ulfsparre trodde, utgått från de gamla statsråden utan berott på negociationerna med Posse. Hvad U. s. 245 berättar om misslyckandet af försöket att få Gäfleborgs län till reträttplats åt Nerman styrker, att konungen (liksom Ulfsparre) stod och hölls utanför dessa. Stenhammar (a. a. II, s. 75) trodde först, att de ledts af Stjemeld, men enligt Palmstjema (a. a., s. 81) var det Brahe, som vände sig till Posse och därmed omintetgjorde Stjernelds+} plan på Nordenfalk såsom justitiestatsminister, och denna

uppfattning fick också Stenhammar sedermera (brefvet d. 19 febr. 1841, s. 224). För riktigheten däraf talar också ett uttalande af C. 1. Heurlin i bref till biskop Kullberg den 22 febr. 1841 (Alin a. a. Bil. E. 2, s. CXXXVII).

[-Äfven Palmstjerna-]

{+[-Äfven Palmstjerna-]

{+Åfven Palmstjema+}+} omtalar Karl Johans misstroende mot Posse, ehuru han tillskrifver det artiklar i Mioerva (a. a., s. 96).

Sid. 252. Det hvilande grundlagsförslaget om den nya stats-rådsorganisationen antogs af de ofrälse stånden utan omröstning.

Sid. 250.+} Om statsrådsutnämningama den 16 maj 1840 jfr

Palmstjema a. a., s. 83 o. f., Fdhrceus a. a., s. 32 o. f., Stenhammar a. a. II, 8. 92 o. f. och Alin a. a., s. 85 o. Bil. B, n:r 13.

Sid. 209. Konungen begärde 4,000 rdr banko i pension åt Hård och 4,500 åt Akerhjelm; statsutskottets majoritet afstyrkte pension för båda, och detta godkändes af borgar- och bondeståndet, men prästeståndet och sedan äfven adeln beslöto, att de båda f. d. statsråden skulle i pension erhålla halfva statsrådslönen eller 2,250rdr banko. Vid

votering i förstärkt statsutskott segrade detta förslag, hvad H&rd angick, men förkastades med afseende på Åkerhjelm, som fick intet. (Statsutskottets memorial N:s 391 o. 899.) Det var såluoda icke konungens skuld, att Hård erhöll blott 2,250 rdr. Orsaken till Åkerhjelms behandling uppges af Dalman: »Några anteckningar från våra ståndsriksdagar 1809—1865», III s. 35 —36 n, hafva varit ryktet, att han tillrådt åtalet mot Crusenstolpe. Härför talar också dennes hätska utfall mot Åkerhjelm, »Ställningar och förhållanden», femte brefvet, s. 27 o. f.

Sid. 260—261. Konungen begärde ej Hartmansdorffs och Grips öfverflyttning på indragningsstat, utan underrättade ständerna den 19 maj 1840 om, att de båda f. d. statssekreterame voro berättigade att, tills de erhöllo annat ämbete, bibehållas vid sina löneförmåner, på det att ständerna skulle på indragningsstaten uppföra härtill erforderliga summor, men ständerna nekade — genom omröstning i förstärkt statsutskott — att så göra. Konungen gaf det Oaktadt, på tillstyrkan af hela statsrådet, den 22 juni 1841 statskontoret befallning att utbetala lönebeloppen. Se Alin a. a. s. 160 samt Bil. B, n:r 17 och Stenhammar a. a. II, s. 121 o. 127, där frågans föregående behandling i statsutskottet omtalas. Pensionerna behöfde för öfrigt ej länge utgå, ty Hartmansdorff utnämndes redan den 30 juni till president i kammarrätten och Grip dog 1843.

Sid. 261—268. Fåhreus s. 103 säger om Landins sätt att sköta sitt åklagarskap vid 1840 års riksrätt, att han »ex nobili officio till grund för sina ansvarspåståenden gjorde all sin flit att så bjärt som möjligt färglägga käromålen». K. U:s anklagelsepunkter voro 31 (ej 54).

1 den skrifvelse af den 15 maj, hvarigenom Theorell väckte åtalet inför 1854 års riksrätt, yttrade han: »Då den af R. St:s

konstitutionsutskott till mig afiåtna skrifvelse, hvarigenom förevarande åtal anbefalles, utan tvifvel innehåller allt, hvad till grund för detta åtal kan anföras, och jag icke funnit någonting att därtill för egen del tillägga, har jag endast att åberopa omförmälda skrifvelse med vördsammaste anhållan, att de tilltalade må däröfver höras och få sig förklara.» Sedan han i sitt slutpåstående af den 29 maj yttrat sig öfver förklaringarna, fortsätter han: »Då mig ovillkorligen

åligger att fullfölja det åtal, hvars utförande är mig uppdraget, fastän icke att, emot lag och öfvertygelse, för egen räkning någonting tillägga eller påstå, har jag väl bort antyda de anledningar och grunder, hvilka därifrån afhålla mig, men jag åberopar till slut, hvad konstitutionsutskottets remiss till grund för åtalet innehåller, och utbeder mig vördsammast, att så väl frågan, huruvida öfverträ-delse af Rikets grundlag är begången, som ock frågan, hvad ansvar därå bör följa, må med yttersta stränghet pröfvas.» 1 ett förtyd-ligande, som han med anledning af de anklagades svar på slutpå-stiendet fick framställa, förklarade han den 2 juni blott sitt den 29 maj gjorda påst&ende ej kunna ändras, d. v. s. öfverlämnade &t rätten att pröfva K. U:s anklagelse utan att själf med anledning däraf framställa något bestämdt ansvarsyrkande.

Angående självfva principfrågan (huruvida en justitieombudsman är skyldig att utföra ett af K. U. anbefalldt åtal inför riksrätt, hvilket han anser obefogadt) se V. E. Svedelius: »Om statsrådets ansvarighet», s. 515.

Sid. 265—266. Det var icke vid 1840 utan vid 1834 års riksdag, som brukspatron Petré af tjänstgörande kabinettskammarherren (öfversten friherre E. A. Cederström) bortvisades från den kungliga taffeln. Se Biogr. Lex., N. F. VIII, s. 147 och Claes Fredrik Homs »Minnen ur min lefnad», H. Tidskr. 1892, s. 209, i hvilka förf. uppger sig hafva sett ett intyg af Cederström, att denne vid ifrågavarande tillfälle handlat på direkt befallning af konungen.

Sid. 266—274. Med hvad Ulfsparre yttrar om Karl Johans bristande ordhållighet må jämföras följande omdöme af Palmstjema a. a., s. 122: »När han (Karl Johan) riktigt lofvat någonting, höll

han ock det gifna löftet. Men ofta nog — likasom man ofta hoppas

eller tror, hvad man önskar — ansåg man gjorda förespeglingar såsom löften och omtalade oriktigt såsom verkligen gifna sådana, hvilka sedermera, då förhoppningen felslagit, ansågos såsom svikna. Missförstånd i dylika hänseenden, hvarigenom man gjorde konungen orätt, uppkommo äfven ofta af okunnighet uti franska språket.»

Sid. 274—278. Den i Gustaf HI:s mord invecklade grefve Klas Fr. Hom kallade sig efter domen Claesson, ehuru fadera hette Fredrik. Om sonens förhållande vid 1840 års riksdag och hans skiljande från landshöfdingsämbetet, se Palmstjema a. a., s. 113 o. f. och Homs »Minnen» H. Tidskrift 1892, s. 210—225.

Sid. 278. Det var ej Karl Johan utan först Oskar I, som utnämnde Möllerhjelm till chef för 6:e militärdistriktet och hans måg v. Tuné till öfverste för Västmanlands regemente. Det skedde dea

19 sept. 1844. (Sveriges statstidning 1844, n:r 218).

Sid. 282—283. Om Karl Johans misstankar mot Gyllenhaal finnes en berättelse hos Ahnfelt {Nauckhoff) a. a. H, s. 124 o. f., där tidpunkten angifves hafva varit 1827.

Sid. 298. Uttycket i bil. 3 sista stycket, att »vedergällnings -rätten» befriade Sverige från mera än 7 mill. rdr banko skuld,* syftar på 1812 års riksdagsbeslut om annulerande af svenska statens lån, upptagna i länder, som hörde till franska kejsardömet. Se härom V. Vendel: »Urtima riksdagen i Örebro 1812», Göteborg, 1906.
[-Personregister.*-]{+Personregister.*+}

* För att i någon mån supplera »Anteckningarnas» ofullständiga kronologiska uppgifter har det ansetts lämpligt att i personregistret upptaga sådana årtal, som kunna belysa de af Ulfsparre omtalade händelsernas tidsföljd.